

نامۆزگاری بوگه نجانى موسلمان

منتدى اقرا الثقافى

له پوونكر دهنه ودى بىرى تووندر ده وانهى زانايانى هاوچه رضى سعودى
www.iqra.ahlamontada.com

به پینووسى پیرمندی سعودى
حسەن فەرھان مالیکى
به کوردی کردنى
زئبار عەزیزخان مەھاجیر

چاپى يەكەم ٢٠١٦

بۆدابه‌زاندنى جۆرەھا كۆتیب: سەردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود كۆتایه‌ای مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردی ، عربی ، فارسی)

نامۆزگاری

بوگه نجانى موسلمان

له رۆن کردنه وهى بیری توند رهوانه
زانایانی هاوچه رخى سعودی

به پینووسی ببرمه ندرى سعودی
حه سه ن فهر خان مالکی

به کوردی کردنی
زبیار عه زبیر خان مهاجر

بىرست

ناۋەرۈك	بابەت
3	بىرست
7	بېشەكى ۋە رىگىر
9	بېشەكى نووسەر
17	بەشى يەكەم : چەند لىكۈلىنەۋەيدەكى رىخۇشكەر
19	چەمكى زانايان
21	نايا (زانايانى شانشىنەكە ^(۱)) لە كۆنى پىناسەلى پىۋەرى زانستىدان؟
22	كۆت و بەندى يەكەم : (زاناي شارمزا تەنھا لە زانستە شەرىيەكاندا)
23	كۆت و بەندى دوۋەم : (زانايانى شارمزا تەنھا لە فىقھ و بىروباۋەردا)
25	يەكەم: مانا (زانايانى شارمزا لە فىقھدا) و رەخنە لىگرتتى:
27	كۆت و بەندى سىيەم : (زانايانى مەزھەبى ھەنبەلى لە فىقھدا) و رەخنە لىگرتتى
30	دوۋەم: زانايانى شارمزا لە (بىروباۋەردا) رەخنە لىگرتتى:
31	كۆت و بەندى چۈرەم : زانايانى شارمزا لە (بىروباۋەرى مۇسلمانان) رەخنە لىگرتتى:
32	كۆت و بەندى پىنجەم : زاناي شارمزا لە (بىروباۋەرى ئەھلى سۈننەت) رەخنە لىگرتتى :
36	كۆت و بەندى شەشەم : زانايانى شارمزا لە (بىروباۋەرى سەلەفىيەت)دا و رەخنە لىگرتتى :
39	لەبارەلى پىرسى زانايانى شانشىنەكە
40	كۆت و بەندى ھەۋتەم : زانايانى شارمزا تەنھا لە (بىروباۋەرى ھەنبەلى) دا
42	كۆت و بەندى ھەشتەم : زانايانى شارمزا تەنھا لە (بىروباۋەرى ھەنبەلى تەيمىيەدا)
45	ھەنبەلىيەتى ئىبن تەيمىيە ، بەلام نايا چۈن دەرگەۋت؟
48	كۆت و بەندى نۆۋەم : زانايانى شارمزا تەنھا لە (بىروباۋەرى ھەنبەلىيەتى تەيمىيە ۋە ھابىيەت) دا
55	كۆت و بەندى دىيەم : زانايانى شارمزا لە مەزھەبى ھەنبەلى تەيمىيە ۋە ھابىيە (سەئۇدى)!
58	ئەم پىشەككە دوۋر و دىۋىزە بۇجى
60	ماۋەلى كاتەكە : (۱۲۵۲ — ۱۴۲۷ك)
61	بىۋارى تۈۋىزىنەۋەكە

(۱) مەبەست لە شانشىنەكە: شانشىنى عەرەبى سەئۇدىيە. (ۋە رىگىر).

ناموزگارى بۈگە نىجانى مۇسلمان لە رونا كىرگەنەۋەى بىرى تۇند رەۋانەى زانايانى ھاۋچەرخى سەۋدى

63	بەشى دوۋەم
65	فەتۋا و را و بۇچۈنەكانى موفتى پېشۋوتر : مەمەدى كۆرى ئىپراھى ئالى شىخ
67	بەلگەكانى زىادەپۇچۈن لە فەتۋاكانى شىخ مەمەدى كۆرى ئىپراھىمدا
68	زىادەپۇچۈن لە بىروباۋەردا
68	يەكەم: تەكفىر و باشكۇكانى
108	دوۋەميان: حوكمەكان (مەبەستمان لەمە پرسە فىقھىيەكانە)
109	فەتۋاكان سەبارەت بە سەپاندنى مەزھەبى خەنەلى:
109	لە فەتۋاكانى
123	تېكىگىرانى بۇچۈنەكانى مەمەدى كۆرى ئىپراھىم:
135	(خالە ئەرپىنەكانى شىخ مەمەدى كۆرى ئىپراھىم)
145	سىياسەتى شىخ مەمەدى كۆرى ئىپراھىمى
145	فەتۋايە سىياسىيەكان
153	فەتۋا و را و بۇچۈنەكانى موفتى دوۋەم شىخ ئىبىن باز
154	ھۇكارى يەكەم / ھەستى گشتى
154	ھۇكارى دوۋەم / متمانەدارى
155	رېنگەى ھىلى راست كورت دەكەمەۋە
156	ئىبىن باز و ھاۋسەنگى!
156	ئەۋ باروۋدۇخەى دەۋرى ئىبىن بازى دابوو فەرامۇش دەكەين
158	بەرھەمى شىخ ئىبىن باز
159	بىروباۋەر لە نىۋ مەجموع فەتۋاۋى شىخ ئىبىن بازدا
159	بابەتەكانى يەكخۋاناسى لاي شىخ ئىبىن باز!
174	فەتۋايەك سەبارەت بە گۆيى نەبۋونى زەۋى
176	فەتۋا و را و بۇچۈنەكانى زانايانى تر
177	ئەۋ نەۋونەيەى تۆيزىنەۋەى لەسەر دەكرى (لە كىتەپ و دانراۋەكان)
178	رېژەى ئەۋ كىتەبانەى ۋەك نەۋونەى لىكۆلىنەۋە ۋەرگىراون
178	جۆرى ھزر و را و بۇچۈن نىۋ ئەم كىتەبانە
179	پۇختەى بىروباۋەر لەم كىتەبانەدا
180	سەرنج لەسەر ئەم ستراتىژىيەتە

نامۇزىگارى بۇگە نىجائى مۇسلىمان لە رۇن كىردىنەۋى بىرى تۇند رەۋانەى زانايانى ھاۋچەرخى شىعوۋى

181	ھەلەى سەرەتا
182	زۇرى كىتەبەكان ماناى فرە ھزرى ناگەيەنى
183	زىادەپۇچوون جىيە
185	بەشى سىيەم
187	چەند نەۋونە و وردەكارىەكى تۇيۇنەۋەكە ، لە ھەتۋا و را و بۇچوونەكان
188	كارىگەرى تەكفىر لەسەر ناۋبانكى شانشىنەكە
191	پەرسەكە تەنھا پەستەۋونىكى سىياسى نىيە، بەلكو ھەلەيەكە بەرامبەر بە شەرى
193	كەلەكەبوونى پەراۋىزەكان ھەر شە لەسەر بىنچىنە پەرسەنەكە
199	بەھەمان شىۋە زىانى ناۋخۇيش
199	ھىمايە نەيىنىيەكان
200	تەكگىرانى قۇتابخانەكە
201	پەرسىارەكە نەۋەيە
202	نەمەش ۋەلامەكەى
203	يەكەم: ھەتۋايە بەكۇمەلەكان (ھەتۋاكانى لىژنەى ھەمىشەيى)
237	پۇختەى قىسە لەسەر ھەتۋاكانى لىژنەى ھەمىشەيى
238	دوۋەم: ھەتۋايە تاكە كەسىيەكان
238	ھەتۋاكانى شەيخ ئىيىن جىرىن
242	ھەتۋاكانى شەيخ سالىح ھەۋزان
245	چەند نەۋونەيەكى ورد لە ھەتۋا و را و بۇچوونەكانى شەيخ سالىح ھەۋزان
247	لە ھەتۋا و را و بۇچوونەكانى شەيخ ئىيىن عوسەيمىن
248	چەند نەۋونەيەك لە ھەتۋاكانى شەيخ ئىيىن عوسەيمىن
256	لە ھەتۋا و را و بۇچوونەكانى شەيخ بەكرى باۋكى زەيد
259	ھەتۋا و را و بۇچوونەكانى شەيخ ھەمود تودەيجرى
262	كۇتا تەيىنىنى:

پېشەكى ۋە رەڭگى

گۇمان لەۋەدا نىيە ھەر شتېك بىنەچەنى ھەيە، دىۋار لەسەر بىناغە، درەخت بەرگ و پېشە ۋە ستاۋە، كار و كىرەۋەش سەرجاۋە و رەڭگى ھەيە، ئەۋىش بىرىتېيە لە بۇچوون و بىر و ھزر، كە لە زەمىنى ۋاقىئەدا بەرجەستە دەكرى.

گۇمان لەۋەدا نىيە ئەۋەى ئەمپۇر پىكخراۋى تىرۇرىست و تۈۋىندىرە و دىندەى داعش دەيكات، بىناغە و پېشەى لە ناۋ بۇچوون و فەتۋاكاندا ھەبۈۋە و ھەيە، بەر لە رۈۋبەرۈۋىۋىۋەى داعش لە رۈۋى كىرەپەۋە، ئەۋا پىۋىستە لە رۈۋى ھەزرىەۋە سەرجاۋەكانىيان وشك بىكرىن يان ھۇشداريان لەبارەپەۋە بىرى.

ئەم كىتېبەى بەردەستمان كە لە زمانى عەرەبىيەۋە ۋەرمگىپراۋە بۇ سەر زمانى شىرىنى كوردى، پىم وايە يارمەتىدەرىكى باشە بۇ ئاشناپوون بەۋ سەرجاۋە و راۋ بۇچوون و فەتۋاكانەى رەڭگ و پېشە و ژۇرخانى رەۋىتى تۈۋىندىرەۋىن لە سەردەمى ئەمپۇدا.

ھىۋاى تەمەن دىرژى و سەركەۋىتن بۇ نوۋسەرى بەرپىز دەخۋازم، ئۈمىدىم وايە تۈۋىنپىتەم ۋاتا و مەبەستەكان ۋەك خۇيان بگۈۋازمەۋە و كەلك بە خۈپنەرى ئازىز بگەپەنەم.

لە كۇتايىدا دەمەۋى سوپاسى پىزدار: "سەرھەنگىد عبدولواھىد" بىكەم كە ئەركى پىداچوۋنەۋە و ھەلەچىنىنى گىرتەئەستۇ^(۱).

سەركەۋىتن تەنھا لە خۋاۋەپە، ھىۋاى سەركەۋىتن بۇ ھەمۈۋا لايەك.

زىيار عەزىزخان مەھاجىر

(۱) بۇ رافەى ئايەتەكانى ھورئانى پىرۋز سوۋىم بىنىۋە لە: تەفسىرى ئاسان بۇ تىگەپىشتىنى ھورئان، نوۋسىنى بورھان محمد آمىن.

پیشهکی نووسهر

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان

سوپاس بۆ ئه وه خوايهی فهرموويهتی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللّٰهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىَٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوْا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ النساء: ۱۳۵. واته: (ئهی ئهوانهه باوهرتان هیناوه ههمیشه راکری دادوهری بنو شایهتی بۆ خوا بدهن، با شایهتیه که شتان زیانی بۆ خووتان و دایک و باوگتان یان خزمانیش هه بیئت، نه گهر که سیك لهوانه دهوله مهنده بیئت یان هه ژار خوا بهرژه وهندی ئهوان چاکتر ده زانیئت له ئیوه "واته: به ته ماعی دهوله مهنده له دادپهروهری لامه دهن و به هوئی نه داری و به زهیی بی حی له حه قلامه دهن" نه کهن شوین ئاره زووی نه فس بکهون له دادپهروهری لابه دهن، جا نه گهر ئیوه بیچ لیبدن "زمان بگۆرن" و شایهتی ناحهق بدهن، یان پشت هه لکهن، ئه وه چاک بزنان خوا ئاگاداره به کارو کرده و متان).

ههروهها فهرموويهتی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ المائدة: ۸. واته: (ئهی ئهوانهه باوهرتان هیناوه، زۆر به چاکی ههستن به نهجامدانی شایهتی دادپهروهرا نه به ره خوا، رق و دوژمنایهتی ههچ کهس و ههچ لایه که هه لئان نه نیئت که له دادپهروهری لابه دهن، دادپهروهربن، ئه وه نزیکتره له ته قواو خواناسیه وه، دهی که واته له خواترس و پارێزکاربن، چونکه به راستی خوا ئاگاداره بهو کارو کرده و مهیهی که دهیکه ن).

درود و سلاو لهسەر سه‌روه‌مان محهممه‌دی گوڤی عه‌بدوڤا، که به‌ئینی له ئوممه‌ته‌که‌ی وهرگرتوو لهسەر ئه‌وه‌ی هه‌روه‌ک له سه‌حیحی بوخاریدا^(١) هاتووو: ((پاستی به‌ریا بکه‌ن - پاستی بلّین - له هه‌ر کوڤیه‌ک بین، له پیناوی خوا له ئومه‌ی هیچ ئومه‌کارێک نه‌ترسین)). له سه‌حیحی موسلیمیشدا^(٢) به‌م شیوه‌ی دهربرینه‌ی هاتووو: ((له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی پاستی بلّین له هه‌ر کوڤیه‌ک بین، له پیناوی خواش له ئومه‌ی هیچ ئومه‌کارێک نه‌ترسین)).

دروډ و سلاو له سمر خانۀ واده پاك و چاكۀ كهي، رډز مۀ ندي خوا له هاوۀ له
كوچبهر و پشتيوانۀ كان و نۀ وانهي به چاكۀ شويانيان دمكۀ ون تا روژي دوايي، پاشان:
من بو ماوۀ بيست سالۀ له شانسيني عه رببي سعوديډا سهرقالي كاري نووسين
و ناموزگاري و وتار دانه، به و هيوايه خوي مه زن هوژدكۀ م رينويني بكات بهرو
داديه رومري و ويژدان و زانست و له خواتر سان.

به‌لām دواى نه‌وهى بينيم خه‌لک کرپن و فروشتن به ناینى خواوه دمگهن، واپنیم
باش بوو نه‌م هاواره بکه‌م، جا نازانم نه‌و سپارده زانستیهى له نه‌ستؤمدایه لایده‌بات
یان نا.

با هه‌مووان لێم ببورن، چونکه من نامه‌وی له دونیادا پایه‌دار و له لای خوای مه‌زنیش نه‌فرمت لێکراو بم، نامه‌وی له‌وانه‌ بم که خوای مه‌زن له‌بارهی نه‌وانه‌وه فهرموویه‌تی : ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَأَهْدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ ۖ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ (البقرة: ۱۵۹. واته : (به‌راستی نه‌وانه‌ی که به‌رنامه‌و رێنموویه‌کانی ئاشکرای ره‌وانه‌کراوی ئێمه‌ ده‌شارنه‌وه که

(۱) به پیئی نهو زه مارهیهی له (فتح الباری) دا بۆی دانراوه ۹/ ۹۶.

(٢) سه حیحی موسلیم ١٦ / ١٦.

ناردوومانه ، دواى نهووى بۆ خه لگيمان روون كرډو ته وه له كتيبهبه كاندا ، ئا نه وانه خوا نه فرينيان ليددهكات و نه فرينكاراننش نه فره تيان ليددهكهن) .

به‌تکو ئومیدم وایه خوی گه‌وره بم گه‌یه‌نی به کاروانی نه‌وانه‌ی له‌بارمه‌یانه‌وه
 فه‌رموو یه‌تی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّا فَاوْلٰئِكَ اَتُوْبُ عَلَيْهِمْ وَاَنَا اَتُوْبُ
 الرَّحِيْمُ﴾ البقرة: ۱۶۰. واته: (جگه له‌وانه‌ی که ته‌وبه‌یان کردووه و چاکسازیان
 نه‌نجامداوه و نه‌و حه‌قیقه‌ت و راستیان روونکردوته‌وه که جاران شار‌دبوویانه‌وه ، نا
 نه‌وانه گه‌رانه‌وه‌که‌یان ئی و مرده‌گرم و ته‌نها منیشم زۆر ته‌وبه وەرگرو دلۆفان و
 میهره‌بانم).

خوايه گيان؛ من ماستاو جيٽي و زمانلوسی و بيٽهنگيم نواندووه لهه مبه ر زور شتي پر و پوچ و سته م و درؤ به ناوی خوا و پيغه مبه ره که ی، ترسم له گيان و پزق و پؤزی و منداله کانم هه بووه، ته نها که ميگم پروونکر دؤته وه له وه ی دهيزانم، خوايه گيان ليٽم ببووره به که ميگ پروونکر دنه وه ی ته و راستيه ی نه نجام دده دين، چاوپوشي بکه له و هه موو بيٽهنگيه ی پياده ی ده که ين، دوو زمانه کانم ليٽ دوور بخه ره وه، نه گهر تووشي تافیکر دنه وه يه کت کردم، نارامگريم پيٽ ببه خشه له سه ري، منداٽ و خانه واده و نه وه کانم بپاريزه نه ی په روه ر دگاري جيهانيان.

تینجا دہلیم :

نہم بیدہنگیہ دوور و دریژہ لہہمبہر زیادہپوچوی زوریک لہ زانیان لہ
 شانشینى عہرہبى سعودیدا، بہو ہیواہ بووہ پنگہی راست بگرن، بہلام بی کہلک بوو،
 سزای خوا بؤ ئەوانہی زیادہپوچوون لہ نکولی کردندا بریتیہ لہ بی بہشکردن لہ
 پینوینی: ﴿وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ
 وَحَدِّثْهُ وَلَوَّاعًا عَلَىٰ أَذْرِهِمْ نُفُورًا﴾ الإسراء : ۴۶۔ واتہ : (چونکہ مہبہستیان نیہ

تیبگهن" ئیمهش پهرده دهینین بهسهر دلایندا تا ههر تی نهگهن ، گویشیان سهنگین دهکهن تا نهیبستن ، جا کاتیک له قورئاندا تهنها ناوی پهرومردگارت دهبهیت" باسی بت و بهرنامهیان ناکهیت" ، نهوه پشت هه لدهگهن ورووومردهگپرن و بیزاری دمهرده پرن و دمه پرن).

وه هه رموو یه تی: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ نَدَعُهُمْ إِلَى الْهُدَى فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا﴾ الکهف: ۵۷. واته: (کی لهوه سته مکارتره که یاداوهری کرابیت به نایهت و هه رمانهکانی پهرومردگاری ، که چی رووی لی وهرگیپاون و لووتی بهرز گرتوووه نهوهشی له یادکردوووه که چ دهستپیشخه ریهکی کردو وه له گونا ه و تاوان ، ئیمه بهراستی پهردمه مان هیناوه بهسهر دلایندا تا له نایهتهکانی ئیمه تی نهگهن و قورسی و کهرپشمان کردۆته گویناوه وه ، خو نهگهر بانگیان بکهیت بو ریپازی هیدایهت و دینداری ، نهوه هه رگیز نهوانه نهوه هیدایهته وهر ناگرن) .

خۆبه زانازانهکان؛ نهوانه ی که زانی دهسه لاتدارهکانن و بهنده ی مهزه بههکان و هیوای مشتومر هه لگریان هیه دین، دهلین: نهمه له باره ی هاوبه شدانه رانهوه دابه زیوووه، تو ته کفر دهکهنیت و بهخوشت دهکویه ناوی. دهلین: بهراستی به خستنه پرووی نه شتانه دا ماندوو بووین، ئیمه ته نانهت نهوانهش کافر ناکهین که ئیوه به بی برپوا و کافر دایدهنن له جولهکه و نهسرانی و سابینهکان. نهمه له دونیادا، سهبارمت به دواپۆژ نهوا خوای مهزن حوکم دهکات و نهوه یهکلا دهکاتهوه که کی بهلگه ی پیگه یشتوووه و کی پی نهگه یشتوووه، کی له بهلگه که تیگه یشتوووه، ئینجا لوتبه رزی نواندوووه، نهوهش له بهلگه که تی نهگه یشتوووه و باوهره پیشوووهکی

نەلەقاۋە. بەپىي ئەۋەى دەيزانم لەمەدا جىاوازم لەگەل گشت بۇچوون و مەزەبەكان.

بەم پىيە ئەگەر ئايەتلىك بەيئەمەۋە ئەۋا بەھۋى ئەۋەىە ۋەسەفەكەى تىدایە، نەۋەك ۋەك ھوكمىك لەسەر كەسلىك داببەزىنم. با مۇسلمانىش وریا بى، چونكە ھىچ رەجەلەكلىك لە نىۋان ئەۋ و خوادا نىيە: ﴿لَيْسَ بِأَمَانَتِكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلَ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ، وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ النساء: ۱۲۲. واتە: ("پاداشت و پىزو نىرخ" نە بە نارەزوۋى ئىۋەىە ، نە بە نارەزوۋى خاۋەنانى كىتیبە ، ئەۋەى خرابە و گوناھلىك بكات ، ئەۋە بە ھۋىەۋە سزا دەدرىت و ھىچ كەس و ھىچ ھىزىكى تىرى دەست ناكەۋىت جگە لە خوا پىشتىگىرى بكات و يارمەتى بدات) .

رۇژ دۋاى رۇژ بۇ خەلىك رۋون دەبىتەۋە كە من شوپىن ھىچ مەزەبىك نەكەۋتووم، مەزەبى من ئەۋەىە كە لە ئاينى خوا تىدەگەم، تەنانەت ۋتەى (مقبلى) رەحمەتى خۋاى لىيى كە دەلى: ((خۋايەگيان؛ ھىچ مەزەبىك نىيە جگەلە ئاينى ئىسلام نەبى))، بە رەھايى نىيە، بەلكو ئەۋەى ئىمە لە ئاينى ئىسلام دەيزانىن، ئەۋا ئەۋە مەزەبەمانە، لەۋانەىە ھەندىك راۋ بۇچوونى تايبەت ھەلگىرىن بۇ خۇمان و بەكەسى رانەگەيەننن، چونكە دەبى برىك لە ئاينى تايبەت بىمىنى لە نىۋان بەندە و پەرۋەردىگارى، نابى گشت ئاينن راگەيەندراۋ و ئاشكرابى.

زۇر درىژەى پىنادەم.

ئەمە تۋىژىنەۋەىەكە پىش چەند سالىك ئامادەم كىردوۋە لەبارەى زانانىنى شانشىنى عەرەبى سەۋدى، ھىۋام ۋايە كارىگەرى ھەبى، بەلام ۋا دەردەكەۋى كە ھەموۋان دەيانەۋى لە ئاينى خوا ۋەربىگىرن و نەبەخشن. بۇيە پىۋىستە لىرەدا بىلاۋ

بىرئىتەۋە، ئەمە توپىزىنەۋەىيەكى ھېمىنە، ھىرشى سەر ھىچ كەسىك ناكات، بەلكو بىرۆكە و فەتۋا و ھەلسوكەۋتەكان دەگۈزىتەۋە، ئىنجا ھەۋل دەدات بېرسىت و رەخنە بگىت.

ئەۋەى زىاتىر واىكىرد سورىم لەسەر دەرگىردى ئەم توپىزىنەۋەىيە و بىلۈكىردىنەۋەى، ئەۋە بوو بىنىم ئەم كۆنگرانە ھىچ شىتىكى بەرھەست بەرھەم ناھىتىن، چونكە ھەموۋان دەترىسن لە سەرپىچى كىردى شانشىن، مەن ۋەك خۇدى خۇم نازانم حكومەتەكەم ھاۋوپىنەى ئەم توپىزىنەۋەىيەى پى خۇشە يان نا، ئايا لىپىرسىنەۋەم لەگەل دەكات لەسەرى يان بە راپەكى دەزانى كە مافى خۇمە بىخەمەرۋو، ئايا لە زىادەرپۇچۋون يان لە ھاۋسەنگىيەۋەىيە، ئايا حكومەتەكەم دەپەۋى لەسەر زىادەرپۇچۋون بىمىنىتەۋە، ھەر كاتىك پىۋىستى پى ھەبى، يان بەھۋى ھۇشيار و وريايىيە كەمەكەپەۋەىيە، لە كاتىكدا زىادەرپۇچۋون خەرىكى خواردى لاشە و دىلەكانە، بە ئافرىت و گەنجەكانەۋە، ياخود دەبى پەلە بىرئى لە رىزگارگىردى بەركەۋتۋوانى شالۋى زىادەرپۇچۋون؟.

بە راشكاۋى... چىتر لەلام گىرنگ نىيە لەۋەى حكومەتەكەم لەسەر ئەم توپىزىنەۋەىيە رازى دەبى يان نا.

لەبەر ئەۋەى نازانم تەۋاۋ ھەلۋىستەكەى چىيە.

بەتايىبەت لە دۋاى ئەم دۋاكەۋتەنە دۋور و دىرئە لە ھەموارگىردى پەپىرەۋەكانى خۋىندىن و فراۋانگىردى بازىنەى بەشدارىگىردى زانستخۋازان، سوود بىنىن لە توپىزەران و شەرىئەسانى مەزھەبەكان لە دارىشتى پەپىرە و مەزھەبىكى ھەرە نىزىك لە ئايىنى خوا.

كورت ھەلپىنان لەسەر مەزھەبى ۋەھابىدا زۆرى خاياند، لىرەدا ئامازە بەۋە دەكەم كە مەزھەبى ناۋبراۋ مەزھەبىكى داپراۋە، خاۋەنى بىرۆكەى تايىبەت و جىاۋازە

ناموزگاری بۇگە نىجائى مۇسلمان لە رۇن كىرگەن ھەي يېزى تۇند رەوانەي زانايانى ھاوچەرخى سعودى

لە جوار مەزھەبەكان، زۆر زياتر لە ھەي جوار مەزھەبەكە لە يەكتەر جياوازان، ئەوا مافى مەزھەبى وەھابى و مافى ئىمە و مافى زانينيشە بە مەزھەب ناوبېرىت، ئەگەر شۆينكە وتووانيشى نەيانەوى بە مەزھەب ناوبېرى، مافى ئەوھيان نىيە پيش لە زانين بگرن، كە دەزانى ئەوان مەزھەبىكن جياواز لە گشت مەزھەبە سونىەكانى تر، ئەوھي دەمىەوى با بەراستى دابىنى، ئەوھش نايەوى با بەدرۆى بزانى، ئىمە لىرەدا پرووى گوتارمان ناكەينە خەلكى سادە و كاربەدەست و يەك لە دەي زانايان و زانستخوازن، بەلكو پرووى گوتار دەكەينە ئەوھي دواندن دەزانى، دەزانى مەزھەبىك بەجى لە مەزھەبىكى تر جيا دەبىتەو، كەي دەكرى مەزھەبەكان ئاويتە بكرىن، كەي لە يەكتەر جيا دەكرىنەو، لىرەدا چەند پىوھرىكى زانستى ھەن كە ملكەجى سياسەت و زمانلوسى نين.

بە ھەر حال، گەنج و لاوى سعودى مافى ئەوھي ھەيە شارەزاي مەزھەبى ولتەكەي بى، لە ناو خودى سعودىدا، ھەمووشمان ھەلوھستە بكەين لەسەر فىل و خوگىل كىرگەنەكەي، ئەم توپىزىنەوھى تەنھا ئاراستەي گەنجان دەكات بۇ ئەوھي لىي تىبگەن و راستىيەكان بزائن.

بەلى كەسانىك دەبينن لەبارەي مەوھ دەللىن: عەلانىە... لىبراىيە... شىعەيە... زەيدىيە... نەزانە... نەخۆشە... شىتە... تا دوايىن رستەي تۆمەتەكانى وەھابىيەت. چىتر ئەمە كارمان تىناكات، چونكە بەزەيمان بەو كەسانەدا دىتەو كە ھاووينەي ئەم نازناوانە لە كەسەكان دەنن.

بەخوا ئىمە زياتر بەزەيمان بەواندا دىتەو زياتر لە ھەي خوڤيان بەزەيمان بەخوڤاندا دىتەو، ھىواي رىنوينيان بۇ دەخوازن، بەلام ئەوھي دەرگاي بەھرەكانى خوا دابخات، رىگە نەبى بۇ پرووناكى بجىتە ژوورەوھ لە رىگەي چاو و گوچكە و ژىرى و دلەكاندا، ئەوا ئىمە جى بۇ بكەين؟

خوایەگيان؛ ئىمە گەۋاھى خۇمان دەدەين، تۆش دەزانى كە تاۋانى زياترمان
تېدايە لەۋەى گومان دەبەن، تۆش زانای بەۋەى ئەم تۆمەتانەمان بۇ ھەلدەبەستىن بە
ھۆيزانستەۋەيە يان بۇ ئەۋەيە خەلک لە ھەق و راستى بگېرنەۋە.

سەبارەت بە نەزان، ئەۋا نازادە... خۋاى مەزن لە دونيا و دۋارۋۇدا لىيى
خۇشبوۋە.

ئەۋەش كە ئەم تۆمەتانە دەبەخشىتەۋە و دەزانى بى بنەمان، بەلكو بۇ رېگرتنە
لە گەنجان لەۋەى بگەن بە راستى، خوایەگيان؛ تۆ بېياردەرى دادگەرى... لە
كتىبەكەتدا بەم فەرمايشتەى خۆت وريات كىردوونەتەۋە: ﴿وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ

صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَن ءَامَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا

عَوَجًا...﴾ (الأعراف: ۸۶). واتە: (ھەرۋەھا لەسەر ھىچ رېگەيەك دامەنىش ھەرپەشە
لە خەلکى بگەن و ئەۋانەى كە باۋەريان ھىناۋە بە خوا قەدەمغەيان بگەن لەگرتنى
رېبازى خواۋە بىتەنەۋىت رېبازى خوا بەلارى و لەۋىرى پېشان بىدرىت و پىادە
بگەن...). تۆش دەزانى كى مەبەستى رېگرتنە لە رېگەى خوا، لە پېناۋ پاراستنى
رېگە پەرتەۋازەكان، دەزانى كامەش رېگەى گرتوۋە لە رېبازى خوا، بەۋەى گومانى
ۋايە ئەۋەى دەيكات رېنوئىيە.

تۆ شارەزى بە بەندەكانت... نەك ئىمە.

ئەمەيان پوختەيەكە لە جەمكى زانايان، جىبەجېكراۋە لەسەر زانايانى
شانشىنەكە، (لەۋەى ئايا پېئاسەى زانا و شەرئەناسيان لەسەر جىبەجى دەبى يان نا؟)،
دۋاتر چەند نموونەيەك لە فەتۋا و ۋاۋ بۇچوونەكانيان دەخەينەۋەروو لەگەل
رەخنەگرتن لىيان لەۋەى دەزانين كە راستە.

بەشى پەكەم

چەند لىكۆلۈنە ۋە يەكۈ رىخۇشكەر

چه مکی زانایان

زانا (العالم) - به له ژېړ (که سره ی) پیتی لام - وشه یه کی کورتېری گشتی مه زنه، له وانه یه مه به ست لی زانا بی به په های له گشت زانسته گاندا، نه مه ش شتیکی نه سته مه چ له رابردوو و چ له نیستادا، نه وهش که بانگه شه ی نه وه ده کات زانایه به په های له گشت لقه کانی زانستدا، نه وا هر له بنه پرتدا نه زان و نه شاره زایه له مانای (زانست) دا.

له وانه یه مه به ست له وشه ی زانا نه و زانایه بی که شاره زایه له کاروبار و شته شرعییه دینیه گاندا - به مانایه زیاتر به کار دی - (له فیه، فهرمووده، رافه ی قورن، بیروباوهر، ریزمانه که ی، نه و شتانه ش که پیویستن بو نه و زانستانه ی پیشو، وهک: زانستی زمان و میژوو... تاد)، به هه مان شیوه نه مه له سهر هیچ که سیک نایه ته جی و جیبه جی نابی نه له رابردوو و نه له نیستادا، - به پی نه وه ی من دهیزانم - هیچ که سیک به ته واوی شاره زان نه بووه له مانستانه دا به یه که وه، هه تا نه گهر بانگه شه ی نه وهش بکری و یان شتیکی له و جوړهش بوتری. زور کات ده بینین له کتیبه کانی ژیاننامه دا دانراوه به ماناستیه دا، دهوتری: فلان کهس شه پرناسه و فهرمووده ناس نییه، فلان کهسه فهرمووده ناسه و له فیه دا شاره زان نییه... تاد.

دواتر نه گهر بجینه سهر ناستی دیاریکردنی یه که لایه نیش، وهک: (زانستی فهرمووده)، ده بینین (فهرمووده ناسان) یان نه وانه ی پییان دهوتریت: (زانایانی فهرمووده) زانا نین له گشت بواره کانی زانستی فهرمووده دا، که دهیان لقی هیه... له واقعدا و له کتیبه کانی ژیاننامه گاندا به هه مان شیوه ده بینین: فلان فهرمووده ناس زانتره له هوپه گاندا، فلان شاره زانتره له فهرمووده دا، فیه ساره زیاتر دهقه کانی فهرمووده ی هیناوه، فلانه له هه مووان له بهرکارتره، فلانه زانتره به گیرپه وهکان... به مان شیوه یه.

دواتر ئه گهر برېښنه سهر ئاستى له بهر كړدنى فهرمووده، كه لقيكه له لقه گانې فهرمووده، به هه مان شيوه له واقع و له كتيبېه گانې ژيان نامه شدا هاتووه، كه فلان زور به هيزه له له بهر كړدنى دمقه گانې فهرمووده دا، فلانېش زياتر زنجيره و گيړه پوه گانې فهرمووده له بهره ... تاد.

ئه گهر به رده وام بين له باره وې (له بهر كړدنى زنجيره و گيړه پوه گان)، ئه وا بؤ نموونه دمبينين: فلان زور ترين زنجيره و گيړه پوه گانې خه لگي شاره گه وې له بهر كړدووه، فلان كه س زور به رېك و پيكي شيوه گانې گيړه پوه وې له بهره: (گوښيست بووين، بؤمانى گيړه پوه، هه والى پيداين، له فلان و فلانه وه، من بيستمه ... تاد).

مه به ستمان له زانايه^(۱) هاوچه رځه گان له شان شينى سعوديه دا له رووى پينا سه كړدنه وه ئه وانن (كه له لاي ده ولت به زانا دانراون، ئينجا له لاي زور به وې گهل سعودى، ئه م دانپيدانانې گه ليش به لاسايي كړدنه وې برپارى دانانى فهرمى ئه م زانايانه وې)، كؤمه لگه وې مۇسلمان له سه ده گانې سه رمتادا له سه ر ئه مه رويشتوون، مه گهر له دؤخى ده گمه ندا نه بې، به كار هيئانې نازناوى (زانايان) ملكه چى پيوهره زانستيه گان نه كراوه، نه سه ده گانې رابردوو و نه له ئيستاشدا، فهراموش كړدنى پيوهره گان هه ليه كى كؤنه، تنه نا ده ولتات و گه لان ئه م هه ليه له ئه ستؤ ناگرن، به لكو ئه مه ده ستكورتى و كرج و كالييه كه له شارستانه وې ئيسلاميدا هيه، له سه ر ئاستى سياسى و جه ماوهرى زانستيدا.

(۱) تېبېنيك: ليردا مه به ستمان له وشه وې (زانايان) ئه وانن كه (ده ولت) ده ستنيشاني كړدوون، مه رځ نييه پيوهره گانې (زانا) له سه ر هيچ يه كيكيان جي به چى بې، ئه مه ش كه م كړدنه وه نييه له شان و بالى هيچ كه سيك، نه نه وې كه زاناهى هه ليردووه، نه نه وې كه هه ليردراوه وهك زانا، به لام كاتي ك بابته كه په يوه ست ده بيت به (زانسته وه)، ئه وا دمبى به گوږه وې نه وې له توانا ماندا بى را و بؤجوونى هه ر نزيك له زانست و بابته وې بوون بخه ينه پروو.

ئىرەدا ئەم پىرسىيارە دەكرى:

۱- ئايدا (زانايانى شانشىنەكە^(۱)) لە كۆيى پىناسەي پىوهرى زانستيدان؟

سەبارەت بەوهرى پەيوەستە بە بابەتەكەمانەوہ (زانايانى شانشىنەكە)، ئەوا درك
کردنى زانستخووزان و بەرپىسان و تىكپىراي گەل بە دەستكەوتە زانستىيەكانى
(زانايان) لە لقە زانستىيە شەپىيەكاندا، كە پىشتر باسيان لىوہكرا، لە يەك ئاستدا
نييە، بەلكو لەسەر چەندىن ئاستى جىياوازدايە. مەبەستم لەوہيە ھەندىك درك بەوہ
دەكەن كە ئەوانە زانان لە ھەندىك شتدا جىيا لە شتەكانى تردا، ھەندىك شت دەزانن
و ھەندىك شتىش نازانن، بەويژدانن و دەمارگىرىش دەبن، لاسايى دەكەنەوہ و
بەرگىرىش لىدەكەن، بەئام لەبەر ئەوہى كات و سەردەم گۆراون و پىويستيان بە
وردبىنى و پىك و پىككردنى وشە و دەربىرپىنەكان ھەيە، دەمەوى باسى دە كۆت و
بەند بكەم، دەبى بەكاربەيندەرىن لە گوزارشتى (زانايانى شانشىنەكەدا)، نەوہك
فەرامۆش بكىن.

لە سەرەتاوہ بە تىپروانىنى جەماوهرى و فەرمى و گشتى، تا لە ھەر كۆت و
بەندىكدا لە گشتاندىن و پەھايىيەوہ دادەبەزىت بۆ تايبەتكردىن و كۆت و بەندكردىن،
ئەمەش لە جوارچىوہى ويژدان و خودناسى و كارلىك لەگەل نويسازى زانستى
پىشكەوتوو لەسەر كۆمەلگە، بمانەوى يان نا، ئەمە وادەكات دووبارە چاو بىخىيىنەوہ
بە زۆرىك لەو دەربىرپىنە پەھايانەي بەكاريان دەھيىنن، پىداچوونەوہ بكەين بۆ
زۆرىك لەو (دلىيايانەي) لە رابردودا لەسەرى بووين، چ پىويستى يان نىمچە

(۱) مەبەست لە شانشىنەكە: شانشىنى عەرەبى سەئۇدىيە. (وەرگىز).

پیویستی وایخواستی، بهلام ئهمڕۆ پاساو لهگهڵ پیشکەوتنی زانست و زانیاری کهم دهبیتهوه. ههر بۆیه لێرهدا ده کوۆت و بهند هه، دهبی ئاگاداریان بین:

کوۆت و بهندی یهکهه : (زانای شارهزا تهنها له زانسته شرعیهکاندا)

ئهگهرحی - ههروهک دهخریتهروو - ئهم کوۆت و بهنده بهس نییه، بهلام هیشتا باشتره له گوزارشتی (زانایان = بهرهبایی)، ئهم کوۆت و بهنده (له زانسته شرعیهکاندا) سهلیئراوه لهلایهن دهسهلاته فهرمییهکان و تیکرای گهلهوه، ئهوهی له کاتی بهکارهینانی وشه (زانایان) خۆی به گوێچکهدا دهکیشی ئهوهیه که ئهوان (زانایانی شارهمزان تهنها له زانسته شرعیهکاندا)، لهوانهیه وابوێ ئهم مانایه خۆی بهگوێچکهدا بکیشی.

ئهمه بهکارهینانی فراوانه سهرباری بوونی ئهم کوۆت و بهنده، پێشتر بهلگه خراپهروو لهسههراوازی بهکارهینانی ئهم چهک و وشانه بهرهبایی. بهلام چهند بابتهکیان بهدهستهوه ماوه که شارهمزاییان تیدا نییه، بۆ نمونه: ئهو شتانهی تایبهتن به بینینی نوێبوونهوهی مانگ، پرسی دیموکراسی، ههلبژاردن و هاوشیوهکانی، گفتوگۆی نیوان مهزهبهکان...، له سالانی دواییدا دهکوت که ئهوان زۆر له خوار خهڵکی سادهوهن له زانیی گرنگی ئهم شتانه، جا بۆچی کهسێک که شارهمزایه لهم شتانه پرسیاریان لهباردوه له کهسێک دهکات که نرخ و بههای ئهم شتانه نازانی؟! جا بۆ نمونه: گهلهو زانایانهشارهمزاتره له بایهخی گهردوون و پروانگهکان... ئهی بۆچی ئهوهی شارهمزاتره ههر به لاساییکهروهی ئهو کهسه دهمینێتهوه که کهم شارهمزایه لهم پرسهدا؟!... جا پێوانه لهسههراوازه بکه. داوی پروونکردنهوه کردن لهو کاتهدا دهبی که مڕۆف شارمزا نهبی له شتهکهدا، نهوهک لهو

كتهى زانيارى لهسهر ههبي؟ دهبي لهم شتانهدا له گۆنهوه بو ئهو زانايانه نهگهراپانهوه...

خوای مهزن فهرموويهتى: ﴿ فَشَلُّواْ أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ واته: نهگهر ههر بپروناکهن و نايزانن دهئوه له شارهزايان بپرسن ؟) ... نهيفهرمووه : نهگهر دهيزانن). تهنانهت نهوهك پرسياريان لى بکهن له کاتيکدا ئهوان زياتر له نيود نهزان و نهشارهزا بن.

ئهگهر دانبنين بهوهى مهبهست له (اهل الذکر) زانايه لاساييکه رهوهکانه.

کوۆت و بهندی دووهم : (زانايانى شارهزا تهنها له فيقه و بيروباوهردا)

بههه کوۆت و بهنده زانايانمان دابهزانده پلهيهكى تر، كه دهباويه بوى نهزيبووبان، ئهم کوۆت و بهنده ههر چهنده زوو خووى به گوچكهى زۆريك له زانستخوازاندا دهگيشيت، ئهوانهى بهشيكي باشيان ههيه له زانست وهرگرتندا، بهلام ئهم کوۆت و بهنده پاناگهيهنن، ههر چهنده زۆر گرنگه، داواى پروونكردهوهى له زانسته شهپعيهكانى تردا وهك: فهرمووده و پاشهى قورئان لهو زانايانه ناكهن... زۆريك له زانستخوازان — لهگهه خۆدووورگرتنيان لهه بهكارهينانه — ئهوا دهزانن زانايانى شانشينى عهرهبي سعودى تهنها (زانايانى شارهزان له فيقه و بيروباوهردا)

بهدهر له زانستهكانى ترى ئايين، له زانستى فهرموودهدا وهك ئهلبانى نين، له پاشهى قورئاندا وهك ئيبين عاشور نين، له شارهزايى له جوهرهكانى خویندنهوهى قورئاندا وهك عهبدلعزیز عهبدلفهتاح نين، سهربارى زانسته پيويستهكانى تر كه پيويسته بۆ زانسته ناوبراوهكان، وهك: ميژوو، زمان، ژيربژى، كهواته زانستخوازان دهزانن زانايانى شانسينهكه بايهخيان تهنها كورت بووهتهوه لهسهر بيروباوهپ و فيقه، زۆر بهرههميان لهه دوو زانستهدا (بيروباوهپ و فيقه)دا ههيه، جگه له زانستهكانى تر.

ئەم كۆت و بەندە كە خۆي كىشاۋە بە گۈنچكەكاندا، پۈۋى لە زىادبۈۈن كۈردۈۈ
لەلەي زانستخوازان. بەلام زۆرىك لەو زانستخوازانە و جگەلەۋانىش ھىشتا پىرسىار لەو
زانايانە دەكەن لەبارەي چەند شتىكى پەيۋەست بە زانستە شەپىيەكان، كە ئەو
زانايانە نازانن چاك مەلەي تىدا بكەن، ھەر بۆيە ۋەلامى ئەم زانايانە لەم بۈارە
شەپىيانە دى دوور لە سۈۋشتى ئەم زانستانە و كۈردارى خاۋەن ۋەلامەكان... ۋا باشتىر
بۈۋە داۋاي فەتۋا و پۈۋنكۈرۈنەۋەميان لىنەكۈرۈباۋايە لەم زانستانەدا، بەلكو لەسەر ئەو
زانايانە پىۋىست بۈۋ بلىن: لەبارەي ئەم شتانە پىرسىار لەو كەسانە بكەن، كە لە ئىمە
شارەزاترن تىياندان.

سەربارى ئەم كۆت و بەندە نۆيە: (زانايانى شارەزا تەنھا لە فىقھ و
بىرۈباۋەردا)، بەلام ۋەردىنى و بابەتى بۈۋن پىۋىستان بە كۆت و بەند زىادكۈرۈنە،
جا دەرپىنى (زانايانى شارەزا تەنھا لە فىقھ و بىرۈباۋەردا) فراۋانە – لە كاتى
لىكۈلەينەۋەدا – دەرەكەۋى كە لەسەر زانايانى شانشىنەكە جىبەجى نابی، بەلكو بە
تەۋاۋى لەسەريان جىبەجى نابی، بەھىمىنەكى دىنباۋەخشەۋە ئەمە پۈۋن
دەكرىتەۋە.

دەي با (زانايانى شارەزا لەفىقھدا) ۋەربگىرىن و بە كۈرتى شىۋقەي بكەين. ئىنجا
(زانايانى شارەزا لە بىرۈباۋەردا) ۋەربگىرىن و بە پۈختى شىۋقەي بكەين، دۋاتر بە
دەرەنجامىكى زانستى رازىكەر دەرەچىن... بەكارھىنانى ئەم چەمكەنە بەپەھايى بۆ
زانايانمان لە پۈۋى زانستىۋە دۈۋست نىيە...

يەكەم: مانا (زانايانى شارەزا لە فىقھدا) ۋەرخنە لىگرتنى:

كاتىك وشەي (فيقھ) وەردەگرين، دەبينين گوزارشتى: (فلان كەس زانايە لە فيقھدا) وشەيەكى گشتيە، وادەخوازى كە كەسەكە شارەزايى لە گشت مەزھەبەكانى فيقھيدا (وہ: ماليكى، شافيعى، حەنەفى، حەنبەلى، زھىرى، فيقھى فەرموودەناسان، فيقھى مەزھەبە لەناوچووەكانى وەك حەسەنى بەسرى و سەورى و نەخەعى و ئەوزاعى و داودى و تەبەرى... تاد)، ئەمە ئەو مەزھەبانەن كە سەر بە پەيپەوانى (ئەھلى) سوننەوہن!...

ئەمە جىبەجى نايى لەسەر ئەو زانايانەي لەم تويژىنەوہيەدا مەبەستن (كە زانايانى شانشىنەكەن)؛ ئەي چى ئەگەر مەزھەبە ئىسلاميەكانى دىكەش زياد بکەين، وەك: جەعفەرى، زەيدى، ئىيازى... تاد، سەربارى شارەزايى لە زانستى بنەماكانى فيقھدا، كە ھەر مەزھەبىك زانستى بنەماكانى فيقھى خۆي ھەيە. گومان لەوہدا نىيە شتەكە زياتر ئالۆز دەيى، ئەي چۆن بانگەشەي ئەوہ دەكەين كە (زانايانى شانيشنەكە يان مىسرى ياخود شام) بە پەھايى شەپەناسن، بى كۆت و بەند... دەيى كۆت و بەندى زانستى زياد بکەين، يەكەم جار لە چوارچىۋەي زانستىوہ، دواتر لە خانەي خۆبەكەمزانيەوہ.

لەوانەيە لىرەدا يەككە بلىت: ئەو زانايانە (فيقھ و تىگەيشتنەكەيان وەرگرتوۋە لە قورئان و سوننەت و ئەوہى بەلگە پىشتى دەگرى، پىۋىست ناكات بۆ شارەزابوون لەم مەزھەبانە بگەرپنەوہ). ئىمە دەلىلەين: ئەمە پىروپاگەندەيەكە گشت مەزھەبەكان دەيكەن، ھەر مەزھەبىك پىي وايە (ئەو شوين قورئان و سوننەت كەوتوۋە). بەلام ھىچ يەككىيان بانگەشەي ئەوہ ناكەن كە راستەوخۆ لىكۆلىنەوہيان لە قورئان و سوننەتدا كىردوۋە، ھوكميان لى ھەلپىنجاۋە و فەتۋايان دەرگىردوۋە، ھەموويان دان بەوہدا دەنن لە سەرمەتادا، چەند كورتكرائىكيان لە فيقھى مەزھەبى تايبەت بە مەزھەبەكەيان لەبەرگىردوۋە، ئىنجا رۆيشتوونەتە ناو كىتبە فراوانەكانى ھەمان

مەزھەب، دواتر چاۋيان كەۋتوۋە بە ھەندىك كۆشش (اجتھاد) و پەسەندىكرىن و يەكلاكرىنەۋە لە ناۋ ھەمان مەزھەبدا، پاشان لەۋانەيە - كەمىنەيەكى زۆر كەم - ھەلبىستىن بە بەراۋردىكارى لە شتىكىدا لە نىۋان ھەندىك كىتئىيى مەزھەبەكانى تردا. زۆر دەگمەن يەككىيان راستەوخۇ بچىت بۇ گەپان بەدۋاى ھوكمى شەپى لە قورئان و سوننەتدا، چونكە ئەمە پىگەيەكى زۆر ئەركدار و ماندوۋوگەرە. كىتئەكانى فىقھ شەپىناسان تىياندرا چاۋيان.

ئەۋ شەپىناسە فلان فەرموۋدە بە راست دادەنى، شەپىناسىكى تر ھەمان فەرموۋدە بە لاۋاز دادەنى، فلان شەپىناسە پىشتىگىرى پاقەيەك دەكات، شەپىناسىكى تر ھەمان پاقە رەتدەكاتەۋە. پىرسەكە بەۋ ئاسانىە نىيە كە ھەندىك ئەندىشەى دەكەن. بۇيە شەپىناسانى شانشىنەكە و جگەلەۋانىش ئەم رىچكەيەيان نەگرتۈتەبەر، ئەمە رىچكەى ھەندىك لە فەرموۋدەناسان بوو، لە سەدەى سىيەمدا، (مەزھەبى زاھىرى) يىش لىقكە لەم رىچكەيە، تا ئىستاش جىگەى مشتومر و پاجاييە، سەبارەت بەۋەى ئايا: نىرخ بۇ پاجايىۋونى زاھىرىيەكان دادەنرى يان نا؟. دەبىنىن موفتى پىشۋو (مەمەمدەى كورى ئىبراھىم) فەرمىانى دەكرى بە دەركرىنى شەپىناسە زاھىرىيەكان لە شانشىنەكەدا، ئەى چۆن ئەۋان زاھىرى دەبن؟! ھەرۋەك ھىچ پۇژىكىش نەيانوت: ئىمە ھەنبەلى نىن، بەلكو ئىمە (شەپىناسانى قورئان و سوننەتىن). چونكە ئەمە بانگەشەيەكى گەۋرەترە لەۋەى بوترى ئەۋان (زانايانى شارەزان لە فىقھدا).

كەۋاتە (زانايانى شانشىنەكە) كەشارەزان لە فىقھدا، ئەۋا تەنھا (مەزھەبى ھەنبەلى) فەربوۋنە. لەگەل ئەۋەى دەكرى كەمىك ناگادار بن لە (ھەندىك) پا و بۇچوۋنى مەزھەبە فىقھىيەكانى تردا) ... لە ميانەى بەدۋاداگەپاندا ئەۋا نابىنرى ئەم ناگادارىەيان ھىچ شۈيئەۋارىكى ھەبى لە فەتۋا و دانراۋ و بۇچوۋنەكانىاندا. لەۋانەيە

ئەم ئاگادارىيە - ئەگەر ھەشې - ئەۋا لە سەرچاۋە نا رەسەنەكانىيە ھە (مەبەستەم ئەۋدە لە ھە سەرچاۋە ھەنەلىيەنەيان ۋە رىگرتوۋە كە زانىيارىيەكەيان گۈستۈتەۋە). گۈستەۋەش ھەمىشە ۋە رەبىنى تېدا نىيە. ھەروەھا لەبەر ئەۋەي ھەر مەزھەبىك جەمەك ۋە بەلگەي فراۋان خۇي ھەيە، زانا ئاتى شائىشەنەكە بانگەشەي ئەۋەيان ئەكرىۋە چەمەك ۋە بەلگەكانى مەزھەبەكانى تىران خۇيىندۈتەۋە بە شىۋەيەكى ۋەرد ۋە رەھەمدار ۋە بەۋىزدانانە.

كەۋاتە ھىچ زانستخۈۋازىك يان (ھىچ زانا ئاتى لەم زانا بەرپىزانە) بانگەشەي ئەۋە ھەكەت، كە ئەۋ شارەزايە (لە گشت مەزھەبە فىقھىيە ئىسلامىيەكاندا)، فەتۋاش بەۋە ھەكەت كە لەلەي ئەۋ پەسەندە ۋە بەلگەكەي بەھىزە ۋە نىزىكترە لە مەبەستەي خۇا؟ نا تى ۋە ئاكانەت، بەلگە لە ژياننامەكانىياندا دانىياناۋە بەۋەي ھەندىك كىتەبى مەزھەبى ھەنەلىيان خۇيىندۈتەۋە بەدەر لەۋانى تر. كەۋاتە:

كۆت ۋە بەندى سىيەم : (زانا ئاتى مەزھەبى ھەنەلى لە فىقھدا) ۋە رەخە ئىگرتىنى

زىادىكىرىنى كۆت ۋە بەندى (ھەنەلى) لەۋانەيە بابەتى تر ۋە خاكى تر بى، ئەگەر بەش نەبى. ئەم پىناسەيە كۆت ۋە بەندىكراۋە لەۋانەيە تىياندا بېتەجى، لەۋانەشە بە تەۋاۋى نەيەتەجى، ئەمەش لەبەر دوۋ ھۆكار:

يەكەم: زۆرەيان مەزھەبى فىقھى ھەنەلىيان لە خۇدى قسەكانى پىشەۋا ئەمەدەۋە نەناسىۋە، جا ئەم ۋەتەنە لە كىتەبەكانى پىشەۋا ئەمەدەيان لە كىتەبى فۇتەبەكانىيانا بن - سەربارى خۇپارىزى لە پىرسى ئەۋەي ئەمەدە مەزھەبىكى ھەبى ئە فىقھدا -، بەلگە مەزھەبى فىقھى ھەنەلىيان لە كىتەبە كورتەكانى زانا بەنەكانەۋە ناسىۋە ۋەك: (المقنع، زاد المستنقع) يان ئەۋەي ئىبن تەيمىيە لە ھەنەلىيەكانەۋە گۈستۈۋەتەۋە، زۆرەي زانا ئاتى سەدەي سىيەم ۋە چۈرەمى

كۆچى پېشەۋا ئەخمەدىيان لە پىزى (شەپەنئاس و فېقھاناسەكان)دا ھەژمار نەدەكرد، بە شەپەنئاس (فەقىھ) دايان نەدەنا، بەلكو بە زانائى (فەرمۇودە و سوننەت) ھەژماريان دەكرد، لېرەدا سوننەت بە مانائى بېروباۋەر دى.

ھەر بۇيە كىتەبە كۆنەكان لەبارەى پاجىيائى شەپەنئاسانەۋە، وەك: كىتەبى تەبەرى (۳۱۰ك مردوۋە) و تەى پېشەۋا ئەخمەد و فەتۋاكائى ئەۋيان نەھىئاۋە، لەگەل ئەۋەى فەتۋائى شەپەنئاساننى تريان ھىئاۋەتەۋە كە ناۋبانگانى كەمتر بوۋە لە ئەخمەد، وەك: داۋدى زاھىرى و سەۋرى و ئەۋزاعى و ئەبو يوسىف و شەيبانى و جگەلەۋانىش...، ھەر چەندە ئەخمەد كىتەب نوۋسىنى لە فېقھدا بە ناپەسەند دانائە، پىگىرىشى لىكردوۋە، شەپەنئاس و فېقھاناسەكانى بە بېدەجى دانائە، ھاۋەلانى ئەخمەدىش زۇر پاجىيائىيان ھەبوۋە لە نوۋسىنى راۋ بۇچوۋنەكانى، كەم پىرسى فېقى ھەن كە ھەنبەلىيەكان زىاد لە رايەكان دراۋەتە پال ئەخمەد. لە زۇربەى پىرسەكاندا ئەخمەد دوۋيان سى بۇچوۋنى ھەيە، لەۋانەيە لەھەندىك پىرسىشدا بۇچوۋنەكانى ئەخمەد بگەنە پىنج و شەش و ھەۋت راۋ بۇچوۋن، ئەم شەلەزانە مەزنە لە نىۋ ھەنبەلىيەكاندا لەبارەى زانائى راى ئەخمەد بە وردى، يەككە لە گەۋرەترىن ئەۋ ھۆكارانەى واىكردوۋە پىشىنان ۋاز لە (فېقى ئەخمەد) بھىن.

ھەر بۇيە كاتىك پىرسىار لە تەبەرى كرا لەبارەى ۋاز ھىئانى لە بۇچوۋنەكانى ئەخمەد – ھەر چەندە لە رۋى كاتەۋە لىي نىك بوۋ – وەلئامى دايەۋە بەۋەى: (ھىچ ھاۋەلئىكى ۋاى ئەۋم بەدى نەكرد، كە پىشتى پىببەستىت). ئەمە لە بۋارى فېقھدا، پىشتەر لە دەروازەيەكى پىشۋوتىرە توۋىزىنەۋە لە رايەكانى كراۋە لە بېروباۋەردا.

خودى ئىبن تەيمىيە خالى پاجىيائى و ناكۆكىيە لە ناۋ ھەنبەلىيەكاندا، لە ھەلئەنگاندىنى وردىبىنەكەى لە گۋاستەۋەى مەزھەبى ھەنبەلى سەربارى ئەۋەى

خە فېقەھى ئىبن تەيمىيەيان ۋەرگرتوۋە كە تىايدا راي جىاۋازە لە راي ئەحمەد -، جەند شەيخى گىرنگيان لە فېقەھى ئىبن تەيمىيە ۋەرگرتوۋە، كە دەلىل: نوپۇزى بەكۆمەل مەرجىكە لە مەرجەكانى نوپۇز بەرپا كۆردى^(۱)، دەپى ئەۋ نوپۇز كەرە بكوژرى كە نىيەتى نوپۇز بە دەنگ دەھىنى^(۲)، پىرسى تەلەقدان^(۳)، جگەلەمانەش. ئىبن تەيمىيە جەند

شەيخ مەممەدى كورى ئىبراھىم موفتى پېشوو، ئەم بۇچوۋنەى ئىبن تەيمىيەى ۋەرگرتوۋە، ھەرەكە خەندەدە دەخىرئەرو. لە لەقەكانى بۇچوۋنەكەى ئەۋمىيە كە نوپۇزى بە كۆمەل بە يەكەنگى پېئوست ۋە جە: لەكەتەكدا نوپۇزى بە كۆمەل لاي زۆربەى زانائان سۈننەتە! تەنەت ئەحمەدى كورى خەنەل بە نىيەتى دەزانى، لەۋ گىرپانەۋە دروستەى لەۋدە ھاتوۋە... ۋەتى ئەۋەى نوپۇزى بەكۆمەل پېئوست ۋە ۋاجبە - سەربارى ئەۋەى بە مەرجيان دانائە - زانائانى شائىنەكە لە ئىبن تەيمىيەيان ۋەرگرتوۋە، ئەۋەك لە خەمەدى كورى خەنەلەۋە.

- موفتى پېشوو مەممەد ئىبراھىم دەستى بەم بۇچوۋنەۋە گىرت، ھەرەكە دەخىرئەرو، ئەمەيان خەنەكە ھىچ پەيۋەندىيەكى نىيە بە ئەحمەدەۋە ۋە مەزھەبى خەنەلەۋە، بەلگە يەكەكە لە فەتۋاكانى ئىبن تەيمىيەۋە، كە دەلىل: ((بەدەنگ دەربىرى نىيە لەلەى ھىچ يەكەك لە زانائانى مۇسلمانان رەۋا ۋە رىئەت نىيە، پېغەمبەرى خەۋا درود ۋە سەۋاى خەۋا لىيى ۋە ھىچ يەكەك لە جىنشەنەكان ۋە ھاۋەلەن ۋە ئىنيان ۋە پېشەۋاينى ئومەت نىيەتەيان بە دەنگ نەۋتە، ھەر كەسەكەش بانگەشەى ئەۋە بگات كە نىيە خەندەگ ۋەن بەشەكە لە ئاينى خەۋا، ئەۋە پېئوستە شەرىعەتى بۇ پېئاسە بگىرئەۋە، تۇبەى پېيكرى لە نىيە ئەم كەرى، ئەگەر سۈرىش بوۋ لەسەر ئەمە ئەۋە دەپى بكوژرى)). (كەتەپ ۋەرسائەل ۋەفتاۋى شەيخەل ئىسلام - نىمە، نەشر مەكتەبە ابن تەيمىيە، الطبعۃ الثانية، تحقيق عبدالرحمن بن محمد بن قاسم العاصمي النجدي، ۲۳).

- تەلەقى سى بە سى ھەر بەيەك تەلەقى دەكەۋى، ئىبن باز ئەم بۇچوۋنەى پەسەند كۆدوۋە، لە كەتەكدا خەمە نە بۇچوۋنى ئەحمەد، نە ھى ھىچ يەكەك لە خەۋا پېشەۋاكە، بەلگە فەتۋەكەى ئىبن تەيمىيەى، خەنەمە ئىبن تەيمىيە لەم بۇچوۋنەدا رەستەر پېكەبەيتى، بەلەم لىرەدا پەرسەكە بىرىتى نىيە لە پەسەند كۆرەنى ئەۋەى رەستە، بەلگە مەبەستە رەۋەندەۋەى ئەۋەيە كە (زانائانى شائىنەكە) زۆرەك لەۋە خەنەيانى ئىبن تەيمىيەيان ۋەرگرتوۋە كە تىايدا راي لەگەل ئەحمەد جىاۋازە. زۆرەتە لاساى ۋە شەۋىن پېئى ئىبن تەيمىيە ھەلدەگىر لە فەقىھ ۋە بىرۋەۋەردە، بەتەبەتە پەشەنەكانىان زۆر لاساىكە رەۋەى ئەۋە. ئىبن - بەھۋى فەتۋادانى بە پەسەند كۆردى ئەم بۇچوۋنەۋە تۈۋشى سەرزەنشت ۋە سەركۆنەكۆردى بۈۋەۋە خەمەن موفتى پېشوو (مەممەدى كورى ئىبراھىم).

کوژش و بۆچوونیکى تایبهتى هه ن که پێشهوا ئەحمەد لەسەر نه‌بووه، هه‌ندیکیان چوار پێشه‌واکه‌ش له‌سه‌ری نین، ئێره‌ ئه‌وه‌نده‌ فراوان نییه‌ بۆ باسکردنی راجیاییه‌ فیه‌میه‌کانی نیوان ئین ته‌میه‌یه‌ و ئەحمەدا. ئین ته‌میه‌یه‌ مافی نه‌وه‌ی هه‌یه‌ رای پێچه‌وانه‌ی ئەحمەد بێت، هه‌روه‌ك هاوڵاتیانی په‌یره‌وکارانی مه‌زه‌به‌کانی تریش بۆیان هه‌یه‌ له‌سەر مه‌زه‌به‌بێکی پێچه‌وانه‌ی مه‌زه‌به‌ی ئەحمەد و مه‌زه‌به‌ ئین ته‌میه‌یه‌ بن.

که‌واته‌ ده‌کرێ بسه‌لێنرێ و نه‌وه‌یان له‌سەر جێبه‌جێ بێ (که‌ شه‌رعناسان له‌ مه‌زه‌به‌ی حه‌نبه‌لیدا) له‌وانه‌شه‌ جێبه‌جێ نه‌بێ.

دووهم: زانایانی شاره‌زا له‌ (بیروباوه‌ردا) ره‌خنه‌ لیگرتنی:

سه‌باره‌ت به‌ بیروباوه‌ر، که‌ به‌هه‌مان شیوه‌ وشه‌یه‌کی گشتی و مه‌زن و ره‌های فراوانه‌، بۆ زانیاری زانایانی شانشینه‌که‌ له‌ فه‌تواکانیاندا رۆیشتوونه‌ته‌ سه‌ر وه‌ڵامدانه‌وه‌ی زۆر پرسى په‌یوه‌ست به‌ ئایین و مه‌زه‌به‌ و فه‌یله‌سوف و په‌وته‌ هه‌زییه‌کان، حوکمی گشتیان زیاتر له‌م باره‌وه‌ ده‌رده‌کرد که‌ خه‌سه‌لتی تیکه‌ل و پیکه‌ل کردن و نه‌بوونی زانیاری ته‌واو تییدا چر بووه‌وه‌..

ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر بیروباوه‌ری نه‌وانه‌ی ناموسلمان هه‌ڵاوێرین و جیا بکه‌ینه‌وه‌، په‌وته‌کان و مه‌زه‌به‌ مادده‌گه‌را و فه‌لسه‌فی و زانستیه‌کان جیا بکه‌ینه‌وه‌... لی‌ره‌دا بڵێین: دروسته‌ شت له‌و که‌سانه‌ وه‌ربگرن که‌ ئه‌م زانسانه‌یان خویندووه‌ و شاره‌زان تیاپاندا، ئه‌گه‌ر ملکه‌چی ئه‌مه‌ بین، ئه‌وا بیروباوه‌ر و مه‌زه‌به‌ هه‌زییه‌کانی موسلمانان ده‌مێننه‌وه‌...

ئايا زانايانى شانشىنەكە زاناي شارەزان لە بىروباۋەرى مۇسلماناندا؟!... تا فەتۋا
بۇ خەلک بىدەن لەبارەي ئەو فەتۋا و را و بۇچوونانەي ئەوان لەسەرىنە نىزىكتە لە
قورئان و سوننەتەۋە؟!

دەي با بىروانىنە ئەم كۆت و بەندەي خوارەۋە:

**كۆت و بەندەي چوارەم : زانايانى شارەزا لە (بىروباۋەرى مۇسلمانان)
رەخنە لىگرتتى:**

مۇسلمانان، وشەيەكى گشتىيە، ھەموو ئەو كەسانە دەگرىتەۋە كە پەيپىرەي
رەۋگە و قىيلەن، بىروباۋەرى مۇسلمانان گەلئىك زۆرن لە نىۋان پەيپەۋانى سوننە
(ئەھلى سوننە) و موعتەزىلە و ئىمامىيەكان و زەيدى و مورچىنە و جەھەمى و
ئىيازى و خەۋارىج و قەدەرى و ناسىبەكان... تاد. ئەمانە بىروباۋەرى مۇسلمانان،
گەلئىك زۆرن و (زانايانى شانشىنەكە) بانگەشەي ئەۋەيان نەكردوۋە تەۋاۋ دەۋريان
داۋە و خويئندوۋيانەتەۋە لە سەرچاۋەكانيان. ئا ئەمە ژياننامەكانيانە تەنھا باسى
ئەۋەي تىاياندا كراۋە كە شارەزان تەنھا لە بىروباۋەرى مەزھەبىدا (مەزھەبى
ۋەھابىيەت يان ئىبن تەيمىيە ياخود حەنبەلىدا).

ئەگەر بانگەشەي ئەۋەش بىكەن، كە ئەۋان تەۋاۋ شارەزان لە بەلگەي
مەزھەبەكانى مۇسلمانان و كىتەب و بىروباۋەرىكانيان لە خودى سەرچاۋەكانيان، ئەۋا
ھىچ تۈيژەرىكى بەۋىژدان بىروايان پى ناكات، بەلكو راستەكە ئەۋەيە كە بىروباۋەرى
مەزھەبەكانى تر دەخوئىننەۋە - بە شىۋاندەۋە - لە كىتەبەكانى رېباز و
مەزھەبەكان و رەتدانەۋەيان كە (ئەھلى سوننە) لە سەلەفى و ئەشەرى و
زاھىرىيەكان نووسىۋىيەنە. ناكۆكى و دزايەتى لە نىۋان ئەم مەزھەبانەدا بوونى ھەيە،
كەسى دوزمىنىش ئەۋەي لى چاۋەروان دەكرى كە شتى بچوك گەۋرە يان شتى گەۋرە

بچوك بىكات، ياخود زىاد بەسەر شتەكانەۋە بىئىت يان گىستاندىيان بۇ بىكات ياخود
وردىبىنى نەكات يان لەۋانەىيە بىگاتە ئاستى شت ھەئىستى.

كەۋاتە شتەكە پىۋىستى بە كۆت و بەندى پىنچەم... شەشەم... ھەۋتەمە....
تاد.

كۆت و بەندى پىنچەم : زانائى شارەزا لە (بىروباۋەرى ئەھلى سوننەدا) رەخنە
لىگرتى:

بەھەمان شىۋە گوزارشتى ((ئەھلى سوننە)): سەلەفى و ئەشعەرىيەكان و سۇفى
مىانەرە و زاھىرىيەكان دەگرىتەۋە. زانائىنى شانشىنەكە بانگەشەى ئەۋە ناكەن كە
كتىبەكانى مەزھەبە ناوبراۋەكانىيان خويندۇتەۋە، جگەلە كىتەبەكانى سەلەفىيەكان
نەبى. مەگەر ئەۋەى پىشتىر خويندەنەۋەى بۇ بىروباۋەرى مەزھەبەكانى تر ھەبى لە
رپى ئەۋە كىتەبەنەى دژى ئەۋە مەزھەبانە، ھەر چەندە ئەۋە كىتەبەنە ھەئىسابتى بە
شىۋاندن و زىاد پىۋەنان و گىستاندىن و دزىۋ نىشاندىن و تەنانەت ھەندىك جار
ھەئىستى شت بۇ بىروباۋەرى ئەم مەزھەبانە.

بەھەر حال: دوو مەزھەب بەسەر (نازناۋى ئەھلى سوننەدا) زال بوون:

بەپاگىرەكان (ئەشعەرىيەكان و ماتورىدىيەكان)، لە زاناکانىيان: نەۋەۋى و ئىبىن
ھەجەر...

چەسپىنەرەكان (حەنبەلى و كەرەمىيەكان)^(۱): لە زاناکانيان: دارمى و ئەبو يەعلا
و ئىبن تەيمىيە...

نازناوی ئه‌شعهریه‌کان زیاتر به‌سه‌ر (به‌پاک‌گره‌کان) دا زال بوو، هه‌روه‌ک نازناوی (حه‌نبه‌لییه‌کان) به‌سه‌ر چه‌سی‌پنه‌ره‌کاندا زال‌بوو.

هەر بۆیە تەنھا باسی نازناوی ئەشعەرییەکان لە (بەپاڤگرەکان)، حەنبەلییەکان
نە (چەسیپنەرەکان) دەگەم.

ئەشعەرىيەكان بەسەر نازناوی (ئەھلى سوننەدا) زال بوون لە دواى سەدەى چوارەم، ئەمەش لە دەرەودەى شانشینی عەرەبى سعودى. ئەگەر لە شام یان میسرى یاخود مەغریب وترا (سونى)، ئەوا بە مانا تایبەتەكەى لای ئەوان واتە: (ئەشعەرىيە).

ههروهك حهنبه‌لییه‌كان زالبوون به‌سه‌ر ئهم نازناوه له ناو شان‌شینه‌كه‌دا و له هه‌ندێك نووسینی حه‌نبه‌لییه‌كاندا له سه‌ده‌ی هه‌شته‌مدا، هه‌روهك له: نووسینه‌كانی

(۱) به‌پاک‌گره‌کان: دراوخته پال نه‌وانه‌ی خوا به‌پاک دهرگن له سیفته‌ی به‌دیهینراوان، سیفته‌ه‌کان لیکدانه‌وه (تاویل) ی بۆ ده‌که‌ن، یان گێرپانه‌وه‌کان یان فهرمووده‌کانی سیفته‌ه‌کان به‌لاواز دادمنین... ئەشعەرییه‌کان: دراوخته پال ئەبو حەسەنی ئەشعەری، ئەشعەرییه‌کان زۆربه‌یان له به‌پاک‌گره‌کانن. ماتوریدییه‌کان: دراوخته پال ئەبو حەسەنی ماتوریدی، که‌مینەن، چه‌سپینه‌ره‌کان: بۆیه ئەم ناوه‌یان لێنراوه، چونکه ئەو سیفته‌تانه ده‌چه‌سپینن، که پێیان وایه سیفته‌ی خوان، وه‌ک: دوو ده‌ست و چاودکان، رووخسار و قاچ و لاق و بال و سینه و دانیشن و نیشته‌وه و به‌رزی و جوڵه، چونکه پێیان وایه ئەم سیفته‌تانه ده‌قیان له‌سه‌ر هاتوو، له‌کاتی‌که‌دا به‌پاک‌گره‌کان پێیان وایه دروست نییه ئەم جوژه سیفته‌تانه بدرینه پال خوا، چونکه جواندنیه‌تی به‌به‌دیهینراوان، ئەو ده‌قانه‌ی که به‌گێرپانه‌وه‌یه‌کی دروستی ئەم سیفته‌تانه‌یان تیا‌دا هاتوو له‌شیوه‌ی (ده‌ست) ئەوا به‌مانای (توانا) یان به‌خشنده‌یی دیت به‌پێی جوارجیوه‌ فورئانیه‌که، ئەوه‌ش که به‌گێرپانه‌وه‌یه‌کی دروست نه‌هاتوون، که زۆربه‌ی رێژه‌که پێکدێن: وه‌ک: سینه، باله‌کان و دانیشن و جوڵه و جینگۆرکی و گهنجی بێ موو و وینه‌ی ئاده‌م، ئەوا ده‌بی نکوولی لێبکری و خوای مه‌زن له‌م شتانه به‌پاک بچێت.

ئىبن تەيمىيە و ئىبن قەيىمدا ۋا ھاتوۋە. ئەگەر لە ناو شانشىنى عەرەبى سغۇدى و ترا (سونى)، ئەۋا لە ماناى تايىبەتدا بە (ھەنبەلى) دىت.

كەۋاتە بەشى زۆرى ئەھلى سوننە (كە ئەشعەرىيەكانن)، بىيان ۋايە ئەۋان ئەھلى سوننەى راستەقىنەن و شوئىكەوتوۋى (پىشىنە چاكەكانن)، ھەنبەلىيەكانىش لە چۈرچىۋەى ئەۋانەدا ھەژمار دەكەن (كە خوا بە بەدىھىنراۋان دەچوئىنن و جەستەى بۆ بىرپار دەدەن).

ئەشعەرىيەكان: نازناۋىكى بىروباۋەرى شوئىكەوتوۋانى سى مەزھەبى فىقھىيە (شافىعىيەكان و مالىكىيەكان و ھەنبەلىيەكان) بەگشتى.

ئەمىرۆ ئەشعەرىيەكان بە (ئەھلى سوننە) ناۋدەبىرئىن، زۆر بەشىۋەيەكى كەم نازناۋى (ئەشعەرىيەكان) بەكاردەھىئىن.

سەبارەت بە بەشى كەمىنەى ئەھلى سوننە (كە ھەنبەلىيەكانن)، بىيان ۋايە ئەۋان ئەھلى سوننەن، شوئىكەوتوۋانى پىشىنە چاكەكانن، ئەشعەرىيەكان لە پىزى (جەھەمىيەكان و سىفەت پەكخەرەكان) ھەژمار دەكەن.

ھەنبەلىيەكان نازناۋىكى بىروباۋەرى و فىقھىي (شوئىكەوتوۋانى مەزھەبى ھەنبەلىيە) بەگشتى.

ئەمىرۆ ھەنبەلىيەكان بە (سەلەفىيەكان) ناۋدەبىرئىن، نازناۋە كۆنەكە (كە ھەنبەلىيەكانن)^(۱) فەرەمۇشيان كىردوۋە، لەگەل ئەۋەى نازناۋى (ئەھلى سوننە)يان

(۱) سەرھەلدى مەزھەبى ھەنبەلى، بىرىتىيە لە سەرھەلدىكى تەۋاۋ بىروباۋەرى و عەقىدىي، ھەرۋەھا نازناۋ دانان بۆ شوئىكەوتوۋانى لە پابىرۋودا نە بە ناۋى (سەلەفىيەت) و نە بە (ئەھلى سوننە) بوۋە، بەلكو بە (ھەنبەلىيەكان) نازۋەدەكەن. ئەم نازناۋەش وردترە، لە سەردەمى تەبەپىدا (۳۱۰ ك مىردوۋە) بەكارھاتوۋە، مىژۋونۋوسە ھەنبەلىيەكان و جگەلەۋانىش بەكارىان ھىتاۋە، ۋەك خەتىبى بەغدادى (سەرھەتا ھەنبەلى بوۋ، دواتر بوۋە شافىعى) لە كىتەبەكەپدا (تارىخ بغداد)، ناۋبراۋ ئەم كىتەبەى لە پۇژانەدا

كەم بەكارهيتاۋە، لەبەر زالبوونى ئەشعەرىيەكان بەسەر ئەم نازناۋەدا بەتايىبەت لە دەرەۋەى شانشىنەكەدا.

ئەگەر سەيرى ناو شانشىنەكە بىكەين، دەبىنن مەزھەبگەراكان بانگەشەى ئەۋە دەكەن كە (شۈيىنكەۋتوۋى پېشنە چاكەكانن) و دەرئىنە پال سوننە، كە حەنبەلى و ئەشعەرىيەكانن.

له ناو شانشىنەكە حەنبەلىيەكان زالبوونە بەسەر نازناۋى (سوننە)، تەنانەت لەۋانەيە لە ناۋە و دەرەۋەى شانشىنەكەشدا زال بېن بەسەرىدا، بەتايىبەت لەگەل پالپشتى دەۋلەتى سعودىيە بە لە چاپدانى كىتەبەكانى ئىبن تەيمىيە و دارمى و محەممەدى كورى عەبدولۋەھاب، دابەشكردنى ئەم كىتەبەنەبەسەر ژمارەيەكى زۆر لە ناۋەند و قوتابخانە و زانكۆكان.

ئايا — دۋاى زالبوونى ئەشعەرىيەكان بەسەر نازناۋى ئەھلى سوننەدا بەتايىبەت لە دەرەۋەى شانشىنەكە — زانايانى ناو شانشىنەكە تەنھا شارەزان لە بىروباۋەرى سەلەفىيەتدا؟!

نووسى كە حەنبەلى بوو، ھەرۋەك ئىبن جەۋزى حەنبەلى لە كىتەبەكەيدا (المنتظم)، ئىبن ئەسەرى مېژوونووس لە كىتەبەكەيدا (الكامل فى التاريخ) بەكارىناھيتاۋە، زەھەبىش (كە لە بىنەماكانى نايندا حەنبەلى و لە لىقەكانى ناينىشدا شافىعى بوو) لە كىتەبەكەيدا (تارىخ الاسلام)، ئىبن كەسىر (كە لە بىنەماكانى نايندا حەنبەلى بوو) لە كىتەبەكەيدا (البدایة والنهاية) بەكارىان ھىناۋە، تەنانەت دەبىنن ھەندىك جار ئىبن تەيمىيەش ئەم نازناۋە بىروباۋەرىيە لە (مجموع الفتاوى)دا بەكاردەھىتى، چا حەنبەلىيەكان لە بەرامبەر ئەشعەرىيەكان دادەنى، نازناۋى كۆن و ھەر بەناوبانگى بىروباۋەرى سەلەفىيەت برىتییە لە (حەنبەلىيەت و حەنبەلىيەكان) نەۋەك (سەلەفىيەكان).

كۆت و بەندى شەشەم : زاناياني شارهزا له (بيروباۋەرى سەلەفییەت) دا و رەخنە لیگرتنى :

بېۋیستە بېزار نەبىن، ئەگەر ویستمان وردبىنى له پرسىكى زانستیدا بکەین، سەلەفییەت نازناۋىكى گشتییه، ئەگەر وردتر بى له نازناۋى (ئەھلى سوننە). ئەگەر چى ئەشعەرییهکان و حەنبەلییهکان بانگەشەي ئەم نازناۋى (سەلەفییەت) بکەن، ئەوا لەگەڵ ئەوەشدا حەنبەلییهکان بەسەریدا زالبووينە، کاتیک گوئیستی سەلەفییەتی جیهادی یان سەلەفییەتی بانگخواز و شەرکەر دەبین، ئەمە ئەو دەگەیهنی ئەوان دەرەنجامی کتیبەکانی ئیبن تەیمییه و وەهابیەتن، ئەوەك کتیبەکانی ئیبن حەجەر و نەۋەوی.

بەلام ناوەرۆکی بەلگەي (پیشینه چاکەکان) لەلایەن مەزھەبەکانی تر دانپێدانراو نییه، کە نادریئە پال ئەم نازناۋە، بەلگەي سەلەفییەکان نەۋەیه کە ئەوان: (شوینکەوتووی پیشینه چاکەکان) و ئەسەر (رېبازی پیشینه چاکەکان) له ھاوێلان و شوینکەوتوووان و شوینکەوتەي شوینکەوتوووان لەو سەدانەي ناوی دەنی بە (سەدە چاکەکان).

ئەم بەلگە خالی بەیەگەیشتنی بانگەشەي گشت مەزھەبەکانە، چ ئەوانەي بە سەلەفی ناودەبرین و چ ئەوانەي نادریئە پال ئەم نازناۋە، راقەي ئەم گوزارشتە و ناوەرۆکەکەي جیگای ناکۆکیە، ناکۆکی له نازناۋەکەدا نییه، ئەم ناکۆکییە له راقە یان ناوەرۆکی بانگەشەکەدا دەگەرپتەووە بۆ چەند ھۆکارێک:

یەکەم: مەزھەبەکانی تریش بەھەمان شیۋە بانگەشەي ئەو دەکەن کە پیشینهکان بریتین له ھاوێلان و شوینکەوتوووان.

هەر توێژهرێك كۆتیبه كانی موعتهزیله كان بخوینیتهوه، ئەوا دهبینی كه ناوی زۆرێك له هاوهڵان دینن له ناو (پیشینه چاكه كانیادا، وهك: جیشینه سه رپراسته كان و ئیبن عومەر و ئیبن عه بباس و ئیبن مه سعود...، له شوینكه وتووایش: حه سه ن و قه تاده و ئیبن سیرین... تاد).

زانایانی شانشینكه داندەنن به وهی گشت ئەم هاوعل و شوینكه وتووانه له ((پیشینه چاكه كان))، به لأم ئەوه به راست دانانن كه پیشینهی موعتهزیله كان بن یان بیروباوهری موعتهزیلایه تی هه بی. ههروهك موعتهزیله كان پێیان وانیه ناوبراوان سه له فیهین یان بیروباوهرپه كانیان وهك بیروباوهری سه له فیهیه هاوچه ركه گانه.

به هه مان شیوه شیعه ده لێن: ئەوان شوینكه وتووێ ئالوبه یتن له هاوهڵان و شوینكه وتووان، وهك: پیشهوا عه لی، حه سه ن، حوسهین، ئەمانه له هاوهڵانن، ههروهها شوینكه وتووێ شوینكه وتووایان له شوینكه وتووان و پیشینه چاكه كان.

زانایانی شانشینكه داندەنن به وهی پیشهوا عه لی و عه ممار و حه سه ن و حوسهین و باقر و سادق له (پیشینه چاكه كان)، ناكوکیان له گه ل شیعه دا ههیه له چه سپانی بیروباوهری شیعه له لایه ن ئەوانه وه.

هه مان شت له لای خه واریچه كانیش ههیه، ناوی پیشینه چاكه كانیان ده یتنن له هاوهڵان و شوینكه وتووان، وهك: (زولخوهیسه ر، ئیبن عه بباس، عه بدو لای كورپی وههه بی راسبی)، ئینجا له شوینكه وتووان ناوی (جابری كورپی یه زید، عه بدو لای كورپی ئیبار، عیكرمه، نه جده، نافیهی كورپی ئەزه رق) دینن. ئەوانه لای خه واریچه كان بریتین له پیشینانی خه واریج، زانایانی شانشینكه ناكوکیان له گه ل خه واریچه كاندا نییه له وهی زۆربه ی ناوبراوان له پیشینه چاكه كانن، وهك: (ئیبن عه بباس، جابری كورپی زهید...)، به لأم (زولخوهیسه ر) لای ئەوان یه كێكه له وانیه ی گۆراوه و

باشگهزبووتهوه. ناكوڤيان لهسهر نهووش نيبه كه عيكرهمه و عهبدوڤاى كورى ئيباز له شوينكهوتوانن، بهلام ههلهيان له بواری بیروباوهردا ههیه... ئا بهم شیوهیه.

ئهم پرسه بۆ زانستی گێرانهوه (پروایه) دهگهڕێتهوه: واته ههر تاقم و كۆمهڵێك چهند گێرانهوهیهك دهگێرێتهوه و پهسهندی دهكات و زنجیرهى كهسه گێرهردهوهكانى به تهواو و متمانهدار دادهنێت، له ههمان كاتدا گێرانهوه و كهسه گێرهردهوهكانى مهزههبهكانى تر رهندهكاتوه.

لهبهر ئهوهى ئهو دهولتهتانهى پېشتر ههبوون (ئهمهوى و عهباباسى، ئینجا عوسمانیهكان) له زۆربهى جارندا دهرانه پال (سوننه) مهگهر له چهند كاتیكى تايبهت و سنووردادا نهی. ئهمه بووه هۆى بۆاووونهوهى پهیرهوان و ئههلى سوننه له ئهشعرییهكان و حهنبهلییهكان، كهم بوونهوهى مهزههبهكانى تر، فهرامۆشكرانى كهلهپورهكهيان، تهناهت داننهنان بهبوونى له ههندێك جاردا. بهلام لهگهڵ دهركهوتنى وڵاتانى ههریمی له سهردهمى هاوچهرخدا، ئهوا (ئههلى سوننه له حهنبهلییهكان و ئهشعرییهكان) بۆیان دهركهوت كه ههندێك دهولتهتى تهواو همن، نادرینه پال سوننه، وهك: ئیمامیهكان له ئێران، زهیدییهكان له یهمن، ئیبازییهكان له عومان. بهمهش ئههلى سوننه له نۆ دووپاندا مایهوه، یهكێکیان بریتی بوو له بهراستدانانى ئهوهى پېشینانیان نووسیبووین له بارهى ئهم تاقم و مهزههبانه، ئهوى تریان شوینی ئهو نووسینه شیۆینراوانه كهوتن كه لهوانهوه جیماون. ههمان حال لهلای ئهو مهزههبانه ههیه، كه له ناخى شوینكهوتووaniاندا یادگارى چهوسانهوهیان ماوه لهلای دهولته سونیهكان، له ههمان كاتدا (فهتواى سوننى) پشتی ئهم چهوساندنهوهى ئهوانى دهگرت و هانى دسهلتهكانى دها بۆ ئهم كاره. ئهمهش وینهیهكى شیۆینراو و گشتیندراو لهبارهى (ئههلى سوننهوه) بهجیدیلت.

لەبارەي پرسى زانايانى شانشىنەكە

ئەگەر زانايانى شانشىنەكە بىانتوانىبا مەزھەبەكانى تر پازى بىكەن بەھەي لە ناو ھاۋەلەن و شوئىنكە وتووۋاندا موعتەزىلە و شىعە و خەۋارىج بوونىان نەبوۋە — ھەر چەندە سەلماندى ئەمە سەختە^(۱)، ئەوا سەختىەكى زۆرتر دەبىنىن لە چەسپاندنى ئەھەي ھاۋەلەن و شوئىنكە وتووۋان خاۋەنى بىروباۋەرى سەلەفىيەتن ۋەك ئەو بىروباۋەرە سەلەفىيە ھاۋچەرخە بىلاۋانەي ھەن لە كىتەبەكانى سەلەفىيەكاندا، جا چ لە پرسى سىفەتەكان يان بەدىھىتىراۋى قورئان ياخۇد پرسى ھەللاۋاردن لە ئيمان يان پەلەبەندى نىۋان ھاۋەلەن ياخۇد تەبەپروك... تاد. زۆرىەي ئەو شتانەي كە زانا سەلەفىيە ھاۋچەرخەكانى شانشىنەكە زىادەپروەي تىدا دەكەن و بەھۆيەۋە مۇسلمانان كافر و گومرا دەكەن، ئەوا برىتىن لە پرسى مەزھەبى پەيدابوۋ، كە لەگەل سەرھەلەدانى مەزھەبەكان پەيدابوۋنە، ھاۋەلەن و شوئىنكە وتووۋان تىاياندا ناكۆك بوون.

كەۋاتە ئەۋە ماۋەتەۋە بلىين: ئايا زانايانى شانشىنەكە ھەنەلەين؟!

(۱) بەتايىبەت لە شىعە و خەۋارجەكان، لە ناو ھاۋەلە تايىبەت و پايدارەكانى عەلىدا زۆر ھاۋەل و شوئىنكە وتووۋە ھەبوون، لە ناو خەۋارجەكانىشدا كەمىك لە ھاۋەلەن و زۆرىك لە شوئىنكە وتووۋان ھەبوون، زۆرىك لە شوئىنكە وتووۋان لە ناو موعتەزىلەكاندا بوون، بەئام شىعە ميانپروەكان، ئەۋەك ۋەك وردەكارىيەكانى ئىمامىيە پاشىنەكان لە: پارىژراۋى و مەھدىبوون و كافرگەردنى ھەندىك ھاۋەلە مەزن... تاد، سەبارەت بە خەۋارىج و موعتەزىلەكان ئەوا بىنەما و رەگ و پىشەي مەزھەبەكانىان لە سەدەكانى يەكەم و دوۋەمدا دروست بوون، ھاۋەلەن و شوئىنكە وتووۋانىشان تىدا بوون، ھەرۋەك ھىچ ھاۋەلەك نەبىنىن بەشىۋەيەكى ورد ھەسە بىكەت لەبارەي بەدىھىتىراۋى (خەلق) قورئان و سىفەتەكان ۋەك چۆن كىتەبە سەلەفىيەكان چەسپاندوۋيانە...

كۆت و بەندى جەۋتەم : زانايانى شەرەزا تەنھا لە (بىرۋاۋەرى جەنبەلى) دا

ئەم كۆت و بەندە پىۋىست و زانستى تىربوو لە كۆت و بەندەكانى پىشۋوتىر، ئەم كۆت و بەندەكانە كاتىك سوود و كەلكيان گەلە دەبى، كە دەبىنن يەككە لە گەۋرەترىن ھۆكارەكانى يەككىتى و بەھىزترىن پالئەرەكانى خۇبەكەمزانى و ھىمنى و زانستى بوون.

پىشتر خرايەپروو كە نازناۋى (ئەھلى سوننە) ئەشعەرىيەكان و جەنبەلىيەكان بەسەرىدا زالىبوونە. زانايانى شانشىنەكەش نكۆلى لى ناكەن، ھەروەك نازناۋى سەلەفىيەت جىگى ناكۆكىيە لە راقەكردندا نەۋەك لە ناۋدا.

زانايانى شانشىنەكە بانگەشەى ئەۋە ناكەن ئەۋان لە بىرۋاۋەردا ئەشعەرىن، بەلكو سەرزەنشتى ئەشعەرىيىتى دەكەن، بە بىدعەچى دايندەنن، لە تاقمە تىچۋوۋەكانى رۇزى دوايى ھەژماريان دەكەن، ناشتۋانن ئەۋە بسەلىنن ئەم وردەكارىيانە پىشنىنانىش لە ھاۋەلان و گەۋرە شوپنكەۋتۋان بىرۋايان پى ھەبوۋە، كەۋاتە تەنھا ئەۋە ماۋەتەۋە كە ئەۋان جەنبەلى بن... لىردە ناكۆكى دروست دەبى... دژەكانيان كەبەشكى ترن لە ئەھلى سوننە دانيان بەۋەدا ناۋە... دەتۋان ئەۋە شتانە بەدەنە پال ئىبىن جەنبەل كە نەيانتۋانىۋە بىدەنە پال پىشنىنان لە ھاۋەلان و شوپنكەۋتۋان.

كەۋاتە لە بنەرەتدا جەنبەلىن، ھەر چەندە دراۋنەتە پال چەند نازناۋىك، كە ناكۆكيان لەسەرە ۋەك: ئەھلى سوننە و سەلەفىيەت.

بەلام ئىمە دەبىنن ئەۋان جەنبەلى نىن، تەنھا لە لايەنى فىقھىيەۋە نەبى!

لە رۈۋى بىرۈباۋەرۈۋە ئەۋا بە نازناۋى زۆر فراۋانتر ناۋدەبرېن، ۋەك: (ئەھلى سۈننە و سەلەفىيەكان)، لەۋانەيە بۇ ئەۋە بى كە بىسەلېنن ئەۋان (ئەھلى سۈننەن) و جگەلەۋانىش (بىدعەچىن) ئەگەر بىدرېنە پال (سۈننە)ش... ھەر (ئەۋان شۈيۈنكەۋتۈۋانى پېشىنە چاكەكانن لە ھاۋەئان و شۈيۈنكەۋتۈۋان)، ئەگەرچى جگەلەۋانىش بىدرېنە پال پېشىنە چاكەكان لە ھاۋەئان و شۈيۈنكەۋتۈۋان...

لەبەر ئەۋەى ئەۋان پېيان ۋايە پېشەۋا ئەحمەد پېشەۋاى ئەھلى سۈننەيە... بىرۈباۋەر و قوتابخانەكەى سۈننى سەلەفىن، ئەۋا ئەۋانىش (ھەنبەلېن) لە بىرۈباۋەر.. مادەم ھەنبەلېەكان سۈننە و سەلەفىن... ئەۋا كېشە نىيە لەۋەى لە رۈۋى بىرۈباۋەر و فىقھىيەۋە بىدرېنە پال ئەحمەد... بەھۋى كەمى ئەۋانەى ناكۆكىان لەگەل دەكەن لەسەر ئەۋانەى ناكۆكىان لەگەل دەكەن لەسەر نازناۋى تىرى گشتى.

ئاي ئەۋان لە بىرۈباۋەرۈۋە ھەنبەلېن؟

ئاي ھەنبەلېيەكان لە بىرۈباۋەرۈۋە تەنھا يەك يان چەند مەزھەبىكە؟

پرسىارىك تەنھا كەسك دەيزانى كە كارۋانى ھەنبەلېيتى بە وردى خۈيۈندىتەۋە.

ئەۋ كاتە دەزانى ھەنبەلېيەكان چەندىن مەزھەب و رەۋتياۋ ھەيە.

جا قوتابخانەى ھەنبەلى، كە زانايانى شانشىنەكە دەدرېنە پالى لە كام لەم رەۋتانەۋە ھاتۈۋە؟

دەدرېنە پال قوتابخانەى ئىبىن تەيمە... كەۋاتە ئەۋ كۆت و بەندەى پېۋىستە زىاد بىكرىت، ئەۋا دەبى بەم شىۋەيەى خوارەۋە بى:

كۆتۈرۈلگەن ھەدى : زانايانى شەرىف تەنھە (بىرۋاقىتلىق ھەدىلى تەييارلىدا)

لەبەر ئەمە ئەۋەتمەن، چۈنكى ئۇ تاقىم لە بارى (بىرۋاقىتلىق ھەدىلى)
ناكۆكىن تىكەت، لە فىقھدا كۆك و لە بىرۋاقىتلىق راجىيا بوون.

ئىنجا تاقىم سىيەم (كە تاقىم ئىبن تەييارلىدا)، ئەم تاقىم راجىيا بوو لەگەل
ھەر ئۇ تاقىمەكە تىر لە شەكىلدا كە بە (كۆكۈكى بىرۋاقىتلىق) لاي ئەم ھەزىمەت دەرى،
ئەۋىش ئەم پىرسانە بوون: گۆر و پاشكۆكانى لە تەبەرۈك و تەۋەسۇل و بەگەۋرەدانان
و نۆيژ لەلا كىردى... تاد. جا لەبەر ئەۋەدى پىرسى (تەۋەسۇل و پىۋاچاكان و
تەبەرۈك...) بىرىتىن لە كۆكۈكى بىرۋاقىتلىق لەلاى ئىبن تەييارلىدا، ئەم دەپى ئەمە بەس
بىن بۇ ئەۋەدى (تەييارلىدا) بىيىتە تاقىمىكى سەربەخۇ، سەربارى ئەۋە ئىبن تەييارلىدا
ھەۋرەپە لەگەل ھەدىلىيەكاندا لە زۆرىيە پىرسەكانى بىرۋاقىتلىق، ۋەك: سىفەتەكان،
بىنى خۇا، ھەۋەلەن، قەدەر... تاد.

سەبارەت بەم ئۇ تاقىمە كۆنە ناكۆكە ھەدىلىيەكان:

يەكەم: تاقىمىكى ھەدىلەن، زىاتىر لە ئەشەرىيەتەۋە نىكىن، ۋەك: ئىبن جەۋزى،
كە بە يەكەدەنگى لە رۇۋى فىقھەۋە ھەدىلىيە، لە رۇۋى بىرۋاقىتلىق شەۋە لە
(بەپاكىگەرەكان: مۇنەزەھەكان)، لەبەر ئەۋەدى لە رۇۋى بىرۋاقىتلىق شەۋە لە بەپاكىگەرەكانە،
ئەم ھەندىك لە ھەدىلىيەكان ناكۆلىن كىردۈۋە ئەۋەدى ئىبن جەۋزى ھەدىلى بى لە
رۇۋى بىرۋاقىتلىق شەۋە، ئەگەر دان بە ھەدىلى بىۋىشىدا بىرى لە فىقھدا، بە ھەر حال،
راجىياى ھەيە لەسەر ئەۋەدى ئىبن جەۋزى كەسىكى ئەشەرىيە و دەرىتە پال
ئەخمەد يان كەسىكى ھەدىلىيە دەرىتە پال ئەخمەد؟

ئىبن جەۋزى دەرىتە پال ئەخمەد و لەبارەى خۇيەۋە دەلىت (ھەدىلىيە)، شە
لەبارەى (پەۋەپەيە ئەخمەد) دەۋۋەسى، كىتىب لە فىقھى ھەدىلىدا دادەنى، ھەۋەھا

د دښتیت: ئه حمهد (وهك ئه و به پاگړ بووه)، به يه گډهنگي ئيبن جهوزي يه كيځ بووه له وانهي (خوايان به پاگړتووه و سيفه ته گانيان ليځداو ته ووه و ته ئويل كړدووه)، جا ئه م ليځدا نه وويه مه زه بهي ئه حمهد يان مه زه بهي ئه شعري يئ.

هەر کهسێک کتییی (دفع شبه التشبيه) خوێندبێتەوە، بە پوونی دەبینی ئیبن جەوزی پێگەی لێکدانەوه (تأویل)ی لە بیروباوەردا گرتۆتەبەر. ئەم شیخە حەنبەلییە بە پاکگرە لە سەدەی شەشەمدا کاریگەریەکی زۆری هەبوو، دواتر کەم کەمە تاواپەوه، تا ئەو کاتەی ئیبن تەیمییه بە تەواوی لە سەدەی هەشتەمدا بەسەریدا زāl بوو.

دووم: ئەم تاقمەى دوومى حەنبەلىيەكان زياتر لە كەرامىيەكانەوه نزيكن،
 وەك: حەنبەلىيە پيشينهكان لە قوتابيهكانى ئەحمەد، وەك: عەبدوڵاى كورپى ئەحمەد
 و مەروزی و دارمى (وتراوه پيش ٣٠٠ك)، ئينجا قوتابيهكانى ناوبراوان هاووېنهى
 خەلاف و بەرەبهارى (دواى ٣٠٠ك)، دواتر قوتابيهكانى ناوبراوان وەك: ئيبين بەتتە
 (پيش ٤٠٠ك)، ئيبجا قوتابيهكان ناوبرا وەك: ئيبين حامد (لە سەرى سالى ٤٠٠ك)،
 دواتر قوتابيهكانى ناوبرا وەك: ئەبى يوعلا (٤٥٨ك)، ئەمانە زۆرينەى حەنبەلىيە
 پيشين و كۆنەكانن. هەر كەسك كتيبهكانيان لە بيروباومردا بخوينتەوه دەبينى
 ئەوان (ويكچوينەر: مشبیهن). ئەمە لە تويزينهوهكانى پيشوودا خرايهروو. ئيبين
 تميميه ئەم حەنبەلىيەتەى دوومى سەرخست تەنها لە پرسى گۆر و پاشكۆكانى
 نەبى.

لێردا ئاماژە بەو دەکەین کە پامییەکان دەدرێنە پال عەبدوڵای کوری کە پامی
سەجستانی (٢٥٥ کەردوو)، ناوبراو دۆنیابەگە مزان و خواپەرست و جەستە
بەریاردمر بۆ خوا و سۆفی و فەرمووده هەلبەست بوو. ئەمە سیفەتی زۆربە
جەنەبە کۆنەکان بوو. بەتایبەت ئە یەرسێ تەسەووف و زۆری فەرمووده و

شۈينەۋارە لاۋاز و بابەتتەيەكان. (ئىبن بەتتە) فەرموودەى ھەلەبەست، بەھەمان شىۋە ھەنبەلىيەكانى بەغداد كەمىك پىش سەدەى چۈارەم ھەلەبەستنى فەرموودەيان بە دوست دانائە.

ئەمەيان لە تۇيژىنەۋەىيەكى پىشۋوى تايبەتدا رۇونكرائەتەۋە. ئەھمەد رەھمەتى خۋاى لىبى لەسەر ئەمە نەبۋە. ھەر بۇيە دەبىنن ئىبن جەۋزى ئەم رەۋتە ھەنبەلىيە كەرامىيە تۆمەتبار دەكات بەۋەى درۇ بەدەمى ئەھمەد دەكەن، بەھەمان شىۋەى ئىبن عەرەبى مالىكى ئەندەلوسى لە كىتئى (العواصم) دا تۆمەتبارى كىرۋون، پىشترىش ئەم رەۋتە پىشەۋا تەبەرىيان تۆمەتبار كىرۋوۋە و چىرۋىكىكى دۈۋر و درىژيان لەگەل يەكدا ھەيە. بەلام ئەم رەۋتە زۇر زىادەرۋچۈۋونى كىرۋوۋە لە (ۋىچۈۋاندن و زۇر ھىنانەۋەى فەرموودە ھەلەبەستراۋەكان، بۇيرە لە تەكفىر كىردن و ئالۋەبۈۋون بە ناسىبايەتى و گەۋرەگىرتنى گۆر و پىاۋچاكان)، ئىبن تەيمىيە ئەم رەۋتەى سەرخست و پىشتىۋانى لىكرە جگەلە پرسى (گۆر) دا نەبى.

شۈينەۋارەكانى ئەم رەۋتە تا ئەمپۇش ھەر ماۋن لە ناۋ قوتابخانەى ئىبن تەيمىيەدا، بەتايبەت ئەۋەى پەيۋەستە بە (تەكفىر و ۋىكچۈۋان و ناسىبايەتى و فەرموودەى ھەلەبەستراۋەدا)، لەگەل دۈۋر خىستەۋەى پرسى گۆر. سەبارەت بە (فەرموودە ھەلەبەستراۋەكان) ئەۋا ئەلبانى و قوتابخانەكەى لەم كاتانەى دۋايدا بەشداربۈۋون لە كەم كىرەنەۋەى ئەم نەخۋىيە بەربلاۋە كە زالە بەسەر دانراۋەكانى ھەنبەلىيە كۆنەكان لە بىرۋاۋەردا.

ھەنبەلىيەتى ئىبن تەيمىيە بە ئام ئايا چۇن دەرگەۋت؟

دەلىل ئىبن ئەۋ دوو جۇرە ھەنبەلىيەتە پىشۋو، ھەنبەلىيەتى ئىبن جەۋزى و ھەنبەلىيەتى كۆنەكان - ھەر چەندە لە پىرسى سىفەتەكانى خۇادا پىراجىيان - ئەۋا لە فىقھ و تەسەۋفدا كۆكن.

سەبارەت فىقھ ئەۋا لىرەدا جىيى بايەخى ئىمە نىيە، چۈنكە پىشتر قىسە لەسەر كىراۋە، كىشە مەزنى تىدا نىيە نە لەلەي ئىبن تەيمىيە و نە لەلەي زانا يانى شانشىنەكە.

لە بابەتى سىفەتەكان خۇادا، ئەۋا ئىبن تەيمىيە پىشتىۋانى بۇچۈۋنى ھەنبەلىيە كۆنەكانى كىردۈۋە.

ئەۋ ھەنبەلىيەتى ئىبن جەۋزىش كە مابوۋەۋە ئەۋا لەناۋى بىرد.

دەربارە تەسەۋف و پىرسى گۆر، ئەۋا خالى جىاۋازى بوو لە نىۋان ئىبن تەيمىيە و دوو مەزھەبە ھەنبەلىيەكە پىشۋو.

لىرەدا (تاقى سىيەمى ھەنبەلىيەت سەرىھەلدا، ئەۋىش تاقى تەيمىيە) بوو.

ئەم نازناۋە لەلەي زۆرىك لە نوۋسەرانى بوۋى بىروباۋەر ناسراۋە.

كەۋاتە ھەنبەلىيەكانىش لە بىروباۋەرەدا لەسەر يەك مەزھەب نىن.

لە خۇشەختىەۋەيە ئەمىرۇ بە دىئايىيەۋە دەتۋانىن ئەمە بلىين، چۈنكە كىتەبەكانى ئەم سى تاقمانە لە چاپدراۋن، لەبەردەستدان و جىاۋاز لە بىروباۋەرەدا، ھەندىكىيان ۋەلامى ھەندىكى تىران دەدەنەۋە، ھەندىكىيان ھەندىكى تىران بە گومرا و بىدەجى دادەننن... كەۋاتە ئارەزوۋمان نىيە ئەۋە دابەشكراۋە دابەشى

بكهينهوه.... به ئام ئەم دابه‌شبوونه راستیه. خودی هه‌نبه‌لییه‌كان له بیروباوه‌پر دا
 ږاجیان... ږاجیاییه‌كه له سه‌رده‌می ئیبن جه‌وزیدا له به‌بیده‌چی دانانه‌وه‌گۆږا بۆ
 حوكمی به‌هاوبه‌شدانانی كرده‌وه‌كه له سه‌رده‌می ئیبن ته‌میمیه‌دا، هه‌روه‌ها
 سه‌ریكی‌شا بۆ ئالوگۆږی ته‌كه‌فیری ږاشكاو له نیوان زانایانی هه‌نبه‌لیدا له سه‌رده‌می
 شیخ محه‌مه‌دی كوری عه‌بدولوه‌هاب و قوتا‌بخانه‌كه‌یدا.

هەر که سیک کتیبی پله و پایه گانی ئەحمەد، دانراوی ئیبن جەوزی حەنبەلی (کە سیفەتەکان لێکەداتەوه (تاویل) دەکات و بە پاڤگەرە)، دەبینی گۆڕ و پاشکۆکانی زۆر بە گەوره دادەنێ...

ھەر كەسىپكىش بۇچوونى ھەنبەلىيە پېشىنەكان (ويكچوئىنەر و چەسپىنەرەكان) لە كتيبەكانى ژياننامەكاندا بخوينتتەو، دەبينى ئەوانيش گۆر و پاشكۆكانى بە گەورە دەگرن، بەلكو ھەنديكيان ئەوئەندە ئالودەى تەسەوف بووينە تا ئاستنى دانان بە يەكئتي بوون (وحدة الوجود)، وەك ھروى ھەنبەلى.

كەشيكش كتيبەكانى ئىبن تەيمىيە بخوينىتەۋە دەبىئى نكۈلى لە پرسی گوړ و
ياشكۈكانى دەكات.

بەمەش لەم پرسەدا ئیبن تەیمییه تەواو بۆجۈونی جیاوازە لەگەڵ مەزھەبی
 ھەنبەلدا.

بەو مانایەى گشت چەنبەلیەکان لەسەر ئەمە بوونە و دانیان پێداناونە، بۆیە بۆ زانایانى شانشینەکە نییە بڵێن (ئێمە لەم بابەتەدا چەنبەلین، لە کاتیکیدا ئەمە لای ئەوان لە هەژووشێنەر مودەکانى نىسلامە)!

کتیب و ژياننامه و فه‌تواکانی حنبه‌لییه‌کان پرن لهو پرس و بابتهانه، که زانایانی شانشینه که بیان وابه له هه‌لوه‌شیننه ره‌موه‌گانی ئیسلامن...!!

باسى چەند گەۋاھى و بەلگەيەكم كىردوۋە لە تۇيۇزىنەۋەكانى رابىردوۋدا؛ كە بىۋىست بە دووبارە كىرەنەۋەيان ناكات لىرەدا، لەسەر ئەۋەى حەنبەلىيە كۆنەكان ئەم (ھەلۋەشەنەۋەانەيان) لە باۋەش گىرتوۋە.

ئەمە ئەۋە ناگەيەنى ئىبن تەيمىيە يان ۋەھابىيەت لەم پىرسەدا راست يان ھەلەيان پىكاۋە، ياخۇد رىژمەك لە راستيان پىكاۋە و رىژمەكىشان لە ھەلە پىكاۋە، ئەمە ھەلەسەنگاندېكە لە شوپىنى خۇيدا نىيە.

بەلام لىرەدا ئەۋە دەلىلەن كە ئىبن تەيمىيە لەم پىرسەدا لەگەل حەنبەلىيەكان جىاۋازە، زۆر بە تۈۋەندى نىكۆلى لىكىردوۋە، ھۆكىمى ھاۋبەشەدانانى بەسەردا داۋە، بىكەرەكەى بە بى باۋەر دانائە... تاد، ۋەھابىيەكانىش كە زانائىيانى شانشىنەكە بەشىكىن لىيان لەمەدا شوپىنى كەۋەتن، ئەم بابەتە بە تىروەسەلى لە شوپىنى خۇيدا دەخىرەتەپروۋ.

ئىبن تەيمىيە تەنھا لە فىقھدا لەگەل حەنبەلىيەتى ئىبن جەۋزىدا كۆك بوۋ، لەگەل حەنبەلىيەتى كۆنەكان لە فىقھ و سىفەتدا ھاۋدەنگ بوۋ، بەلام لەگەل ھەر دوو جۆرە حەنبەلىيەتەكە لە بابەتى گۆر و تەبەپروك و تەۋەسولدا راجىا بوۋ.

لىرەۋە دەلىلەن ئىبن تەيمىيە مەزھەبىكى ھەيە لە بىرۋاۋەردا، جىاۋازە لەگەل گىشت حەنبەلىيەكان لەم پىرسەدا. ئايا ۋەھابىيەت شوپىنى ئىبن تەيمىيە كەۋەت لە ھۆكىمدان لەسەر ئەۋانەى گۆر بەگەۋرە دەگىرن و تەبەپروك و تەۋەسول بە پىاۋچاكان دەكەن بە بىدەچى و گومرايى و تەننەت ھاۋبەشەدانان، يان فراۋانكارىان كىردوۋە لە شتائىكىدا كە ئەۋەى ئىبن تەيمىيە بۇى چوۋە زىادى كىردوۋە؟! جا ئەگەر ئەمەيان كىرد بى، ئايا زانائىيانى شانشىنەكە تەنھا بەۋە دەستيان ھەلگىرتوۋە كە ۋەسفى كىردەۋەكە بىكەن ۋەك چۆن ئىبن تەيمىيە — زۆر بەى جارار — ۋاى كىردوۋە، يان فراۋانكارىان تىدا

كىرىدوۋە ۋ لىق ۋ پۇپيان بۇ داتاشىۋە ۋ شىيان بۇ زىاد كىرىدوۋە، ۋەك: شىيخ مەممەدى كۆرى عەبدوللۇھاب ۋ قۇتابخانەكەنى كىردىان؟

راستەكە ئەۋەيە؛ زانايانى شانشىنەكە شۇيىن شىيخ مەممەد ۋ قۇتابخانەكەنى كەۋىتن لەم لىق ۋ پۇپ داتاشىن ۋ فراۋانكارىيەدا، تا ۋايلېھات ھەندىك شىيان خزانەدا ناۋىيەۋە كە ھىچ پەيۋەندىيەكىان بە ھەلەۋە نىيە چ جاي ھاۋبەشدانان. كەۋاتە راستەكە ئەۋەيە كە كۆت ۋ بەندىكى تىر زىاد بىرى بەم شىۋەيە:

كۆت ۋ بەندى نۆيەم : زانايانى شەرەزا تەنھا لە (بىرۋاۋەرى حەنبەلىيەتى تەيمىيەنى ۋەھابىيەت) دا

دەكرى ئەم كۆت ۋ بەندە كۆرت بىرىتەۋە بەم شىۋەيە (زانايان لە بىرۋاۋەرى ۋەھابىيەتدا)، ئەمە پۇختەكەيەتى، چۈنكە شىيخ مەممەد لە (بىرۋاۋەرى ئىيىن تەيمىيەنى) ھەندىك شىي ھەلېزاردوۋە ۋ شىي تىرى بۇ زىاد كىرىدوۋە، ئىيىن تەيمىيەش لە (بىرۋاۋەرى حەنبەلىيەت)دا ھەندىكى ھەلېزاردوۋە ۋ بۇى زىاد كىرىدوۋە، ئەمەدى كۆرى حەنبەلىش لە بىرۋاۋەرى (ئەھلى سۈننە) شىي پالقتە كىرىدوۋە ۋ بۇى زىاد كىرىدوۋە، ئەھلى سۈننەش پۇختەيەكىان لە بىرۋاۋەرى (مۇسلمانان) پالقتە كىرىدوۋە ۋ بۇيان زىاد كىرىدوۋە...

لېرەدا لە نېھنى ئەۋە تېدەگەين بۇچى شىيخ مەممەدى كۆرى عەبدوللۇھاب قۇتابخانەنى ئىيىن تەيمىيەنى ھەلېزاردوۋە لە ناۋ قۇتابخانەكانى بىرۋاۋەرى حەنبەلىدا، سەربارى قۇتابخانە سۈننىيەكان.

قوتابخانە ئىبن تەيمىيە ھەللىزادى ۋە ھىنايە نەجد، تەنھا لە پىناۋى ئەۋەدى ئەم بىرۋاۋەدە (دۇر ئەۋەتەنە كە لايەنگرانى گۆرۈپ ۋەتەۋەسول ۋە تەبەروك ۋە تەسەۋف).
ئەۋ ئىبن تەيمىيە لە پىناۋ فىقھ نەھىئا.

تەننەت لە پىناۋ سەرزەشتەردى (جەھەمەت ۋە موعەتەزىلە ۋە شىعە) ش نەھىئا.

ھەروەھا لە پىناۋ پەرسى (بەدەپىنراۋى قورئانىش) نەھىئا.

لە پىناۋ پەرسى بىننى خەۋ، تەرازو، پەرد، تەككەرى، شىۋازى ناز ۋە بەھەرەكانى بەھەشت ۋە سزى دۆزەخىش نەھىئا. ...

لەبەر ئەم شە (فىقھى ۋە بىرۋاۋەدە) لە بىنەتە لەلەي ھەنبەلىيەكانى نەجد ھەبۈۋ، تەننەت ئەم شتەن پەگ ۋە رىشەيان ھەيە لە ناۋ ھەر سى پەۋت ۋە نارسە ھەنبەلىيەكەدا، كەتەبەكانى ئىبن تەيمىيە لە بۋارى فىقھ نەۋەك لە بىرۋاۋەدە جىيە بايەخى ھەنبەلىيەكانى نەجد بۋون.

بەھۋى ئەۋەدى كەتەبە فىقھىيەكانى ئىبن تەيمىيە لەلەي ھەنبەلىيەكانى نەجد ناسراۋ بۋون، ئەۋا ۋەك ئەۋەيە شىخ مەمەدى كورى عەبدولەھاب بلىت: ئەۋە شىخە ھەنبەلىيەكەتەنە، شىخى ئىسلام، كە خاۋەنى چەند ھەللىزادەنىكە ۋە دۋنە پەردەكەت ۋە خەللى سەرقال دەكەت، لەم ھەللىزادەنەدا دان بەۋەدا دەنى كە ئەۋەدى ئىۋە لەسەرى دەپۈن (ھاۋەشەدانە مەزەنە)! كە كۈشتەن ۋە تىكۈشەن بىۋىست دەكەت.

دۋو شە يارمەتى شىخ مەمەدىاندا:

يەكەم: بى دەنگى ھەنبەلىيەكان لە ئاست پەي ئىبن تەيمىيە، كە پەچەۋەنە پەي ھەنبەلىيەكان بۋون لەم بىرۋاۋەدە (بە پەختى لە تەسەۋفەدا)، چۈنكە ئىبن

تەيمىيە لە ناو ھەنبەلىيەگاندا تەنھا ناۋى بەۋە دەرگىر كە زانايەكى ھەنبەلى پايەدار و شەپەئاس و پياۋچاك و بەندەيەكى باشە... لەسەر نەرىتى مەزھەبگە راگان لە ستايشكردنى زانائانى مەزھەبەكەيان و بى دەنگ بوون لەو بۆچوونانەيان كە لە دەرەۋى مەزھەبەكەيانە...

دوۋەم: بوۋىرى ئىبن تەيمىيە لە دوو شتدا، بە ھاۋبەشدانان و پىروپاگەندەى بوونى يەككەنگى...

ئىبن تەيمىيە بوۋىر بوو لە (بە ھاۋبەشدانان و كوفىر و ھەلگەرانەۋە)، ئىنجا ھەتۋادان بە پىۋىستى كۈشتنى ھەر كەسك ئەم دۆخەى ھەبى دۋاى پروونكردنەۋە بۆدان و داۋاى تۆبە لىكردنى، بانگەشەى ئەۋەشى دەرگىر ئەمە يەككەنگى لەسەرە! ئەمە يارمەتى شىخ مەمەدى دا و بوۋىرەكى دىكەى خستە پال بوۋىرەكەى ئەۋ.

لەبەر ئەمە گشت ئەۋ شتانەى ئىبن تەيمىيە راي تايبەتى تياپاندا ھەيە، لە (بە ھاۋبەشدانان) يان (پىرسى بوونى يەككەنگى) نا دروستن يان بەلەينى كەمەۋە (جىگەى تىپرامان و راجىيەين).

دوۋبارەى دەرگەمەۋە: ئەۋ شتانەى ئىبن تەيمىيە راي تايبەتى تياپاندا ھەيە.

ئەم لەقەى (ھەنبەلى تەيمىيە) لە نەجد لە (پروۋى پىروباۋەرەۋە) زال بوو، دۋاى سەرھەلدانى ۋەھابىيەت و لەگەل مانەۋەى (دوۋ رىبازە فىقھىيەكەى تىرى ھەنبەلى). ئەم مەزھەبەى (تەيمىيە) لەگەل ھەنبەلىيەگان كۆكە لە پىروباۋەرەدا، جگە لە پىرسى (تەسەۋف يان تەبەرۋك و تەۋەسۈلكردن نەبى بە شۆينەۋارى پياۋچاگانەۋە... تاد).

كەۋاتە زانائانى شانشىنەكە، بىرىتىن لە زاناي شارەزا لە مەزھەبى ھەنبەلى تەيمىيە ۋەھابى.

سەبارەت بە ھەنبەلى: ئەۋا پىشتىر شىۋقەگرا.

دەربارەى تەيمىي: زانايانى شانشىنەكە بە زۆرى لاسايىكەرەۋدى ئىبن تەيمىيەن، خەرىكە بە دەگمەن نەبى بۇ كەسى تر نەگەرپىنەۋە، ئەگەر بگەرپىنەۋەش ئەۋا تەنھا بۇ ئەۋ كىتپانەى پىشۋوى حەنبەلى دەگەرپىنەۋە، كە بىنيمان چ كەم و كورتى و زىادەرپۇچۋونىكى زۆر لە تەكفىردا تىياندەى.

سەربارەت بە ۋەھابىي: بەھۋى ئەۋدە كە ۋەھابىيەكان دەستيان گرتۋە بە چەند زىادە و خستەنەپال و فراۋانكارىيەك كە شىخ محەممەدى كورى عەبدولۋەھاب ئەنجامى دابوو، كاتىك ناۋبراۋ زىادەرپۇچۋونى (ئىبن تەيمىيە) بىنى لە پرسى گۆردا...

دەربارەى ئەۋ شتەنەى ۋەھابىيەت زىادى كىردۋە: ناۋدارترىنيان ھوگمەدانە نەسەر ۋالتانى مۇسلمانان (كە گۆرەكان بە گەۋرە دەگىرپىن و تەبەرۈك و تەۋەسول بە پىۋاچاكانەۋە دەكرى) بەۋەى ۋالتى ھاۋبەشەدانانن و ۋالتى ئىسلام نىن.

ھوگمەدان لەسەر دانىشتۋانى ئەم ۋالتانە يان ئەۋ زانايانەى لىكەدانەۋە (تأۋىل) دەكەن بەۋەى بى باۋەرپن.

بە راشكاۋى تەكفىر كىردنى ئەۋ زانا ۋەھابىيەنەى پىشتىگىرى كارە ناۋبراۋەكان دەكەن، چ جاي زانايانى دىكە.

دابەزانەندى ئەۋ ئايەتانەى لە بارەى ھاۋبەشەدانەران دابەزىون بەسەر مۇسلماناندا.

دابەشكىردنى ۋالتانى ئىسلام بۇ ۋالتى ئىسلامى سەر بە ۋەھابىيەت و ۋالتى كوفرى سەر بە دۇمراكانيان.

زىادكىردنى چەند مەرجىك بۇ (لا إله إلا الله).

زیادکردنى هه‌لۆه‌شینهره‌وه‌ بۆ (لا إله إلا الله)، جیبه‌جێکردنى ئەم هه‌لۆه‌شینهره‌وانه‌ى له‌سه‌ر ئەو موسلمانانه‌ى دژی وه‌هابیه‌تن.

ئه‌گه‌ر په‌کێک له هه‌لۆه‌شینهره‌وه‌گانی ئیسلام که ئیبن ته‌یمیه باسی کردووه، بریتی بێ له (پشتگیری کردنى هاوبه‌شدانه‌ران له دژی موسلمانان)، ئەوا وه‌هابیه‌ت ئەمه‌ى کرد: (له پشتگیری کردنى هاوبه‌شدانه‌رانى عوبینه دژی موسلمانان له خه‌لکی درعیه). مه‌به‌ستم ئەوه‌یه دژه‌کانیان دابه‌زاندۆته ئاستی هاوبه‌شدانه‌ره‌ په‌سه‌نه‌گان، تهنه‌ا خو‌شیان به موسلمان داناوه، که جگه له‌وان موسلمانى تر له‌سه‌ر زه‌وى بوونی نییه.

ئەم پرسیانه و هاوشیوه‌کانیان ئیبن ته‌یمیه له‌سه‌ری نه‌بووه.

جا لی‌ره‌وه ده‌کری بۆئین:

زانایانى شان‌شینه‌که له پ‌رووی بیروباوه‌پ‌روه به پ‌له‌ی په‌که‌م زانان له مه‌زه‌به‌ی وه‌هابیدا، بایه‌خ‌دانه په‌سه‌نه‌که‌یان له‌سه‌ر ئەمه‌ گۆبووه‌ته‌وه، ئەمه‌ش شتیکی سروشتیه، تایبه‌ت ئەوه‌ی په‌یوه‌سته به پ‌رسی گۆپ‌روه، چونکه مه‌زه‌به‌ی وه‌هابی له هه‌مووان زیاتر فراوانکاری تیدا‌کردووه و دژی تیکۆشاوه به زمان و شم‌شیر... کار گه‌یشه‌ته ئەوه‌ی ئەو وڵاتانه‌یان به کافر دانا، که له‌م پ‌رسه‌دا شوین بۆچوونه‌کانیان ناکه‌ون.

به پ‌له‌ی دووهم ئەوان زانان له مه‌زه‌به‌ی ته‌یمیدا، به‌تایبه‌ت له پ‌رسی سیفه‌ته‌گانی خوادا، ته‌نانه‌ت کتیب‌یکیان ده‌رکرد، تیایدا دانیاننا به‌وه‌ی (خوای گه‌وره ئاده‌می له‌سه‌ر وێنه‌ی خو‌ی دروست کرد)!

نامۆزگارى بۆگە ئىچانى مۇسلمان ئە رۇن كىرنەۋەدى بىرى تۇند رەۋانەى زانايانى ھاۋچەرخى سەۋدى

بە پلەى سىيەم ئەۋان بە پلەيەكى كەمىر زانان لە مەزھەبى ھەنبەلىدا،
بەتايىبەت لەۋەى پەيۋەستە بە پىرسى (بەدىھىنراۋى قورئان)، تەنانەت ھۆكىمى
جەھەمى بوونىيان بەسەر گىشت مۇسلمانانى تىردادا.

بە پلەى چۈارەم ئەۋان زانان لە مەزھەبى سەلەفىدا، بەتايىبەت لە ھۆكىمدان
نەسەر ئەشەرىيەكان لە پىرسى لىككەنەۋە (تأۋىل)دا.

بە پلەى پىنجەم زاناي شارەزان لە مەزھەبى سۈننىدا، بەتايىبەت لە ھۆكىمدان
نەسەر دەستە و تاقىمە ئىسلامىيەكاندا، بەتايىبەت شىعە.

زانايانى شانشىنەكە ھەندىك شىتان سوك كىردوۋە، بەھۋى فشارى سىياسىيەۋە،
جەندىن شىشىيان زىاد كىردوۋە لە دەرەنجامى جەندىن شتى سىياسى و كەلەپورى و
ھىزبى و سەردەمى.

ئەۋەى نامۆيى ئەۋان – بە زۆرى – دەست بە ھاۋسەنگى ئەھلى سۈننەۋە ناگىرن
نە تەبەرۈگدا.

ھاۋسەنگى ھەنبەلىيەكان لە تەۋەسلىدا ۋەرناگىرن.

ھاۋسەنگى ئىبىن تەيمىيە لە ھۆكىمدان لەسەر خۇدى كەسەكان ۋەرناگىرن.

دەستناگىرن بە ھاۋسەنگى مەھمەدى كورى عەبدولۋەھاب لە فىقھدا.

بەلكو زىادەرۈچۈۋەن لە گىشت چىنىكەۋە ۋەردەگىرن و ھاۋسەنگىكەى فەرامۇش
دەكەن.

تا تۈانراۋە بوتىرى: رۆيشتە ناۋ ئىسلام لە سەردەمى پىغەمبەردا (دروود و سلاۋى
خۋاى لىيى) چەند ئاسان بوۋە، لى چۈۋنە دەرەۋەشى چەند سەخت بوۋە، ھاتنە ناۋ
ئىسلام لەلەى ۋەھابىيەكان چەند سەختە و لىرۈيشتە دەرەۋەشى چەند ئاسانە.

له‌سهرده‌می پێغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خواى لیڤ) هاتنه‌ ناو ئیسلام دروست بوو، نه‌گه‌ر له‌ جه‌نگ و ژێر سیبه‌ری شمشیره‌کانیش بووبا، ئه‌وه‌نده‌ به‌س بوو که‌ که‌سه‌ بێ باوه‌ره‌که‌ شایه‌تمان به‌ینی تا خوین و سامان و مالى پارێزراو بێ؛ له‌ کاتی‌کدا موسلمان له‌سهرده‌می پێغه‌مبه‌ردا له‌ ئیسلام دهرنه‌ده‌چوو، نه‌گه‌ر نامه‌ی بۆ هاوبه‌شدانه‌ران نووسیبووبا و دوو‌رووی نه‌جامدا‌بووبا و هاواری کردبا ((ئه‌وه‌ی بالاده‌سته‌ ژێرده‌سته‌که‌ له‌ شار دهرده‌کات)). له‌گه‌ڵ هه‌موو ئه‌مانه‌شدا که‌سه‌که‌ له‌ سهرده‌می پێغه‌مبه‌رایه‌تیدا به‌ موسلمانى دهمایه‌وه‌ نه‌گه‌ر له‌ ڕوکه‌شیشدا بووبا، هه‌مان مافی گه‌وره‌ هاوه‌ڵانیشی ده‌بوو له‌ میراتگرتن و هاوسه‌رگیری و هه‌ڵسوکه‌وتدا، لیڤرسینه‌وه‌شی لای خوايه‌.

له‌ سهرده‌می وه‌هابیه‌تدا؛ ئه‌واوه‌هابیه‌کان باوه‌ریان وایه‌ که‌ ته‌نها شایه‌تمان و بنه‌ماکانی ئیسلام به‌س نین بۆ هاتنه‌ ناو ئیسلام. هه‌ر بۆیه‌ وتمان ئای هاتنه‌ ناو ئیسلام چه‌نده‌ سه‌خته‌ لای وه‌هابیه‌کان.

به‌لام له‌ هه‌مان کاتدا ڕۆیشتنه‌ دهرموه‌ له‌ ئیسلام چه‌ند ئاسانه‌، نه‌گه‌ر به‌وتنی ئه‌وه‌ش بێ: ((که‌ ئه‌م هه‌وايه‌ سروشتیه‌))! یان به‌ نووسینی توێژینه‌وه‌یه‌کی کۆشش (اجته‌اد) یه‌باره‌ی شوینه‌واری پێشینان یان موسلمانیه‌تی ئه‌بو تالیب، هه‌روه‌ک له‌ نمونه‌کاندا ده‌بینین.

ئینجا کۆت و به‌ندی کۆتایی دیت:

كۆت و بەندى دەيەم : زانايانى شارەزا لە مەزھەبى جەنبەلى تەيمىي وھابى (سەۋدى) !

نەمويست ناۋى كۆت و بەندى دەيەم بەيىنم بەر لەۋەى شىۋقەى بىكەم، بۇ دووركەۋتەۋە لە وروژاندىن... بەلام ھىچ كىشەيەك نىيە، زانايان لە كۆتايى سەردەمى ئىيىن باز (بەتايىبەتى لە دۋاى جەنگى دوۋەمى خەلىج، واتە دۋاى سالى ۱۴۱۰ك) قوناغىكى تازە دەرەكەۋت، كە سىماى مەزھەبى نوڧى تىدابوو لە بىروباۋەردا.

ئەم مەزھەبە بە ئاۋىتەكردنى دوو شت دامەزراۋە:

يەكەم: بىروباۋەردى ۋەھابىيەت و تەيمىيە لە ۋوۋى پابەندىبوون بە سەرجاۋەكانيان و توۋندگىرى لە ھەمبەر ئەۋانەى رەخنى لىدەگرن.

دوۋەم: لىبوردەمىي و ھاۋسەنگى تەنھا لە پەرسە سىياسىيەكاندا!! ۋەك خۆگرتنەۋە نە تەكفىر كەردنى ۋىلاتانى مۇسلىمان، تەكفىر كەردنى ئەۋ كاربەدەستەى ھوكەم بە ياسا دەستكەردەكان دەكات، دروستى ئاشتەۋايى كەردن لەگەل جۈلەكە، خۆدزىنەۋە لە بىشتىگىرى كەردنى بىزوتنەۋە ئىسلامىيە ناۋخۆيىيەكان بەتايىبەت كە بەرجەستەكەرى بىروباۋەردى ۋەھابىيەتن. ئەم ھاۋسەنگى و لىبوردەمىيە سىياسىيە بە گشتى كارىكى ستاشكراۋە، ئەگەر چەند كەم و كورتىيەكىشى تىدا بى، يەكەمىيان: زۇر دۋاكەۋت، دوۋەمىيان: ئەۋ ھاۋسەنگىيە تەنھا لە لايەنە سىياسىيەكاندا بوۋە و بە يەك جاز دابەزىنراۋن. ئەم دوو كەم و كورتىيە ۋايان كەرد لىبوردەمىيەكە سەنگى خۆى لەدەست بىدات، بەتايىبەت لەلەى رەۋتە توۋندەردەۋە ناۋخۆيىيەكان، كە بىنيان پىنمايەكانى ۋەھابىيەت و تەيمىيەت بەھۋى زمانلوسى و ترسان لە ھوكەمپانان ۋەك پۈشى بەربايان لىھات.

ۋا باشتر بوو زانايان و دەۋلەت كارايان كوردبا لەسەر بىلاۋ كوردنەۋەى لىبوردەىى لە خوارەۋە بوۋ سەرمەۋەى ھەرپەمەكە، مەبەست ئەۋەى كارايان كوردبا لەسەر لىبوردە بوون لەگەل ھەمووان لە مۇسلمانان، ئىنجا لەگەل زانايانى مۇسلمانان و مەزھەبە ئىسلامىيەكان تا دەگاتە لىبوردەىى لەگەل دەسەلاتەكان، لەگەل جەخت كوردنەۋە لەسەر بەھاكانى لىبوردەىى و ھاۋسەنگى و براىەتى ئىسلامى، پىداگىرى كردن لەسەر بەستەر و پەيوەندىيە مەزنە ئىمانىيە ھاۋبەشەكان لە نىۋان مۇسلماناندا، ۋەك: باۋەر بوون بە خوا و بە پىغەمبەرەكانى و بە پۇزى دواىى و بنەماكانى ئىسلام و بنچىنەكانى ئىمان، مۇسلمان كافىر ناكىرى مادەم نەزانە يان لىكەندەۋە (تأۋىل)كارە.

ھەر بە براى مۇسلمان دەمىنىتەۋە كە تەۋاۋى مافەكانى ھەيە، ئەۋەى مەزھەبەكان بەجىيان ھىشتوۋە لە ئالوگۇر كوردنى گومرا كردن و تەكفىر كوردنى يەكتر، ئەۋا ئەمە ھىچ پەيوەندىيەكى بە شەرەۋە نىيە، بەلگە برىتتىيە لە دوژمنكارى مەزھەبى، كە پىۋىست نىيە مۇسلمان پىيەۋە پابەند بى، دروست نىيە مۇسلمان رقى لە برا مۇسلمانەكەى بىتتەۋە يان تەكفىرى بكات ۋەك شوين پى ھەلگرتنى ئەم دوژمنكارىانە و پۇشتن لەگەل بى ھۇشيارى و رىنۋىنى و وكتىبوسەرچاۋەيەكى پروون وئاشكرا؛ لەگەل چىر كوردنەۋەى وتار و وانە و نامۆزگار يىيەكان لەبارەى پىۋىستى كارا كوردنى (پەرچەكانى تەكفىر و بەبىدەچى دانان) و پەخنەگرتن لە پاۋ بۇچوۋنى مەزھەبى دوژمنكارانە، كە زالە بەسەر زۆربەى لاسايىكەرەۋەكانى مەزھەبەكان.

كاتى ئەۋە ھاتوۋە يەكىتى و براىەتى لە نىۋ مۇسلماناندا دروست بكەين، پەيى بەۋ ناكۆكى و پەرتەۋازەىى و دزايەتىكارىيە بەينىن كە پىشىنان لە نىۋ ئىمەدا چاندوۋيانە، ئىمە پۇلەى ئەمپۇين، كىتتى پەرۋەردگار مان لەبەر دەستە، فەرمان و

رېگىرىيەكان ناسراون، ئەۋەش كە راجىيائى تىدا پروویداۋە بەھۋى بەلگە و مەبەست پاكىەۋە، ئەۋا لىبوردەيى و پاساۋ بۇ ھىئانەۋە تىايدا پەپرەۋ دەگرئ... تاد.

ئەگەر لىبوردەيى و ھاۋسەنگى بەپىئى ئەم شىۋازە پۇشت، ئەۋا شتىكى ئاسان و قبول كراۋ دەبوۋ لىبوردەيى و ھاۋسەنگى لە پرسە سىياسىيەكانىشدا پەپرەۋ كرابا.

بەلام ھىزرى ۋەھابى و ھىزبى بە يەك جارى بەم كۆمەلە فەتۋايە سىياسىيە مەزىنەدا بىكىشىرى، ئەمە ئەۋ شتەيە كە گوشارى ناوخۋى بەرگەى نەگرت. ھەر بۇيە شتىكى سىروشتى بوۋ چەند نوۋوسىنىك دەرىكەۋن كە زانائانى شانشىنەكە بە كافىر بوۋن تۆمەتبار بىكەن، لەم نوۋوسىنانە ۋتە و بىرۋكە ۋەھابىي و تەيمىي و ھەنبەلىيە دوۋر و دىرژەكان دوۋبارە دەكرانەۋە، چۈنكە سەرچاۋە و ژىدەرەكانى ۋەھابىي و تەيمىي و سەلەفى و ھەنبەلىيەكان يەككىكە لەۋ سەرچاۋانەى زۇرتىن تەكفىرى زانائانى كىردوۋە، ھىشتا زانائانى شانشىنەكە ھەر ھانى دەستگىرتن دەدەن بەم سەرچاۋانە بى پەخنە و پىداچوۋنەۋە بۇ كىردن و پالفتەكىردن و سەرنج لەسەردان و نوپكارى، سەربارى نەبوۋنى ھۇشيارى سىياسى لە پروۋى مافەكانەۋە (مافەكانى گەل)، ھەر لە مافە سىياسىيەكان و ئابوورىيەكان و بە پەلە چاكسازى كىردنى لە سىستەمى دادگايى و خويندنن و جگە لەۋانەش، لە پىداۋىستىيە ناوخۋىيەكانى كۆمەلگە، كە واگونجاۋ بوۋ زانائان ئەم ئەركە لە ئەستۇ بىگىر ئەگەر شايسىتە بوۋبان.

ئەم كۆت و بەندەى دەيمە كە دەگرئ ناۋى بنىم مەزھەبى رېئىخستىن و ھەئىستىن، يەككىك بوۋ لەھۇكارەكانى زىادەپرەۋى ناوخۋىي ئاينى، بۇ زانائارى ھەئىستىن كۆنە و بە يەك كەرمەت نەھاتوۋە، ھەروەك لە سالى ۱۴۱۰ك و دواتر ھات.

ئەم پېشەكەيە دوور و درىژە بۇچى؟

ھۆكارى نووسىنى ئەم پېشەكەيە دوور و درىژە، ئەھەيە كە ئىمە رۇشتووينەتە ناو قۇناغىكى سەختەۋە، بەدوورى نازانم خوينەرىك ئەم تويزىنەۋەيە بخوينەتەۋە و بە پەلە وشەي گشتى و پەھا بەكاربەينى و بلى: ئەمە چۆن بوپرى ئەۋە دەكات رەخنە لە (زانايان) بگىرىت، بۇيە ۋەك دووربەينەك بۇ خۆم وام پى باشتىر بوو، ئەۋە پۈن بگەمەۋە كە ئەم بەكاربەينانە بەپەھايى ھەر لە سەرەتاۋە ھەلەيە، رەخنەگرتن و ھەلەگرتن پالپشت بە زانبارى و زانست و ئارامى و پىزگرتن لەۋانى ترەۋە سەغلەتى تىدا نىيە.

دواتر ويستم — بەيەكەۋە — مەشق بگەين لەسەر ملنەنۋاندن بۇ وشەي گشتى پەھا، ھەۋل بەدەين تا پىمان دەكرىت لە ئاستى پىويستدا بين لە وردبىنى لە بەكاربەينانى نازناو و ناو و ھۆكەمەگان، ئەۋەي زانا بى لەلەي ھۆكەمپان و كاربەدەستەرج نىيە لە راستىيدا زانا بى.

لېرەدا چەند پىۋەر و پىككارىكى زانستى ھەن دەبى دووبارە پەچاۋ بگىرىن و سەنگيان بۇ بگىرپدرىتەۋە، كارى پى بگەينەۋە، ئەگەر كەمتەرخەمىيان كىر لە وردبىنىدا ئەۋا چەندىن كىشەي زانستىمان بۇ دىنى و دەمانخاتە سەر چەند ئارپاستەيەك، ۋاى لىدى نازانين چۆن لىيان دەرچىن، بەتايىبەت ئەگەر وشەكە فراۋان و پەھا و گشتى بوو. بەتايىبەتەش كە ئىمە لە سەردەمىكداين دەستى كىردوۋە بە لابرەنى تەپ و تۆزى لاسايىكىردنەۋە و دووبارە كىردنەۋە لە خۆي، ئىمە پىويستمان بە وردبىنى زياترە، چۈنكە زۆربەي ئەۋا دەرە كەلەپورىيە تووشمان بوۋە لە رابردوۋا، بەھۋى پەسەندىكى (ئەم وشە پەھايانە بوۋە بەبى پىداچوونەۋە و پىسارىكرەن)، بەمەش ئەۋەمان بەسەردا ھات كە دەيىبنين لە ھەلەۋەشەۋە و شەر و تەكفىر و ناكۆكى نيۋان مۇسلمانان.

پوختەكە ئەۋەپكە ئەۋەى پېيان دەۋىرى (زانايان) لە ۋلاتەكەماندا - لەگەل
بىزىمان بۇ ئەۋان - تەنھا زانان لە يەك مەزھەبدا (نالىين شارەزان لە لىقىكى
مەزھەبىكى سەر بە مەزھەبىك)، ئەمە ئەۋەپەرى زمان خۇشپىيەكە بىتۈانين
بىنۈيۈن. سەبارەت بەۋەى ئەۋان لە (زانايانى ئىسلام) بن، ئەۋا ئەمە نە لەسەر
ئەۋان و نە لەسەر جگە لەۋانيش لە پېشيان و پاشيان جىبەجى دەبى.

گوزارشتى (زانايانى ئىسلام) گوزارشتىكى سەنگىنە، دەبى تەنھا كەسەك ھەلى
بگىرى كە شايستەيەتى، لەۋانە تاكىك شايستەى ئەمە نەبى، بەلكو دامەزراۋەى كامىل
نە ۋەۋى زانستەكانەۋە شايستەى ئەم ناۋەپە، يەكەم جار بايەخ بىدات بە زانين،
عاشقى زانيارى بى، گشت بىرۋەكەيەك بىخاتە ژىرچەكوۋى توۋىزىنەۋەى زانستى بە
مەرجەكانىەۋە. لەم دامەزراۋەپەدا تەنھا شارەزابوون لە زانستە شەرعىيەكاندا بەس
نىيە، بەلكو پېۋىستە گشت ئەۋ زانستانە لەم دامەزراۋەپەدا ئاۋىتە بىكرىن كە
گەپشتوون بە زانين و زانيارى لە قەبارەى پوختى خۇياندا، دوور لە پاشكۆيەتى
مەزھەبىك يان سىياسەت ياخود بىرۋەكەيەك، تەنھا شوپن زانيارى دەگەۋى بۇ زانين.

لېرەدا دىتۈانين بلىين دەرەنجامەكانى ئەم دامەزراۋەپە - ئەگەر بوۋنى ھەبوو -
يارمەتى مۇسلىمانان و جگە لەۋانيش دەدات بۇ نىزىك بوۋنەۋە لە نىزىكتىن خال لە
ناسىنى خوا و مەبەست و ئايين و پىغەمبەرەكەى و مېژۋى مۇسلىمانان، رېژەى
راست و ھەلە پىكانى ھەر بىرۋەكەيەك... تاد.

لەۋە كەم ناكەمەۋە كە ئەم دامەزراۋانە پىشت بىبەستىن بە زانستە مەۋى و
سروشتىيەكان، تا زانين زۆرتر نىزىك بى لە راستىيەۋە، ئەم زانينەش تىكەلەيەك بى
لەۋەى خوا بە مەۋى بەخشيۋە لە زانستەكانى سروش و گەردوون و دەرۋون و
ژىرى...، بۇ زانيارى تاكە ئايەت كە لە قورئانى پىرۋزدا ھاتوۋە و باسى زانايانى
كردوۋە، كە ئەم ئايەتەيە: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ ۲۸ . واتە : (

ناموزگاری بۆگه نجانى موسلمان له پون كردنهوى بىرى توند دهوانهى زانايانى هاوچهرخى سعودى

بهپرستى ههر زاناكان بهى بهو نهينيانه دهبن و لهناو بهندهكانى خوادا ههر ئهوان
له خوا دهترسن) . ئه مه له چوارچيۆدى زانستى سروشتيدا هاتووه، نهوهك زانستى
شهري.

ماوهى كاته كه : (١٣٥٢ - ١٤٢٧ك)

ماوهى كاتى زانايه هاوچهرخهكانى شانسيهكهيه ههر له دامهزاندنى شانسينى
عهربى سعوديهوه له سالى ١٣٥٢ك دريژ دهبيتهوه تا ئه مړو، گومان لهوهدا نيبه ئه م
ماويه دوور و دريژه، دميان كهسى تيدايه كه به فهرمى و جهماومرى به (زانايان)
ناونراون، سهخته به تهواوى دمورى پا و فهتواكانيان بدرى، چ جاي خستنه پروويان،
ههر بۆيه ليرهدا ههول دهمين تيشك بخهينه سهر ديارترين زانا كاريگه رهكانيان.

بوارى تويزينه وهكه

ناتوانيت گشت بهرهمهكانى زانايانى شانسيهكه بهتويزيتهوه، بهلام بهلايهنى
كهمهوه دهكرى تويزينه وهى چهند نموونهيهك ئه نجام بدرى، روشنايى دهخريته سهر
ئهمانهى خوارموه له فهتواى موختييه فهرميهكان، ئينجا ليژنهى ههميشه يى، پاشان
كاريگه رهكان له گۆرهبانى ناوخۆدا، بهم فهتوا و پا و بۆچوونانهى خوارموه
دهستپيدهكهين:

فهتوا و پا و بۆچوونى موختى پيشووتر محهممهدى كورى ئيبراھيم.

فهتوا و پا و بۆچوونى موختى پيشوو عهبدلعزىزى كورى باز.

فهتوا و پا و بۆچوونى ليژنهى ههميشه يى فهتوادان.

فهتوا و پا و بۆچوونى شيخ محهممهدى كورى سالى كورى عوسه يمين.

فهتوا و پا و بۆچوونى شيخ سالى كورى فهوزانى ئهلفهوزان

فەتۋا و ۋا و بۇچوونى شىخ عەبدولئەلى كۆرى جىرىن

فەتۋا و ۋا و بۇچوونى كەسانىكى كارىگەر لە كۆمەلگەدا

موفتى ئىستا كە شىخ عەبدولعەزىزى ئالى شىخە فەرامۇش كراۋە، چونكە ھىچ تۈننەۋارىكى نووسراۋى نىيە و ناوبانگى كەمە و جىگەى پەزامەندى نىيە لە ناو بىكپاتەى زانستى لە شانشىنەكەدا، ھىشتا ۋا و بۇچوونەكانى لە ناو كۆمەلگەدا عەناسراۋن، زانستخوازانىش^(۱) فەتۋاكەنى ئىبن باز و ئىبن عوسەيمىن و دواتر شىخ مەممەدى كۆرى ئىپراھىم بە گەۋاھى دېننەۋە.

لەۋانەىيە ئەم سىيانەىيە (ئىبن باز، ئىبن عوسەيمىن، مەممەدى كۆرى ئىپراھىم) ئىدارەتەىن و كارىگەرتر بوۋىن لە ناو دەۋلەتى سىيەمى سەۋدىدا. ھەر بۇيە لەۋانەۋە ئىستېدەكەين، ئىنجا بە لىژنەى ھەمىشەىي فەتۋادان.

پرسىيار ئەۋەىيە: ئايا فەتۋا و ۋا و بۇچوونەكانىان زىادەپۇچوون و تۈۋندىگىريان ئىدائە يان نا؟

ئەگەر ئەمەى باسكرا تىيائىندابوو، ئايا زىادەپۇچوون يان ھاۋسەنگى بەسەر ئەم ئەتۋايانەدا زالە؟!

لىكۋىنەۋە لە ھەموو ئەۋانە دەكەين، تۈۋىزىنەۋەش بە ناراستەۋخۇ دەكەين لە پىگ و رىشەى زىادەپۇچوون لە فەتۋا و ۋا و بۇچوونە ناۋخۇيەكان.

دەربېرىنى (زانستخوازان)ىش بە پەھىبى نىيە، لىژمەدا چەند كۆت و بەندىك ھەن، كە لە خودى خەبىرنەكەدا ھەتقۇلۇن (خۋاست) و (زانست)... زۆرىيە ئەۋانەى گوزارشتى (زانستخواز)يان بۇ بەكاردى، عە! (زانست) خۋاز نىن، لەو پۈۋەى زانست و زاننىن و زانراۋە... بەلكو زانست دەخۋازن ۋەك لاسايىكردنەۋە ز مەزھەب و ۋا و بۇچوونىك كە قۇلن و قۇلن ۋەتۋانە... پاستگۆبى لە داۋاكردن و خۋاستندا (نىياز پاكى) لە -ۋاكردنى (زانراۋ)دا لەلەى (زانستخوازان) بوۋىنى نىيە، بەلكو بە زۆرى زانراۋ و زانبار دىلەۋاكى و ترس و زەپسبوۋىنى لای ئەۋان دروست كىردۈۋە... .

به شش و ۹۹۹۹۹۹۹۹

فەتۋا ورا و بۇچوونەكانى موقتى پېشۋوتىر

(مەھمەدى كۆرى ئىبراھىمى ئالى شېخ)

مەھمەدى كۆرى ئىبراھىمى ئالى شېخ، موقتى پېشۋوتىر شانشىنى عەرەبى عەۋدى (۱۳۱۱ - ۱۳۸۹ك)، يەكەم موقتى فەرمى شانشىنەكە بوۋە، كۆمەلىك لايەن لە كرۇكى دەسەلتى كىرەرىدا لە ژېر سەرۋىكايەتى ئەۋدا كۆبۈنەۋە، سەربارى ئەۋەى سەپەرشتى كارى بانگەۋاز و فەتۋادانىشى دەكرد.

لە يەك كاتدا ناۋبراۋ فەتۋاى فەرمى و تياھەلچوونەۋەى بەدەست بوۋ، ھەرۋەھا يەكلاكرەنەۋەى ئەۋەى پاجىيى تىكەۋتۈۋە لە نىۋان دەستەى تياھەلچوونەۋە و ئادۋەر، سەرۋىكايەتى ئەم دامەزراۋانەى كىرۋە: پەيمانگەى زانستى، كۆلىزەكانى زانستە ئىسلامىيەكان، قوتابخانەكانى كچان، ئەنجۈمەنى دادگای بالئا (دادگا لەسەر دەستى ناۋبراۋ لە سالى ۱۳۷۶ك يەكى گرت)، دەستەى فەرمانكرەن بە چاكە، زانكۆى ئىسلامى (بە پېشنىيازى ئەۋ كرايەۋە و خوشى سەرۋىكايەتى كىرۋە)، رابىتەى جىھانى ئىسلامى، دەستەى گەۋرە زانايان، نووسىنگەكانى بانگەۋاز لە دەرەۋەى وئات، خەماھەنگى ھەيە لەگەل رابىتەى ئىسلامىدا!، تا شېخ بەسام بە وتەيەكى پېنگەى شېخى پوختە كىرۋتەۋە و وتوئەتى: ((بە پوختى ئەۋ كەسەيە كە دەۋلەت پازى بوۋ فەسكەى يەكلاكرەۋە بى لە كاروبارى ئاپنەكەيدا))^(۱).

نەۋەيەكى لە قوتابىيە كارىگەرەكانى خۇى بە جېھىشت لەسەر گۆرەپانى ناۋخۇدا، لەۋانە: ئىبن باز، ئىبن خەمىد، خەمۇد عىقلا، زەيد فەياز، ئىبن غەصون، صالح لىيدان، مەسەرى (عەبدوللى باوك)، ئىبن جېرىن، ئىبن منىع، قىرعاۋى، يوسىف ۋابل، ئىبن دەھىش، ئالى قاسىم (عەبدولرەحمان و مەھمەدى كۆرى) فالجى كۆرى

(۱) ابن بىسام: ۱/ ۲۲۵.

مەھمەدى دوسەرى، مەھمەدى كۆرى غودە...، ئەوانە رايىكردىنى كاروبارە ئاينىيەكانىيان بەدەست بوو لە ۋلاتدا^(۱)، باۋكى ۋەزىرى دادى ئىستايە (عەبدوللاى كۆرى مەھمەدى ئالى شىخ).

كۆى فەتۋا ۋ نامە ۋ پەيامەكانى شىخ مەھمەدى كۆرى ئىبراھىم، موقتى پىشۋوتر لە ۱۳ بەشدا لە چاپدران، مەھمەدى كۆرى عەبدولرەھمانى كۆرى قاسم ھەئساۋە بە كۆگردنەۋە. ۋ پىكىختى، بەئام لە دۋاى سىپىنەۋە ۋ شاردنەۋە ھەندىكى – ۋەك زانراۋە ۋ ناۋى دەرگىردوۋە لە ناۋ زانستخۋازاندا – لەسەر ئەركى دەۋلەت ۋ بە فەرمانى شا فەيىسەل (پەھمەتى خۋاى لىيى) لە چاپدرا^(۲)، دەقى فەرمانى شاھانەيىيەكە ھەيە، كە لە سەرەتاي شەۋالى ۱۳۹۰ك دەرچوۋە^(۳)، واتە: دۋاى سائىك لە كۆچى دۋاى كىردى.

گشت فەتۋاكەم خۋىندۋتەۋە، زۆر شتى چاك ۋ بە كەلك ۋ سوۋدى تىدايە، سەربارى ئەۋ ئارامى ۋ دىندارىيە نەگۆرە ھەيىۋە، بەئام زىادەپۇچۋون ۋ دەمارگىرى – نەك تەنھا ئەۋە مەزھەبى، بەلكو ئەۋە تىرەيى ۋ ناۋچەيىش – زالە بەسەر زۆرىك لە فەتۋا ۋ را ۋ بۇچۋونەكاندا. ئەۋ زىادەپۇچۋون – بەتايىبەت ھى مەزھەبىيەكە – ۋايلەھاتوۋە بوۋتە يەككە لە پاشخان ۋ سەرچاۋەكانى ھىزى توۋندىرەۋى بەبى گومان ۋ دوۋدلى. ئەۋانەيە كىتەبەكانى باۋكى مەھمەد عىسامى مەقدسى گەۋاھىدەر بن لەسەر ئەمە، لە كىتەبەكەيدا: (الكواشف الجلية في كفر الدولة

(۱) بۇ زانبارى زياتر بىرۋانە: ژياننامەكەى لاي ئىيىن بەسام لە (علماء نجد: ۱/ ۲۴۲ - ۲۶۲)، ھەرۋەھا ژياننامەكەى لە (مجموع فتاوى محمد بن إبراهيم) بە پىنوۋسى قوتابىيەكەى مەھمەدى كۆرى عەبدولرەھمانى كۆرى قاسم (جامع الفتاوى: ۱/ ۹ - ۲۳).

(۲) بىرۋانە: مقدمة ابن قاسم للفتاوى: ۴/ ۱.

(۳) ئىيىن قاسم باسى ئەۋە كىردوۋە كە فەرمانەكەى شا فەيىسەل جىبەجىكراۋە لە سەردەمى شا خالىدا (پەھمەتى خۋاى لىيى)، شىخ ئىيىن باز (پەھمەتى خۋاى لىيى) پىشتىۋانى لە پىرۋزەكە كىردوۋە.

سەۋدىيە) و كىيى (مىلە ابراهيم) زۆرۈك لە را و بۆچوون و فەتۋاكانى شىخ محەممەدى كۆرى ئىبراھىمى ھىناۋە.

ھەرۈەك تۈۋىندىگىرىش شىخ ھىشتا لە يادى گىشتى ھىزرى تۈۋىندىرەۋى ناۋخۇيىدا ماۋە، نەگەر ئەۋە بىخەينەپروو كە چەندە گەۋاھى بە بۆچوون و فەتۋاكانى شىخ دىھىنرەتەۋە و ستايشى دىكرى لەسەر تۈۋىندىرەۋىيەكەى لەو شتەنەى تىيادا راستى يىكاۋە، ئەۋا بابەتەكە درىژە دىبىتەۋە.

ۋەك نەرىت را و بۆچوون و فەتۋا ھاۋسەنگەكان ناخەمەپروو، بەھۋى بوۋنى بىنجىنەكەيان پىش شىخ، ھەرۈەھا لەبەر ئەۋەى نامانچ لەم تۈيژىنەۋەيە پامانە نەۋدى ئايا لىرەدا رەگ و رىشەى ناۋخۇيى بۆ ھىزرى تۈۋىندىرەۋى ھەيە يان تۈۋىندىرەۋى نە دەرۋە ھاۋردە كراۋە ياخۇد تىكەلەيەكە لە نىۋ ھەر دوۋگياندا؟ نىۋونەى ئەم تۈيژىنەۋانە خەيالىيان بەشى يەكەمە لە پىرسىارەكە: ئەۋىش ئەۋەيە: ئايا ھىچ رەگ و رىشەيەكى ناۋخۇيى بۆ ھىزرى تۈۋىندىرەۋى بوۋنى ھەيە؟ تۈيژىنەۋەكە بەشى دوۋەمى پىرسىارەكە رەت ناكاتەۋە، بەلام ئەم بەشەى دوۋەمە بابەتى تۈيژىنەۋەكە نىيە.

بەلگەكانى زىادەپۇچوون لە فەتۋاكانى شىخ محەممەدى كۆرى ئىبراھىمدا

زىادەپۇچوونى شىخمان لە چەندىن شتدا بەدى كرد، چ لە تەكفىر كۆردى مۇسلمانان يان دروست نەبوۋنى سەربىراۋەكانيان، ياخۇد بە چاكتر دانانى زانستى ئەبو جەھل لە زانستى مېزەر بەسەرەكان لە زانا يانى مۇسلمانانى سەردەمى خۇى... تاد، لەگەل زىادەپۇچوون لە دىمارگىرى تىرەيى و ناۋچەيى و تاقمگەرايى... تاد، ئەمە بە زىاد پىۋەنان ناليم، بەلگەكان لەم بارەۋە دىخىنەپروو، سەربارى ئەۋەى چەند

ناموزگارى بۇگە نىجانى مۇسلمان ... لە رۇن كىرەنەۋەى بىرى تۇند زەۋانەى زانايانى ھاۋچەرخى سەۋدى

نەمۇنەيەك لەو خالە ئەرىنىانە تۇمار دەكەين، كە بەشى زۇريان دەجىتە ناو لايەنى
تىكىگىران يان پاشگەزىۋونەۋە لە يەك لە دوو بۇچوونەكانى.

لە ميانەى خويىندەۋەى فەتۋا و پەيامەكانى شىخ مەممەدى كورپى ئىپراھىم،
ۋامبىنى چەند خەسلەتلىكى گشتى ھەن، كە را و بۇچوون و فەتۋا و كەسايەتەكەى
پىيى تايىبەتمەندە، لە ديارترىنيان:

زىادەزۇچوون لە بىروباۋەردا

بابەتى (بىروباۋەر) بابەتلىكى دوور و درىژ و سەرسۇرھىنە، شىخ مەممەد
خەرىكە گشت بابەتلىك بە بىروباۋەرەۋە بەستىتەۋە، ئەمە لە را و بۇچوون و
فەتۋاكانىدا، ئەگەر جى ئەۋەى فەتۋاكانى كۆكردۆتەۋە ھەۋلىداۋە ئەمە سوك بىكات،
بەۋەى بىروباۋەرى كورت كىردۆتەۋە لەو شتانەى كە زۇربەيان دەچنە ناو بازىنەى
بىروباۋەرەۋە، ئەگەرچى ھەندىك شتى ھەر تىدا ماۋە كە پەيۋەندى بە بىروباۋەرەۋە
نىيە مەگەر بە زۇرملى نەبى، ۋەك: ريش و ۋىنەگرتن...

يەكەم: تەكفىر و پاشكۆكانى

فەتۋاكانى شىخ مەممەدى كورپى ئىپراھىم، بەتايىبەت لە بىروباۋەردا
تايىبەتمەندە بە تەكفىر كىردى مۇسلمانان، گومراكىردىيان و بە گەۋجىدانانىيان، بە
خەرام دانانى نوژ كىردن لە دوايان و خواردىنى سەربىراۋەكانىيان و دەرگىردىيان لە
ۋلاتدا... تاد.

۱- زۆربەى مۇسلمانان بى بىرۈا و كافرئ: بىيى وايە زۆربەى مۇسلمانان تەنھا بە ناو مۇسلمانن، لە راستى و ھەقىقەتدا بى بىرۈا و كافرئ، دەئىت: ((مۇسلمانئىتى زۆربەى مۇسلمانان، تەنھا بەناۋە، زۆربەى ئەوانەى دەدرئە پال ئىسلام بە ناو بىيان دەوترئ: مۇسلمانان دژى جۈلەگە و نەسرانئەكان... مۇسلمانئىتەكە بەناۋە، نەۋەك بە خۇشۈيستن و رىق لىبۈۋنەۋە))! [۷۷ / ۱].

۲- ۋىلاتانى مۇسلمان، ۋىلاتى كوفرن: پىرسىار لە شىخ كرا دەربارەى كۆچ كىردن لەو ۋىلاتانەى مۇسلمانان كە ھۆكىمىيان تىدا بە ياسا دەكرئ؟... ۋەئامى داىيەۋە: (ئەو ۋىلاتەى بە ياسا ھۆكىمى تىدا دەكرئ ۋىلاتىكى مۇسلمان نىيە)! [۱۸۸ / ۱].

دەئىم: ئەمە خىراپترە لە تەكفىر كىردنى ھۆكۈمەتە ەھرەبىيە ئىسلامىيەكان، چۈنكە شىخ تەنھا ھۆكۈمەتە بە كافر ناۋانات، ۋەك چۈن ئەمىرۇ رىكخراۋى قاعىدە ئەمە پەيپەرە دەكات، بەلكو خۇدى ۋىلاتەكە بە ۋىلاتى و كوفىر و ھاۋبەشدانان دادەئىت!... ھەر بۆيە شىخ فەرمىانى كىردۈۋە كۆچ لەو ۋىلاتانەدا بىكرئ، ئەمە ماناى وايە لەسەر دانىشتۋانى ۋىلاتانى ەھرەبى ئىسلامى بىۋىستە كۆچ بىكەن بۇ شانشىنەكە، ئەگەرنا ھەر كەسئىك بە كوفىر و ھاۋبەشدانان پازى بى ئەۋا ئەۋىش بى باۋىر و كافرە...!... لە شۈبئىكى تردا شىخ ۋىلاتى ئىسلام و ۋىلاتى كوفىرى پۈۋىكرىدۇتەۋە، ۋىتەتە: ((ئەگەر ھاۋبەشدانان دەركەۋت و نىكۋى لىنەكرا و لىنەبىردا، ئەۋا ھۆكىمى كوفىر و بى بىرۈاى بەسەر ئەۋ ۋىلاتەدا دەدرئ، بانگەشەى ئىسلام و مۇسلمان بۈۋى سوۋدى نابى، ھەر كاتىك ھاۋبەشدانان بە ئاشكرا بىنرا و لەناۋنەبرا، ئەۋا ھۆكىمى كوفىرى بەسەردا دەدرئ))! [۱۹۷ / ۱].

دەئىم: ئەۋەمان زانى مەبەستى ۋەھابىيەت سەبارەت ھاۋبەشدانان چىيە، بۆيە لەمەۋە دەزانىن مىسر و عىراق و جەزائىر و ئىران و مەغرىب و سودان و فەلەستىن و يەمەن و پاكىستان... گىشتيان ۋىلاتى كوفىر نەۋەك ۋىلاتى

مۇسۇلمان، ئەمەش بەپىي مەزھەب و بۇچوۋنى شەيخ!، ھەر لەم چۈرچىۋەيدەدا شەيخ پىي وايە بى بىروايانىش بانگەشەي مۇسۇلماننىي دەكەن ((تەنھا پىيان وايە ناۋى ئىسلام و پۇژوو و شتى لەو جۇرە بەسە!)) [۱۸۸ / ۶]. ئەمەش ماناى شتە بچۈكەكان دەگەينەئى ۋەك بىنەماكانى ئىسلام!، چۈنكە ئەۋان ۋەھابى نىن، چۈنكە پىيان ۋا نىيە مۇسۇلمانان تەنھا ۋەھابىيەكانن و ۋلاتى ئىسلامىش تەنھا شانىشەكەيە، دەبى بىروباۋەپىكىان ھەبى مۇسۇلمانانى بى كافر بىكەن، تا خۇيان دەبنە مۇسۇلمانى راستەقىنە. لەلاى شەيخ ئەۋان تەنھا دەلەين: مۇسۇلمانىن و نوپۇز دەكەن و پۇژوو دەگىرن و حەج دەكەن و جگەلەمانەش لەو شتانەي ئامازە و بەلگە نىن لەسەر مۇسۇلماننىيەكەيان!!!

۲- ھەلگەپراۋە، ئەۋكەسەيە كە دەدرىتە پال ئىسلام! : كاتىك شەيخ ۋەشەي ھەلگەپراۋە - بەكاردىنى - مەبەست لىي ئەۋكەسە نىيە كە وازى لە ئاينى ئىسلام ھىناۋە، بەلگە مەبەستى ئەۋكەسەيە كە ھەر مۇسۇلمانە و دراۋەتە پال ئىسلام، بەلام لە بىروباۋەپدا ۋەھابى نىيە، يان ۋەھابىيەت دان بە مۇسۇلماننىي ئەۋكەسەدا نانى!، بىروانە پىناسەي شەيخ بۇكەسى ھەلگەپراۋە لە كۆمەلە فەتۋاكەيدا، كاتىك پىرسىارى لىكرا دەربارەي ھەلگەپراۋە و كافى رەسەن. ۋەلامىكى دايەۋە كە لەلاى ھىچ يەككە لە مۇسۇلمانان بوۋنى نىيە، تەنھا لەلاى ۋەھابىيەت نەبى، جا ۋتى: ((كەسى ھەلگەپراۋە ئەۋكەسەيە كە دراۋەتە پال ئىسلام! يەككە لەو شتانەي مۇسۇلمان پىي كافر دەبى بە پۇشنى تىيدا بەرپابوۋە، كوفىرەكە توۋندىترە لە كافى رەسەن!)) [۱۸۳ / ۶]. لە كاتىكدا كىتبەكانى فىقھى حەنبەلى و جگە لەۋانىش پىناسەي ھەلگەپراۋەيان كىردوۋە بەم شىۋەيە: ئەۋكەسەيە ۋاز لە ئاينى ئىسلام دىنى، نادىتە پالى، بە تەۋاۋەتى ۋازى لىھىناۋە، دواتر لەۋانەيە ئەۋەشى بۇ زىاد بىكەن، كە ھەر كەسىك گومان ببات بەۋەي مۇسۇلمانە و نكۆلى بىكات لە

شىتېكى بەپېۋىست زانراۋ لە ئايىن، ۋەك نىكۆلى كىردن لە پېۋىست بوۋنى نوپۇز و ھەرام بوۋنى زىنا... ئەمانە (لە ئايندا بە پېۋىست زانراۋ).

ھەر كەسك شىتېكى لە ۋ جۆرە بىكات ئەۋا مۇسلمانان كۆكن لەسەر ھەلگەپانەۋەي. ئەۋەي لە ئايندا بە پېۋىست زانراۋ، ھەمان (ئەۋ شتە نىيە كە لە مەزھەبدا بە پېۋىست زانراۋ). ئەۋ شتەي لە ئايندا بە پېۋىست زانراۋ ۋا تا ئەۋ شتەي پېۋىست بە بەلگە ھىنانەۋە ناكات لەسەرى، كەسى سادە ۋ زانا دەزانن ئەم شتە بەشېكە لە ئايىن ئىسلام، تەنانەت ئەگەر ئەۋ شتە ۋاجىبىش نەبى ۋەك بەخشىن ۋ سەدەقە يان خويۇندەۋەي قورئان ياخود نوپۇزى سوننەت، ئەمانە ھەموۋيان سوننەتن، بەلام ھەر كەسك نىكۆلى بىكات لەۋەي لە ئايىن خا نىن، ئەۋا ئەۋ كەسە ھەلگەپانەۋەي، ھوكمى ھەلگەپانەۋەي بەسەردا نادىر، تا شتەكەي بۇ رۋون نەكىرەتەۋە ۋ داۋاي تۆبەي لىنەكرى، ئەي چى سەبارەت بە ۋاجىب بوۋنى نوپۇز ۋ چاكەكىردن لەگەل دايك ۋ باوك ۋ قەدەغەكىردنى ستەم ۋ درۇ، ئەمانەش لەۋ شتانەن كە لە ئايندا بەپېۋىست زانراۋ، ھەر كەسك نىكۆلى شىتېكى لەم جۆرە بىكات، ئەۋا ھەموۋان ھوكمى ھەلگەپانەۋەي لەسەر دەدەن، سەبارەت بەۋەي لە مەزھەبدا بە پېۋىست زانراۋ لەلەي پەپەرەۋانى مەزھەبەكە، ئەۋا ئەۋ كەسەي نىكۆلى لىدەكات بە كافر دانانىر، بۇ نمۇنە پارىزراۋى (لە مەزھەبى ئىمامىيەگاندا بە پېۋىست زانراۋ).

مەبەستەم لەۋەيە ئىمامىيەگان بىراۋيان بە پارىزراۋى ئىمامەكانە، بەلام ئەگەر كەسك شىتېكى شىيەي يان سوننى نىكۆلى كىرد لە پارىزراۋى ئىمامەكان، ئەۋا بۇ ھىچ زانايەكى شىيە دروست نىيە كەسك بە كافر دابنى كە نىكۆلى لەمە كىردوۋە، ئەگەر كەسەكە لە تاقىمى شىيەش بى، ((چونكە ئەۋەي لە مەزھەبدا بە پېۋىست زانراۋ، مەرج نىيە لە ئايىن ئىسلامىشدا بە پېۋىست زانراۋ بى)). مەبەستە لە بەپېۋىست زانراۋ ئەۋەيە كە دەروون ناچارە ملكەچى بى بەبى

بەلگە ھىنانەۋە، ۋەك: ۋاجىب بوۋنى نۆيژ. ھەندىك لە زىادەپۇچۋوانى ناو پەپەروانى مەزھەبەكان بە گشتى تىكەنگارى دەكەن لەم لايەنەدا دەكەن.

زۆر جار كەسانىك تەكفىر دەكەن كە نكۆلىان كىردوۋە لە شتىك ((كە لە مەزھەب بە پىۋىست زانراۋە)) نەۋەك ((كە لە ئاينى ئىسلام بە پىۋىست زانراۋە)). بەلام مەزھەبى شىخ - مەزھەبى ۋەھابى - تەكفىرى كەسىك دەكات كە نكۆلى كىردوۋە ((لەۋ شتەى كە لە مەزھەبى ۋەھابىدا بەپىۋىست نەزانراۋە))!، تەنانەت ھەندىك جار ھوكمى ھەلگەپرانەۋە بەسەر كەسىكدا دەدەن لە پىرسىكدا كە ((لەلەى شىخ ھىشتا يەكلا نەكراۋەتەۋە))! بەۋ مانايەى ئەۋ شىخەى فەتۋاى ھەلگەپرانەۋە لەسەر كەسىك دەردەكات، لەۋانەى لەسەر پىرسىك بى ھىشتا يەكلاى نەكردبىتەۋە و زۆر لەلەى پەسەند نەبى، ھەروەك ئەمە لە خودى فەتۋاكانى شىخ مەمەدى كورى ئىبراھىمدا بەدەدەكەين.

ناۋبراۋ لە يەك پىرسدا ھوكمى لەسەر دوو كەس داۋە، لەسەر يەككىيان ھوكمى ھەلگەپرانەۋە و لەسەر ئەۋەى تىران ھوكمى ھەلگەپرانەۋەى داۋە. ئەمە لە شتىكدا كە بەپىۋىست نەزانراۋە نە بە بەلگە ھىنانەۋە و نە بە يەكلاكرەنەۋە، تەنانەت لەلەىن خودى شىخىش كە سەرچاۋەى فلان و فىسار فەتۋايەى...! ئەمە ئەۋپەرى پەلەكرەنە لە ھوكمى ھەلگەپرانەۋەدان لەسەر خەلك.

۴- ھەر كەسىك باۋك و دايكى مەدبى پىش ۋەھابىيەت، ئەۋا ھوكمەكەيان ھاۋبەشەدانانە! : ئەگەر دايك و باۋكى كەسىك مەدبى پىش ۋەھابىيەت، ئەمە مەزھەبىكى سەر بە ئىسلام بوۋن، بەلام بانگەۋازى ۋەھابىيەت پىشەگەشتى، ئاىا ئەۋان مۇسلمانن؟ شىخ سەنەئى باسى ئەۋەى كىردوۋە ئەۋان (پەسەنن "ۋاتە مۇسلمانى پەسەنن")، شىخەكان - مەبەستى زانا ۋەھابىيەكانە - پىچەۋانەى ئەمە دەلىن

"واته: ده‌لین: ئەوان هاوبه‌شدانه‌رن"، شیخ محەممەدی کوپی ئیبراھیمیش ئەوەی هەلبژاردوووە کە ئەوان بێبەرستن!.

پرسیار و وەڵامەکەی ئاماژەیەکی نا‌رۆشن، تەنها کەسانیکی کەم دەیزانن، هەر بۆیە بە ئارامی دەروات تا خاکیکی بە‌پیت دە‌بینیتە‌وه و دە‌ته‌قیتە‌وه!

۵- هاتنه ناو ئىسلام، برىتييه له هاتنه ناو وههابييه تهوه! : كه سيك به ناوى
ئىسماعىلى كورى يوسفى نه بهانى هاته سهر مه زهه بى وههابييه ت، ناماده لاي
شيخ بوو، ئهم كه سه له ناوه كهيدا دياره موسلمان بووه پيش ئه وهى شوين
وههابييه ت بكه وئ، شيخ ده قىكى دهر كرد و تيايدا وتى: ((ئىبراهيمى كورى
يوسفى نه بهانى ناماد بوو له لاملان و به ئارمزوى خوى ئىسلامبوونى هه لئبارد و
هاته ناويه وه... تاد)) (۱۲ / ۱۹۸). شيخ باسى ئه وهى كردووه شايه تمانى فيرى
نه بهانى كردووه و فهرمانى پيكر دووه به پاك و خاوينى و نويز كردن... تادا!
ئهم پرووداوه زور نامۆ و سهر سوپه ئنهره، له ميانهى خويندنه وهى ئهم
دهقه كه (له سالى ۱۳۷۷ك دهر جووه)، و دك ئه وهيه كه سه كه تۆمه تبار كرابى
به وهى موسلمان نييه، بۆيه كه سه كه رويشتووته لاي شيخ و رويشتنه ناو
وههابييه تى راگه ياندووه، داواشى كردووه تا ئهم دهقه راده ست بكرى تا به
به لگه ي به ئنيته وه ((له كاتى پئويستيشدا بۆى بگه رپته وه))!، به م شيويه له
دهقه كه دا هاتوووه، وا دهر ده كه وئ كه هه رده شى كوشتن يان دهر كردنى له سهر
بووه، چونكه باوكى ئىسماعيل كه ناوى (يوسفى نه بهانى) بوو سوڤى بوو، بۆيه
ئه و پئويستى به (دهقى بى تاوانى) هه بوو بۆ سه لاندنى ئه وهى كه
موسلمان ه!!!!!!

۶- ھەرگەسىڭ مۇسلىمان بى، ئەھۋا گۇمان ئە ئىسلامەكەي دەكرى تا ۋەھابىيەكان ئەھۋە دەزانن كە ئەسەر كەسىكى ۋەھابى يان نا ۋەھابى مۇسلىمان بوو: ۋەزىرى ناوخۇ نامەيەكى موفتى نووسى، تىيىدا داۋاي پروئىكتىدە ۋەي لىكردبوو دەربارى كەسىكى ئەمىرىكى كە لەسەر دەستى پېشنوئىخوئىنى مەزگەوتىك مۇسلىمان بوو، دەيەۋى ھەج بىكەت بەي مەھرىم، ئايا بۇي دروستە يان نا؟. ھەر چەندە پىرسىيى ۋەزىرى ناوخۇ پەيۋەستە بە ھۆكەمەۋە، بەئام شىخ ئەمەي پەتەردەۋە ۋ ئەم ھەلەي قۇستەۋە بۇ گۇمان خىستەسەر مۇسلىمانىتى كەسەكە، كە مۇسلىمان بوو لەسەر دەستى كەسىك كە نايناسىت، بۇيە شىخ ۋەئامى دايەۋە: ((ئەۋە بە بەپىزتان رادەگەيەنن كە بانگەشەي مۇسلىمانىتى بەس نىيە! بەئكو دەي ئەم مۇسلىمانىتى بەشۋەيەكى شەرى ۋ لەلەي دادوۋىكى شەرى بچەسپى، ھاجى ھوسىن - واتە ئەۋەي ئافەتەكەي لەسەر دەستى مۇسلىمان بوو - لەلەي ئىمە ناسراۋ نىيە... تاد)) [۱۹۶ / ۵].

ئەمەش زىادەپۇچوۋە لە دادوۋى كىرندە، ئايا دادوۋى شەرى لە ئەمىرىكا لە كۆي بوۋنى ھەيە؟ ئەمە ۋەك ئەۋەيە شىخ بلى: دەي لە ئەمىرىكا دادوۋىكى ۋەھابى ھەنبەلى ھەي، بىرۋاۋەپى ئەم ئافەتە مۇسلىمانە تاقى بىكەتەۋە، ئىنجا ئەگەر ۋاماندانا ھاجى ھوسىن سۇفى يان شىيە ياخود ھەر شىكى ترە، ئايا پىگىر لەۋە دەكرى سۇفى ۋ شىيە بچە ھەج؟ دەلىم: ئەگەر فەرمان تەنھا بە دەستى ۋەھابىيەكان بوۋا، ئەھۋا ھەج كىرندىن لە ھەمۋان قەدەغە دەكرە جگە لە ۋەھابىيەكان نەي! دەيىنن كە پىيان ۋايە تەنھا سەربىراۋەكانى ۋەھابىيەكان يان جۈلەكە ۋ نەسرانىيەكان دروستە!!

سەبارەت بە تىكرى مۇسلىمانەكانى دىكەش جگە لە ۋەھابىيەكان ئەھۋا سەربىراۋەكانىن دروست نىيە... ئەمە زىادەپۇچوۋىكە لەم جۇرەيدا لە زىادەپۇچوۋى پىخراۋى قەيىدە تۈۋەندىرە، ئەگەرچى زىادەپۇچوۋى

پىكىخراۋى قاعىدە زىيانى زىاتىر بى... بەللام بۇيە بەجۇش و خرۇش وەللامى
پىكىخراۋى قاعىدە دراىەۋە، چونكە شتەكە پەيۋەست بوو بە حكومەتەكانەۋە،
ئەگەرنا ئەو زىادەپۇچۈۋەنى لەلایەن حكومەتەكانەۋە پالپشتى دەكرى ئەۋا
مۇسلمانان بە ئاگرەكەى داغ دەبن. ھەر بۇيە دەلپىن: پىۋىستە دزى تىكپراى
زىادەپۇچۈۋەن بىيەنەۋە، بەرەنگارى زىادەپۇچۈۋەن بىيەنەۋە لە ھەر كۆيەك بىت،
چ لە دزى حوكمپران يان گەل ياخود مەزھەب يان كۆمەلپەكياخود ئايىنىك يان
رەچەلەككە ياخود ناۋچەيەك بى... تاد، ئەمە چارەسەرى گشتگر و
ھىۋابەخشە.

۷- تىكىگىران لە حوكمدان بە ھەلگەپرانەۋە: كەسكە لە حىجاز بە ناۋى (سەعدى
كوپ...) ھەلسا بە تانەدان لە ئايىنى كەسكە مۇسلمان، شىخ فەتۋايەكى ھاۋسەنگ
و رەسەنى بۇ دەستەى فەرمانكردن بە چاكەدا، ئەمەش دەقەكەيەتى: ((ھىچ
بەلگەيەك بەرپا نەبوۋە بۇ سزا جىيەجى كىردن لەسەر سەعد، چونكە ئەۋ بە
راشكاۋانە تانەى لە ئىسلام نەداۋە، بەلكو تانەى لە ئايىنى كەسەكە داۋە، لەۋانەيە
تانەكەى ئەۋە بگەيەنى كە دىندارى كەسەكە بى كەلگە، سزا و سنوورەكانىش بە
گومان لادەبرىن)) [۱۸۶ / ۱۲]. بەللام ئەم ھاۋسەنگىيە نەما، كاتىك بىنىمان شىخ
حوكمى ھەلگەپرانەۋە لەسەر كەسكە دەدات كە ھەمان كارى كىردبوو، كەسكە
بەناۋى (مەۋىز) تانەى لە ئايىنى كەسكە دابوو بە ناۋى (مەمەدى مەھدى)
بوو - ھەر دووكيان لە ناۋچەى جىزان بوون - جا شىخ چ فەتۋايەكى بۇ
دادۋەرى سامتەدا؟ ئەم فەتۋايەى دا: ((پىتان رادەگەيەنن كە تانەدانى لە ئايىنى
مەمەدى مەھدى - لە دۇخىكدا مەمەدى مەھدى مۇسلمانە - تانەدانە لە
ئايىنى ئىسلام، ھەرۋەك لاتان شارۋە نىيە تانەدان لە ئايىن ھەلگەپرانەۋەيە پەنا
بەخوا... بەم پىيە پىۋىستە ناۋبراۋ بھىنن و خۇى بشوات و شاھەتمان بھىنى؟))
[۱۸۸ / ۱۲].

دەئىم: دەبينىن دوو فەتوا لەسەر يەك پووداوى ھاوشىوھ دەردەچى،
لە يەككىيان كەسەكە بى تەوان دادەنى، لە ئەوھى تريان بە ھەلگەپاوە ھەژمارى
دەكات! فەتواى ھەلگەپاوەھى كەسەكە دواى چەند سائىك دەرجوو لە پاش ئەو
فەتوايەى دابوو بە بى تەوانى ئەو كەسەى ھەمان كوردەوھەى ئەنجامداوو،
ئەمەش ئەو دەگەيەنى كە شتەكە گەشەكردن نىيە لە فەتواى بەرەو باشتر،
لەكەدانەوھ بۆ ئەو فەتوايەى بەبى تەوان دانانەكە لەگەل كات ئاشكرا بوو، ئايا ئەم
تەكگىرانە ھىچ نەيئەكى ھەيە؟ بەئى پىم واپە نەيئەكى ھەيە... بەلام لىردە
بوارى ئەو نىيە بوترى، دەگرى جەخت لەسەر ئەم پاستىيە بكرىتەوھى دواى
وەرگرتنى ناوى تەواو ھەر دوو كەسەكە، بەتايبەت (سەعدى) بەبى تەواندانراو
لە حىجاز! (پوختەى نەيئە ئەم تەكگىرانە ئەوھە كە ھەريمىيە، ھەر ھەريمىك
ھوكمى خۆى ھەيە!). ئەگەر ئەو كەسەى فەتواكانى شىخى كۆ كوردووتەوھ ناوى
تەواوى كەسەكانى ھىنابا ئەوا نەيئەكەمان دەزانى، كە لە فەتوايەكى تردا
ھاتووە، ھەرۆھك دەخريتەپوو.

۸- فەتوادان بە دروستبوونی بە كۆيلەكردنى مۇسلمانان : شىخ لە پرسى بە
كۆيلەكردندا باسى ئەوھى كوردووە، كە وەھابىيەكان مۇسلمانە دژەپاكانيان بە
كۆيلە كوردووە، واتە ژن و ئافرەتانى مۇسلمانانيان بە كۆيلە گرتووە، ئەمەش
كردارىكى دزیووە. جا شىخ وتویەتى: ((ئەم پەخنەگرتنە - واتە وەستانەوھ دزی
بە كۆيلە كردن - لەسەر بیروباوەرێكى رزیو دامەزراوە، ئەویش بریتیيە لە
نەدانی ھوكمى ھاوبەشدانان و بپەرستی لەسەر ھاوبەشدانەرانی^(۱)، مەبەستیان
لەمەدا ئەوھە كە ئەوھى بپەرستی زۆر لەسەر جیبەجى بوو بپەرستی نىيە،

(۱) مەبەست لە ھاوبەشدانەرانی مۇسلمانانە، ھەرۆھك پوون دەكرىتەوھ.

به‌وه‌ی ههر کهسێک بَلّی "لا إله إلا الله" موسلمان، نه‌مه‌ش له دوورپوویی و نه‌زانی مه‌زن و نه‌خۆشی دَل له رووی بیروباوه‌په‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتووه... [٦/ ٢٠٨]. دواتر شیخ ئه‌و دۆخه‌ی روونکردۆته‌وه که ئه‌و کهسه‌ی له ژێر شمشیری ئوسامه‌ی کورێ زه‌ید موسلمان بوو، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ئوسامه ئه‌وی کوشت، دواتر پی‌غه‌مبه‌ری (درود و سلاوی خوای لی‌بی) نکۆلی لێ‌کرد هه‌روه‌ک له به‌سه‌رهاته ناسراوه‌که‌دا هاتووه، له‌سه‌ر وه‌هابیه‌کاندا حیبه‌جی نابێ، جا شیخ وتویه‌تی: ((ئهم فهرمووده‌یه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر "درود و سلاوی خوای لی‌بی" که فهرموویه‌تی: ئایا دواى ئه‌وه‌ی وتویه‌تی "لا إله إلا الله" ده‌یکوژی... ئهم فهرمايشته له‌باره‌ی که‌سیکه‌وه بوو که پێشتر شایه‌تمانی نه‌هێنا‌بوو)).^(١) واته: به‌لام ئه‌و موسلمانانه‌ی وه‌هابیه‌کان به‌ کافریان داده‌نێن ئه‌وا پێش شه‌ر شایه‌تمانیا‌ن هێناوه و "لا إله إلا الله" یان وتوه!...

٩- فه‌توايه‌ک ده‌ربه‌اره‌ی ده‌سته‌به‌سه‌رداگرتنی مال و سامانی موسلمانان: کاتیک نه‌وه‌کانی ئه‌وانه‌ی دژی وه‌هابیه‌کان بوون داواى مال و سامان و زه‌وى باوو باپیرانیان کرد له نه‌جد - به‌تایبه‌ت له حرمه و ناوچه‌کانی تری نه‌جد -

(١) ئه‌مه به‌پێی ده‌ربڕینی بوخاری له سه‌حیحه‌که‌یدا (٨ / ٢٦)، ئهم به‌سه‌رهاته له ده‌یان سه‌رچاوه‌دا هاتووه، له‌وانه له موسنهدی ئه‌حمه‌ددا هاتووه (٥ / ٢٠٧)، ئه‌مه وته‌ی ئوسامه‌یه: ((پی‌غه‌مبه‌ری خوا ئێمه‌ی یدک بۆله سه‌ربازێک نارد بۆ حرقات، ئه‌وان به‌ هاتنی ئێمه‌یان زانی و خۆیان ناماده‌کرد و هه‌لیانکو‌تایه سه‌رمان و رایانکرد، که‌سیکیان که‌وته به‌رده‌ستمان، کاتیک ده‌ورماندا وتی: "لا إله إلا الله"، لێ‌ماندا تا کوشتمان، ئه‌مه شتێکی له ناخی مندا دروست کرد، بۆیه بۆ پی‌غه‌مبه‌ری خوام باسکرد، ئه‌ویش فهرمووی: نه‌ پۆزی دوا‌ییدا کێ له "لا إله إلا الله" پزگارت بکات؟ ئوسامه وتی: وتم: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا: ئه‌مه‌ی وت به‌ر ترسی چه‌ک و کوشتن، فهرمووی: ئایا بۆچی سینه‌ی ئه‌وت له‌ت نه‌ده‌کرد، تا بتزانی‌یا له‌به‌ر ئه‌مه تویه‌تی یان نا؟ فهرمووی: له پۆزی دوا‌ییدا کێ له "لا إله إلا الله" پزگارت بکات؟، ههر ئه‌مه دووباره نه‌کردوه تا وایله‌یات چه‌زم ده‌کرد موسلمان نه‌بووبام تا ئه‌و پۆزه نه‌بێ)).

كاتىك داۋاي ئەم مافانەيان كورد كە ۋەھابىيەكان دەستيان بەسەردا گرتىۋو لە —
 پۇژانى شەپرى يەكەمەدا —، بەۋەى گۋايە ئەۋان ھاۋبەشدانەرن و مال و سامانيان
 دەستكەۋتى مۇسلمانانە، داۋاكاريەكە گەيشە شا و و مىرى پىاز، شا و مىرى
 پىاز بابەتەكەيان بە موفتى پاسپارد، پرسىاريان لىكرد: ((بۇ فەتۋادان و
 پوونكرندنەۋەدان سەبارەت بەۋ مال سامان و مولكانەى مۇسلمانان بەدەستكەۋت
 گرتۋويانە لە كاتى شەپكردن لەگەل دوزمىنانى ئىسلامدا، دەستيان بەسەردا
 گرتۋوۋە بە ھوكمى دەستكەۋتى جەنگ، ئايا بۇ كاربەدەستى مۇسلمانان دروستە
 ئەم داۋايە فەرامۇش بىكات يان دەست لەم مولكانە ھەلبىگىرت))!!، شىخ ۋەلىامى
 دايەۋە: ((ئەۋەى مۇسلمانان بەدەستيان ھىناۋە لە كاتى شەپكردن لەگەل
 دوزمىنانى ئىسلامدا، لە دار خورما و كىلگە و جۆگە و چەم و ھاۋشپۋەى ئەمانە
 كە بە (خانەى سامان) ناسراۋە، ئەۋا قەدەغەن و لە ھەر ۋىلايىتى تىرىشدا
 دەستيان بەسەردا بىگىرى بۇ كاربەدەستى مۇسلمانان دروست نىيە دەستيان لى
 ھەلبىگىرت، چونكە ھوكمەكە ۋەك ھوكمى ئەۋ شتانەيە كە تەرخانكراۋە بۇ
 رىزگاركەران! ئەۋ تىكۆشەرانەى لە داۋاي ئەۋان دىن...)) (([۶/ ۲۱۱]. تا ئەۋەى ۋتى:
 ((پىشېنە چاكەكان لەسەر ئەمە پۇشستۋون، پىشەۋايانى بانگەۋاز لە
 كاربەدەستان و زانايانىش لەسەر ئەمە بوۋنە، ھەر لەسەردەمى شىخ محەممەدى
 كورپى عەبدولۋەھابەۋە تا ئەم كاتە... دوايىنى ئەم ئوممەتە چاك نابى بەۋ شتە
 نەبى كە پىشېنەكەى پى چاك بوۋە))!! [۶/ ۲۱۶].

گومان لەۋەدا نىيە ئەم فەتۋايە ھەلەيە، چونكە لەسەر بناغەيەكى
 ھەلە دانراۋە، ئەۋىش دانانى ئەۋ مۇسلمانانەيە بەبى باۋەر. شىخ پۇشستۋوۋە تا
 بەلگە بەپىنىتەۋە بە كىتەبەكانى مال و سامان و خەراج و كىردارى عومەر پەزى
 خۋاي لىبى لەگەل سامانى كىسرا و قەيسەر! لە كاتىكدا خەللى حەرمە و
 مەجمە ھىچ پەيۋەندىيەكيان نىيە بە ئاينى كىسرا و و قەيسەر، بەلگە

مۇسلمانن، شۇيىن فەتۋاكانى ئەو زانا ھەنبەلىيانە كەوتوون كە زىادەپۇچوونيان كەمتەرە لە وھابىيەكان؛ واباشتر بوو ئەو پەرى ھوكمى شىخ بۇ ئەوانە ئوھ بوايە كە لە ياخيپووانى مۇسلمانان، ياخيپووان سامان و مالىيان تالان ناكىرى و دەستبەجى برىندارىيان ناكوزرىن، بەدۋاى ھەلاتووياندا ناچى، ئافرەتانيان بە كۆيلە ناكىرى. پىشەوا ەلى ئەمەى جىبەجى كىردوۋە لە شەپكىردىنى لەگەل دژەپراكانى لە ياخيپووان و خەۋارىجەكان، ھەر بۆيە شافىعى وتويەتى: ((لە ژياننامەى ەلىەوھ زانىمان، چۇن شەپ لەگەل ياخيپوواندا دەكىرى، كە مال و سامانيان تالان ناكىرى و ... و.... تاد))، ھىچ پىۋىست بە نووسىنى دوور و درىزى ئەوھ ناكات كە شىخ لە كىتبەكانى خەراج وەرىگرتوۋە لەبارەى سامانى فارس و رۇم، مەجمەعە و ھىرمە و سەدىر لە خوراسان و رۇما زياتر لە رىازمە نىزىكن. جا ئەگەر ئەمە ھالى نەجد بى؟ لە ھىجاز ناۋچەى خۇرەھلات و باشوور؟. ھەر خوا بىتارىزى!

۱۰- پا و بۇچوونى دەربارەى ئىيازى و ئەشەرى و شافىيەكان: ئىيازىيەكان بىدەچىن شايەتى و گەۋاھىيان وەرنەگىرى (۱/ ۲۶۷)، ئەشەرىيەكان تاۋانكار و لاسارن (۲/ ۲۹۸)، لاسار و تاۋانكارىش گەۋاھىيەكەى وەرنەگىرى، شافىيەكان بە ھەمان شىۋە، چۈنكە گۆپ پەرىستن (۱/ ۲۵۶).

۱۱- ھەنەفىيە پاشىنەكان بىدەچىنە: ھەنەفىيە پاشىنەكان لە بىدەدا پۇچوون، وەك چۇن جگەلەۋانىش تىايدا پۇچوون...! (۱/ ۲۰۱).

۱۲- پىۋىستە نىۋەى شافىيەكان بىكوزرىن: ئەمەى بە راشكاۋانە نەوتوۋە، بەئام دەرەنجامەكە نەوھ دەگەيەنى، پىۋى وايە دەبى ئەو كەسە بىكوزرى كە مەبەست و

نەتەى نوپۇز بەدەنگ دەھىتى، ئەمە مەزھەبى زۇرىك لە شافىئىيەگەنە بە دانپىدانانى خودى شىخ، كاتىك شىخ بىنى ئىبن تەيمىيە فەتۋا دەدات بەۋەى ئەۋەى نەتە بە دەنگ دەھىتى دەبى داۋاى تۆبەى لىبىرى ئەگەر تۆبەى نەكرد دەبى بىكوزرى، شىخ پىشتى ئەم فەتۋايە ھەلەيەى گرت لە فەتۋاگانىدا [۲/ ۶۴، ۱۸۴]. ئەۋەشى زىاد كىرد كە ھەر كەسىك نەتە بەدەنگ بەھىتى بىدەجىيە.

ئا بەم شىۋەيە تەۋاۋى مەزھەبىك بە بىدەجى دادەنى، بەھۋى بىرىكى فىقى سادەۋە، كە تىايدا شافىئىيەگان لەگەل ھەنەلىيەگان پاجىيان. لە ميانەى فەتۋاكەى شىخ مەمەدى كۆپى ئىبراھىم پىم واىە ھىرشەكەى بۇ سەر شافىئىيەگان زىادە لە قەبارەى خۆيەتى، جارىكىيان گۇر پەستىن، جارىكى تىران دەبى داۋاى تۆبەيان لىبىرى و بىكوزرىن! ئايا ئەمە لەبەر ئەۋەبۋە كە زۇربەى خەلگى حىجاز و تۋھامە و يەمەن و عەسىر شافىئى بۋونە؟ سەربارى بىلاۋبۋونەۋەى مەزھەبى شافىئى لە شام و مىسەر، بۇيە ھەست بە كىپىكى دەكات. بىگومان پىۋىستە تۋىژىنەۋە لەسەر ئەمە بىرى.

۱۳- شىعە بىتپەرستىن: شىخ باسى ئەۋەى كىردۋە كە ئەۋان ((ھەلگەپراۋە و بىتپەرستىن، بەئام ئەگەر بابەندىۋون بە ئىسلام و پىادەيان كىرد، وازىيان لە ھاۋبەشەدانان ھىئا بە پۋوكەش، ئەۋا ھۈكەمەكەيان ھۈكەمى دۋورۋوانە)) [۶/ ۲۰۲]. لە شۋىنىكى تىرداباسى ئەۋەى كىردۋە كە فەتۋايان بۇ شا عەبدولعەزىز داۋە شىعەگان ناچار بىكەن بەئىن و بەيەت بىدەن لەسەر ئىسلام! رىگىرى بىكەن لە دەرخستىن درۋشەكانى ئاينەكەيان...! [۶/ ۲۰۲]، كاتىك شىعەگان لە ئەھسە داۋايان كىرد مۇلەتەيان پىبىدىرى بۇ دۋوبارە بىناتنانەۋەى مزگەۋتى گۈندەكەيان، شىخ لەم بارەۋە فەتۋايدا ((بەۋەى بۇ شىعە درۋست نىيە مزگەۋت بۇ خۇيان درۋست بىكەن، تەننەت ئەۋەش نۆژەن بىكەنەۋە كە لە مزگەۋتەكەيان داپروخاۋە)) [۹/ ۵۶]

- ٥٧]. شیخ بهومندهش وازی نههینا، بهلکو سهرزهنشتی پرسیارکه رهکهی کرد که بهرپوبهري نهوقاف بوو، پئی وت: ((له وتهکه تاندا وا دیاره تهواو خه لکی نه م گونده شیعه بی، ئینجا پرسیار ده که ن ئایا دروسته مؤلته تیان پیدری؟!!!)) ههروهها فهتوای نهوه شیدا که دروست نییه دادگایان بو بکریتهوه، نابی دادومرێک دابنری لهوان نهگهر بو یه کلا کردنهوهی حوکمی نیوانیانیش بی... دروست نییه دابنری به دادگایی شیعه دا، نهگهر له نیو شیعه کانیشدا بی، بهلکو دهبی پهلوانه بکرین بو لای شه ریه تی موسلمانان [١٢ / ٢٧٢، ٣١٩ - ٣٢٢]، شیعه هاو لاتییه کی ((له نه ستوگیراوه)) [١٢ / ٣٢٠، ٣٢٢]!!، واته: به شیکن لهوانه ی له نه ستوگیراون!، شایه تی و گه واهیان له سه ر نه هلی سوننه وهر ناگری، سه باره ت به وهر گیرانی شایه تی شیعه کان له سه ر شیعه کان نهوا راجیایی تیدا یه. دروست نییه شیعه کان وهک ماموستا ده ستنیشان بکرین، ته نانته نهگهر له بابته نا ئاینیه کانیشدا بی... تاد، پله شه پعییه کانیان بریتییه له (سه رشوړی و شایه نی باس نه کردن و بیر جوونه ومیه)!!! [١٢ / ٣٢٠]. فهتوایدا به جیا کردنهوهی پیاوی سوننی له هاوسه ره شیعه که ی [١٠ / ١١٩]، هوکاره کهشی به وه داناوه که: ((شایسته یی ئاینیان نییه، شیعه شایسته نین بو نه هلی سوننه))!!!.

ده لیم: نه وه ی شایسته یی به مه رج داناوه نهوا له می رد نه وهک له ژندا به مه رچی داناوه، هه ر بۆیه شه ریه ت به دروستی داناوه ژنی جوله که و نه سړانی به یئرین، به لام شیخ شایسته یی گشتاندووه له سه ر (پیاو و ژنان)!!.

کاتیک یه کی که له وه هابییه کان پرسیا ری له شیخ کرد: ئایا رافیزه کان مافی (شوفعه) یان له سه ر موسلمانان هه یه؟ ده لیم: شوفعه ههروهک له کتبی (العمدة) دا ها تووه: شایسته یی مرو فیه بو سه ندنه وه ی به شی هاوبه شه که ی له

دەستى كېيىنكە^(۱)، شېخ ۋەلىمى داپەۋە: ((بىي ۋە كافر شۇفەھى لەسەر مۇسلىمان نىيە))... بەلكى ئەۋە زىادكردوۋە ((جا ئەۋ بىي باۋەر، بىي باۋەر ۋە كافر پەسەن بىي يان ھەلگەر ۋە ياخۇد بانگەشەكار بىي بۇ بىدە)).
دەلىل: ئەمە گشت مۇسلىمانان دەگىرتەۋە. لەلەي شېخ ئەۋە لە ھاۋبەشەدانانىش سەلامەت نەي، ئەۋ لە بىدە دەربازى نابى، مەگەر ۋە ھاۋبەشەكى تەۋاۋ بىي. لەسەر ئەمە يەككىتى نىشتەمانى چۆن دەي؟! سەربارى ئەۋە فەتۋاۋ داۋە دەيى كەبرى (شەيخە) ناۋى بگۆرى، ئەگەر ھاتە سەر مەزھەبى ئەھلى سوننە، ھەرۋەك چۆن ھەندىك خەلگ ناۋى خۇيان دەگۆرى كاتىك دەھاتنە ناۋ ئىسلام... [۱۶۲ / ۶]... بەم شىۋەيە.

۱۴- خەلگى مىسەر لە ئايىن ۋەشتۈنەتە دەۋە: ئەمە باسكردوۋە لە (۴۰ / ۱۱)، چۈنكە ئەۋان لە بۋارى دادۋەرىدا ياساكانيان لە ۲۲ ۋەلەت ۋەرگرتوۋە، تەنەت لە فەتۋاۋ ئىبازىيەكانىش ۋەرگىراۋە!! — ۋەك ئەۋە ئىبازىيەكان يەككىك بن لە تاقە ھاۋبەشەدانەركان — ئەۋەشى زىادكردوۋە كە ئەم كارە دزى ((شاھەتەدانە لەسەر ئەۋە مىھمەد پىغەمبەرى خوايە))!، شېخ ۋەخەنى لە خەلگى مىسەر گرتوۋە لەسەر ۋەرگرتى بۇچوۋنى ئىبن تەيمىيە لە تەلەققا، ئەمە ھۆكەرى فەتۋاكەى بوۋە، باسى ئەۋەشى كىردوۋە ئىبن تەيمىيە لە ھەندىك شەدا ھاۋشەۋە رافىزەكانە! خەلگى مىسەر لە ئايىن ۋەشتۈنەتە دەۋە ۋە شاھەتەدانىيان ھەلەشانەۋەتەۋە لەسەر ئەۋە مىھمەد پىغەمبەرى خوايە... ئەمە بۇچى؟ لەبەر ئەۋە لە ھۆكەكانى دادۋەرىدا لە گشت مەزھەبە ئىسلامىيەكانيان ۋەرگرتوۋە!!!

۱۵- فرۇشتىنى بەرگى كەعبە لە ھاۋبەشدا نائە: باسى كىردوۋە كە فرۇشتىنى بەرگى كەعبە ((يەككە لە ھۆكارەكان ھاۋبەشدا نائە يان لە ھاۋبەشدا نائە، چۈنكە خەلىكى لە بىردىنى ئەم بەرگە مەبەستىيە تەبەرۇك بىكەن بە جگە لە خوا)) [۱۰/ ۱۰۲].

۱۶- ئەبو جەھل زانائە لە زانايانى مۇسلمانان سەبارەت بە ئىسلام: شىخ پىيى واىە ئەبو جەھل شارەزاترە لە زانايانى مۇسلمانانى سەردەمى خۇي و پىش خۇيشى بە چەند سەردەمىك، جا دەلىت: ((لەم سەردەمانە و بە چەندىن رۇزگارىش پىش ئەم سەردەمە، كەسانىكى مېزەر زل بانگەشەى ئەۋە دەكەن زانان، بانگەشەى ئەۋە دەكەن پارىزەرى ئاين لە ئومەتدا، كەچى ئەبو جەھل لەۋان زانائە، ئەبو جەھل شارەزايە لە مانا "لا إله إلا الله"، كەچى ئەۋان نايزان... بەھۋى ئەۋانەۋە رىزى ئەۋانە دەزانى كە ئەبو جەھل لەۋان زانائە)) [۱/ ۸۴].

۱۷- تەنھا كەسى ئارەزۇۋىاز دۇرى ۋەھابىيە تە: دەلىت: ((ھەر كەسىك دۇرى پىشەۋاكىنى بانگەۋاز بۈەستىتەۋە، دەبى ئارەزۇۋ و ھەۋەسباز بى، بىھۋى يان نا))! [الفتاۋى ۲/ ۱۹] ، ئەمە زىادە رۇچۇۋنە لە پىداھەئدانى ناۋخۇيى.

۱۸- دەر كۆردنى يەككىك لە زانا زاھىرپىيەكان: لە (الفتاۋى)دا: موفتى داۋاى لە ۋەزىرى مەعارف كىردوۋە يەككىك لە زانا زاھىرپىيەكان دەرېكات (زاھىرپىيەكان لە ئەھلى سۈننەن)، ناۋى يەعقوب حوسەين مەۋلىيە، يەمانى حوسەينىنە، لە قوھىيە مامۇستا بوو، بە راي شىخ ناۋبراۋ ((شۇن فەتۋايەكى كار پىنەكراۋ و پىچەۋانە كەتۋە، كە دۇرە لەگەل ئەۋە فەتۋاى پىدراۋ لە شانشىنەكەدا، لەسەر مەزھەبى زاھىرپىيە... بەمەش بە ئەركىكى مەترسىدار ھەئدەستىت، كە شۇپنەۋارى خراپى ھەيە لەسەر بىرۋاۋەر قوتابىيان و سەلامەتى سىروشتيان...)) [۲۳/ ۱]، ئەم داۋاكارىيە لە يەكەم رۇزى مانگى رەمەزانى ۱۳۸۹ك بوۋە.

۱۹- زەيدىيەكان ئەركى دادوهرىيان پى نادى: تا مەزھەبە پىسەكەيان بىلاو نەبىتەود
[۳۲۳ / ۱۲] سەبارەت بەو دادوهرە زەيدىيەكان ئەركى دادوهرىيان گىرتۆتە ئەستۆ كە
بىشتەر چۆل كرابوون لە جىزان، ئەوا شىخ پىي وايە لەسەر كار لابدرىن، چونكە
(خەلگى پىس و پۇخلن)!! [۳۲۴ / ۱۲]، سەيرى ياداشتنامەكەيان ناكى كە بۆ
"شا" بەرزىان كىرگەن، چونكە ((بەرگى لەخۇيان دەكەن))!!

وەك ئەو ھەي بەرگى لەخۆ كىرگەن تاوان بى ئەگەر لە بەرامبەر سەمەك بى كە
سەرۆكى دادوهران ئەنجامى داو، لە كاتىكدا لىي داواكراو دادگەرى بەرپا بكات.

۲۰- گەردوونناسەكان دەبى لە وىلات دەرېكرىن: مەمەدى كورى مەقرى كورى
مشارى ئەمەي باسكردووە لە نامەيەكدا بۆ شىخ (۱ / ۹۱)، كاتىك باوكى شىخ لە
ژيانداو گەردوونناسىك پىشېنى خۆرگىراني كىر لە پۇژى دووھەدا، كاتىك
ئەمە پرويدا، باوك و مامى شىخ و زاناينى ئەو كات ھەلسان بە دەرگىرى ئەم
گەردوونناسە لە وىلات! داى تۆمەتبارگىرى بەو ھەي ((ئەستىرەناسە)).

بەلام شىخ نكۆلى لەم ھەوالە كىر (۱ / ۱۶۹)، وەك نەرىتى خۇيان لە
نكۆلى كىرگەن لەو شتانەي دەرې پرووېدەن... ھەرەك ئىستا نكۆلى لەو دەكەن
بەرەنگارى خۆيىندى ئافرىتان و دژى ھاتنە ناو ھەي داھىنراو ھاجەر خەكان
بووین.

۲۱- تەبەرۆك كىرگەن ھابەشەكانانە: باسى ئەو ھەي كىرگەن داى بەرەكەت كىرگەن لە
جگە لە خوا ھابەشەكانانە (۱ / ۱۲۲)، ئەمە گىستاندى تىدايە، زۆربەي
ھەنەبەلىيەكان سەربارى ئەوانى تر پىچەوانەي ئەم تىگەيشتنەيان ھەيە،
تەبەرۆك دەخوازن لە پىاوجاكان يان خاكى گۆرەكەيان... تاد، دەبىنن چۆن

دواتر شیخ له پاساو هیڼانه وه دهگلیت بو حنه بلییه کان. بوخته که نه و میه ته به پروک راجیایی تیدایه له نیو موسلمانان و زوربه ی زانیان پیان وایه دروسته، به لکو خودی نه حمه دی کورې حنه بل پی وایه دروسته، ههروهک له توژینه وه گانی پېشوودا به فراوانی باسمانکرد. راجیایی له سهر نه مه بل او بو وه به تایبته له م کاتانه ی دوا پیدا و له دوا ی هاتنی وه هابییه ت، که دروستی ته به پروک کردن بنه رته بوو له لای زانیانی پېشینان. له چهند توژینه وه میه کی رابردو وماندا باسمان کردو وه که پېشه واهه حمه د و زهه بی و ئیپراهیمی حه رهبی و فیهی حنه بلی به گشتی له سهر نه وهن که ته به پروک دروسته، به لکو هه ندیکیان به باشیان دناوه، که مینه ک له زانیانی پېشو که هه مان را و بوچوونیان نییه و پیان دروست نییه، نه واه به هاو به شدانانیان دانه ناوه، به لکو به کاریکی بی که ل و نا په سه ندیان دناوه، نه گهر زیاده رپوچوونیشی کردبی و ناوی نابی بیده، من به لای رای شیخدا دهچم له وهی دهروون ته به پروک په سه ند ناگات، به لام له گه ل نه وه شدان من به بیده ی دانانی، چ جای نه وهی به هاو به شدانان دایبنیم.

۲۲- مانه وه له لای گۆږ هاوبه شدانانان: شیخ باسی ئه وهی کردوو ته نه مانه وه له لای گۆږ به په رستش داده نرئ، ئه گه ر که سه که بپوای وابوو ئه مه کاریکی چاکه یان خیره و هوکاریکه بو په رستشیکی مه زنتر، جا - لای شیخ - ئه مه یان نزمترین پله ی گۆږ په رستییه... که واته هاوبه شدانانان...

نهمه‌یان پیچ‌ه‌وانه‌ی یه‌گده‌نگییه، مه‌به‌ستم له‌ودیه که هاوبه‌شدانان بی، به‌لگو زۆربه‌یان پئیان وایه دروسته، به‌حنبه‌لییه‌کانیشه‌وه، هه‌شیانه‌ پئی وایه‌ناپه‌سه‌نده، هه‌شیانه‌ له‌وانه‌یه زیاده‌ره‌وی بکات و به‌حرام‌یان به‌بیدعه

دايىنى. بەئام ھىچ يەككە لە زاناينى پېشىنان ئەمەى بە ھاۋبەشنانان دانەناۋە، جگە لە ۋەھابىيەكان نەبى.

بەھەمان شىۋە تەبەرۈك كۆرۈن بە دەستپىدا ھىنان، ئەمەش - لاي شىخ - ھاۋبەشنانانى شاراۋەيە، چۈنكە نامراز و ھۆكارىكە بۇ ھاۋبەشنانان [۱۳۳/۱].

دەئىم: پېشىر ۋەئامى ئەمە دراىەۋە، بەسەرھاتى حەنبەلىيەكان لەلاى گۆرى پېشەۋا ئەحمەد لە ژمار نايەن، ھەر كەسك كىتپى (مناقب أحمد)ى ئىبن جەۋزى و (طبقات الحنابلة)ى ئەبۇ يەعلاى خويندبىتەۋە، دەبىنى زۆرىك لە حەنبەلىيەكان - سەربارى ئەۋانى تر - دەكەۋنە ناۋ ھاۋبەشنانانەۋە، ئەگەر دانماننا بە بۆچوۋنى شىخ، بەھەمان شىۋە ئەۋ زاناينەى لەلاى گۆرى پېشەمبەرى خوا (درو و سلاۋى خواى ئىبى) و گۆرى ھاۋەئان و پياۋچاكان ۋەك مەعروفي كەرخى و جگەلەۋىش ماۋنەتەۋە لە ژمار نايەن؛ ئەگەر ۋەك شىخ زىادەرۋىچىن ئەۋا ھەموۋ ئەم زاناينە بە ھاۋبەشنانان تۆمەتبار دەكەين.

۲۳- ھەئسان بۇگەسك بەگەۋرەگرتىتەتى: ئەمەش قەدەغەيە (۱/ ۱۰۹). بەپى پىۋانەكەى شىخ بەگەۋرەگرتنى بەدپەيتراۋ ھاۋبەشنانانە.

۲۴- ئايا متمانە بەخۇبۋون ھاۋبەشنانانە!!؛ پرسىار لە شىخ كرا لەبارەى ۋەئەى ئەۋەى دەئى: ((دەبى متمانە بەخود بكرى))، ۋەئامى دايەۋە: ((متمانە بەخۇ كۆرۈن پىۋىست نىيە، تەنەنەن دروستىش نىيە)) [۱۷۰/۱]. بەلگە بە شتىكى زۆر دوور ھىناۋەتەۋە، ئەۋىش ئەم فەرمۇدەيەيە: ((بە ئەندازەى يەك چاۋتروكانىش بە دەروۋنى خۆم مەسپىرە)).

پشت بە خود بەستن جىاۋازە لە متمانە بەخۇبۇون، ئايەتەكان زۆرن
لەسەر باسكردنى خود و پشت پىبەستن و بەرپرسىارىتى پى سپاردنى: ﴿قُلْ هُوَ
مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ﴾ آل عمران: ۱۶۵. واتە: (پىيان بلى: ئەۋبەلایە لەلایەن
خۆتانەۋە تۇشتان ھات). ﴿لَا تُكَلِّفُ إِلَّا نَفْسَكَ﴾ النساء: ۸۴. واتە: (ئەۋ نەركە
ھەر لەسەرشانى خۆتە)... تاد. شىخ بەمە ۋازى نەھىنا، تا سەرگۆنەى
پرسىارکەرەكەى كىرد و وتى: ((دەترسم ئەمە ھەلەى تۆ بى! گومان نابەم
مروفتك زىرى ھەبى شتى ۋابلى))!...

۳۵- نەفرىن كىردن بە رەھايى لە جۈلەكە و نەسرانىيەكان: ئەمەى باسكردوۋە لە (۱/
۶۸). ئەمەى تايبەت نەكردوۋە بە جەنگاۋەر و نا جەنگاۋەرەۋە. ئەمە پالېشتى
بەرھەلستكارانە ئىستا لەبەرامبەر ۋەزارەتى كاروبارى ئىسلامى، بەھۋى ئەمەۋە
ۋەزىرى كاروبارى ئىسلامى كە ئىستا لەسەر كارە - ھەر چەندە ۋەھابىشە -
تۆمەتبار كراۋە بەۋەى ۋازى لە سەلەفىيەت و پەيپەۋى باۋو باپىرانى لە
پىشەۋايانى بانگەۋاز ھىناۋە. ۋەزىرى ناۋبراۋىش بوۋىرى ئەۋە ناكات بلىت
ئەۋانىش مروفتن، دەكرى راست يان ھەلە بېيكن و لەسەرم پىۋىست نىيە
پابەندى بۇچۈنەكانىان بەم... چونكە ئەمە ماناى زىادكردنى تۆمەتىكە بۆى
بەۋەى شوۋن ئارەزوۋەكانى كەۋتوۋە! ئىنجا ھەر كەسك ئەم شتانەى بۆ
دەستەبەر بى ماناى ۋانىيە لەسەر ھەمان شت بىروا بەھۋى دەمارگىرى يان
موزايەدەۋە.

۳۶- نەھىشتنى خانوۋى ئەرقەم و مزگەۋتى بىيە لە حودەيىيىيە (شۈنەۋارەكان): لە
بەرپەرچدانەۋەى شىخ بۆ جەمال، نەۋەمان زانى كە خانوۋى ئەرقەم و

مىزگەۋتى بەيىچە لەناۋبىرداۋن لە سەردەمى شېخدا، يەكەم جارى رادەستى دەستەى فەرمانكردن بە چاكە كراۋە، ئىنجا كاولكراۋە و گۆرپدراۋە بۇ شۈينى پاكىرتنى ئوتومبىل و پىادە. شېخ پىگىرى كىردۈۋە لە نووسىنى ((خانەى ئەپقەم)) لەسەر بالەخانەكە (۱/ ۱۵۱). ئەۋەشى زىادكرد: ((سەربارى ئەۋەى وا دانرابوو ئەم شۈينە خانوۋىكى ناسراۋە، ئەۋا تىككرا و كرايە شۈينى پاكىرتنى ئوتومبىل و پىگەى پىادە، خۋاى مەزن خراپە و شەپى تەبەپوك و خۇپەيۋەستكىردنى پىۋد لەناۋبىرد)) [جامع الفتاۋى: ۱/ ۵۹].

۲۷- فەتۋايەك سەبارەت بە لاپىردنى مەقامى ئىبراھىم (شۈينەۋار): لە (جامع الفتاۋى: ۱/ ۶) باسى ئەۋەى كراۋە كە لە نووسىنگەى موفتى فەتۋايەكى دىرئ بەدەستخراۋە بە ناۋنىشانى ((ۋەئامى پۈۋن و راست لەبارەى درۈستى گۈاستنەۋەى مەقامى ئىبراھىم))!...

۲۸- بەرگى ژوۋرى پىغەمبەر: يەككە لە شتە ناخۇشەكان، ئەۋەىە كە گۆپىنى بەرگى ژوۋرى پىغەمبەر دەستۈدەستى پىكرا لە نىۋان دەۋلەت و زاناياندا، ھەر لەسەردەمى شا عەبدولعەزىزەۋە تا سەردەمى شا فەيسەلەۋە! ۋاتە: بەدرىژاىى ۲۰ سال، دەۋلەت تكاى لە زانايان دەكرد مۆلەتيان پىبدەن بە گۆپىنى بەرگى ژوۋرى پىغەمبەر، دۋاى ئەۋەى بەرگەكە كۆن ببوو و شانشىنەكە دوۋچارى زۆر پەخنە بوۋە، ئەمەش شانشىنەكەى خستە سەغەلەتەۋە، بەتايبەت كە دەۋلەتتىكى نەۋتى دەۋلەمەندە، كەل و پەلەكانى ئەۋ كەسانەى داھاتيان مام ناۋەندە خاۋىنتر و نوپترە لە بەرگى ژوۋرى پىغەمبەر، كە لەلەى زانايان يەككە بوو لە گرنگىرەن پىرسەكان، چۈنكە نوپكرەنەۋەى بەرگ لەلەى ئەۋان بە ماناى كىردنەۋەى دەرگاىەكى مەزن دىت لە دەرگاكانى ھاۋبەشدانان! موفتى پىشۋوتر شېخ

مەھمەدى كۆپى ئىبراھىم باسى ئەۋەى كىردۈۋە شا عەبدولعەزىز داۋاى لە زانايان كىردۈۋە لەم بارمەۋە فەتۋاى بۇ بىدەن، ئەۋانېش بە حەپام بوۋنى ئەم كارە ۋەئاميان داۋەتەۋە (۱/ ۱۵۰)، داۋاى ماۋەيەك لە شا سەۋد داۋاى فەتۋاى لە شېخ مەھمەدى كۆپى ئىبراھىم كىرد فەتۋاى بۇ بىدات سەبارەت بە ((دانانى بەرگ لەسەر تۆپى ئاسىنى دەۋرى ژوۋرى پېغەمبەر))

موفتى كۆپۈنەۋەيەكى ئەنجامدا لەگەل ژمارەيەك لە گەۋرە زانايانى مەزھەب لە مەككە ۋە لەناۋىشياندا: ئىبن باز ۋ ئىبن حەمىد ۋ عەبدىلەلىكى كۆپى ئىبراھىم ۋ عەبدولەتېفى كۆپى ئىبراھىم ۋ ئىبن دەھىش ۋ عەبدولعەزىزى كۆپى سالىح ۋ جگە لەۋانپىرياندا داپۇشىنى گۆپى پېغەمبەران ۋ پىاۋچاكان ۋ ھەئاسىنى ئەم بەرگانە بىدەيەكى دىژۋە بە يەگدەنگى پېشەۋايان... ئەمە لە سالى ۱۳۸۱ك بوو)) [۱/ ۱۴۳]. ۋا دەردەكەۋى كە ئەم فەتۋايە سەرى كېشابى بۇ ئەۋەى دەۋلەت ئەۋ بەرگانە دابمالى كە بە بەر ژوۋرى پېغەمبەردا كىرابوون (۱/ ۱۴۵)

بەئام پىرسىارەكە دووبارە لە سەردەمى شا فەيسەل ھاتە ئاراۋە، ھەر بۇيە بىنىمان موفتى فەتۋايەكى نوپىدا بۇ شا فەيسەل (۱۳۸۵ك) لە حەپامكىردنى گۆپىنى بەرگە كۆنەكان بە بەرگى تازە! (۱/ ۱۴۵). لە فەتۋاكەدا ۋادىارە دەيەۋى بەرگەكانى سەرەتا ۋ يەكەم بەئىلتەۋە تا كۆن دەبى ۋ بەمەش ئىسلام تەۋاۋ دەبى ۋ ھاۋبەشەدانان لادەجى! موفتى بۇ شا جەختى لەسەر ئەۋە كىردەۋە: ((ھەئاسىنى بەرگە نەخشىنراۋەكان لەسەر گۆپەكان، يەكېكە لە دىاردەكانى ھاۋبەشەدانان ۋ شوپنەۋارەكانى نەقامى)) [۱/ ۱۴۵]. ۋا دەركەۋەت كە فەتۋاكەى شېخ كاريگەرى خۆى ھەبوۋ، بۇيە بەرگە كۆنەكان ھىلرەنەۋە تا رېزىن ۋ كۆن بوون، شاندەكان ۋ حاجىيەكان زۆر پەخنەيان لە حكومەتى سەۋدىيە گىرت، ئەمەش يەكېك لە بەرپىرسانى ھاندا (كە ناۋى لەسەر نووسراۋەكە نەھاتىبوۋ،

لەۋانەيە نوۋسەرەكە شا فەيسەل بوۋىي، چۈنكە ناۋى كەسى مەزىن دەشارنەۋە كاتىك دژەپراي مۇقتى گىشتى دەبى) بۇ ئەۋەدى "داۋا و تىكا" لە مۇقتى گىشتى بىكات بە زىمانىكى خەمبارمۇدە بۇ ئەۋەدى دوۋبارە چاۋبىخشىنىيەتەۋە بە پىرسى بەرگى ژوۋرەكەي پىغەمبەر، ئەمەش دەقى داۋاكارىيەكەيە: ((بەھۇدى دۇخى ئىستاي بەرگى ژوۋرى پىغەمبەرەۋە زۆر پەخىنەمان لىگىراۋە، گومان لەۋەدا نىيە مانەۋەدى بەم شىۋە و دۇخەي ئىستا شەرمەزاركەرە! فەرامۇشكردنى بى ئەۋەدى بگۆردىن دەبىتە مايەى ئازاۋە و خرابە، ئىمە ھىچ پىۋىستمان پىي نىيە، سەرگەردانىن لەمەدا لەكاتىكدا جىگەرەۋەدى ئەم بەرگە ھەيە، بۇيە ھىۋا و تىكامان ۋايە دوۋبارە چاۋبىخشىنىيەۋە بەمەدا بۇ ئەۋەدى دەرگاي پەخىنە دابخەيت و پىگىرى بىكەيت لە زىانگەياندىن لە شىكۆ و ناۋبانگى شانشىنەكە!)) [۱/ ۱۴۳] ... بەئام شىخ - دۋاى ئەم تىكايەى ئەۋ بەرپىرسە مەزىنە - سۈرپوۋ لەسەر ھەلۋىستى رابىردوۋى و تى: ((لەمەدا ھىچمان بۇ نىيە جگەلە قەدەغەبوۋنى ئەمە نەبى)) [۱/ ۱۵].

دەئىم: ئايا ئەم ھىز و تۋانايەتان بىنىۋە كە ئەم پەۋتە بەدەستى ھىناۋە؟ ئەم پەۋتە زۆر بەھىزە، چۈنكە زىادەپۇچوۋن و زىادەپۇچوۋان لەلايەن دەۋلەتەۋە زۆر كراۋنەتە پىبەر، بە پەلەيەك كە دەۋلەت بەھىز و قەبارەيەى خۇى ناتۋانى بەرگىك بگۆرپى و گەرماۋىك درۋست بىكات! دۋاتىر سەرسۈرمان دەبىن لەۋەدى ھىزى ئەم پەۋتە لە كۈيۋە ھاتوۋە؟! بۇچى ھەموۋان مىلكەچى دەبن و لىي دەترىسن؟.

۲۹- پۈۋخاندنى ئەۋ بىنايەى لەسەر گۆرپى خەدىجە درۋستىكراۋە (شۈيىنەۋار): لە سەردەمى شىخدا ھەرمان دەرچوۋ بە پۈۋخاندنى ئەۋ بىنايەى لەسەر گۆرپى

دايىقى باۋەرداران خەدىجەى كىچى خۇمەلىد بوۋە، شىخىش بەدۋادىچوون بۇ ئەم
بىرپارە دەكان بۇ دۇنيابوون لەۋەى كە جىبەجىكرائە (۱/ ۱۳۶).

۲۰- ھاۋبەشدا ئان لە ناۋ مۇگەۋتى پىغەمبەردا: زۆر جار ۋەھابىيەت جۇش و
خېرۇش دەيگىرى بۇ دانى ھۆكىمى ھاۋبەشدا ئان بەسەر خەلىكى مەككە و مەدىنە و
حاجيانى مالى خوا و سەردانكەرانى مۇگەۋتى پىغەمبەر و گۆرەكەى، ئەم
سوربوۋنە دوور و دىئە لەسەر ئەم جۆرە تۆمەتە گەۋرانە، ھىچ راقەيەكى نىيە
جگە لە دەمارگىرى نەبى، ئەمەش دۋاى ئەۋەى دەبىنن چۆن پاساۋ دەھىننەۋە
بۇ ھەنبەلىيەكان ئەگەر شىتەكىان كۆر، شىخى مۇفتى پىشۋو مەھمەدى كۆرى
ئىبراھىم چەندىن فەتۋاى ھەيە لە ھەمان رەگەزى ئەم فەتۋاىيەنە و ئەم
بۇچوۋنە زىادەپۇچۋانە لە زىاد لە بابەتەكدا.

يەككە لە فەتۋاكانى ناۋبراۋ ئەۋە بوۋ كە خولانەۋە بە دەۋرى ژوورى
پىغەمبەردا ھاۋبەشدا ئاننى مەزىنە (۶/ ۱۳۵)! تىبىنى ئەۋە بىكە كە حاجىيەكان
ئاتانن بىخولەنەۋە بەدەۋرى ژوورى پىغەمبەردا، چ جاي ئەۋەى يەككە ئەمە
بىكات، بەئام ئەم فەتۋاىيە شىخ لە چۈرچىۋەى زۆر دەرگىرنى فەتۋاىيە سەبارەت
بە ھاۋبەش بىرپاردان لەم بابەتەدا، دۋاتر ئەگەر خولانەۋەش بەدەۋرى ژوورى
پىغەمبەردا ئەنجامدرا ئەۋا ئەمە نەزانى و ھەلەيە، نەۋەك ھاۋبەشدا ئان، چۈنكە
ھاۋبەشدا ئان مانايەكى تىرى ھەيە.

دۋاتر دەبىنن شىخ رۈۋنكۆرۈنەۋە لەسەر ۋەتى ھەنبەلىيەكان لە
فىقھدا دەدات: ((دەستەيئان بە ژوورى پىغەمبەردا ناپەسەندە))، ئەم رېڭىيە
رېئەكەى زىاد دەكات و دەئەت: ((ھەرامە))، ئىنجا زىاتر ئەم قەدەغەبوۋنە بەرز
دەكاتەۋە بەۋەى دەئەت: ((ئەمە يەككە لە ئامرازەكانى ھاۋبەشدا ئان و بۇنى
ئەۋەى لىدەت)) [۶/ ۱۳۶]. ئا بەم شىۋەيە تۈۋانەى شىتى ناپەسەندە لاي

ھەنبەلىيەكان بۇ ھەپام و دواتر بۇ ھاۋبەشەدانان لەلەى و ھەبىيەكان بىگوازىتەۋە.

تېبىنى لەسەر وتەى شەپەناسان داۋە كە وتويانە: ((دەنگ بەرزگىردنەۋە لای ژوورى پېغەمبەر ناپەسەندە)) بەم وتەيەى: ((بەلگو ئەمە لە بىدەۋەدە، تەنەت لە ھاۋبەشەدانانە كە لەۋى پېى ھاۋار دەكرى)) [۱/ ۱۳۶]. شېخ ئەۋەى ناپەسەندە و ھىچ گوناھى تېدا نىيە لە مەزھەبى ھەنبەلىيە دەگوازىتەۋە بۇ ((ھاۋبەشەدانانىك كە خوا لىي خوش نابى))، بەم پەلەبەندىيە خىرايە، تەنەت لە يەك رستەدا، ھاۋسەنگى ھەنبەلى - ئەگەر ھەبۋو - ناچار دەكات بۇ بەرز بوۋنەۋە بۇ تەكفىرى ۋەھابى. بەم شىۋازە ھەلبەستە، مەزھەبى ھەنبەلى و مەزھەبى ۋەھابى بەيەگەۋە ئاۋىتەكران، تا زۆرىك لە خەلك ۋا ھەستىان كىرد يەك مەزھەبن!... لە پېشەكىدا باسما كىردن كە ھەر دوۋكىان كۆكن لە تەكفىردا لە دوۋ بەشدا (سېفەتەكان) و (ھاۋەلان)، بەلام لە پىرسى گۆردا ئەۋا ھەنبەلىيەكان سۆفىن و ۋەھابىيەكانىش سۆفىيەكان كافر دەگەن.

۳۱- پېغەمبەر داۋا دەكات شۆينەۋار و بۆنى ھاۋبەشەدانان لە دوۋ ھەپەمەكە لاپىرىن!:

شېخ سەرنجىكى بۇ شا سەۋودا لەسەر ھەۋالىك كە رۆژنامەى ۋلات دەرىكردبوۋ، لەبارەى ئەۋەى سى كەس پېغەمبەريان لە خەۋدا بىنيۋە، داۋا كىردوۋە شا سەۋود ئەۋ بۆنە ناخۇشانەى لە دەۋرى ژوۋرەكەى و لەناۋ مزگەۋتەكەيدا ھەن لايان بدات. شېخ ھەر چەندە زۆر بەرپەرجى ئەۋانەى داۋەتەۋە لە رۆژنامەكاندا بىلاۋكرانەتەۋە، بەلام لىردە ئەم ھەلەى قۇستۇتەۋە بۇ ئەۋەى ئەمە بۇ شا شىۋفە بكات ((گومان لەۋەدا نىيە ئەۋەى ئەم سى كەسە بىنيويانە، ئەگەر راست بى، ئەۋا تەنھا مەبەستى لى بۆن و ئەۋ شتانەيە كە بەشىكن لە ھاۋبەشەدانان)) [۱/ ۱۳۷].

دەلىم: تەنھا باسكردنى ئەم خەۋنە، لەۋدى پېغەمبەر داۋا و تكا لە شا دەكات، ئەۋا بى پېزىيە بە پېغەمبەر (درو و سلاۋى خۋاى لىيى)، دواتر كە شىخ ئەم ھەۋالەى قۇستۇتەۋە لە ۋەسكردنى ژوۋرى پېغەمبەر و مزگەۋتى پېغەمبەر بە ھاۋبەشدانان، جەخت لەسەر كۆرۈنەۋە بەۋدى ((گومانى تىدا نىيە)). ئەمەيان بويىرىكى نەشەنە. ۋاباشتر بوو بلىت - كە دەبى ھەر ۋا بلىت - : دەبى چاۋدېرى ھەئسوكەۋتى خەلك بىكرى لەلەى ژوۋرى پېغەمبەر و مزگەۋتى پېغەمبەر، ئەگەر كەسانىك سەرپېچيان كۆر دېبى لادېرىن و رېگريان لىبىكرى، جا چ شتى پېر و پوچ يان دزى ياخود ھەئسوكەۋتى نەشەۋى پارىزەرانى گۆرى پېغەمبەر بى لە پۇلىس و دەستەكان لەگەل سەردانكەرانى پېغەمبەر (درو و سلاۋى خۋاى لىيى). پېشېنى و گرىمانەكان زۆرن، سەبارەت بە كورت ھەلەينانى ئەمە لە ھاۋبەشداناندا بەپىي پېناسەى ۋەھابىيەۋە ئەۋا گونجاۋ نىيە. پېغەمبەر (درو و سلاۋى خۋاى لىيى) ھەروەك چۆن ھاتوۋە بۆ تىكدانى بىپەرستى ئەۋا بەھەمان شىۋە ھاتوۋە بۆ ئەۋدى پەۋشەتە بەرزەكان تەۋاۋ بىكات، لەۋانەش (پېزگرتن لە مەۋق)، كەچى سوكايەتى كۆر بە مېۋانەكان زالە لەۋىدا، بۆ زانىارى لە ھىچ شىۋىنىكى دۇنيادا ئەۋەندە سوكايەتى بە مېۋانان ناكى ئەۋەندە سوكايەتى بە مېۋانەكانى پېغەمبەر دىكرى، كە ھاتوۋن بۆ سلاۋ لىكردنى لە ناۋ مزگەۋتەكە و لە تەنىشت گۆرەكەى، گەۋاھىيەكانمان بە چاۋى خۇمان بىنيۋە نەۋەك بىستېتەمان.

۲۲- گائەكۆر بە دىنداران دوۋرۋىي و كوفەر: ئەمەيان پەيۋەندى ھەيە بە دەستەى فەرمانكۆر بە چاكە و رېگىرى كۆر لە خراپە كە شىخ دايمەزەند - دواتر قەسى لەسەر دىكەين -، لىرەدا مەبەست ئەۋەيە شىخ تىكۆشاۋە دزى ئەۋدى نىكۆلى لە ۋەھابىيەت يان نامۆزگارەكەردەكانى يان بانگخۋازەكانى ياخود

رەبەرەكانى دەكات، چەند فەتوايەكى دەست ئەوانەى كە ئەو دەگەيەنن گالته پىكەر بى بپروا و دوورپووه، شىخ باسى كردوو: ((ئەوانەى دەگرئ گالته بەم دىندارانە بكن لەوانەيە سەر بكيشى بۆ كوهر و بى باوهر بوونيان)) [۱/ ۱۷۵]. شىخ كە وتويەتى: (بەم دىندارانە)، لەوى ديارە مەبەستى وەهابيەتە، ئىنجا زياتر وتويەتى: ((هەر لەبەر ئەمە باوكى شىخ عەبدولرەحمانى كورى حەسەن لە پەراويزەكەيدا لە سەر كتيبي "التوحيد" نامازەى بەمە داوہ كە دەترسى لەوى گالته پىكەر ببىتە لە ئايين ھەلگەپراوہ))!! دواتر ئەمەشى وت: ((شتىكى پروونە كەسى گالته پىكەر كەوتووہ ناو دوورپوويەكى پروون و پۆشنەوہ))!!.

دەئيم: پاك و بيگەردى بۆ خوا! ئايا گالته پىكردن خراپترە يان تەكفير كردنى زاناينانى مەزھەبەكانى تر و تۆمەتى ھاوبەش دانان دانەپاليان؟! ھەر وەھا ئەوئەى ئەم زاناينانە ميراتيان لى دەگرئ و نە ميرات دەگرن و لىخۆشبوونيان بۆ نىيە و بەخشينيان بى نادرى، نوڤريان لەسەر ناكري، لە گۆرستانى مۇسلمانان نانڤزرىن، دەبى گەواھى بى پراوييان لەسەر بدري... تاد، لە كاتىكدا ئەوئەى ئەم زىادەپۆچوونەى پەتەكردبىتەوہ يان گالتهى بە شىخ و ھاوئەئانى كردبى ئەو لە نيوان دوو وتەدايە كە سىيەميان بۆ نىيە: يان ھەلگەپراوہيە ياخود دوورپووه؟! ئايا چىتانە وچۆن پيارى بى بەلگەى وادەدەن؟! ئايا چۆن گالته كردن بە بانگخوازانى وەهابيەت دەبىتە دوورپوويى و ھەلگەپرانەوہ و بى پراويى و كوهر، لە كاتىكدا تەكفيركارى وەهابيەت بۆ دژەپراكانيان لە زاناينانى مۇسلمانان پىويستە و پاداشتى لەسەر وەردەگرنەوہ، ئەوئەش كە ناىكات ئەو گوناھبار دەبى؟!...

بۆ نموونە: ئىستا كتيبيكم لەبەردەستە، لە چاپدراوہ و لە پرووى راگەيەندنەوہ مۆلتە پىدراوہ، لە گشت كتيبخانەكانى شانشينەكە دەفرۆشري، ئەمەش ناوئىشانەكەيەتى: ((يەك دەنگى پەپرەوانى سوننەتى پىغەمبەر لەسەر

كافر كىردى سىفەت پەكخەرە جەھەممىيەكان))، كە سى گەۋرە زاناي ۋەھابى نوۋسىۋىانە، ھەر كەسىك ناۋنىشانەكەى بخوئىنئىتەۋە، ئەۋا ۋاھەست دەكات كە پىرسىكى ئاسانە و تەنھا بىرىتىيە لە بابەتتىكى مېژوۋىي مەزھەبى و لەبارەيەۋە نوۋسراۋە... نا ۋانىيە... بەھىچ شېۋەيەك ۋا نىيە... بەلگو ئەم كىتەبە لەبارەى كافر كىردى ((عومانييەكان و ئىماراتىيەكانە و ئەۋانەشە كە ئەۋان كافر ناكەن))!،

ئايا دەبىنن چۆن بەھۋى ناۋنىشانەۋە ھەلخەلەتاندن دەكرى؟.. مەبەست لە ((پەيۋەۋانى سوننەتى پىغەمبەر)) بىرىتى نىيە لە ((ئەھلى سوننە))، بەلگو مەبەست لى ۋەھابىيەكانە؛ مەبەستىش لە جەھەممىيەكان و سىفەت پەكخەرەكان بىرىتى نىيە لە (جەھەممىيەكان و سىفەت پەكخەرەكان) – ھەر چەندە ئەۋانەش مۇسلمانن – بەلگو مەبەست لەۋان عومان و ئىماراتە، كە نادىنە پال ئەم تازناۋانە، تەننەن لەلاشيان گرنگ نىيە، بەلگو زۆربەيان ھەر نايزانن و ناينانسن، بەلام – بى گومان – نازار دەخۇن ئەگەر ئەم كىتەبە بخوئىننەۋە. جا پىۋانە لەسەر ئەم نمۇۋنەيە بكە... زىادەپۇچۋەكانمان بە كەيفى خۇيان تۆمەتى كوفر و ھوكمدان بە دوۋروۋى بەسەر ئەۋانە دەدەن كە شتى زىادەپۇچۋان بە نامۇ دابىتى يان نكۆلى لى بكات ياخود بەرپەرچى بداتەۋە.

۳۲- فەتۋادان بە كۈشتى ئەۋەدى دەئىت ئەبۇ تالىب مۇسلمانە: پىرسى ئەۋەدى ئايا ئەبۇ تالىب بە مۇسلمانى مردوۋە يان بە بى بىروايى، ئەۋا راجىيائى تىدائىيە لە نىۋ ئەھلى سوننە و جەماعتدا، لەلەى ئىمامىيەكان و زەيدىيەكان ئەبۇ تالىب يەككە لە گەۋرە ھاۋەلان، ئەمە پىرسىكى مېژوۋىيە بۋارى كۆشش تىداكردى فراۋانە، بەتايبەت لە نىۋان مەزھەبە سوننىيەكان و نا سوننىيەكانىشدا، چۈنكە ناكىرى بەيەكەۋە زىان فەراھەم بىي، لە كاتىكدا ھەر كۆمەللىك پىي ۋابى دەبى بە

گۈشتى شەرپ لەگەل كۆمەلەكەى تر بىكرى، چونكە شىعە ئىمامى و زەيدىيەكان بەگۈشتى پىيان وايە ئەبو تالىب مۇسلمان بوۋە، ھەروەھا ھەندىك لە ئەھلى سۈننە شتىان نووسىۋە لەبارەى بېروا و ئىمانى ئەبو تالىب وەك شىخى مەككە سەيد عەبدوللا دەحلان.

بەھەر حال: ۋا روۋىدا يەككى شىعە بەناۋى (عەبدوللاى خنىزى) لە ناۋچەى خۆرھەلات، كىتەبىكى نووسى لەبارەى مۇسلمانى ئەبو تالىب، قوتابخانەى وەھابىيەت كە موفتى مەممەدى كوپرى ئىبراھىم سەرۋكايەتى دەكرى داۋى كۈشتى نووسەرەكەى كرى ئەگەر تۆبە نەكات، لىژنەيەكى بۇ پىكەينرا لە: عەبدوللاى كوپرى حەمىد، عەبدولعەزىزى كوپرى پەشىد، مەممەد عۆدە... بەلام كابرى نووسەر لە كىتەبەكە پاشگەزىۋە و خۇى لى بەرى كرى لە ترسى مردنى خۇى، شا فەيسەل (كە ئەو كات مىرى جىنشىن بو) يەككى پەۋانەى لاي شىخ كرى و دىئايى كرىدەۋە لە تۆبە كرىدى ناۋبراۋ. بەلام شىخ رازى نەبوۋ، بەلكو لە نامەيەكى بۇ مىرى جىنشىن فەيسەل لە سالى ۱۳۸۱ك رايگەياندى كە ۋاباشترە عەبدوللاى خنىزى وەك تەمبىكرىدى بىكوژرى، جا وتى: ((ئەۋەى من دەيىنم ۋاباشترە ئەم پىس و پۇخلە بىكوژرى! بۇ تەمبى كرىدى)).

۳۴- دەمارگىرى تىرەيى و ناۋچەيى لە فەتۋاكانى شىخدا: ھەر چەندە دوو دل بووم لە نووسىنى ئەم بېرگەيە، ئەمەش وەك پىداگىرى كرىدى لە ورژۋاندىنى ئەم پىرسە، بەلام بەھۋى زورى پىژرەكەى لە فەتۋاكانى شىخدا ۋا لىكرىدىم پىم ۋابى نووسىنى ئەمە ئاگادارمان دەكاتەۋە لەۋەى زىادەپۇچۈن پۇللىكى مەزنى دەبى لە لاۋازكرىنى پەيۋەندى نىۋان ناۋچەكانى شانشىنەكە، لەۋانە رىق و تورپەى لاي ئەو ناۋچانەى سەر بە نەجدەۋە نىن زىاتر بورۇژىنى، بەۋەى پىيان وايە زانايان و ئەندامانى دەستە و دادۋەرانى خەلگى نەجد زور سىنور دەبەزىنن لە

سەرزنەشتکردنی ناوچەکانی تر و بە گەوج و سوک دانانی. ئەمە هەستیکی گشتییە ناکرێ فرامۆش بکری، بەتایبەت ئەگەر بەلگەکانی دەرکەوتن. شیخ لە فەتوا و را و بۆچوونەکانیدا بەشیکی لەم ناوچەگەریە بەردەکەوئ، بەلکو زۆربەى زانا وەهابییەکان بەشیوەیەکی گشتی دەررونیان کراوێە لەبەردەم تۆمەتبارکردنی هاوڵاتیانی ناوچەکانی تر بە هاوبەشدانان یان بیدەچیئی جگە لە ئیبن باز ئەبى رحمەتى خواى لیبى.

جا ئەگەر خەلقى دوو حەرەمە پیرۆزەگە بە ھاوبەشدانانی مەزن
تۆمەتبار بکړن، ئەى چى سەبارەت بە خەلقى ناوچەکانى تر (لە توێژینه‌وه
پېشووەکاندا چەند دەق و گەواھییەك خرانەرپوو لەسەر ستمى وەھابیيەکان
بەرامبەر خەلقى دوو حەرەمەگە، تەنانەت ھەندیکیان دەلێن: ئاینى ئىسلام و
ئاینى خەلقى مەككە! وەك ئەوہى خەلقى مەككە ئاینىكى تریان ھەبى جگە لە
ئاینى ئىسلام، گەواھى و بەلگەکانم لە توێژینه‌وه‌کانى پېشوودان)، ھەر كەسیكى
خەلقى حىجاز یان مەككە كە ئەم كتیبە دەخوینیتەوہ، ئەوا پېشبینى ئەوہى
لێدەكړى ھەست بکات بەوہى زانیانى قوتابخانەى نەجدى بە ئاسایى تۆمەتى
مەزن دەبەشەوہ بەسەر خەلقى شارى ئارام (البلد الامین)، دەبى ئەمە بە
دەوڵەت گەیشتبى، كە كار دەكات لەسەر ھەئەشانەوہى كۆمەلگە. لەبەر ئەوہى
گەواھییەکان بە شیوہیەكى گشتى لەبارەى سەرزەنشت كردنى خەلقى دوو
حەرەمەگە و حىجاز خرانەرپوو، ئەوا گەواھى تریش دین لە دژى ناوچەکانى تر،
بۆ زانیارى شیخ دژى ئەمەییە كاتیك شتەكە بە نەجدەوہ پەيوەست دەبى، جا
وتویەتى: ((ھىچ پابەندبوونىك لەسەر خیر و چاكە وەك پابەندبوونى خەلقى
نەجد نەبووہ))! [١/ ٧٣].

دهلیم: نه مه یان گشتان دنیکی زور سهیری تیدایه، نه م ستایشکر دنی
به کات و سهرده میکه وه به ستوته وه، که (لم) به کار هیناوه: مانای رابردوو

دەگەيەنى، بەمەش لە پروكەشى دەربېرېنەگەدا ۋا دەرەكەۋى كە خەلگى نەجد
لە سەردەمى جېنشېنە سەرپراستەگان، تەنانت لە سەردەمى پېغەمبەرىش باشتر
بوۋە. بەلام ئىمە پابەند نابىن بەۋ دەرەنجامە، ھەر چەندە دەرەنجامەگانى شېخ
ۋ قوتابخانەي ۋەھابىيەت گەلئىك زۆرن.

ۋا لەپېشتەر بوۋ زانايان پېشەنگ بوۋبان لە يەكسانى نىۋان ھاۋلاتيان ۋ
ناۋجە ۋ تىرە ۋ ھۆزەگاندا، بەداخەۋە تەنانت ئەمە لەسەر ئاستى تيۆرى بوۋنى
نىيە، پەرسىار لە مەمەدى كۆرى ئىپراھىم كرا لەبارەي ((گەۋرەيى بەپېي تىرە
يان ھۆز ياخود شار يان كار))، خۆي لە ۋەلامەكە لادا ۋ وتى: ((ئەم لىكۆلېنەۋەيە
زۆر سوۋدى تېدا نىيە))! [۱۶۴ / ۶]. لەگەل ئەۋەي ۋەلامەكە ئاستە ۋ لەسەر زمانى
ھوكمرانە سەۋدىيەگان دووبارە دەپتەۋە لە جىاۋازى نەگردندا، ۋا باشتر ۋ
لەپېشتەر بوۋ شېخ ئەۋە بلى كە خۋاي مەزن فەرموۋىەتى: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ
اللَّهِ أَتَقَنُّكُمْ﴾ الحجرات: ۱۳. واتە: (بەرپاستى بەرپىزترىنتان لاي خوا ئەۋ
كەسانەتەنە كە زۆرتەر لە خوا ترسە ۋ فەرمانبەردارى خوايە) ،

ھەرودەك پېغەمبەرىش فەرموۋىەتى: ((عەرب بەسەر نا عەرب، سېي
پېست بەسەر پەش پېستدا ھىچ پلەۋ پايەيەكى نىيە مەگەر بە لەخواترسان
نەبى))، لە مېزوۋى ئىسلامدا بەلگە بەيئىتەۋە بە پېگە ۋ پلەۋپايەي بىلالى
حەبەشى ۋ سەلمانى فارسى ۋ سۈھەيىي رۆمى بەسەر ئەبو لەھەبى ھاشمى ۋ
ئەبو جەھلى مەخزومى ۋ ئەبو سۇفیانى ئەمەۋى... شەپەج جەختى كۆردەۋە
لەسەر تۈۋەندەۋەي جىاۋازىيە نەفامىيەگان، بەلام شېخ ۋەلامىكى دايەۋە، كە
بۆنى ئەۋەي لىي دەگرى پېي وايە گەۋرەيى ۋ پلەۋپايەدارى بە ناۋجە ۋ تىرە ۋ
ئەرك ۋ گارە. ئەم بەچاكر دانانە لە فەتۋاكانىدا ديارە، ئەمە يەككىكە لە

گەرەتەرىن ھۆكەرەكانى لاۋازى يەككىتى نىشتەمانى، ئەگەرچى زامانلوسان ماستاۋچىتى بىكەن.

نەجلە و خەلگى نەجلە: باسى ئەۋەمان كىرد كە شىخ زۆر ستايشى نەجلە كىردوۋە، ئەمەش مافى خۆيەتى، بەلام پىۋىستە ئەمە بەبى زىادەرپوۋچون بى، يان بەلايەنى كەمەۋە بەبى ھىرشكردنە سەر ناۋچەكانى تر بى، زىادەرپوۋش لە بەرگرى كىردن لە نەجلەيەكان نەكرى، شىخ - ۋەك پىشتەر خرايەرپوۋ - باسى ئەۋەى كىردوۋە ھىچ يەككىك ۋەك نەجلەيەكان پابەندى خىر و چاكە نەبوۋە و رانەھاتوۋە لەسەرى، پاساۋى ھىنايەۋە بۇ تاشىنى سەريان، لە سەردەمى دەۋلەتى يەكەمى سەۋدىيەدا (۲/ ۴۴)، ۋوتى: سەر تاشىن كە نىشانەيەكى خەۋارىجەكانە، ماناى ئەۋە ناگەيەنى خەلگى نەجلەش خەۋارىجەن. دەلىم: ئەمە راستە، بەلام سىفەتەكانى ترى خەۋارىج لە تەكفىر كىردنى مۇسلمانان و جىبەجىكرىدى نايەتەكانى ھاۋبەشەدانەران لەسەر مۇسلمانان و دەرگەۋتن لە لاى رۆژھەلتەۋە... تاد، ھەموۋ ئەۋانە لە ۋەھابىيەتدا ھەن.

بەھەمان شىۋە ئەمەش ئەۋە ناگەيەنى ۋەھابىيەكان خەۋارىجەن - ۋەك چۆن شىخ ۋتى -، بەلام چەندىن سىفەتى خەۋارىجەن تىدايە، ئەگەر ئەم سىفەتەنە لە جگە لە خەلگى نەجلەدا كۆبۇوبانەۋە، ئەۋا شىخ فەتۋاى خەۋارىجەۋونى بۇ ئەۋان دەردەكرد، ۋەھابىيەكان رىش تاشىنيان بە نىشانەى ژنانى بوون، تەبەرپوكيان بە نىشانەى ھاۋبەشەدانانى مەزن دانائە! ئايا بۇچى ناچاركىردنى خەلگە لەسەر سەرتاشىن و تەكفىر كىردنى مۇسلمانان و شەر لەگەل كىردنيان و بەپىۋىست دانانى كۆچكىردن بۇ درىعيە... تا، گشت ئەمانە بۇچى نابە نىشانە لەسەر ئەۋەى ۋەھابىيەكان درىژبوۋەۋەى خەۋارىجەكان، مادەم گشت مۇسلمانانى تر درىژبوۋەۋەى بى بىروايانى قورەيش بن؟! لىرەدا پىرسەكە پەيوەستە بە دوۋ روۋىي و بى لايەن نەبوۋنەۋە.

لێرەدا پرسیکی سەرسۆرھێنەر ھەیە، ئەویش ئەوەیە کۆمکاری (الفتاوی) زۆربەی جاران ناوی ئەو کەسە نەجدیانە دەشارێتەوە، کە بە خرابە باسیان کراوە لە ھەتواکانی شێخدا، بۆ نموونە: یەکیکیان دەستگیر بکری لەسەر کاریکی خراب... بێگومان ئەمەیان باشە ناوی نەهێنری و داپۆشینی موسلمانە، بەلام ئەوەی پەیوەستە بە ناوچەکانی ترەو، ئەوا ناوی کەسەکان دەهێنرا کە تاوانی مەییخواردنەو و نوێژنەکردن و کوفر و زینایان ئەنجامدا بوو، مەگەر بە دەگمەن نەبێ. دەمارگیری گەیشتوووە کۆکەرەو (الفتاوی)، وەک ئەوەی خەلکی ناوچەکانی تر ناوی باووباپیرانیان لە مەرقەکان نەبووبن، ئا بەم شیوەیە دەرەگەوێ کە باپیری فلان لەسەر مەیی خوری قەمچی لێدراو، فلانە بەندکراو لەسەر ماددەیی ھۆشبەر، فیساریش قەمچی لێدراو، فلانە لەلایەن محەممەدی کۆری ئیبراھیمەو قەمچی لێدراو! سەبارەت بە خەلکی نەجە ئەوا خەریکە ناوی هیچ یەکیکیان نەبینینەو، مەگەر لە چەند پرسیکدا نەبێ کە زیان بە شەرمیان ناگەیەنێ.

سه‌بارمت وتەي شېخ دەربارەي شوپنەکانی تر و وەسفکردنی بە
هاوبەشدانان یان بیدعە یاخود نەزانی و جگە لەمانەش ئەوا گەئێک زۆرن، با
جەند نموونەیه‌ک وەرگیرین.

ناوچەي خۆره‌ه‌ئەت: گشت ئەو فەتوایانەي دژی شیعە و شافعییه‌کان دراوان زیاتر سەرزنەشتی ناوچەي خۆره‌ه‌ئەت دەکەن، لایەنێکی تر سناکمان لێ باسکردوو. بۆ نموونە وتویه‌تی: ئەوان بێبەرستن، سەربراوەکانیان حە‌ئال نین، گەواهی و شایه‌تیه‌کیان وەرناگیرئ، شوفعەیان بۆ نییه‌.. تاد.

حیجاز و خه لکه که ی: پیژتر ئامازهیان پیژکرا، کاتیك قسه کرا له سه ره خه لکی دوو حه ره مه که و وه سفکرانیان به هاوبه شدانان، جا ئه وهش که په یوه ست بوو به شوینه واره کان و بهرگی ژووری پیغه مبه ره و لابرندی مه قامی ئیبراهیم و

بەرگى كەعبە و ھاۋشېۋەى ئەمانە ھەموۋىيان دەرژىنە ناو سەرزەنشتى
ھىجازمۇ، بەتايىبەت لەگەل كافر كۆرۈنى سۆفىيەكان و شافىئىيەكان و
ئەشعەرىيەكان يان بەلەينى كەمەۋە بەبىدەجى دانانىان و ھۆكەمدان
لەسەريان بەۋەى پېشنوئىزى كۆرۈنىان پەسەند نىيە و سەرپراۋەكانيان ناخوړن،
گەۋاھىيەكانيان وەرناگىرېن... تاد، ئەوانە (سۆفىيەكان - شافىئىيەكان -
ئەشعەرىيەكان) ھەموۋان خەلگى ھىجازن.

سەبارەت بە ناۋچەى باشورىش: بەشى خۇى وەرگرتوۋە لە ۋەسفىكرانى بە
ھاۋبەشەدانان و نەزانى... بىنيمان شېخ چ تېگىرانىكى ھەبوۋ لە فەتۋادان
لەبارەى (ھۆكۈمى ئەۋەى تانە لە ئاينى كەسېك بىدات)، كەسېكى لە ھىجاز بەبى
تاۋان دانا، ھۆكۈمى لەسەر كابىراى سامتەدا بە ھەلگەپرانەۋە، لەگەل ئەۋەى كارى
ھەر دوۋكىان ھەر يەك شت بوۋ. ھەرۋەھا دەبىننن لەبارەى پارچەيەكى كانزايى
كە چەند ئايەتتىكى قورئانى لەسەر نووسرايوۋ، ئەۋا شېخ نامەيەكى بۇ ۋەزىرى
داد نارد، ۋەك ۋەئامى ئەم پىرسىارەى كە كۆرۈۋى: ئايا دروستە ۋەك چاۋازار
بىرۋىشەى، ۋەئامەكە دوۋر و دىرېژ بوۋ، ئەمەى تىايدا ھاتبوۋ: ((بەم پىيە دەبى
فروشتىنى قەدەمگە بىكرى، نابى خەلگ بەكارى بەئىنى و رېگىريان دەبى لىبىكرى،
ئەۋەشى كە لە بازار نەمەش دەكرى، ئەۋا دەبى دەستى بەسەردا بىگىرى، بەتايىبەت
لەۋ شۆيئانەى ھاۋشېۋەى باشور، كە زۆر بەى خەلگەكەى نەزانىان بەسەردا زالە
سەبارەت بە پىۋىستىيەكانى شەرىعەت و تەۋاۋ بەرپا كۆرۈنى يەكخۋاناسى و
كاملىيەكەى)) [۹۸ / ۱]..

بۇ شا فەيسەلى نوۋسى، دەربارەى پىۋىستى سزادانى خراپەكاران و
تاۋانكاران - ۋەك: مارەبى زۆر، دواخستنى خەتەنەكۆرۈن - لە خەلگى تۈھامە
بۇ ماۋەى دوۋ مانگ و ھەرۋەھا سزادانى قەحتانەكانىش، بۇ ئەۋەى تەمبى
بىكرىن و خەلگى تىرى پى چاۋترسايى بىكرى، چونكە لە نەزانىدا تىۋەگناۋن و

كەسىپكىن تېدا نىيە كە قورئانخوئىن بى... (۲ / ۴۲). دەلىم: نىكۆلى كىردن لە خرابە، ھىچ كەسىپ نىكۆلى لە پىۋىست بوونى ناكات، بەلام ئەم خراپانە تەنھا لە باشور بوونىان نەبوۋە، دروستىش نىيە سزاگان تەنھا لەسەر ئەۋان جىبەجى بىرى بۇ ئەۋەى بىنە پەند بۇ ئەۋانى ترا.

لە نووسراۋىكى شىخدا بۇ سەرۋكى دەستەى فەرمان كىردن بە چاكە (۲ / ۲۵۱) ھانى داۋە لە دژى تىرەكانى لەيس، لەبەر ئەۋەى ئەۋان - بەپىي ۋەسفى شىخ - لە شەۋى نىۋەى مانگى شەعبان كۆدەبنەۋە ۋ ئازەل سەردەبىر بۇ جگە لە خۋاى گەۋرە گولەى ئاگرىن دەتەقىنن ۋ پىاۋان ۋ ئافرەتان تىكەلى يەكتەر دەبن. لەسەر گشت لايەنە بەرپرسەكانى ئەۋى لە مىرنىشىن ۋ دەستە ۋ دادگاي پىۋىست كىرد، كار بىرى لەسەر لەناۋىردنى ئەم دەر ۋ نەخۋىيە، نابى بەۋە ۋاز لە ھاۋلاتيان بەيىنن كاتىك دەلىن ((ۋازمان لىيەناۋە))!...

دەلىم: تىكەلاۋى ئافرەتان ۋ پىاۋان تا سەردەمىكى زوۋ بوونى ھەر ھەبوۋە، بەلام ئەۋەى شىخ باسى كىردوۋە، لە كۆبۈۋنەۋە لە شەۋى نىۋەى مانگى شەعبان ۋ سەربىرىنى ئازەل بۇ جگە لە خوا! ئەۋا ئەمە گومانى مەزنى تىدايە، بەتايىبەت كە ئەم نووسراۋە بەروارەكەى بۇ ۱۳۸۸ك دەگەرپىتەۋە، بەدوۋى نازانم يەككى لە ۋەھابىيەكانى ئەۋى ئەمەى ھەئىسەتېت، يان گەۋرەى كىردىت، بەھۋى ئەۋەى زانىۋىيەتى ئەم ھاندانە گۈى بۇگرى ھەن لەلاى موفتى گشتى، چاۋەكان بەرۋوۋى ئەم ناۋچەيەدا دەرگىنەۋە بە نامۆزگارى ۋ پىنىشاندىن ۋ پىگە گىرتن لە داب ۋ نەرىتە تىرەپىيەكانى ۋەك: تىكەلاۋى (كە ھىچ دەقىك نىيە قەدەغەى بىكات، بەلگۈ ئەمە بىنەرەتە ھەر لە سەرەتاي ئىسلا مىشەۋە).

كاتىك ھاۋلاتىيەكان زەھپانى باشورەۋە سىكالىيەكى بەرزكىردەۋە بۇ شا سەۋد (۲۸۱ / ۲) دژى دادوۋەرى زەھپان ۋ سەرۋكى دەستەۋە، ئەمەش دۋاى ئەۋە دادوۋە ھۈكىمى (۲۰) رۇز بەندىكىردن ۋ چل قەمچى بەسەردا سەپاندېۋو، پىرسەك لەلايەن

شاۋە گۈزاريەۋە بۇ لاي موفتى، موفتى نامەى بۇ دادومرەكە نووسىنى سەبارەت بە راستى پووداۋەكە، دادومرەكە گومانى وابوو سكاللاركە: ۱. ئامادەى نوپۇزى بەكۆمەل نابی ۲. نكۆلىكارە ۳. راستى پەت دەكاتەۋە ۴. نامۆزگارى پەسەند ناكات ۵. سوکايەتى بە نامۆزگارى كاران دەكات ۶. بە ئاشكرا گوناھ دەكات (دادومر جۇرى گوناھەكەى پوون نەكرەۋە) ... بەم پىيە شىخ مەممەدى كورى ئىپراھىم نامەى بۇ شا نووسى بەۋەى: ((ئەۋەى سكاللارك خستوۋىتەپروو ھىچ راستىيەكى بۇ نىيە، بەللام مەبەستى بوو راستى بە نا حەق پوچەل بکاتەۋە، بۇيە دەبى بىريارى دادومر جىيەجى بکرى و ئاور بۇ ئەۋەى نەدرىتەۋە كە سكاللارك بتسى كىردوۋە))

دەئىم: بىرواننە ئەم سكاللاركە، كە بىريارى چارەى خۇنۋوسىنى گىپراۋەتەۋە بۇ لاي ئەۋەى مافى ئەۋى خواردوۋە، واتە خودى موفتى!، موفتى داۋاى لە ۋەزارەتى داد نەكرەدوۋە لىكۆلىنەۋە لە بابەتەكەدا بکەن و بانگى گەۋاھىدەر بکەن بۇ سكاللاركەكە و لەسەر بابەتەكە... تاد، كە دەبۋايە لە ژىر سايەى لايەنە چاۋدىرىيە دادومرىيەكان ئەنجام بىرىت. ھەروەھا لەبەر ئەۋەى سكاللاركەكە راستەوخۇ سكاللاركەى بۇ لاي شا بەرزكردەۋە و داۋاى مافەكەى كىرد، پىۋوشۋىنەكان بەبى گومان ھەلە بوون، چونكە پىرسىار لە دادومرەكە كىرا، دەبى ئەم دادومرەش پاساۋ بۇ حۈكەمەكەى بىنىتەۋە و تۆمەتەكان فراۋان بکات و لەۋانەشە زىادىان بکات. بەللام ۋەتى دادومرى گوى بۇگى ھەبوو و دانى پىندانرا بەبى گومان و دوۋدلى لەلایەن موفتىيەۋە، موفتى فەتۋاى دا بە راست و دروستى دادگايەكە بەبى گويگرتن لە سكاللارى سكاللاركە و بەلگەكەى لەسەر ماف خوراۋىيەكەى، ھەروەكە ۋەللامدانەۋەكەى دادومر ھىچ بەلگەيەكى تىدا نەبوو لەسەر راست و دروستى تۆمەتەكان. كە سكاللاركە داۋاكارى و سكاللاركەى بۇ لاي خودى شا بەرز كىردۆتەۋە بەلگەيە لەسەر ئەۋەى كەسىكى ئاسايى نەبوۋە، بەلكو لەۋانەيە

بەندىگىردن و قەمچى لىدانى بەھۇى بۇچوونىكەۋە بووبى. دواتر نوپۇزى
بەكۆمەل سوننەتە لاي زۆربەى زانايان، بۇيە دروست نىيە ھىچ كەسكى لەسەر
سزا يان تەمبى بىرى، چونكە يەكەم يان بەلايەنى كەمەۋە پاجايى تىدا.
دوۋەميان پەيوەندى بە ماقى ئەۋانى تەرۋە نىيە، سەرگۈنەگىردن و تەمبىگىردن لە
نەۋىنەى ئەم شتانەدا نىيە، زانا حەنبەلىيەكان و لەناۋىشاندا ئىبن تەمىمىيە
بەدەق وتويانە: ((سەرپەرشتىارى قەرمانكەر بە چاكە و رىگىرەكەر لە خراپە،
بۇى نىيە خەلك بە زەبر و زۆرەملى بەيئىتە سەر بۇچوونى خۇى)).

۳۵- فەتۋا يەك سەبارەت بە ئە سورانەۋەى زەۋى (۲ / ۱۸۲).

۳۶- ئەصەب: بىرىتىيە لە لادان لە رىيازى مەمەد (درود و سلاۋى خۋاى لىيى) و
خانەۋادەكەى، پىشتىگىردن لە مافەكانى پىغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاى لىيى) زۆر
پوۋنە، گەلىك ھۇشدارى دراۋە لە پەرستى تەنانەت ۋايلىھاتوۋە ئەگەر باسى
گۆر و مزگەۋوت شوپىنى جەنگەكانى كرا، ئەۋا تەنھا ھاۋبەشدانانمان بىر
دېنئەۋە!!!، كەچى دلخۇش دەبىن ئەگەر كۆشكى قلان ھوكمىرانە يان گۆرەپانى
جەنگەكەى بزانىن لەگەل فىساردا.

ئەمە وشك و رەقى و خۋاردنى ماقى پىغەمبەرە (درود و سلاۋى خۋاى لىيى)،
سەربارى بىلۋىگىردىنەۋەى ھۇشدارى بەردەۋام بۇ ئەۋانەى ئاھەنگ دەگىرپ بە
بۇنەى لەدايكبوۋنى پىغەمبەرەۋە يان ئىسرا و مىعراج ياخۇد يادى كۆچ كىردن لە
مەككەۋە بۇ مەدىنە، تۆمەتبارگىردى ئەۋا كەسانەى بىر لەم ئاھەنگە دەكەنەۋە
بە بىدەجىتى... تاد، تەنانەت يادى ئەم بۇنانە لاي ۋەھابىيەت ۋايلىھاتوۋە
تەنھا بىرىتىيە لە بۇنەيەك لە بۇنەكانى بىلۋىگىردىنەۋەى ھاۋبەشدانان و بىدە!
گىشت ئەمە پىشلىگىردن و مافخۋاردنە، لە كۆنەۋە ئەمە پىي دەۋتر (نەصەب)،

خالىدى كۆرى سەلمەى مەخزومى - يەككىكە لەۋانەى فەرموودەيان گىراۋەتەۋە - ئەۋ شىعرانەى بۇ بەنۇ ئومەييە دادەپشت كە بى برۋايانى قورەيش بەھۇيەۋە جىنۇيان دەدايە پىغەمبەر، بۇيە تۆمەتبار كرا بە نەصب، واتە: پىشىلى مافەكانى پىغەمبەرى كىردوۋە. ھەر كەسىكى مەزن - پىغەمبەرىش گەۋرەترىن كەسە - ھەز ناكات ئىش و ئازار و جىنۇ و تانە و كەم و كورتى توۋشى خانەۋادەكەى بىي، ئەمەش بىي زىادەپۇچوون تىاياندا. ھەر لەبەر ئەمە ۋەھابىيەكان لە پال پىشىلكردنى مافەكانى پىغەمبەر (دروود و سلاۋى خواى لىيى) ھەئسان بە پىشىل كىردنى مافى خانەۋادەكەى و بەتايىبەتى كەسە تايىبەتەكانى (عەلى و ھەسەن و ھوسەين و فاتىمە)؛ ھىشتا شىعە بە خەفەتەۋە باسى بەسەرھاتى تىكدرانى گۆرى ھوسەين دەكەن لەلايەن عەبدولعەزى كۆرى مەھمەدەۋە. ئەۋەنە بەس بوو ناۋبراۋ بانگى شىعەكان بىكات بە دانايى و نامۆزگارى چاك بۇ ۋاز ھىنان لەۋ بىدعانەى دەيانكرد و گۆيى لە بەلگەكانى ئەۋانىش گىرتىۋوبا.

بە ھەر حال: شىخ فەتۋايدا ۋاباشترە ۋاز بەيئىرى لە وتنى گوزارشتى ((گەۋرە و سەرۋەرمان پىغەمبەرى خوا)) (۱/ ۱۹۵ - ۱۹۶)، (ئەمەش بۇ پاراستنى يەكخۋاناسى)!!، لە نامەيەكىدا بۇ يەككىكە لە مەرەكانى قەتەر جەختى لەسەر ئەمە كىردەۋە (۲/ ۷۸)، مەبەست لە (ئالى مەھمەد) گشت ئوممەت، بەپىي راي پەسەند و بەھىز (۲/ ۲۲۲)، واتە لاي شىخ (ئالى مەھمەد عەلى و فاتىمە و ھەسەن و ھوسەين نىن)، ئەمە لاي ئەۋ راي لاۋازە. بەلام ئەگەر شتەكە پەيوەست بوو بەيى بەشكرەنەۋە، ئەۋا ۋەھابىيەت زۆر باش (ئالى مەھمەد) دەناسى! ئەگەر ئەۋ فەرموودەيان شىۋقە كىرد ((سەدەقە بۇ ئالى مەھمەد ھەئال نىيە))، ئەۋ كاتە ئالين: سەدەقە بۇ گشت ئوممەت ھەئال نىيە بەپىي راي پەسەند!.

دواتر بىنيمان زۆربەى وتەكانى شىخ لەبارەى پلەۋپايەى ئالوبەيت،
ھۆشدارى دانبوۋە لە زىياد خۇشويستىيان (۲/ ۲۵۴)، ھەروەك ھەمان شت
سەبارەت بە پلەۋپايەى پىغەمبەر ھەيە، ۋەھابىيەكان ھۆشدارى دەدەن لە زىياد
خۇشويستىنى پىغەمبەر، تا ۋا بەخەيالى خويئەردا ھاتوۋە كە باشترە: (مروؤف
ھەئويستى وابى، نە خۇشى بوى، نە رقىشى لى بېيتەۋە)!

دواتر دەبينىن شىخ مەھمەدى كورپى نىپراھىم نكۆلى دەكات لە رېنگرى
كردنى خانەدانەكان لە بەشۋودانى كچەكانيان و مارەكردنيان لە جگە لە خۇيان،
بەپىي رەچاۋكردنى شايسەيى رەچەلەك، زۆرتەر تۆمەتباريان دەكات بە
لوتبەرزى و خۇبەگەۋرەزانى - فەتۋايەكە باشە بى تۆمەتباركردن -، بەلام
ئەگەر يەككە لە تىرەكانى نەجد ھەئسا بە بەشۋودانى كچەكەى و مارەكردنى لە
كەسك كە تىرە رازى نەبى بە لىھاتوۋيەكەى لە رەچەلەكدا، ئا لىرەدا شىخ
نكۆلى لەم ((خۇبەزىلگەر و لوتبەرزانە)) ناكات، بەلكو فەتۋا دەدات بە
ھەئەشانەندەۋەى گرېبەستى ھاۋسەرگىرى، بەھۋى شايسە نەبوون لە
رەچەلەكدا!! (ئەمەيان لە بەشى تىكگىرانى بۆچۈنەكانى شىخدا دەخىتەپروو).
پىشترىش فەتۋاكەى خرايەپروو لەسەر كوشتىنى ئەۋەى پىي وايە ئەبو تالىب بە
مۇسلمانى مردوۋە (لەگەل ئەۋەى ئەمە پىرسىكى مېزوۋىيە، فەرموۋدەكان تىايدا
تىكگىران، ديوانى چاپكراۋى ئەبو تالىب گەۋاھى مۇسلمانبوۋنى ئەۋ دەدات).
گشت ئەم شتانە و ھاۋشيوەكان لە ناصىبىايەتيەۋەيە، واتە: پىشلىكردنى
مافەكانى مەھمەد و ئالى مەھمەد.

۳۷- جەستەداركردن : شىخ پىي وايە پىگەى سوپاسكراۋ (المقام المحمود) برىتييە لە
دانىشانەن لەسەر تەخت و عەرپش! (۲/ ۱۳۶). واتە دانىشانەنى پىغەمبەر (درود
و سلاۋى خۋاى لىيى) لەسەر عەرپش!، ئەمە بىروباۋەرى مەرۋەزى جەنەبەلى
قوتابى ئەمەدە، خەلكى پىي تافىكرانەۋە لە بەغداد، قوتابىەكانى شوين پىي

ئەۋيان ھەلگىرت ۋەك: خەلال ۋ دواتر بەربھارى، پاشان بەھۋى ئەم بىروبىۋەرە
پۇچەلەۋە ئاشوب ۋ فېتنە بەربابوون، لەكاتىكىدا ھىچ فەرمۇدەيەكى راست ۋ
دروستى تىدا نەھاتوۋە. ئەۋەدى راستە ئەۋەيە پىگەى سوپاسكراۋ (المقام المحمود)
برىتىيە لە تىكاردن (الشفاعة)، ھەروەك زۆربەى ئەھلى سوننە ئەمە
بۇچوونىانە؛ ئەم بۇچوونە لە ناۋ ھەنبەلىيەكاندا ھەبوۋ، دواتر لە ناۋچوۋ،
بەلام شىخ مەھمەدى كۆرى ئىبراھىم دووبارە زىندوۋى كىردەۋە.

۳۸- پىشەۋايەتى ئەشەرى دروست نىيە: چۈنكى گوناھكار ۋ لاسارە (۲ / ۲۹۸). لەگەل
ئەۋەدى زۆربەى مۇسلىمانان لە ئەھلى سوننە ئەشەرىن.

۳۹- بىدئەى يادى لەدايكبوونى پىغەمبەر: ھەئەت دژى ئەم يادە ۋ ئەۋانەى ئاھەنگ
دەگىرن بەم بۇنەيەۋە، لە زۆربەى فەتۋا ۋ وتار ۋ ھۆشدارىيەكاندا ھات... گۈايە
بىدئە ۋ داھىنراۋە ۋ خۇچوۋاندىنى تىدايە بە ھاۋبەشدا نەران... تاد، (۳ / ۴۸، ۵۲،
۵۴، ۶۳، ۶۴، ۶۵... تا ۹۵ ۋ لاپەرەكانى تىرىش)، زۆر ھەۋلى داۋە ۋ خۇى ماندوۋ
كىردوۋە بۇ دوۋر خىستەنەۋەى ئەۋەدى ئەم رېگىرىيە پىشلىكىردىنى ماقى پىغەمبەر ۋ
پىگەكەى بى... خەلىكى نەجد ۋەك مۇسلىمانەكانى تر پىغەمبەريان خۇش
دەۋى... تاد. جا ئەمە ھەمۇۋ دەچىتە ناۋ نەصبەۋە.

۴۰- بىدئەى يادى كۆچى پىغەمبەر: بىروانە (الفتاۋى ۳ / ۴۸)، قسەى شىخ لەسەر ئەم
يادە ۋەك ھەمان قسەى ئەۋە لەسەر يادى لەدايك بوونى پىغەمبەر، ھەمان
قسەى لەسەر گىشت ياد ۋ بۇنەكان ھەيە (۳ / ۴۸)، ئەمەيان دەچىتە ناۋ نەصبەۋە.

۴۱- بىدئەى ئىسرا ۋ مىعراج: بىروانە: (۳ / ۹۷، ۱۰۲) جگە لەۋانەش.

زۆر فەتۋاى تر، كە دەبۋايە لە بۋارى فىقھىدا بۋوبان، كەچى شىخ
بىردۋىيەتتە خانەنى (كافىر كىردن و يەكخۋاناسى)، ھەر بۇيە ھەندىكىمان لىرد
ھىناۋەتەۋە بەھۋى مەترسىدارى پىرسى (كافىر كىرگەنەۋە)، ھەرۋەھا لەبەر ئەۋەى
رەگ و پىشەى زىادەپۇچۋونە. ھەندىك حۈكمى فىقھىش دەخىرنەپۋو كە لە
بۋارى بىرۋەپىشدا نىن – بەھەمان شىۋە تەكفىر و كافىر كىردىيان تىدائە –
بەلام ئىمە ھەول و كۆششمان كىردۋە لە دابەشكىردىياندا، ئەگەر جى ئەۋەى
كتىبە ۋەھابىيەكان بخۋىنئەتەۋە، دەبىنئ سەختە جىاكارى بىكرئ لە نىۋان
بىرۋەپۋو و فىقھ و نامۆزگارىدا، جا لە ھەموۋياندا كافىر كىردن و بەبىدەجى
دانان و بە گومرا دانان دەبىنئەۋە...!

دۋەمىيان: حۈكمەكان (مەبەستمان لەمە پرسە فىقھىيەكانە)

لەگەل تىك ئالان و تىكەلئى زۆر لە نىۋان (بىرۋەپۋو و فىقھ)، لە
كەلەپۋرى ھىزى ۋەھابى بەتايىبەتى، ئەۋا ئىمە – بەگۈپرى تۋانا – ھەول
دەدەين تەنھا فەتۋا فىقھىيەكان بەئىنئەۋە، ئەگەرچى شىخ بىردىبىتتە ناو
بازنەنى يەكخۋاناسى و ھابەشدا نانئىشەۋە. بەلام پىش ئەۋە بىۋىستە نامۆز
بىدەم بەۋەى ئەۋەى لەبارەى لىبۋردەى مەزھەبى و تراۋە لەگەل
مەزھەبەكانى ئەھلى سۈننە ۋەك: شافىئىيەكان و مالىكىيەكان و
ھەنەفىيەكان ئەۋا بۋونى نىيە، تەننەت ئەگەر ناۋبراۋان لە بىرۋەپۋو پىشدا
شۋىن مەزھەبى ۋەھابىشت كەۋتن بن.

بۇ نەمۇنە:

فەتۋاكان سەبارەت بە سە پاندنى مەزھەبى حەنبەلى:

ئەمە لە فەتۋاكانى مەمەدى كۆپى ئىپراھىمدا ھاتوۋە لە پىڭەى فەرماندەردە، چونكە گشت كاروبارد ئاينىيەكانى بەدەست بوو، ئەو كات دەۋلەت دەست و زمان و پۇلىسى بەرپەھايى خستەبەر دەست بۆ سەپاندنى بۆچۈنە بىروباۋەرى و فەتۋايە حەنبەلىيەكانى، لەوانە شىخ فەرمانى كرد رېڭىرى لە شافىئىيەكان بىكرى لە ناۋچەى لەپىس لە خويندنى قنوت لە بەيانىدا (۲/ ۲۴۲).. رېڭىشى كرد لەۋەى زەيدىيەكان نەركى دادۋەريان لە باشوردا پىبدرىت (۲/ ۲۹۷)، لەگەل داننانى شىخ مەمەدى كۆپى ئىپراھىم بەۋەى ئەوان بىروباۋەريان راسترە لە شافىئىيەكان، ئەمە ماناى وايە ھىچ يەككە لە شافىئىيەكان پۇستى دادۋەرى ۋەرنەگى.

لە فەتۋاكانى:

۱- فەتۋاى ھەرام كۈندى دروستكۈندى گەرماۋ: لە فەتۋا فىقھىيەكانى شىخدا ھاتوۋە، رېڭەى نەداۋە گەرماۋ دروست بىكرىت! بە بەلگەكەى ئەۋەى مەترسى كرانەۋەى دەرگا ھەيە! كاتىك لەلايەن يەككە لە بەرپەرسانەۋە پەرسىاريان لىكرا: ((ئايىتا ھىچ رېڭىكى شەرىعى ھەيە لە كۈندەۋەى گەرماۋى ھەلى گشتى تايىبەت بۆ بىاۋان، لەگەل پابەندبوون بە ھەلئسوكەۋتە شەرىئىيەكانەۋە لەروۋى شەرمىگە "غەۋرەت" ۋە؟ شىخ ۋەلئامى دايەۋە: پىمان وانىيە كۈندەۋەى نمونەى ئەم گەرماۋانە پەسەند بى، چونكە زىانى لە سوۋدەكەى زىاترە، ھاۋىنەى ئەم شتانە ھەردەم دەبنە ئامرازىك بۆ چەندىن خراپە كە بە خەيالى ئەم كەسەدا نەھاتوۋە كە دايمە زرانىدوۋە! ھەر چەندە ئىستا سۈرىيەت لەسەر رەچاۋكۈندى رەفتارى شەرىعى و پەۋشىتى، ئەوا ناتۋانىن دەستەبەرى ئەمە بىكەيت لە ئاينەدا لە دۋاى كرانەۋەى دەرگاگە!)) [مجموع الفتاوى ۲/ ۸۲،

ئەم مەترسى ھەبۈۋنە بەردەۋام بوو ۋەك خەسلەتلىك لە خەسلەتەكانى پەۋتى ناوخۇيى، ئەمەشى پاساۋدا بىنەماى ((پاساۋ و ھۆكار بىرىن))، بىنىمان ئە پەۋتە دۇى ھەر شىكى تازە ۋەستانەۋە بەم بەلگە كە موفتى پېشۋوتىر باسى كىرد، تا ئەمپۇش لەسەر ئەم پېبازە دەپۋات يەكلىك لە بەلگەكامى ئەم مەترسى ھەبۈۋنەيان ئەم ۋتەيەى شىخە كە دەلى: ((سەربېچىيەكان "ۋاتە سەربېچى كىردى پېشەۋاكانى بانگەۋاز" خرابە دىنىتە ئارۋە لەگەل نىكى دەرچوون بەشىۋەيەكى پىژەيى لە شاپىگەى راسى)) (۱۹ / ۲). لىردە مەترسى ھەيە لە دەرچوون لە پېبازە پېشەۋاكانى بانگەۋاز، كە لای شىخ شاپىگەى راسىيە.

۲- تەنھا سەربېراۋەكانى ۋەھابىيەت دروستى: ئەمە بە دەرېرىن نەپۋتە، بەلكو بە ناۋەرۋۇك ۋتەيەتى، پىرسىارى لىكرا لەبارەى قەسابىكەۋە ((دەدرىتە پال ئىسلاد و ناۋى فازلەدىنە)) ئايا سەربېراۋەكەى دروستە؟ ۋەلەم دايەۋە: ((دەبىى فازلەدىنى قەساب مۇسلماننىكى بىرۋاۋەر دروست بى! نكۆلى لە شتە پىر و پۈچەكان بىكات. ھەرۋەھا نكۆلى بىكات لە گىشت بىرۋاۋەر و بىدەكە كوفرىيەكان ۋەك: قادىانىەت و رافىزىيەتى بىتەرسىتى و جگە لەۋانىش!.. بۇ ھەلەل بوۋنى سەربېراۋەكەى تەنھا درانە پال ئىسلام و شايەتمان دەرېرىن و بەرپاكردىنى نوپىز و جگەلەمانەش لە بىنەماكانى ئىسلام بەس نىيە، ئەو مەرجە پىۋىستانەش كە باسما كىرد لەم قەسابەدا نىرخىيان نابىى ۋناچەسپىن مەگەر كەسلىك بىگىرپىتەۋە كە مەمانە پىكراۋو گوناھكار نەبىى و راسىيەكە بزانى و بەد شىۋەيە كەسى مەمانە پىكراۋ دادگەر لە يەكتىر بگوزانەۋە تا دەگاتە لای ئەو كەسەى ۋەك ھوكم لای دەچەسپى وپىشتى پى دەبەستى لەشەرەدا)) (۷۸-۷۷/۱).

دەلىم: زىيادەپۇچوون لە فەتۋاكەدا دىار و ئاشكرايە، ئىسلام ھەر لە
 بىنەپەتدا مەرجى لە كەسى جۈلەگە و نەسرانيدا دانەناۋە، ئەى جى سەبارەت
 بەو مۇسلمانەنى كە بىنەماكانى ئىسلام جىبەجى دەكات؟ لەگەل ئەۋەشدا
 داننانىيىن بەۋەى سەربىراۋەكەى جەلآلە تا دلى نەپشكىن و بە دلىيائىيەۋە
 دەزانين بەپىي پىۋەرەكانى ئىسلامە كە شىخ بەپىۋەرى دانائە و بۇ زۆربەى
 مۇسلمانان دانى پىدانەناۋە. ۋەك ئەۋەى بلىت: تەنھا سەربىراۋەكانى ئەو
 كەسانە دروستە كە لەسەر مەزھەبى ئىمەن، يان خەرىكە وابلىت!

۲- بۆگەلەكانى كچان و يارى عائىشە: پەرسىار لە موقتى كرا لەبارەى بۆگەلەكانى
 كچان، ئايا دروستە ۋەك يارى عائىشەى دايكى باۋەرداران، كە پىغەمبەرى خوا
 (دروود و سلاۋى خواى لىيى) دانى پىدانان يان دروست نىيە؟ موقتى (۱/ ۸۱ -
 ۱۸۲) لىكەدانەۋەى زۆرەملىي بۇ كەروۋە بۇ جەپام كەردنى بۆگەلەكانى مىندانان،
 جىياۋازى خەيالى و بى بىنەماى دروست كەروۋە لە نىۋان ئەم بۆگەلەكە و يارى
 عائىشە (خوا لىيى پازى بى)، لەۋەى بۆگەلەكانى ئەمپۇ زىاتەر ۋەدەكارىان
 تىدەيە... ھاۋشىۋەى ئەم پاساۋانە...

ئىنجا ھەۋلى داۋە نكۆلى بىكات لەۋەى يارى عائىشە وىنەى گىيانداران بى!
 داۋى كەروۋە ئەۋەى ئەمە دەلى: ((بەلگە بەيىتەۋە)) دواتر ئەمە بىرپە
 بەۋەى ئەۋەى گومانى وايە ((ھىچ پىگەيەك بۇ ئەمە نادۆزىتەۋە))! لەگەل
 ئەۋەى لە ھەمان ئەو فەرمۇدەيەدا كە يارى كەردنى عائىشەى تىدا ھاۋوۋە
 باسى ئەۋە كراۋە كە ((ئەسپىك بوۋە، دوو بالى پىبىۋە))، كاتىك پىغەمبەر
 (دروود و سلاۋى خواى لىيى) لەم بارەۋە پەرسىارى لىكەرد، عائىشە وتوئەتى: ئايا
 نەترايۋە سولەيمان ئەسپىكى دوو بالى لەگەلدا بوۋە؟ پىغەمبەرىش (دروود و
 سلاۋى خواى لىيى) زەردەخەنەى كەروۋە. ھەموۋيان فەرمۇدەكەيان بە راست

دانائە ۋە ھىچ يەككىيان بە لاواز داياننەناۋە، بەئام زىيادەپۇچۇن ۋە دەكات پەن بىرىتەبەر بە زۇرەملى ھەرام ۋە قەدەمگە كىردى شت. ئەۋە نامۇيە ئەۋەيە كە كۆكەرەۋەي فەتۋاكانى شىخ ئەمەي خىستۇتە ناۋ بەشەكانى ((بىروباۋەر) نەۋەك بەشەكانى فىقھ!

ئەمە نەرىتى ئەم قۇتابخانەيە، لە كاتى خىستەنپروۋى خۇيىندەنەۋەكەمان بۇ فەتۋاكانى شىخ نىبن بازدا (پەھمەتى خۋاى لىيى) دەرەكەۋى كە ھەمەۋ بابەتە لاۋەككىيەكانىيان خىستۇتە ناۋ بىروباۋەر، ۋەك: رېش، ۋىنەگرتن. بالاپۇشى... تاد، ئەم كارەيان ۋەك ھەۋلى پېشەۋا ئەھمەدە كە ۋىسوۋىيەتى ھەندىك شتى فىقھى بىخاتە ناۋ بازىنەي بىروباۋەرەۋە تا جىتر قىسەي لەسەر نەكرى! ئەھمەد ((دەستەيىنان بەسەر خۇفەكاندا)) ۋە پېشترىش سەۋرى (بە بەدەنگى خۇيىندىنى بىسمالاي) خىستۇتە ناۋ بازىنەي بىروباۋەرەۋە، ۋەھابىيەتەش ھات گشت ئەۋ بابەتە فىقھىيانى راجىيايىيان لەسەرە خىستە ناۋ بازىنەي بىروباۋەرەۋە. بەم پىيە ئەۋەي پېچەۋانەي ئەمانە بىجولتەۋە ئەۋا ((لە كۆمەلە گومرايە تىاجۋەۋەكانە، لە چۈرچىۋە ئەۋ ھەفتا ۋە دوو كۆمەلەيە كە دەچنە ناۋ ئاگرى دۆزەخەۋە)). ئىنجا لىرەدا ناكۆكىيەك ھەيە لەسەر ئەۋەي ئايا بەر تىكا ۋە شەفاعەت دەكەۋى يان تا ھەتايە لە ئاگرەدا دەمىننەۋە! تەنھا كەسىك ئەمە دەزانى كە زۇر ھەۋلى دابى لە تىگەياندىنى ئەم گەلە ۋە كىتەبەكانى ئەۋانى خۇيىندىيەۋە.

۴- ۋىنەگرتن: لەلاي شىخ يەككىكە لە گوناھە گەۋرەكان، ۋەھابىيەكان بەشداربوۋن بە ھەرام كىردن ۋە توۋىندىگىرى تىيىدا، ئەمەشيان لە بەشى بىروباۋەرەدا ھەژمار كىرد، بە ھەر حال: رۈۋكەشى بەلگە ھىنانەۋەي شىخ ئەۋە دەگەيەنى كە ۋىنەگرتن يەككىكە لە تاۋانە ھەرە گەۋرەكان ۋە مايەي مانەۋەيە لە دۆزەخدا!

[۱۵۶ / ۲]. سەبارەت بە ۋىنەى سەر مافور و بالىف و پەردەگان ئەۋا دوو
 ھۆكىمان ھەيە، يەكەمىيان: ئەگەر نىرخەكە زىياد بىكات (ۋاتە: نىرخى كەل و
 پەلەكە) ئەۋا دەبى نىرخەكە زىيادەكە پەت بىكرىتەۋە. دوۋەمىيان: ئەگەر لەسەر
 مافور بوو، ئەۋا دەبى دابپۇشرى، يان لەسەر مافورىكى گرانبەھا بوو ئەۋا مىلى
 دەبىرەيت [۱۹۵ / ۱].

۵- پىش: پىش يەكەكە لە پىرسە گەۋرەگانى لاي ۋەھابىيەت، لەلەى ئەۋان ئەمە
 چۈۋەتە ناۋ يەكخانىسى و ھۆكەمەگان و ئامۇڭگارىيەگان و گىشت بابەتە
 ئاينىەگان، ئەۋانەى رىشيان تاشىۋە لەلەيەن ۋەھابىيەگان بە ھاۋبەشەدانەر و
 ژنانىيەگان ۋەسفىراون... تاد، شىخ ۋتەى درىژ و بۇچوۋنى توۋند فەتۋاى
 ترىناكى ھەن لە بابەتى پىش تاشىن يان كورتكىرنى پىشدا (بىروانە: ۵۱ / ۲ -
 ۵۷). نامۇيى لەۋەدا نىيە شىخ پىش تاشىنى ھەپام كىرەۋە، بابەتەكە پاجىيى
 تىدەيە لە نىۋان ئەۋانەى پىيان ۋايە ھەپامە و ئەۋانەش كە پىيان ۋايە
 ناپەسەندە، بەلام ئەۋەى نامۇيە ۋتە و را و بۇچوۋنە توۋندەگانىەتى، لەۋانە:
 ((تەنھا كەسانىك ئەمە دەكەن لە پىاۋان كە ژنانى بن)) (۵۲ / ۲). بە
 سەرزەنشەۋە ۋتۈيەتى: ((بەپىچەۋانەى ئەم ژنانىانە! كە دۈژمنى پىاۋەتىن،
 ھەر يەكەكىيان دەيانەۋى لەسەر شىۋەى دايكى بى نەۋەك باۋكى، بى گومان
 ئەمەيان پىاۋ نىيە))! [۵۶ / ۲]. تاشىنى پىش ((يەكەكە لە گوناھە گەۋرەگان))
 [۵۳ / ۲]. ئەۋەى بىتاشىت ئەۋا خۇى چۈۋاندۈۋە بە جۈلەكە و نەسپانىەگان،
 ھەر كەسىكىش خۇى بە گەلىك بچۈيىن ئەۋا لەۋانە! [۵۶، ۵۵ / ۲]. سزاكەشى
 تەمبى كىرەن، بەپىي ئەۋەى كاربەدەستى مۇسلمانان بە گونجاۋى دەبىنى [۲ /
 ۵۵]، ئەۋەى پىش دەتاشى دەبى كۆچى لەلا بىكرى تا تۆبە دەكات [۵۶ / ۲]،

ئەوێ ریش دەتاشی تاوانکارە و گوناھبارە و پێشنویژیەکی دروست نییە)).
[۲/ ۲۹۴].

دەئیم: ئەمانە چەند را و بۆچوونیکی لەو پەری زیادەرپۆچوون و
بریندارکردندان، چەندین جار زیاتر لەمە لە فەتواکانی شیخ ئیبن بازدا
دەبینن.

۶- دەبی ئوتومبیلەکان لە دواي بانگدان لە شارەکاندا بۆستینرین: یەکیک لەو
تووندیانە شیخ لە نوێزی بە گۆمەلدا، ئەوێ نامە ی بۆ شا سعود ناردوووە لە
ساڵی ۱۳۸۰ک، تیایدا باسی پێویستی ((دانانی رێنمایی کردوووە بۆ هاتووچۆ
ئوتومبیلەکان و بانگدان و قامەت، فەرمانی تووند دەرکەرن بەوێ لەسەر
پۆلیسی هاتووچۆ پێویستە هاتووچۆ ئوتومبیلەکان رابگرن لە دواي بانگدان بە
دە خولەک تا نوێز تەواو دەبی، بە پێنج خولەک پێش خۆرئاوایی و نوێش
رابگرێ)) [۲/ ۱۳۲]. زیاتر وتی: ((دەبی ئەم رێنمایانە جێبەجێ بکەن وەک:
گوێرپاڵی خوا و پێغەمبەر)). بۆ زانیان نوێزی بە گۆمەل لا زۆربە ی زانیان
سوننەتە، بەلکو بەپێی رای بەهیز لا ئەحمەدیش سوننەتە.

۷- حەرەم کردنی گولای کۆئۆنیا: بیسە و نوێزکردن پێیەووە دروست نییە، ئەگەر
هاتوو ماددە ی بۆ هۆشکەری تێداوو (۲/ ۹۳).

۸- جگەرەکیشان: حەرەم بوونی دیارە، بەلام ئەوێ بیس بیت و نوێزکردن پێیەووە
دروست نەبیت (۲/ ۹۳) ئەمەیان سنووربەزاندنی شیخە لە فەتواکانیدا،
هەر وەها پێی وایە جگەرەکیش گوناھکارە و پێشنویزی کردنی دروست نییە
(۲/ ۲۹۴) ... ئەمەیان زیادەرپۆچوون و سنووربەزاندنە.

۹- نوپۇزى بەگۈمەل: فەرزى عەينە، لە ھىچ پېشەۋايەكەۋە بە شىۋەيەك راست نەچەسپاۋە وتىپتى سۈننەتە! (۲ / ۲۶۲ - ۲۶۴). ئەمە رايەكى زۇر تۈۋىندە، راي راست ئەۋەيە كە نوپۇزى بەگۈمەل سۈننەتە. بەئام لەۋەش تۈۋىندىر فەتۋاكانى پېشۋەيەتى كە تايىدا بەپېۋىستى دانائە ئوتۇمبىلەكان لە شاردا بۈەستىنرېن لە دۋاي بانگدان [۲ / ۱۳۲]. فەتۋادانى شېخ بە تەمبىكرىنى پزىشكىك كە نۇرىنگە لەسەر خۇي داخستۈۋە لە كاتى نوپۇزدا، لەگەل تۈمەتباركرىنى بەۋەي بە تەنھا لەگەل ئافرەتېكى بىيانىدا بۈۋە، لەسەر ھەر دۋو كارەكەي تەمبىكرا، موفتى گشتى ئەمەي پەسەند كىرد! [۲ / ۲۷۴]. فەتۋايدا بە پشكىنىنى ناۋى خەلگ لە نوپۇزى بەيانىدا [۲ / ۲۷۵]. لەگەل ئەۋەي ئەم كارەي شېخ بىدەيەكە پېغەمبەر و جېنشېنە سەرپاستەكان نەيانكرىدۈۋە. تەننەت شېخ فەتۋايدا بە سزادانى ئەۋ كەسانەي ئامادەي نوپۇزى بەگۈمەل نابىن (۲ / ۲۸۰)، تەمبىكرىنى ئەۋەي نايەتە نوپۇزى بە گۈمەل لەگەل خەلگ بە لېدانى چىل قەمچى (۲ / ۲۸۱).

ئەمە ھەمۋى لە زىادەپۇچۈۋەنەۋەيە، جا ئەگەر وازمان ھېنا لە پەخنەگرتن لە زىادەپۇچۈۋەن لە ھاۋۋىنەي ئەم شتە راجىيايىە فىقھيانەدا، ئەي چۈن دەتۋانىنرەخنە لە زىادەپۇچۈۋەن بگىرىن لە شتى مەزىنرەدا. يان لەۋ شتانەي مۇسلمانان يان زۇربەي مۇسلمانان تايىدا زىادەپۇچۈۋەن ۋەك پىرسى (تېكۋشان و جىھادى داۋاكرىن)، لە ئايندەدا دەخىتەپۇۋو.

۱۰- خەرامكرىنى خۇيىنەخشىن: (۳ / ۱۷۳)، چۈنكە خۇيىن پېسە! گۈاستنەۋەي پېس لە كەسكەۋە بۇ كەسكى تر بۇ ئەۋەي سۈۋدى لېۋەربگىرئى درۋست نىيە!.

۱۱- تووندىگىرى له حوكمهكانى جه جدا: ئىبن مەحمودى موفتى قەتەر، فەتوايدا

لەبارەى ئەوھى دروستە پىش لادانى خۆر لە ناوهرپاستى ئاسمان و لە شەویشدابەردباران (پەجەم) كىردنى شەيتان لە پۆژەكانى تەشرىقدا ئەنجام بەردى، ئەمەشى لە نامەيەكدا بىلاو كىردەو، ئەمە را و بۆچوونىكى فىقھىيە و ئامانجى ئاسانكارى كىردنە بۆ حەججەكان، بەلگەى خۆى هەيە؛ مەمەدى كورى ئىبراھىم كىتەبىكى لە بەرپەرچدانەوھى موفتى ناوبرا و نووسى (۶/ ۶۷ - ۱۱۹) زۆر هێرشى كىردۆتەسەر، بەشىۆەيەك وتوئەتى ناوبرا: ((بە نەزانى و گومرايى كۆپرانە ئەم فەتوايەى داو... نامەكەى هەلەى واى تىدايە، كە پىشتر كەسى تر هەلەى واى نەكىردووە... پىچەوانەى سوننەتى راشكاو فەتواى داو! دژى ئەوھى پىشىنان لەسەرى پۆشستوون، هەلەسوكەوتى كىردووە! هەلە و تىكەلكىردن و نەزانى درۆكردن بەناوى خواى مەزن بەبى زانىارى تىدايە...)).

داواى لە: ((كاربەدەستى مۇسلمانان شا سعود كىردووە، بەو پىگەيەى پىيدراو ئەم كەسە پاشگەز بكاتەو ئەم كارەى، كە دەروونى ئەم كارەى بۆ رازاندۆتەو بۆ دەر كىردنى ئەم فەتوايە...)), ئەمەش ئەنجامدرا، ئىبن مەحمود بە برپارى شا ھاتە لاى شىخ، شىخ مەمەد ئىبراھىم باسى ئەوھى كىردووە: ((ناوبرا تۆبەى كىردووە و ئەویش تۆبەكەى وەرگرتووە))!!

ئەمە گوزارشتىكە لە شىخ ناوەشىتەو، چونكە ھەر خوا تۆبە لە بەندەكانى وەردەگرى. ئەكرا شىخ بىوتبايە: وەلامى تۆبەكەى ئەومان دايەو، هاوشىوھى ئەم دەربرپانانە. نىنجا شىخ بۆى دەرگەوت ئىبن مەحمود تەنھا لە چەند شتىكە سادەى ناو نامەكە پاشگەز بووئەتەو نەوەك لە گشت شتى ناو نامەكە (۶/ ۷۰)...! شىخ دووبارە بە سەرزەنشتكىردنەو گەرايەو سەرى وتى: بەم كىتەبى ((حەجى تىكدا... بى ئەوھى ھەست بكات شتىكى پىروپووجى ويستووە... بى دىن و خوانەناسەكان كىتەبەكەى ئەويان لە گەندەلكىردنى

ئايندا بەكارھىناۋە))... تا دوايىن ئەم ھەولانەى شىخ بۇ گەۋرەكردنى شتەكە.
شىخ ئەم شتانەى بۇ موفتى قەتەر ئىبىن مەحمود بەكارھىنا، بە پوختى:
كەسىكى ((ھەزار، فىلگەر، بى شەرم، نەزان، نكوئىكار، لە خوانەناسى رۇچوۋ،
يان دوۋروۋە، ۋەك بنزىكى خراپە كە بە سىمپىيەكانى بەدۋاى مەرگىدا بگەرپ،
بايەخ نادا بە رېبازى پېغەمبەرى خوا و كاربەدەستان، ھىچ تىرامانىكى نىيىيە،
رېگايەكى جىاۋازى گرتوۋە لە رېگەى خەلكى بەھەشت... تاد)).

لېرەدا دوو تىبىنى ھەن: يەكەمىيان: زانايانى شانشىنەكە يان زۆربەيان
لەسەر فەتۋاكەى ئىبىن مەحمودن! ئەمەش ئەۋە دەگەيەننى كە پىيان وايە
راستى پىكاۋە، دوۋەمىيان: خودى ئىبىن مەحمود— موفتى قەتەر — بەم شىۋەيە
كراۋە نىيە، ۋەك ئەۋ خويىنەرە گومانى بۇ دەچىت، كە ئەم ھىرشە
دەخويىنەتەۋە. بەلكو ناوبراۋ لە ھەمان رەۋتە و بەندەكانى خوا تەكفىر دەكات
و بە ھاۋبەشدانان تۆمەتباريان دەكات، ۋەھابىيەتەكى تەۋاۋە. لېرەۋە بۇمان
پروون دەبىتەۋە ئەمە لە نىۋان دوو موفتى ھەنبەلىي تەمىمى ۋەھابىدا
پروۋىداۋە، سەبارەت بە شتىكى فىقھى، كە پىشتىرىش پراچىيى لەسەر بوۋە، ئەى
چۇن پراچىيى قبول دەكەن لەگەل زاناي چۈر مەزھەبەكەدا؟ چ جاي
مەزھەبەكانى ترى مۇسلمانان و لەۋ شتانەى فىقھى نىن؟ بەراستى دىمەنەكە
زۆر ترسناكە!

۱۲- خۇگۇشتن دروستە: شىخ خۇگۇشتنى بە دروست دانائە (۲۰۷ / ۶) لەۋ دۇخەى

دوژمن كەسەكە دەستگىر دەكات و سزا و ئەشكەنچەى دەدات تا دەگاتە نەپنى
تىكۇشەران... تاد. ئەمە لە فەتۋايەكدا بۇ جەزائىرىيەكان (ئەۋانەى دەدرىنە
پال ئىسلام)! خستەروۋ، لەۋ كاتەى تىكدەكۇشان دژى فەرەنسىيەكان!... دەلئىم:
ئەم فەتۋايە مەن نەھەزانە، تەنانەت كە بناغەى ئەۋ كەسە زىادەرۇچوۋە

ھاۋجەرخانەشە (كە خۇيان دەتەقېننەۋە لە ناو مۇسلمانان) مەنى نە لەرزاند، بەلگە ئەۋەى مەنى ھەزاند لە فەتۋاكە ھاتنى جەزائىرىيە تىكۆشەرەكانە دۇى داگىركەرى فەرەنسى، كە ھىچ نارۋونىيەك لە دەستدرىزى و ستەمكارىيەكەيدا نىيە، كەچى شىخ سەركۇنەيان دەكات بەناۋى ئىسلام و دەئىت: ((ھەندىك جەزائىرى ھاتۋونەتە لىمان و دراۋنەتە پال ئىسلام))! شىخ ھىشتا بىروباۋەرى ئەۋانى تاقى نەكردۋتەۋە! چۈنكە تەنھا سەلەفىيەكانى جەزائىر ھاتۋونەتە لى شىخ، كە كەمىنەى جەزائىرن - بەتايىبەت ئەۋكات - داۋاى فەتۋا و رۈۈنكردنەۋەيان كىرۋە لەبارەى خۇكۈشتىيان بۇ پاراستنى خاك و ئانىيان، لەگەل ئەۋەشدا شىخ تەۋاۋ بىرپار نادات لەسەر مۇسلماننىيان!!!

۱۳- جەرامكردنى فرۇشتنى وىنە و تەلەفىزىۋن: (۷/۷ - ۸)

۱۴- راي پەسەند ئەۋەىيە فرۇشتنى رادىۋ جەرامە: (۷/۸)، چۈنكە كىرپار كە رادىۋ دەرگى، ئەۋا پىروپاگەندە بۇ بى بىرويان دەكات بەۋەى ئەۋان ئەۋان و ئىۋەش ئىۋە.

دەئىم: ئەمە لەسەر گشت ئەۋ كىرپارانە جىبەجى دەبى، كە شت لە بى باۋەران دەرگى! ھەرۋەك چەندىن فەتۋاى دىكەى ھەن لەبارەى سەرزەشتكىردنى ئەۋەى رادىۋ دەرگى (۱۰/۲۲۴، ۲۲۶، ۲۵۱).

۱۵- جەرام كىردنى فرۇشتنى گولۋاى كۆلۈنىا: ھەرۋەھا جەرام كىردنى خۇ پى بۇنخۇشكىردنى (۷/۱۱).

۱۶- جەرامكردنى بىمە كىردن: (۷/۲۴)

۱۷- له ناویردنى نامیرهکانى رابواردن: (۸/ ۱۷۱ - ۱۷۲)

۱۸- چه رامکردنى یاریهکانى بههیزکردنى لهش: که تیایدا بهرد لهسهر سینه دهشکیندرى، له بهر نه وهش که جادوو و سحره، تهنا کهسانى عهقل بچوک هه لده خه له تینى! (۸/ ۱۳۷).

۱۹- پرسىارى لیده کرى له باره ی یاریه جه ماوه ریه کان، نهویش وه لادمادنه وه ته و ده لى شه تره نج و توپی پى چه پامن: (۸/ ۱۲۲ - ۱۲۹)، نه مه له فه توایه کى دریزدا وه لادمادوه ته وه. نه مه وهك لادانه له وه لادمادنه وه، بههوى بلاو بوونه وه ی یاریه جه ماوه ریه کان له نه جددا.

۲۰- چه رامکردنى یارى توپ، نه گهر هاتوو ریکخراو بوو: مه بهست له ریکخراو بوون نه وهیه (نه گهر لهسهر شیوازیکی ناسراو، دوو کۆمه له، لیدانى سزا، کۆپنه، توپی سور و زمرد بوو) ... تاد (۸/ ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۸) ههروهها قه دهغه کردنى کرى و مرگرتنى نهوانه ی خوین بو نه مه یه کلا کردۆته وه، موفتى نامه ی بو شا نووسى بو راسته وخۆ قه دهغه کردنى نه مه به په هابى (۸/ ۱۲۲).

۲۱- چه رامکردنى یارى کپرم: (۸/ ۱۳۲).

۲۲- مه سحفى له چاپدراو، که راقه ی له گه لدايه، حوکه که ی سوتانديه تى: (۸/ ۱۷۴) یان ده بى بنیزرى!

۲۳- سووتاندنى کتیبه کان (چاودیرى مه زه بى): (۸/ ۱۷۵، ۱۷۶) لهوانه سووتاندنى کتیبى (تحفة الأعیان) دواى پشکینى له راگه یاندندا. کاتیک خاونه که ی داواى

قه ره بووی كړد، شیخ وه لامي دایه وه و وتی: ((سه لامه تی نه و سزایه په كه شایسته ی))! چه ندین فه توای دا به پشکینې کتیبخانه بازرگانیه کان بی قه ره بو کړدنه وې خانه وه کانیاڼ.

۲۴- به مهر جدانانی شایسته یی له په چه لکدا له کاتې هاوسه رگریدا: (۱۰/ ۱۲۱).

کاتیک په کیک له خانه دانه کان لی پرسی، ثایا کچه کې به شوو بداته په کیکی نا خانه دان؟! وه لامي دایه وه و وتی: دروسته (۱۰/ ۱۲۱)! وتی: ((پیشینان له سه ر نه مه بوونه، بی نه وه ی نکولی لی بکه ن، تا نه ندازمیه ك له هه ندیک شاردا بینراوه، لوتبه رزی و خوبه گه وره زانین وای له هه ندیک كه س كړدوود كچه کانیاڼ ته نها بده نه كه سانیکې دیاریکراو، پیغه مبه ری خوا و جینیشینه سه ر راسته کانی وهك پیشه نگ و پیشه وا به سن بو نیمه))!!!!.

ده لیم: نه مه باشه، نه گهر له فه تواكه دا نیازی راست بیټ، به لام شیخم بینې، وهك گشت سه له فییه کانی تر، نیسلام به کارده هیڼن بو جیاوازی كړدن له نیوان هاوسه راندا، به پاساوی شایسته یی، نه گهر كه سیکی هاشمی هات، نه وا به لوتبه رزی تومه تباری ده كن، به دروستی ده زانن كچه کانیاڼ له نا خانه دانه کان ماره بکه ن، نه مه ش هه ر به نیسلام دهیكه ن!.. نه مه شتیکی زور سه رسامكه ره، نه وه ندېه روونه پیویست به زور روونكړدنه وه ناكات، نکولی له نه وه ی هاشم دهكات، كه شایسته یی به مهرج بگرن، له هه مان كاتدا داندې نه به مهرجگرتنی شایسته یی له لایه ن عوته یبه و سوبه یه و هوژی ته میم. لی رده دا ده مارگری تیره یی دهرده كه وی، كه به روښنی به ثایین روو پوښكراوه.

په كده نگی له سه ر نه وه په كه نه وه ی هاشم - له رووی په چه له كه وه - له هه موو عه ربه كان خانه دانترن، هه روهك له فه رمووده دا هاتووه: ((باشترینی باشترین)). نه وه ی شیخ باسی نه وه ی كړدووه، كه پیغه مبه ر (درد و سلاوی

خوای لىيى) ھەندىك لە كچەكانى لە كەسانى نا ھاشمى مارە كىردوۋە، بەھەمان شىۋە غەلىش واىكردوۋە، شتىكى پاستە، بەئام بۇچى ئەگەر بابەتەكە پەيۋەست بوو بە تىرەگەرايى و ھۆزگەرايىيەۋە، ئەمە لەبىر دەكات، فەتۋا دەدات بە پىۋىستى پەچاۋكىردنى شاىستەيى و پىۋىستى ھەئوۋەشاندىنەۋە گىرەبەستى ھاۋسەرگىرى ئەگەر تىايدا پەچاۋ نەكرابوو!!

۲۵- دروست نىيە دەست لەسەر شوئىنى دەشۇردن (مەغسەل) بشۇردى: (۱۰ / ۳۶۴)،

چونكە پاشماۋەكانى خۇراك دەچنە شوئىنى پىسەۋە.

۲۶- ئەۋەى جگەرە و تىلياك بىكىشى چل قەمچى دەبى لىيىدىرى: (۱۲ / ۹۵).

۲۷- جگەرەكىش گۇناھكار و لاسارە: شايتىدانى و مەركىرى (۱۳ / ۲۶).

۲۸- ئەۋەى پىش دەتاشى لاسار و گۇناھكارە: شايتىدانى و مەركىرى (۱۳ / ۳۰).

۲۹- ئەۋە كەسە شىعەيەى لە عاشۇرادا خەفەت دايدەگىرى: شايتىدانى و مەركىرى (۱۳ / ۲۹).

۳۰- شايتىدانى ئىيبازىيەكان: پەتكراۋەيە (۱۳ / ۳۰).

۳۱- شايتىدانى يارىزانى بۇكىسەن: بۇجەئە (۱۳ / ۳۱).

۳۲- شوئىنەكانى رابواردن و گۇرانىيەكانى پىش نوئىژ: لە نامۇزگارىيەكى گشتىدا باسى

خراپەكانى كىردوۋە، ھۆشدارى داۋە لەبارەيانەۋە، پىش ھۆشدارىدان لەبارەى

نەكىردنى نوئىژ، ھۆشدارى داۋە لە بارەى گۇرانى و نامىرەكانى رابواردن (۱۳ / ۱۰۷ - ۱۷۵).

۳۳- نه وې چا له ناو بازاردا بخواته وه: گمواهی و شایه تیدانه که ی رډتکراوډیه (۱۳/۳۳).

۳۴- سورانه وې زه وې پوچېل و بې بنه مایه: (۱۳/۱۰۷، ۱۱۰).

۳۵- پرسپاری لیکرا له باره ی نه و ناژه لانه ی شیعه کان قه تیف سهریان ده برن، چ و د لامي کی دایه وه؟

به يه ك وشه و د لامي دایه وه... نایا ده زانن چیه؟ ((پرسوا بن))!! (۱۳/۲۰۷).
نهمه چیه؟!! کی موفتی گشتی ده ولته ته؟!! نهمه ی به به شیکی مه زنی وت له
گهل؟!!

نایا نهمه پرویده دا نه گهر ده لال بوونی نه بوايه، مه به ست نه وډیه ده ولته تی ده لالی
نهم رډوته نه بوايه.

تېكىگىرانى بۇچۈنەكانى محەممەدى كۆرى ئىبراھىم:

شىخ محەممەدى كۆرى ئىبراھىم، راست ناكات لەم تووندگىر و تەكفىردا كە بىنىمان. ئەمەشم دواى ئەۋە زانى كە بە دوو پىۋەر و كىشانى بە دوو تەرازوو فەتۋاى داۋە. ئەگەر بىنرا ۋەھابىيەك يان حەنبەلىيەك ياخود تەننەت خۇشى شتىكى كىردوۋە، كە پىشتەر فەتۋاى لەبارەۋە داۋە بەۋەى ئەم شتە زىادەپۇچوون و ھاۋبەشدانانە، ئەۋا لەم كاتەدا پەنا دەباتەبەر لىكدانەۋە (تأۋىل) و پاساۋ ھىنانەۋە و گۋايە مەبەست لەمە فلان و فېسار شتە بوۋە؛ پىشتەر بەشىك لەمە لە بابەتى شايسەئەى لە رەچەلگ و جگەلەۋىشدا خراپەروو، ئەمانەى خوارەۋە چەند نمونەيەكى ترن لەم بارەۋە:

- ۱- بەرگىرى كۆردن لە تەبەرۈك كۆردنى حەنبەلىيەكان: بەرگىرى لە تەبەرۈك دەكات، ئەگەر پەيۋەست بوو بە حەنبەلىيەكانەۋە. كاتىك پاشەكارى كىتەبى (زاد المستنقى) حەنبەلى ۋتى: ((بەرەكەتى خۇى دووبارە بەسەر ئىمەدا دابارانەۋە))، شىخ بە بەرەكەتى زانستەكەى لىكى دايەۋە، نەۋەك بە بەرەكەتى خودى ئەۋ!! [الفتاۋى ۱/ ۱۰۳]. ۋەھابىيەت لىكدانەۋە (تأۋىل) دەكەن، ئەگەر شتەكە پەيۋەست بوو بە شىخى مەزھەبەكانيانەۋە، كەچى لىكدانەۋە بۇ شىخ و زانايانى مەزھەبەكانى تر ناكەن (بۇ زانيارى پىشىنە حەنبەلىيەكان سۆڧى بوۋنە). ھەر بۇيە كاتىك شىخ ۋتەى ھاۋەلانى پىشەۋا ئەحمەدى بىنى ((تەۋەسول كۆردن بە پياۋچاكان)) لىكدانەۋە (تأۋىل) كۆرد بەۋەى مەبەست لەمە تەككۆردنە بە نزا و دوعاكانيانەۋە، نەۋەك بە خودى ئەۋان!! (۳/ ۱۵۹)، ئەمەش لىكدانەۋەيەكە تەنھا حەنبەلىيەكان دەيكەن، ئەگەر كەسىكى تريان بىنى ئەمە بكات، ئەۋا بە ھاۋبەشدانان و بىدعەچىتى ۋەسفى دەكەن...!

۲- سەردان كىردى گۆرى پېغەمبەر (درود و سلاوى خۋاى لىيى) لە لاي حەنبەلىيەكان:

كاتىك لە تۈيزىنە ۋەدەكانى پابردوودا وتمان: ۋەھابىيەكان لە پىرسى گۆر و تەسەۋفدا، پىشت بە ئىبن تەيمىيە دەبەستىن، نەۋەك بە حەنبەلىيەكان، ھەر بۇيە شىخ ۋاق ورمە كاتىك بىنى حەنبەلىيەكان لە كىتەبە فىقھىيەكانىيەند چەسپاندوويانە: ((سۈننەتە سەردانى گۆرى پېغەمبەر "درود و سلاوى خۋاى لىيى" بىكىرى))؛ بىيانو ھىنانە ۋەكەي شىخ چۈن بوو؟! ئايا چۈن وتەي حەنبەلىيەكان و وتەي ئىبن تەيمىيە لەگەل يەكتەدا دەگونجىنى؟ كە ۋەھابىيەكان شوئىن ئىبن تەيمىيە كەوتوون، لە بە بىدعەدانانى و ھەزمار كىردى لە رېزى نامرازەكانى ھاۋبەش دانان! ئەگەر باسەكە پەيۋەست بى بە سەفەر كىردى ئەۋا شىخ وتۈيەتى: ((وتەي حەنبەلىيەكان كە دەلئىن: سۈننەتە سەردانى گۆرى پېغەمبەر بىكىرى، بەۋە لىكەدە رىتەۋە كە مەبەست لى سەردان كىردى مزگەۋتە كەيەتى! ئەمەش لە ميانەي بىردى گومانى باش بە زانايانەۋە... تاد)!

(۱۲۶ / ۶).

كەۋاتە شىخ لە نىۋان دوو شىتدايە: يان دەبى پاساۋ بۇ زانايانى مەزھەبەكانى تىرىش بېيىنىتەۋە، گومانى باشيان پى ببات، ۋەك چۈن گومانى باشى بە حەنبەلىيەكان بىردوۋە، بىيانۋى بۇيان ھىناۋەتەۋە — لە كاتىكدا بىيانو ھىنانە ۋەمەك لاۋازە —، يان دەلئىت: سەردان كىردى گۆرى پېغەمبەر لاي زانايان و حەنبەلىيەكان سۈننەتە، لاي ئىبن تەيمىيەش بىدعەيە، دواتر يەككە لە را و بۇچوۋنەكان پەسەند دەكات. بەلام ئەم پاساۋ ھىنانە ۋەمەي شىخ بۇ حەنبەلىيەكان تەنھا دەمارگىرى و لايەنگىرىيە. زۇر جار ئەم دوو پروۋى و تىكگىرانە لە ۋەھابىيەكانەۋە دەبىنرى، لەۋانەيە بۇ ئەۋە بوۋبى تا ھەندىك (خەلكى سۈننىيان لەگەل بىمىنىتەۋە)، چۈنكە شىخ و ۋەھابىيەت لە پىشتەد ئەگەر حۈكەمەكانىيان بەبى لادان دابە زاندىبايە سەر ھەموۋان، ئەۋا ھىچ كەسكى

سونيان لەگەلدا نەدەما، كە بە بەلگەى بەئىننەۋە، تەنانەت لەۋانەيە ھىج مۇسلمانىشان لەگەلدا نەمايە. كار گەشتوۋەتە حەنبەلىيەكان، ھەرۈەك لەم پەرسە و ھاۋشپۈەكانىدا دەيبىنى.

۲- موقتى ھەرە گەۋرە (بالا): شىخ بە نازناۋى موقتى ھەرە گەۋرە (بالا) ناۋزەدە دەكرا، ئەمە دەچىتە ناۋ ئەۋ زىادەپۇچۈۋەى كە ۋەھابىيەت نىكۆلى لىكردوۋە، كەمترىش نىيە لىي ۋەك: ((سەرۋەرمان پىغەمبەرى خوا، گەۋرەمان پەيامبەرى خوا، عەلى خوا پوۋخسار پىزدار كىردوۋە، پىشەۋا عەلى، دادوۋەرى دادوۋەرىمان فلان كەسە... تاد)). ۋەك ئەۋەى ھەندىك لە ۋەھابىيەكان ئەم نازناۋەيان بە كىشە داناو، بۆيە پەرسىيارىان لە شىخ كىردوۋە دەربارەى پەۋايەتى ئەم نازناۋە، جا ۋەلئامىكى دىرپىزى داۋەتەۋە، كە ئەمە پۈختەكەيەتى: ((ھىج كىشەيەك لەم نازناۋەدا نابىنى)) (۱/ ۱۷۳)، ((لەبەر ئەۋەى ئەگەر بە دەربىرىنى (افعل)ى پەلى بالاش ھاتىت، مەبەست لىي بە چاكتەدانانى پەھا و مەلانى نىيە لەگەل خوا لە گەۋرەيىدا، بەلكو مەبەست لىي گەۋرەتەرىن كەسى نىۋ موقتىەكانە و سەرچاۋە و بناغەيە بۆيان...)). بەلئام يەكك لە ۋەھابىيەكانى دىسۆزى پىبىرەكەيە ((پىبىرى: فەرىدانى زىادەپۇچۈۋەى))، كە شىخ سولەيمانى كورپى ھەمدانە، نىكۆلى لە قوتابىيانى شىخ و خودى شىخىش كىرد لەسەر پەسەند كىردنى ئەم نازناۋە، پەخنەيەكى توۋندى گىرت لە شىخ و قوتابىيەكانى، بەم وتەيەى: ((بەكارھىنانى ئەم نازناۋە بۇ بەدەيەنراۋ، بى پىزى كىردنە لەبەرەمبەر پىگەى پەروەردگارپىتى و مەلانىي كىردنە لەگەلى لەسەر گەۋرايەتەيە!!)). بەلئام شىخى موقتى ھەرە مەزن

گەرمى و تۈۋىدى بەرگىرى لىكردوۋە. لە جىيەكى تىردا بەلگەى ھىناۋەتەۋە بەۋەى موفتى مەزن (يەككىك نىيە لە ناۋە جوانەكانى خوا)، جا وتۈيەتى: ئەۋەى وتۈيەتى خوا ((موفتى مەزنە، ئەۋا راست نىيە، چۈنكە يەككىك نىيە لە ناۋە جوانەكانى خۋاى مەزن)) (۱/ ۲۰۶)!

دەلىم: ئەى بۇچى شىخ مەممەدى گۈرى عەبدولۋەھاب و قوتابخانەكەى، كە شىخى ناۋىراۋىش سەر بەۋ قوتابخانەيە، بە تۈۋىدى ھىرش دەكەنە سەر سۆفىيەكان، بەھۋى ئەۋە چەند نازناۋىكىان لە پىغەمبەر (دروود و سلاۋى خۋاى لىبى) ناۋە، كە لە نىۋ ناۋە چاك و بەرزەكاندا نەھاتۈۋ، بەلگە لە كىتەبى (التوحىد)دا ھاتۈۋە، دروست نىيە بۈتۈر: (دادۋەرى دادۋەران يان پاداشاى پادشايان)، چۈنكە دادۋەرى دادۋەران و پادشاى پادشايان تەنھا خۋايە؛ لەگەل ئەۋەى ئەم دوو نازناۋە لە لە ناۋە چاك و جوانەكانى خوا نىن!!!.

كەۋاتە دەرەنجامىكەمان دەستدەكەۋى، ئەۋىش ئەۋەيە كاتىك شتەكە پەيۋەست دەبى بە مەزھەبەكانى تىرەۋە، ئەۋا ((ھاۋبەشدانان))ە يان ((سەردەكىشى و ھۆكارىكە بۆ ھاۋبەشدانان))!، ئەگەر شتەكە پەيۋەست بوو بە زانائانى مەزھەبى ھەنبەلى و پىۋانەۋە، ئەۋا ((ھىچ كىشەيەكى تىدا نابىن))، چۈنكە لە ناۋە چاك و پىرۋەزەكان نىيە، ((ئەۋەش ئەمە بە يەككىك لە ناۋە چاك و پىرۋەزەكان ھەزمار بىكات ئەۋا ھەلەيەكى ھەرە قىزەۋنى كىردۈۋە))!... دواتر ((سوۋدبەخش و زىانبەخش)) يەككىك نىن لە ناۋە چاك و پىرۋەزەكانى خوا، لە كاتىكدا ئىۋە ئەۋ كەسە كافر دەكەن، كە دەلىت: فلان كەس زىانبەخشە يان فلانە سوۋدبەخشە، لەگەل ئەۋەى مەبەستى لەمە سوۋدىكى تايبەتە نەۋەك رەھا و زىانىكى تايبەتە نەۋەك بى سنوور، لەگەل ئەۋەى كىردۈۋە گەراۋەكەى بۆ ناۋىك بەكارھىناۋە كە يەككىك نىيە لە ناۋە چاك و پىرۋەزەكانى خوا.

۴- وشەي (سەرۋەردمان مەھمەد): لە الفتاۋى (۱/ ۱۹۵) و (۱۳/ ۱۵۴) ھاتوۋە واباشتە: فەرماۋش بىكرى، ھۆكارەكەشى بۇ پاراستنى ((سنوورى يەكخوئاسىيە))! پاك: بىگەردى بۇ خوا... بەكارھىنئانى نازناۋى موفتى مەزن... و شاي مەزنى شىكۋدار... بەدروست داناۋە! ئەمە تىگىرانە.

۵- فەتۋاى داۋە بەھەي پىۋىستە بەدۋاداپچوون بۇ ناۋى خەلك بىكرى لە نويزە: بەيانىدا: (۲/ ۲۷۵). لەگەل ئەھەي ئەمە بىدەيە، پىغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاى لىيى) و جىنشىنە سەرپاستەكانى ئەنجاميان نەداۋە، ئەمە دۇە لەگەل گەرم و گورپىيەكەي لە رىگىرى كىرەن لە بىدەيە و لەگەل ئەۋ دروشمەي (دوايىنى ئەم ئوممەتە تەنھا بەھەي چاك دەبىي كە پىشىنى ئەم ئوممەتەي پى چەت بوۋە)... ئەگەر شىخ ۋەئامى داۋە ئەمە لە بەرژمەندىيە رەھاكانە، يە بىدەيەكى چاكە، ۋەك چۇن عومەر خەلكى كۆكردەۋە بۇ ئەنجامدانى نويزە تەراۋىج، ئەۋا لايەنگىرانى ئاھەنگ گىران بە بۆبەنى لەدايكبوونى پىغەمبەر ھەمان ۋەئام دەدەنەۋە. كەۋاتە شىخ و زىادەپۇچوۋان مەبەستى راست و جەدە نىيە لە بنەما ياسايە مەزەنەكان كە دووبارەي دەكاتەۋە... پىغەمبەرى خۇ راستى فەرماۋ: ((ھەر كەسك بە تۈۋندى ئايىن بىكرى، ئەۋا ئايىن بەسەرىدا زە دەبىي)).

۶- بىرۋاۋەرى سەفارىنى: شىخ باسى ئەھەي كىردوۋە ھەندىك بۇچوونى ئەشعەرە: ھىناۋەتە ناۋ بىرۋاۋەرى ئەشعەرىدا (۱/ ۲۰۱)، كە ناۋەكەي ئەمەيە: (الدرة المضية في عقيدة الفرقة المرضية). ئەم كىتەبە ئەمەپۇ لاي سەلەفىيەكانى ئىستا ناسراۋد بە يەككە لە كىتەبەكانيان لە بوۋارى بىرۋاۋەردا ھەژمار دەكەن. ئەمە تىگىرانە

شىخ كىتابەكە دەخوئىنئىتەۋە ھانى خوئىندىنەۋى دەدات، لەكاتىكدا ئەشەرىيەتى تىدايە، بەھەمان شىۋە كىتەبەكانى مەزھەكانىش لە ھەلە بەدەر نىن.

۷- كىتەبى (لەعە الاعتقاد)؛ شىخ باسى ئەۋەى كىردوۋە، ئەۋەى مەقدەسى ھەنبەلى لە (لەعە الاعتقاد) دا ھاتوۋە، لەسەر مەزھەبى موفەۋىزەكان جىبەجى دەبى، مەزھەبى موفەۋىزەكانىش لە خىراپترىن و پىستىرىن مەزھەبەكانە (۱/ ۲۰۳). لەگەل ئەۋەى شىخ ستائىشى دانەرى كىتەبى ناۋبراۋ دەكات و بە پىشەۋاى ئەھلى سوننە ناۋى دەبات!... ئەمەش تىگىرەنە، چۆن دەكرى لە يەك كاتدا مەقدەسى شوئىنكەۋتوۋى خىراپترىن مەزھەب و سەلەفىش بى؟! لىرەدا دەگەين بەۋ دەرەنجامەى بەبىدەچى دانان گەشتوۋەتە كىتەبەكانى ((پىشەۋاىانى ئەھلى سوننە لە ھەنبەلىيەكان))! ئەمە نامەيەكى دىكتورام بىر دىنئىتەۋە، كە ھى شىخ سەئىدى كورى مسفرە لە بارەى (عەبدولقادرى گەيلانى و بىروباۋەرەكەى)، دىكتورى ناۋبراۋ جەستە بىرپار دەدات بۇ خوا و سۆفىيە، بەئام ھەنبەلىيەتەكەى تىكەى بۇ كىردوۋە، رايەكانى ھەنبەلىيەكان و ۋەھابىيەكانى لە بۇچوۋنەكانىدا كۆكرىدۆتەۋە لە بارەى گەيلانى: ((كەسىكى سوننى سەلەفىيە لە بىروباۋەرەدا، بەئام ھاۋبەشدا نەرە يان لە ھەندىك شىدا ھاۋبەشى بىرپارداۋە بۇ خوا))!...

۸- بەرگىرى كىردن لە ئىبن تەيمىيە: شىخ باسى ئەۋەى كىردوۋە ھەر كەسىك ناۋەكانى خۋاى لە كىردەۋەكان داتاشىبى ۋەك: مورىد لە (ئىرادە) و شائى لە (مەشىئە)... تاد ((ئەۋا خىراپترىن ھەلەى كىردوۋە)) (۱/ ۲۶) — ئەمەى لە ميانەى بەرگىرى كىردن لە نازناۋى: موفتى مەزىندا ۋتوۋە، بەۋەى يەككى نىيە لە ناۋەكانى خوا —، جا كاتىك شىخ بۇى دەرەكەۋت ئىبن تەيمىيە ۋشەى (شائى) بەكارھىناۋە ۋەك ناۋ بۇ خوا، ئەۋا موفتى پاساۋى بۇ ھىناۋەتەۋە، ۋتوۋەتى: ((ئەمە ناۋى بىكەرى

شائەيە، لە ھەۋالدىنەۋە لەبارەى خواۋە ھاتوۋە، بە وشەى ناۋ، نەۋەك بە ناۋى دانابى)) (۱/ ۲۰۵)... دەلىم يان دەبى نەم پاساۋ ھىنانەۋەيە بگشتىنى، ياخود دەبى بلى: ئىبن تەيمىيە ((خراپترىن ھەلەى كردوۋە)). بەلام لە ميانەى شارەزاىى من لەم قوتابخانەيەدا ھەر لە رۇژانى ئەحمەدەۋە (پەحمەتى خواتى لىبى)، ئەۋا تووندگىريان لە دەرپرېندا ئەۋا تەنھا دزى كردەۋە و بۆچوونى ئەۋانەيە، كە لەسەر مەزھەبى ئەۋان نىن.

بەلام ئەگەر يەككە لە ھەنبەلىيەكان ياخود ۋەھابىيەكان كەۋتە ناۋ ھەمان ھەلەۋە، ئەۋا پاساۋى لەۋ شىۋەيە دىننەۋە. بەداخەۋە، ئەم دوو ھاۋى و تىكەلگارىيە گشتىيە لە تىكراى ئەۋ مەزھەبە ئىسلامىياندا دەبىنرى، كە من شارەزاىم تياندا ھەيە، ئەۋە دەخىتەروۋلە فەتۋاكانى شىخ ئىبن بازدا ھاتوۋە. نكۆلى كردوۋە لەۋەى پىيى ۋايە كەسانىك لە سۆفىيەكان لەسەر ناۋ دەرپۇن. كاتىكىش پىرسىيىرى لىكرا دەربارەى ئىبن قودامەى مەقدسى، كە ئەۋانەى ژياننامەكەى ئەۋيان نوۋسىۋە، ئامازەيان بەۋە كردوۋە كە ئىبن قودامە لەسەر ناۋ دەرپۇشت، ئىبن باز ۋتى: ئەمە كەپامەتە!!! مەبەست لىرەدا ئەۋەيە كە ھەننەخەلەتتىن بە ژىرگەرايىيان، كاتىك ۋەلامى سۆفىيەكان يان ئەشعەرىيەكان و شەپەنەسە لاسايىكەرەۋەكان دەدەنەۋە، ئەۋان لەم ژىرگەرايىيەياندا راست ناكەن و جدى نىن. بە بەلگەى ئەۋەى ئەۋان پاشگەز دەبنەۋە، ئەگەر شتەكە پەيوەست بوو بە كردەۋەى يەككە لە ھەنبەلىيەكانەۋە.

۹- رافەكارى كىتبى (الزاد) كەسىكى ئەشعەرىيە: شىخ لە (۱/ ۲۰۱) رافەكارى كىتبى (الزاد) لەسەر پىچكەى رافەكاران رۇشتوۋە، كەۋتۆتە ناۋ بىروباۋەرى ئەشعەرىيەكانەۋە، ئەشعەرىيەكان بەشىكن لە جەھەمىيەكان! لەگەل ئەمەشدا شىخ ھەلساۋە بە ۋتنەۋەى كىتبى ناۋبراۋ، چونكە خاۋەنەكەى كەسىكى

جەنبەلىيە، لەكاتىكدا كىتەبەكانى ئەشەرىيەكان دەسوتىنرىن و لە ناۋدەبرىن بەبى ھىچ دەستەبەرى (زەمانەت) يىك.

۱۰- دىيارىكرىنى كات لە نىۋان بانگدان و قامەت: ئەم فەتۋايەيدا لە وتارىكدا بۇ شا سەۋد (۲ / ۱۳۲). ئەم دىيارىكرىنە — ئەگەر بەگۈپرەۋى پەپرەۋى ئەۋان بگشتىندىرى — ئەۋا بە بىدەيەك دادەنرى كە پىغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاى لىبى) و ھاۋەلان و شوپىنكەۋتۋان و پىشىنە چاكەكان نەيانكردۋە. ئەمە شىۋاۋى پەپرەۋى ۋەھابىيە. تەنگ بەۋانى تر جگە لە خۋيان ھەلدەچىن، ئەۋ بىدەانەش نابىن كە خۋيان دايدەھىن، بەبى پىناسەكەيان (من ناليم ئەم دىيارىكرىنە بىدەيە، زۇرىك لەۋ شتەنەش بىدە نىن كە ۋەھابىيەكان ۋەسفى ئەۋانى ترى بى دەكەن.. نا، بەلكو لىرەدا من تەنھا رەخنە لە تىگىران دەگرم). ھەر كەسەك ئايىن بە توۋندى بگرى، ئەۋا ئايىن بەسەرىدا زال دەبى.

۱۱- رەۋايى بىدەيەك: لە نامەيەكدا كە بۇ دادگاكان رەۋانەۋى كرىۋو، شىخ باسى كرىۋو (پىۋىستە لەسەر پىشنىۋىز خۋىنى ھەر مزگەۋتىك، لە دۋاى نوپىزى بەيانى، رۇزانە ھەلبىستىت بە فىركردىنى سى كەس يان زياتر لە كۆمەلەۋى مزگەۋتى خۋى و شارەزاكرىدىان لە بنەماكانى ئايىن و مەرجهكانى نوپىز... مەجلىسىكى رۇزانەيان بۇ گرېبىدات... (۱ / ۸۹)... دەلىم: ئەم كارە بىدەيە، لەلە ئىبن باز و لىزنى ھەمىشەۋى فەتۋادان... ھەرۋەك دەخرىتەپروو...

۱۲- پاشاۋى خاۋەنشكۋى مەزن: شىخ پىۋى ۋايە ھىچ شىتىكى تىدا نىيە، چۈنكە شكۋەكى ھايە شايسەۋى خۋى (۱ / ۲۰۶)، ئەمە باشە، ئەۋ بۇچى شىخ نەپوت ۋاز لىھىنانى باشرە، ھەرۋەك ۋتى ۋازھىنان لە بەكارھىنانى ((سەرۋەرمان باشرە))، ياخۇد بۇچى نەپەدەۋت پىغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاى لىبى) سەرۋەرىكى

شايسەى خۇى ھەيە، بەتايىبەت كە پىغەمبەر گەۋرەى نەۋەكانى ئادەمە؟ ئەگەر نازناۋى (پاشاى خاۋەنشكۆى مەزن) بۇ پاشايەكى دىكە جگە لە پاشاى شانشىنى عەرەبى سەۋدى بەكار ھاتبۇۋبا، ئەۋا شىخ دەيوت: تەنھا خوا خاۋەن شكۆ و گەۋرە و مەزنە...و...و...تاد.

ئىمە زانستىكىمان دەۋى بىراۋا پىكراۋ بى، تا ھەموۋان دەزانن بە زىادەپۇچۇۋانىشەۋد كە ئىمە تىكناگىرىيىن، ئەم بىراۋا پىكرانە تەنھا بە دوو شت دىت: يان بە لادانى زىادەپۇچۇۋان لەۋ شۇيىنانەى زمان لووسىمان تىداكردوۋە ياخود كەم كىرىنەۋەى زىادەپۇچۇۋان لەۋ شۇيىنانەى زىادەپۇچۇۋانمان تىدا كىردوۋە؛ بەلام لە يەك كاتدا نكۆلى بىكەين لە بەكارھىنانى (سەرۋەرمان پىغەمبەرى خوا) و دانىيىن بە بەكارھىنانى (موفتى مەزن) و (پاشاى خاۋەنشكۆى مەزن)، ئەمە تىكگىرانىكە مەمانە كەم دەكاتەۋە.

۱۳- ئاگر بۇبى باۋەر و كافر نابىرپىنەۋە: نەۋەى بە بى باۋەرپى و كافر دەمرى دەلىيىن: خەلكى ئاگرە (۳ / ۱۸۷). ئەمە ھاسەنگىيەكى باشە لە شىخەۋە، لەگەل نەۋەى لە چەندىن شۇيىنى تردا بۇنى نەۋە دەكەين كە ئاگر بىراۋەتەۋە بۇ كەسانى ركوعبەرى سۆزدەبەر.

۱۴- سەربىرىن لەلەى گۆر ناپەسەندە: شىخ پروۋىكىرىنەۋە و سەرنجى داۋە لەسەر يەككە لە دەقە فىقھىيە ھەنبەلىدا: ((سەربىرىنى ئازەل لای گۆر ناپەسەندە))، بەۋەى مەبەستى ناپەسەندە بۇۋنە، بەلام لە پروۋكەشدا وادىارە بە ھەرام دانراۋە (۳ / ۲۳۵). دواتر نەۋەشى وتۈە كە ھەنبەلىيەكان مەبەستىيان لەمەدا نىزىك بۇۋنەۋە نىيە لە بەدەيىنراۋدا.

دەلىم: ئەمە پاساۋ ھىنانەۋىيە بۇيان، لەبارى شىتېك كە لە دلى ئەۋاندايە و ئىمە لىي نازانىن، لەگەل تۆمەتبار كۈردى مەزھەبەكانى تر بەۋدى لە دلەۋە مەبەستىيە لە بەدىيەتراۋان نىزىك بىنەۋە، ئەمەش لەبارى شىتېكەۋىيە لە دلى ئەۋاندا، كە ئىمە نايىزانىن. ئەگەر شىخ - و ھەموو ۋەھابىيەكان - پاساۋيان بۇ ھەموۋان يان ھەموۋانىان تۆمەتبار بىكرىيە، ئەۋا ئەمە زۇر باۋەر پىكرىۋەر دىۋو. يان ئەگەر ھەنبەلىيەك بىكات ناپەسەندە، ئەگەر شافىئىيەكىش بىكات ھاۋبەشنان بى بۇ خوا، گومان لەۋەدا نىيە ئەمە دەمارگىرىيەكى ديار و ئاشكرايە، ھەروەھا بەلگەيەكىشە لەسەر ئەۋدى جۇش و خىۋشى لە ھىرشكۈردن يان بەرگىرى كۈردى شىتېكى مەزھەبىيە، نەۋەك ئاينى بى).

۱۵- يەكەدەنگى: شىخ و زۇرىك لە زانا سەلەفىيەكان، لە كۇن و نۇيدا بەلگەيان بە يەكەدەنگى ھىناۋەتەۋە، لەگەل ئەۋدى زۇربەي ئەمە يەكەدەنگىيەنە خەيالى و بى بنەمان؛ بەلام كاتىك دىي يەكەدەنگىيەكى بەھىزتر ھەلۋەكەۋەت و ھەتۋا دەدەن، ئەۋا دەچن پەنا بۇ رەتكۈرەۋەدى يەكەدەنگى دەبەن يان دەلىن يەكەدەنگى شۇنىك يان ۋىلاتىك ماناى يەكەدەنگى مۇسلىمانان ناگەيەنى! ئەمە ژىرگەرايىيە - بەداخەۋە - لەگەل ناگۈنچىن، بەلكو لەۋ كاتەدا بەكارى دىنن، كە پىۋىستىيان پى ھەيە، شىخ باسى ئەۋدى كۈرۈۋە: يەكەدەنگى ھەرىم و ۋىلاتىك ماناى يەكەدەنگى مۇسلىمانان ناگەيەنى، ئەي چۇن كۈرەۋەدى كۆمەللىكىان بە ماناى يەكەدەنگى مۇسلىمان دى (۲ / ۶۵).

دەلىم: لەگەل يەكەم سەير كۈرەۋە ھاۋسەنگى پىۋە ديارە، بەلام كاتىك دەزانىن شىخ ئەمەى باسكۈرۈۋە لە ميانەى ھىرشكۈرەنە سەر يادى لەدايك بوۋنى پىغەمبەر، لە چۈر چىۋەدى بەرگىرى كۈردن لە زانا يانى شانشىنەكە، كە

ھەندىك ئەۋانئان تۆمەتبار كىرد بە سەرپېچى كىردى يەككەنكى ئوممەتى ئىسلامى لە ئاھەنگىپان بەم بۆنەيەۋە، شىخ باسى ئەۋەى كىردوۋە ئەۋان دزى يەككەنكى نەجۈلنەتەۋە، چۈنكە يەككەنكى ۋلئىك ماناى يەككەنكى ھەموو ۋلئەت و شار و كۆمەلەكانى ناو ۋلئەت و شارەكە ناگەيەنى، ئەمە ھەمان ئەۋ شتەيە كە ئىمە بە ۋەھابى و سەلەفىيەكان دەئىين، ئەم بەلگەيە كە شىخ بەكارىيەئناۋە. ئەگەر لەگەللى رۆيشتبايە و لە شتەكاندا بەكارىيەئنايە، كە بانگەشەى بوونى يەككەنكى لەسەر دەكىرد ئەۋا راستى دەپىكا.

تەننەت ئەگەر زانا ھەنبەلىيەكان ئىنجا تەيمىيەكان پاشا ۋەھابىيەكان پەييان بەمە بىردىبا، ئەۋا دان بە بەرامبەردا دەنرا و زۆرىك لە كىشەكان نەدەمان. ھەر لەم چۈارچىۋەيەدا ئەۋان ھۈكى ھاۋبەشدانان بەسەر شتىكا دەدەن ئەگەر جگە لەۋان ئەنجامى بىدات، ئەگەر ھەندىك كەس لەخۇيان ھەمان شت بىكەن ئەۋا لىككەنەۋە (تأۋىل)ى بۆ دەكەن، ئا بەم شىۋەيە مەمانەى لاۋاز دەبى ئەگەر ھەر نەمىنى لە زۆربەى ئەۋ شتە تەنھايانەى كە پىي لە مۇسلمانان جىا دەبنەۋە.

۱۶- بەسەرھاتى داماللىنى بەرگى كىتېبى (التوحيد): بە زنجىرە شىخ لە زانستخۋازىكى نەجىدى بە ناۋى عەبدولپەرھمانى بەكرى باسى كىردوۋە (ناۋبراۋ خاۋەنى بەسەرھاتەكەيە لەگەل شىخىكى ھىندى كە نەفرىنى لە شىخ مەمەدى كورى عەبدولۋەھاب كىردوۋە) (۷۵ / ۱). كۆكەرەۋەى فەتۋاكانى شىخ باسى ئەۋەى كىردوۋە كە ئەم بەسەرھاتەى لە زۆر شىخەۋە بىستوۋە. ۋەھابىيەكان لەسەر ئەمە نىن، لەۋانەيە كىتېبىك فەرامۇش بىكەن، چۈنكە خاۋەنەكەى فلان كەسى ئەشەرىيە يان سۈفۈيە، تەننەت ئەگەر كىتېبەكە ھىچ يەككە لەم را و بۆچۈننەشى تىدا نەبى ئەۋا ھەر قىۋللى ناكەن، لە كاتىكا ھەندىك كىتېب

قېۋىل دىمەن، كە قەرمۇدەنى لاۋاز يان بىدەشى تېدايە، تەنھا لەبەر ئەۋەدى
دانەرەكانيان ھەنبەلىن، ۋەك پېشتەر، ھەروەك لە بېرگەنى داھاتوۋدا دەخىرەتەپروۋ.

۱۷- ئىبن كەسىر ۋ ئىبن قۇدامە ۋ چىرۆكى عوتىبى: ئەمە چىرۆكىكە ناۋەرۆكەكەنى باس
لەۋە دىمەك نىبىنايەك تەۋەسۇلى بە پېغەمبەرەۋە (دروود ۋ سلاۋى خۇۋاى لىبى)
لە دۇۋاى كۆچى دۇۋاى كىردىنى كىردوۋە، خۇۋاى مەزنىش بىنايى بۇ چاۋەكانى
گىرپاۋەتەۋە، ئەم چىرۆكە يەككە لە بەلگەكانى سۇفىيەكان لە تەۋەسۇل كىردى
بە پېغەمبەرەۋە بۇ لاى خۇۋا، شىخ دانى بەۋەدا ناۋە كە: ((ئىبن كەسىر ۋ ئىبن
قۇدامە - كە دۇۋە كەسى ھەنبەلىن -، بەرپەرچى ئەم چىرۆكەكان نەداۋەتەۋە،
ئەۋەش كە ھەلە ۋ لەبىرچوۋنەۋە بەسەرىدا نايە ديارە)) (۱/ ۱۷۶).

دەلىل: ئەم دۇۋە ناۋىراۋانە لە بىرۋاۋەدا ھەنبەلىن، پىيان ۋايە
دروستە تەۋەسۇل بە پېغەمبەرەۋە (دروود ۋ سلاۋى خۇۋاى لىبى) بىررى لە دۇۋاى
كۆچى دۇۋاى كىردىنى، بەلام پاساۋى بۇيان ھىناۋەتەۋە بە لەبىرچوۋنەۋە ۋ
ھەلەكەردى! نا، لەبىرچوۋنەۋە ۋ ھەلە نىيە، يان ئەگەر ۋايە با ئەم پاساۋە بۇ
ھەمۇۋان بەيىتەۋە.

(خالە نەرىنىيەكانى شىخ مەمەدى كورى ئىبراھىم)

شىتەكى گونجاۋ نىيە، مائىناۋاى لە شىخ بىكەين بەبى باسكىردىنى ھەندىك
لە خالە نەرىنىيەكانى فەتۋاكانى - ھەر چەندە كەمىشەن -، لەگەل ئەۋەدى
زۇرىك لە فەتۋا زىادەپۇچۋەۋەكانى ئەۋمان فەرامۇش كىرد - ھەر چەندە زۇرىشەن
-، بەلام ئەمە بۇ ئەۋەدە تا نەۋترى ئىمە تەنھا جەخت لەسەر خالە نەرىنىيەكان
دەكەينەۋە، لەكاتىكدا ئەۋان تەنھا باسى خالە باشەكان دىمەن.

۲- ئىلجاد و خوانەناسى لە بىپەرستى خراپترە: ئەمە بۇچوونىكە پىشتى پىنابەستى
لەلەيەن دانەرانى پەيپەرەۋە ئاينىيەگان، تەنھا بايەخ دەدەن بە دووبارە
ھۆشدارىدان لەبارەى مۇسلىمانە ھاۋىبەشەدانەرەگان. شىخ دەئىت: ((بانگخوازانى
ئىلجاد و خوانەناسى مەترىيان لەسەر گەنجان زىاترە لە مەترىسى بانگخوازانى
بىپەرستى، ئەوان بە شىۋازە زۆرەگانىيان لە ناو خەلگدا بىلەۋبۈۋنەتەۋە، بۇيە
زىانى ئەوان زىارە، ھاتۇچۇ زىاتر لەگەل ئەۋاندايە)) [الفتاۋى: ۱/ ۳۱].

۳- نىستى گەلام: ھەلۋىستىكى ھاۋسەنگى ھەيە لەبارە زانستى ژىربىژى و زانستى
گەلام (۱/ ۱۹۹)، بە پۇختى لەۋ بارەۋە وتۈيەتى: ((زانستى ژىربىژى؛ شتىك لە
راستى تىدايە، لە كاتى پىۋىستدا باس دەكرى، ھەموو ئەۋدى لە زانستى
ژىربىژىدا دانراۋە پۇچەل نىيە، بۇ ئەۋەش دروست نەكرائە تا ھەموو
راستىيەكى پى پۇچەل بىكرىتەۋە، بەلام ئەۋەندە ھەيە ئەم زانستەش پارىزراۋ
نىيە... ئىبن تەيمىيە و ئىبن قەيىم و ئەشعەرى لە كاتى پىۋىستدا بەكارىيان
ھىناۋە)).

۴- سەربىرىنى ئازەل لاي گۆرۈردەكارى تىدايە: ئەگەر بۇ خوا بوو، ئەۋا سەربىرىنى
ئازەل لاي گۆرۈر گوناھ و سەربىچىيە، ئەگەر بۇ نىزىك بوۋنەۋەش بوو لە خاۋەن
گۆرەكە، ئەۋا ئەم كارە ھاۋىبەشەدانانى مەزىنە (۱/ ۱۳۱).

۵- رۇژگار: پىيە وايە ھىچ رىگىيەك نىيە لەۋەى شتىك بىررىتە پال رۇژگار و
سەردەم، بۇ نەۋنە: ((بارودۇخ رىگەى نەدام، كات و سەردەم يارمەتىدەم
نەبوۋن لەسەر فلان كارە؛ چۈنكە ئەم شتە بىلەۋە و باۋە لە قورئان و سۈننەتدا؛

﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ﴾ واتە : (بەرپاستى ماۋەيەكى زۇر لە رۇزگىر
بەسەر ئادەمىزادا ھات) ، ((ھەر سەردەمىك بەسەر خەلگىدايى ئەۋا سەردەدى
دواتر لەۋ خراپىر دەيى)) (۱ / ۱۷۱).

دەئىم: كەۋاتە فەرمۇدەگەي ئەبۇ ھۈرەيرە لە بارەي قەدەغەكىردنى تانەدان ل
رۇزگىر پۈچەلە، تانەدان و سەرزەنشتكىردنى رۇزگىر بىرىتى نىيە ل
سەرزەنشتكىردن و تانەدانى خوا، لە فەرمۇدەگەدا ھاتوۋە كە ھەندىك رۇزگىر
خراپىرن لە ھەندىكى ترە.

۶- پاداشتى بىدەچىيەكان: ھەندىك لە بىدەچىيەكان، پاداشت ۋەردەگىرنەۋ
لەسەر نىياز و مەبەستىيان، نەۋەك لەسەر ئەۋ كىردەۋانەيان كە تىياندە ھەلەيان
پىكاۋە، ئەگەر ھاتوۋ كەسەكە مۇسلىمان بوۋ، بەئام ھەندىك بىدەغەي دىزىۋ
تىدابوۋ، لە كاتىكدا بىرۋاي بە خوا و پىغەمبەرەكەي و رۇزى دۋايى ھەبوۋ، بەئە
راستى بە تەۋايى نەپىكاۋە بەھۋى كىرچ و كالى را و بۇچوۋنەكەي (۱ / ۲۴۷).

۷- ھەۋالى تاقانە (ئاحاد): ئەگەر ھاۋبەلگەي لەگەل ھاتن، ئەۋا زانست و
دۇنيابەخش دەگەيەنى، نەۋەك تەنھا گومان (۱ / ۱۱).

دەئىم: مەرجى ھاتنى ھاۋبەلگە لەگەل ھەۋالى تاقانە بۇ بەدەستەۋەدانى زانستى
دۇنيابەخش، شتىكى باشە، زۇربەي سەلەفىيە ھاۋچەرخەكان لەسەر ئەمە نىن
دىگەل ئەۋەي ھەموو گومانىك ھاۋسەنگى زىياد دەكات، تەنھا سۈرۈۋون
زىادەپۇچۋان بەرەۋ زىادەپۇچۋون دەبات.

۸- راقەكىردن بە ئامازە: ئەم راقەيە دروستە، بەئام سۇفىيەكان زىدەپۇيان تىنا
كىردوۋە، تا سنوۋريان بەزاندى (۲ / ۱۲).

۹- راجىيائى ھاۋەئان: لە بەرپەرچدانەۋى بۇ فەرمودەيەكى لاواز ((ھاۋەئانم ۋەك ئەستىرەگانن))، ئەۋا باسى كىردۈۋە ئەگەر ۋتەى دوو ھاۋەئ تىگگىران، يەككىيان بلى: خەئالە، ئەۋەى تىرشىيان بلى: خەرامە، ئەۋا دىمبى يەككىيان راستى پىكابى و لەسەر پىنۋىنى بى، ئەۋەى تىرشىيان بە ھەئەداچوۋبى و لەسەر پىنۋىنى نەبى (۱۳ / ۲)، دەئىم: ۋاتە ئەۋەى تىريان لە بۇچۈنەكەيدا لە ۋىلىدايە، چونكە گومراپى لە بەرامبەر پىنۋىنىيە. بەئام شىخ خۇى دوورگرتوۋە لە ۋەسفكردى ھاۋەئان بە گومراپى، تا كۆك نەبى لەگەئ شىعەكان. بەئام ئەۋەندە بەسە بزانين كە شىخ پىى ۋانىيە پا و بۇچۈنەكانى ھاۋەئانى پىغەمبەر بەلگەن. ئەمەش فراۋانكارىيە بۇ شەرع بەپىى چەند دەقئك كە لە سىروش و نىگاۋە نين.

۱۰- دانىشتى خەسانەۋە (جلسە الإستراخە) و زانستى فەرمودە: شىخ پىى ۋايە شەرىى نىيە، بەلگەشى ھىناۋەتەۋە بەۋەى نوئىزى پىغەمبەر پۇژانە ۵ جار لە ماۋەى ۱۵ سالدۇ دووبارە بۇتەۋە، ئەى چۇن ھاۋەئان نەيانگۋاستۇتەۋە، لە كاتىكدا سىفەتى نوئىزى پىغەمبەريان (درود و سلاۋى خواى لىيى) بىنىۋە، تەنھا يەك كەس گىراۋىيەتەۋە، كەچى ھاۋەئانى تر باسىان نەكردۈۋە، لەۋانەيە ئەمە بەھۋشى شتىكى لە ناكۋەۋە پرويداىى نەۋەك بەشىۋمەيەكى بەردەۋام بوۋبى (۲ / ۲۱۹).

دەئىم: ئەمە رەخنەگرتنىكى باشە، شتەكانى تىرش لەسەر ئەمە پىۋانە بكە. ئەگەر ۋەھابىيەكان بە گشتى لەسەر ئەم گومانە پۇشتىبوۋبان، ئەۋا ئاشكرا دەبوۋ، كە زۆربەى ئەۋ فەرمودانەى بە بەلگەى دىننەۋە لە زىادەرپۇچوۋندا راست نين، يان دۇى بەلگەيەكى بەھىزترن.

۱۱- ئەۋ كەسە كافىر ناكى كە تانە لە ھاۋەئان دەدات: (۱۲ / ۱۸۷).

ئەمە ھاۋسەنگىيەكى نامۆيە كە لە يەككە لە ۋەھابىيەكانەۋە بەرجەستە بوود
پرسىياري لىكرا: ئايا ئەو كەسە كافىر دەكرى كە تانە لە ھاۋەلەن دەدات؛ بە كورتى
ۋەلەمى دايەۋە: كافىر ناكىرن.

دەلئىم: ئەمە راستە، تانەدان لە ھاۋەلەيكى رېزدا سەرپىچى و گوناھە.
تانەدان لە ھاۋەلەى لاسار ئەۋا ناپەسەندە يان رېپىدراۋە. ھەندىك لە پېشىن
تانەيان لە ۋەلىدى كورى عەقەبە دەدا بەھۆى دابەزىنى قورئان لەسەر
تاۋانكارىيەكەى. سەلەفىيە ھاۋچەرخەكان لەسەر پاي شىخ نىن، بەتايىبەت
سادەكانيان.

۱۲- كۆچكردنى پىۋىست و سوننەت؛ ئەۋەى باسكردوۋە: ((كۆچكردن لە ۋلاتى
ھاۋبەشدانانەۋە بۇ ۋلاتى نىسلام پىۋىست نىيە، تەنھا لەسەر ئەۋ كەسە نەبى كە
ئاتۋاننى ئاينى خۆى بە ئاشكرا بىكات و دەرىبىخات، بەلەم ئەۋەى بتۋاننى ئاينەكەى
بە ئاشكرا بىكات ئەۋا كۆچكردن بۇ ئەۋ سوننەتە (۱/ ۹۱)، لەۋانەيە سوننەتتە
نەبى ئەگەر مانەۋەى مۇسلمانەكە لە ناۋ ۋلاتى ھاۋبەشداناندا بەرژەۋەندىيەكى
ئاينى تىدەبى. دەرختىنى ئاينەكەى تەنھا بىرىتى نىيە لە ئەنجامدانى نوپۇز و
ھاۋشپۈەكان و خۇدوورگرتن لە قەدەغەكراۋەكان، بەلگە بەئاشكرا نواندن
يەكخۋاناسى و خۇبەرىكردنە لەۋ ھاۋبەشدانانەى ھاۋبەشدانەران لەسەرىنە)).
سەرەتاي فەتۋاكە ھاۋسەنگىيە، كۆتايىيەكەشى زىادەپۇچوۋنە. كە
لىرەشمان ھىناۋەتەۋە ئامازەيەكە بۇ كەمى فەتۋا ھاۋسەنگەكان، تەننەت ئىمە
بە كەمترىن ھاۋسەنگىش پازى دەبىن، ئەگەر كۆتايىيەكەشى بەرايىيەكەى پۇچەن
بىكاتەۋە.

۱۳- ھەلۋىستەكەى لەبارەى ئالۋبەيت؛ لەگەل لادانى لە ئالۋبەيت لە جەندىن شوپىنى
زۇردا، ئەۋا لەگەل ئەۋەشدا ھەندىك جارى ۋەتەى جوان لەبارەى ئالۋ بەيتەۋە

دەكات، لەۋانە ئەم ۋەتەنەى: ((دەبى ئالوبەيت زىاتر لە مۇسلمانان خۇشەۋىستىر بىن)) [الفتاۋى: ۱/ ۲۵۴]. ئەمە شىكى باش و راستە، بەلام ھەرگىز ھىچ سەلەفىيەك ھەستى پىناكات! چۈنكى ھۆشدارىدان لەبارەى زىادەپۇچۈن لە خۇشەۋىستىاندا لە ياد و عەقلى سەلەفى و ۋەھابىيەكاندا جىگىربوۋە، بە واتايەكى تر پىشلىكرىنى مافەكانيان كە بە نەصب ناسراۋە لاي پىشىنان لە مىشكىاندا چەقتىۋە.

۱۴- ھەئەئىستەكەى لەبارەى زەيدىيەكان: لەم بارەۋە (۱/ ۲۵۶ - ۲۵۷) پۇختەى ۋەتەكەى دەھىنەم، دەئىت: زەيدىيەكان مىانپەرويان تىدايە، تەۋاۋ لەسەر رېى راست نىن لە پىرسى ئەبۇبەكر و عومەردا، بەشنىك لە گۆرپەرىستىان لا ھەيە، رېگىرى لە جگە لە خۇيان دەكەن بىنايە لەسەر گۆر دروست بىكەن، كەچى بەخۇشيان دروستى دەكەن، نىكۆلى لە گۆرپەرىستى شافىعيەكان دەكەن، گۆرپەرىستى لا شافىعيەكان زىاترە لەۋەى لاي زەيدىيەكان ھەيە، بەلام موعتەزىلايەتى زىاتر لە ناۋ زەيدىيەكاندا رەنگى داۋمەتەۋە. زەيدىيەكان دەئىن: ئىۋە خەلكى نا عەرەبى ۋەك بوخارى پىش ئالوبەيت دەخەن، ئىمەش دەئىن: ھەر كەسنىك شايستەى پىشخستى بى پىش دەخىر، بوخارى لە كۆيى دانراۋى زەيدى كۆرى عەلىەۋەيە؟ كىتپى بوخارى لاي ئومەت ناسراۋە. زەيدىيەكان باشتىر لەۋانەى خەلك بەرەۋە خەلەتاندن دەبەن، ئەۋانە ژەھىر!

نازانمەبەستى كىيە لەۋانەى خەلك بەرەۋە دەستگىرتىن بە خەلەتاندەۋە دەبەن، (لەۋانەيە مەبەستى ئەھلى سۈننە بى لە شافىعيەكان و جگەلەۋانىش لە يەمەن). لېرەدا ديارە زەيدىيەكان بە چاگىر دادەنرى لە ئەھلى سۈننە كە دژەراى ۋەھابىيەتن، دان دەنى بەۋەى بەلايەنى كەمەۋە زەيدىيەكان لە ئەھلى سۈننەى يەمەن لە يەكخۋاناسىيەۋە نىزىكترىن. سەبارەت بە بەچاگىردانانى

بوخاری له دانراوه که ی زهید کوړی عه لی کوړی حوسه ینی کوړی عه لی کوړی نه بو تالیب (که به موسنه دی پېشه وا زهید ناسراوه) شتیکی سروشتییه، چونکه بز مه زهه ب دمکه پټه وه، هر مه زهه بیک پی وایه دانراوه کانی پېشینانی راسترد له وانه ی تر.

۱۵- هه لویستی له باره ی ته به پړه وه: نیین جهریر بهرگه کتیبکی له باره ی فهرمووده ی غه دیره وه^(۱) نووسی، دوزانین که میک له شیعه گه رایه تی تیدایه به نه نه گه یشته وه ته بیده چیتی (۱/ ۲۵۷).

که واته هه موو شیعه گه رایه تیه ک بیده چیتی نییه؛ له وانه که سیک شیعی سوننی بې. نه مهش هاوسه نگییه له دابه شکر دندا.

۱۶- هه لویستی له باره ی به یحانی: له (۱/ ۱۰۴) باسی نه وه ی کردووه، به یحانی پی وایه دروسته ته به پړک به شوینه واری پیاوچا کانه وه بکړی. بهم هوپه وه ناوبراو - لای شیخ و وهابییه کان - هاو به شدانه ره. به لام شیخ نه مه ی نه وت، به لکو ستایشی به یحانی نووسه ر کرد، که نه م وته یه ی له باره وه وت، که واته تیگگیران

(۱) فهرمووده ی غه دیر له باره ی پله وپایه ی عه لیه وه هاتووه، نه مهش دهقه که یه تی: ((هر که سیک م گهره ی بم، نه وا عه لی گهره ی نه وه، خوا به گیان دۆستایه تی و پشی نه وه بگره که دۆستایه تی و پشی نه م دگر، دزایه تی نه م که سهش بکه، که دزایه تی نه م دمکات))، فهرمووده که سه حیه، به لکو هه ندی نه له فهرمووده ناسان - وه ک نه لبانی - بې چهند و چوون پېدا گیران کردووه له سر نه وه ی به پړنه یی - متواتر - هاتووه، نه هلی سونه به سه حیه ی داناوه، وه ک: نیین حه جه پ و زهه بی و جگه له وانیش... بزیه ناوی نراوه فهرمووده ی غه دیر، چونکه پتغه مبه ر له دوا ی حه جی مالئاوای فهرموویه تی، له شوپنیکدا که ناوی غه دیری خومه، دمکه وپته نیوان مه ککه و مه دینه، بنچینه ی نه م فهرمووده یه له سه حیه ی موسلیت هاتووه. نه م فهرمووده یه کۆله گی شیعه یه له چه سپاندنی وه سیته بۆ پتسه وا عه لی، له کاتیکدا نه خه سونه کورتی هه لپنن له پله وپایه نه وه ک له وه سیته دندا. هه ندیک له ناصیه کان (ماف پتشیلکه ره کان وه ک نیین ته مییه و هه ندیک له وهابییه کان به لاوازی داده نین.

بۆچى و له چى؟ له بهر نهوى نهگر له كه سيك تورپ بوون يان مشتومرى
له گه لىان كرد له باره دهلين: ((گۆرپه رسته كان))، نهگر لى پازى بوون، ده لىن:
((نووسه ركهى باشه، سوودبه خشه، گشت مروفتيكيش له وته كهى ومرده گيرى و
رمت ده كړتته وه))!.

۱۷- **حهنبه لىبه كان و فهرمووده لاوازه كان:** شيخ باسى نه وه دهكات، كه ههنبه لىبه كان
زور جار به لگه دپننه وه له زور بابته دا به فهرمووده نه ناسراو، ته نانه ت
هه ندىك جار به لگه ناسراو و به هيژتريش هه ن (۱۷ / ۲). نه مه هاوسه نكيه له
شيخدا له رخنه گرتن له ههنبه لىبه كان.

۱۸- **شوينكه وتووانى مه زه به به كان نه شعهرين:** دانى به وه دا ناوه زوربهى
شوينكه وتووانى چوار مه زه به به كه و هه ندىك له فهرمووده ناسانيش نه شعهرين
(۱ / ۲۰۰). نه مهش به لگه يه له سه ر نه وهى زوربهى نه هلى سونه له
شوينكه وتووانى چوار مه زه به به كه ن، نه وهك مه زه به به وهابى. شيخ چه ندين
حوكمى تووندى هه يه ده باره دى نه شعهر يه كان، له وه حوكمانه: شايه تيان
ليومر ناگيرى و نازده له سه رب راوده كانيشيان ناخوړين.

۱۹- **وهك نه وانى تر به هه ژاراني نه وهى هاشم دهرى:** (۱۴۷ / ۴). نه مه يان باشه، زهكات
و سه دمه هه چاره بويان، به لام له پينچ يه كيشان پينادري، ليرده له دوو لاوه
كىشه يان بو هاتووه، واباستر بوو بيوتبا: پيوست بى نياز بكرين به شيوه يه كه
پيوستيان به پينچ يه كه نه بى، به لام نه گر نه مه فه راهه م نه بوو، نه وا ناكرى
به يه كجار نه وهى هاشم بى بهش بكرى له پينچ يه كه و زهكات.

۲۰- درى نه و كه سه وهستايه وه كه ويستى هاتوچۆى نيوان سه فا و مهروه بگاته دور بهش: واته پياوان له ئافرهتان جيا بگاته وه (۵ / ۱۴۶)، ئه مه شيان شتيكى باشه هه نديك له وه هابيه كان دميانويست له هاتوچۆى نيوان سه فا و مهروه پياوان له ئافرهتان جيا بكه نه وه، بۆ نه وهى تيكه ئاوى دروست نه بى!...

۲۱- وه ئامى داوايه كى به ريو به رى قوتا بخانه يه كى نه دايه وه له باشور، كه داواى كردبوو قوتابيه ك وهر نه گرى كه ناوى (شوعى) بوو: (۶ / ۱۶۴). ئه مه شيان باش بوو. چونكه به ريو به ره كه (شوعى).. (شيعوى) بوونى به يه كه وه به ستبو وه وه...!

۲۲- ريگرى كرد له دروست كردنى ياريگايه ك له موزه ليفه: (۵ / ۱۷۰)، ئه مه شيان باشه. ئا به م شيوه يه شيخ چهند خالتيكى نه ريئى هه بووه، به كه مى نازانين، بوو ده پارينه وه خواى مه زن په حمه ت و ليخوشبوونى خوى به سه ري دا بباريئى.

سىياسەتى شەيخ مەھمەدى كۆرى ئىبراھىم

ئاي شەيخ مەھمەدى كۆرى ئىبراھىم سىياسى بۇۋە؟! مەبەستەم ئەۋدە ئامانچى سىياسى ستراتىژى ھەبۇۋە؟! بەۋەدى رۇۋىك بىت و پەۋتى مەزھەبى ۋەھابى ھۆكۈمرانى ۋلات بىكات بەكردار؟.

ئەۋەدى فەتۋاكانى شەيخ مەھمەدى كۆرى ئىبراھىم بىخوئىتەۋە، بىزانى چۇن سىستەمە ئاينى ھۆكۈمرانەكانى دانائە، ۋەك: سىستەمى دەستەى فەرمانكردن بە چاكە و دادگا و بانگەۋاز، ئەۋا ئەم ئامانچە ستراتىژىيە بە شۇرپۇۋەۋە لەبەر چاۋى خۇى دەبىنى.

فەتۋايە سىياسىيەكان :

مەبەست ئەۋانەيە كە پەھەندى سىياسىيان ھەبۇۋە، لە ناۋخۇ و دەرۋەدا ديارن، مەبەست تەنھا لە (پاشكۆيەتى سىياسى يان كارىگەرۋون بە دۇخى سىياسى لە شانىشەكەدا) نىيە، بەلكو بەپىچەۋانەۋە لە ناۋخۇ و دەرۋەدا كارىگەرى زۇر بەھىزى ھەيە، ئەۋەدى دەرۋە تەكفىرى بۇ ھەيە، ئەۋەدى ناۋەۋەش بە دوۋرۋويى و خرابە. ۋ گومپاى ... تاد ۋەسەف دەكرى، بەئام بەگۈيرەى گونجان.

۱- سىستەمى كۆمارى ھەرامە: پىرسىار لەبارەى سىستەمى كۆمارى و سەرۋكايتەى كۆمارى لىكرا (ئاي دروستە يان نا؟). ۋەئامى دايەۋە: ((سىستەمىكى شەرىى نىيە، بەلكو پۈچەئە، پۈچەئە، پۈچەئە، پىچەۋانەى سىستەمى مەھمەدە، دۇرى رىبازى ھاۋەئان و ئەۋەيە كە مۇسلمانان لەسەرىنە، ئەمە سىستەمىكى تەۋاۋ (فەرنىسىيە)) (۱۲/ ۱۷۳). ئەمە كەمىكە لەۋەدى تايبەتە بە دەرۋە، كە پىشتىر زۇربەى لە تەكفىردا خراۋەتەپۋو...

۲- ئايا سلاۋى سەربازى ھاۋبەشدا نانە؟: شىخ باسى ئەۋەدى كىردۈۋە دانانى دەست لەسەر نىۋچەۋان ۋەك: سۆزدە بىردىنە ۋە دەچىتە ناۋ ھاۋبەشدا نانەۋە (۱/ ۱۰۹). دەئىم: ئەمەيان ناۋخۇ ۋە دەرۋە دەگىتەۋە.

۳- يەككىك لە سىياسەتەكانى ھەل قۇستەۋەيە بۇ پىشتىگىرى كىردن لە مەزھەب، لەسەر جىسابى دەۋلەت ۋە ھاۋلىتىانى تر:

شىخ بەسام كە ژياننامەى شىخ مەمەدى كورپى ئىپراھىمى نووسىد. باسى لەۋەدى كىردۈۋە كاتىك كرانەۋە ھاتە كاپە، ۋىلاۋبۈۋەۋە ۋەسفى شانشىنەكە كرا بە پاشكەۋتوۋ، شىخ ئەم ھەلەى قۇستەۋە ۋە داۋاى كىرد پەيمانگە زانستىيەكان بىكىنەۋە بۇ رۇشنىر كىردنى گەل بە رۇشنىرى مەزھەبى، كە شانازى دەكات بە بىروباۋەرەكەى ۋە سەرى پىبەرەزە، خۇى دەپارىزى لە رۇشنىرىەكانى تر... تاد، شىخ ئەم داۋايەى بۇ ھاتە دى. ئىنجا كۆلىزەكان كرانەۋە، بەھەمان بۇيەى ناۋخۇى دەرچوانىان بەرھەم ھىنا، بوۋنە دادۋەر ۋە مامۇستا ۋە ۋانپىژى زانكۇكان... تاد.

۴- دەستەى فەرمانكىردن بەچاكە ۋە خۇرپىيەرى: لەگەل ئەۋەدى شىخ ھەۋلىدا گىشت دامەزراۋە ناينىيەكان لە دەۋلەت. دابىرپىنى، بەلگو جىاكىردنەۋەى خۇنىندىن ۋە فىركىردن ۋە بانگەۋاز ۋە ھەتۋادان ۋە راگەياندىنى ئاينى ۋە رابىتەى جىيەھانى ئىسلامى ۋە دادگا... تاد، بەلام با نمۇنەيەك ۋە رىگىرىن، ئەۋىش (دەستەى فەرمانكىردنە بە چاكە)، شىخ واكىرد ئەندامانى ئەم دەستەيە شىاۋ نەبن بۇ تانە لىدانىيان، ھەروەھا كىردىە سەرچاۋەى كۆتايى لە دىارىكىردنى سزا ۋە جىبەجىكىردنى لەسەر ھەر تاكىكى گەل، كە شتى خراپەى لا دەبىنن - بەپىي پىۋەرە ۋە ھابىيەكان، كە

داننانى بە راجىيى مەزھەبىدا — لەگەل ئەۋەدى دەستەى ناۋبراۋى بىردە ناۋ گىشت كاروبارى خەلگدا^(۱).

شىخ سىستەمى دەستەى فەرمانكردن بە چاكەى نووسى، دابەشى كىرد بۇ سى بەش (۶/ ۱۷۴ - ۱۷۵)، يەگەن : چاۋدىران ((بەشەۋو پۇژ لە ناۋ بازارەكان و تىكرى و لاتدا ھاتوچۇ دىكەن ، پائىشتيان دىكرى بە ژمارەيك سەرباز كە پىۋىستى پى دەبى بۇ دەستگىركردنى ئەۋ كەسەى گوناھ بە زمان دىكات يان بە كىردەۋە! دىھىننە بەردەم لايەنى دوۋەم)) ، ئەۋىش لايەنى دادگايە (دادگاي شەرى نىيە، بەلگو مەبەست لىي سەۋكايەتى گىشتىيە) لەسەر ئەم لايەنە پىۋىستە سزا و سنوور و تەمبىكردنەكان پوون بىكاتەۋە ، بەبى سىكالكار و سىكال لەسەر كراۋ! بەلگو ئەم لايەنە لايەنى كۇتاييە! واتە ھىچ كەسك مافى ئەۋەدى نىيە داۋاى ماف خوراۋى خۇى بىكات لاي دادوەر! —

دواتر ئەمە رەۋانە دىكرىن بۇ بەردەم لايەنى سىيەم، كە (لايەنى جىبەجىكارە): كە ھەر لەناۋ دەستەدايە، دىتوانى بىكەرى گوناھەكە بىكوژى و بەند بىكات و قەمچى لى بدات... تاد، بى تىپەرىن بە دادگاي شەرىعيدا، چ جاي ھوكمران و كاربەدەستى فەرمى! شىخ ئەۋەشى چەسپاندوۋە كە سەۋكى

(۱) دىترسم لەم دىروازەيەۋە — بەبى نىيازىكى باش — تەكفىر كىردنى عەلانىيەت بەرھەم ھاتى، ۋەك سىستەمىك، چۈنكە ئايىن لە دىۋەلت جيا دىكاتەۋە، بىزىتەۋە ئىسلامىيە سىياسەتكارەكان — ئەگەر لەسەر ئارپاستەى مەمەدى كورپى ئىبراھىم بن — بىانەۋى ھوكمى دىۋەلت بىگىرپ بە تىروانىنى بەرتەسكى مەزھەبى، كە پى دەلئىن (ئايىن)، بەھۋى نەشارەزايى لە ئايىن و مەزھەبدا بەيەكەۋە، چۈنكە ئەۋەدى گومان بىبات بە رەھايى ئايىن دىناسى، ئەۋا ئايىن نەناسىۋە، ئايىن ھەمىشە پىۋىستى بە (عاشقان زانىن و زانىستە) بۇ ئەۋەدى بە بەردەۋامى سەلىتراۋ و براۋە مەزنىەكان بەرز بىكەنەۋە، بى يەكلاكرىدەۋە گوماندار و وردەكارىيەكانى، چ جاي بەكارھىتان و قۇستەۋەدى مەزھەبى و تىرەيى و ناۋچەيى؟! ھاۋارى ھەموۋان لە پىناۋ جياكرىدەۋەدى مەزھەبە لە دىۋەلت، نەۋەك ئايىن لە دىۋەلت.

فرمانکردن به چاکه و پټگری کردن له خراپه - که له ژپر فرمانی خودی شیخدایه - (وهك نهو میر و کاربه دهسته یه، که گوپراهی گردنی پیویسته)!... نا بهم شیوه کاربه دهسته قسه رویشتووهکان و حوکمرانانی ههریمهکان. دمتوانن ههر کهسیک راپیچ بکهن، سزای بدن بی گه پراهه وه بؤ دادوهر، بهلام دهگری بؤ لای موفتی بگه پرتوه! نه مه سیسته میکی مهترسیداره، نازانم چون شیخ توانیویهتی له سهر زهوی بیروینی (ههست دهکهم نه مه له ماوهی نیوان جینشینایهتی سعود و فهیسه لدابووه، له سالی ۱۳۷۷ک)، له بهر نهوهی شیخ - کهسیکی - سیاسیه نهوا زور هل دمقوزیتوه.

نه م دهسته یه - وهك نمونه یهك - جیاکراهه وه له دهولت، به شیوه یهك بووه سهرچاوه و لایه نی کوتایی له چاودیږی گردنی ههر کهسیک و سزادانی ههر یه کیکی تر له گهل بیهوئ!

ههر بویه: کاتیک رووداوهکانی دهستهکانی فرمان کردن به چاکه. پالپشتی موفتی بؤی و پاراستنی نه ندامهکانی له دهولت دهخوینینه وه، نهوا تووشی سهرسامی ده بین! سزا به سهر کهسیکدا جیبه جیکراوه، که له مالی خوئی گوئیستی خراپهك بووه - وهك گورانی یان شتی لهو جوړه - ته نانهت نه گهر نه نجامیشی نه دابی یاخود به لگه ی له سهر بهرپا نه بووبی! (۱۷۶ / ۶). له ناوبردنی نامیرهکانی رابواردن وهك: نامیرهکانی ژهنین و دمف و دؤل و وینه، ته نانهت نه گهر رپبیدراویش بن له م شوینانه له لایه ن حوکمرانه وه! ته نها له یهك دؤخدا نه بی، نهویش دروستبوونی زیانیکی مه زتره (۱۸۵ / ۶) نه مه فهرزی کیفایه یه، نهویش که نامیرهکان له ناوده بات قهره بوو گردنه وهی له سهر پیویست نییه.

نه ندامانی دهسته ی فرمانکردن به چاکه، سهرؤکی شارهوانی عه نيزه یان تومه تبار کرد به شتيك که نه یکرد بوو، بویه نه ندامانی ناوبراو ده سترگر کران، موفتی نامه یه کی بؤ وه زیری ناوخو نووسی، دواي نهوهی تکی بؤ نهو نه ندامانه

كىرد، بە ھەرەشەۋە وتى: ((گەرە پىاۋانى ۋلات! ۋاپاڭىستىكەرانى چاكە كارىگەر بوۋنە بەۋ شەى بەسەر ناۋبراۋاندا ھاتوۋە)) (۶ / ۱۸۲). شىخ بە گەرە پىاۋان لىرەدا ھەرەشە دەكات، بەۋەى ئەۋان دىگىرانن بەۋەى ئەۋەى بەسەر ئەندامانى دەستەى فەرمان كىردن بە چاكە ھاتوۋە. واتە: لەۋانەى ۋلات پىشتىگىرى و لايەنگىرى ئەۋان لەدەست بدات، لە كاتىكدا ئەۋان گەرە پىاۋانى ۋلاتن! لە چەندىن چىرۇكدا، ئەۋە رۇون دەپىتەۋە كە شىخ ۋىستوۋىتەى دەستەى ناۋبراۋ بىپىتە حىكومەتى سىبەر! بەتايىبەت لەۋەى پەيۋەستە بە ژيانى خەلگەۋە.

۵- ۋەزىرى دەرەۋە رادەسپىرى بۆگەرەن بەدۋاى كەسىكى سۇفیدا: ئەمە لە (الفتاۋى: ۱ / ۲۶۶) دا ھاتوۋە، لەبەر ئەۋەى يەككە لە سەۋدىيەكانى خەلگى حىجاز رۇيشوۋەتە سەيلان، بانگەۋاز بۆ بەرنامەى خوا دەكات، سۇقى بوۋە و لەسەر تەرىقەتى شازىلى بوۋە. موفتى داۋاى لە ۋەزىرى دەرەۋە كىردوۋە كەسىكى باۋمىرپىكرەۋ دابىنى بۆ ئەۋەى بەدۋايدا بگەرەى و چاۋدىرى بىكات و بەدۋادىچوۋن بۆ ھەۋالەكانى بىكات!...

۶- جەژنى نىشتەمانى بىدەىيە: ۋەك بىدەى ئاگرەرىستانە (۳ / ۱۰۷).

۷- رۇژى پاك و خاۋىنى: بىدەىيە (۲ / ۱۲۲).

۸- گومان ھەيە لە جەئالى سامان و دارايى دەۋلەت: (۵ / ۷). شىخ فەتۋاى بۆ شا سەۋددا، بەۋەى كەعبە لە پارە و سامانى پۇستە دروست بىكرىتەۋە، چۈنكە خاۋىنترىن مال و سامانە، ئەگەر نەبوۋ ئەۋا لە پارە و سامانى ناۋخۇبى با دروست بىكرى، چۈنكە پىيى ۋايە پاكترىن سامانە... ئەم پىشنىازە بەلگەيە لەسەر ئەۋەى گومانى ھەيە لە جەئال بوۋنى گىشت سامان و دارايى دەۋلەت، جگە لەم

دوۋ سەرچاۋىيە نەبى... ئەمە ماقى ئەۋە، بەئام ئەم شتە پەيۋەندى بەلایەنى
سىياسىيەۋە ھەيە.

۹- ۋەئامى ئەۋ پېشنىيازى ئەدایەۋە كە خرابوۋەروۋ بۇ ھەئاسىنى ئەۋ بەرگەى بە بەر
كەعبەدا، كە بەئىن (بەيەتى) شا و سوننەتى دەستگرتن بەسەر حىجاز و
ھاۋشېۋە ئەمەى تېداۋو: (۹ / ۵)؛ ستایشى دەكرى لەسەر ئەم ھەئوئىستەى.
چونكە مزگەۋتەكان بۇ خوان و ھى خوان، دەبى نووسراۋەكانى مزگەۋتانیشر
تەنھا بۇ خوا بن، بەبى پەچاۋەردى شەرى و ناشەرەبىۋونى ئەمە، بەئام
ھەئسانى شېخ بە پەتكردەۋەى ئەم پېشنىازە سەرنجى راكیشام.

۱۰- تېكۇشان (الجهاد): شېخ پىۋاىيە بى پروايان جەنگيان لەگەل دەكرى بەھۋى
بى باۋەرى و كوفەرەكەيان، نەۋەك بەھۋى دەستدرېژى كوردنران. ئەمەش
پېچەۋانەى ئەم ئايەتە پېرۆزەيە: ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَقْتُلُونَكُمْ وَلَا
تَعْتَدُوا﴾ البقرة: ۱۹۰. ۋاتە : (بجەنگن لە پېناۋى رېيازى خوادا دژى ئەۋانەى
كە دژتان دەجەنگن ، نەكەن دەستدرېژى بكەن) ، ئەۋەى نامۇيە ئەۋەيە ئىبىن
تەيمىيە ھەمان بۇچوۋنى نىيە لەسەر تېكۇشانى داۋاكردن (جهاد الطلب).
كاتىك ۋەھابىيەكان بىنران ئەم فەتۋايەى ئىبىن تەيمىيە دەست و پىۋى بزاڤى
ئەۋان دەبەستىتەۋە، ئەۋا نكۇلىان لىكرد، شېخ (۲۰۰ / ۶) باسى كوردوۋە ئەم
فەتۋايەى خستۋتەبەردەم شېخەكانى رپاز، ئەۋانىش نكۇلىان لىكردوۋە. دۋاتر
بە كتېبەكانى ۋەھابىيەكان بەلگەى ھېناۋەتەۋە لەسەر دەستپېشخەرى كوردى
مۇسلمان لە شەركردن لەگەل نامۇسلماندا، ئەگەر دەستدرېژىشان نەكردبىتە
سەر مۇسلمانان، جا ۋتويەتى: ((لە كتېبەكانى بانگەۋازدا؛ ھىچ شتىك نابىنى.
بەلگە بى لەسەر ئەۋەى شەر لەگەل ھاۋبەشدانەران دەكرى بۇ دوۋرخستەۋەى

خراپەكەيان، بەلگە نەگەر لە خاۋەن سىرۋىتىكى باش بېرىست ئەۋا پېى رادەگەياندى كە ئەۋان بەھۋى بى بىرۋاىى و كوفرەكەيانەۋە شەرىان لەگەل دەكرى)) (۶/ ۱۹۹).

دەلئىم: كېشەكە لېرەدا ئەۋەيە، ھاۋبەشەدانەران وشەيەكى گىشتىيە لای شېخ، كە مۇسلمانان و بى باۋەرەن بە يەكسانى دەكرىتەۋە، بەلگە لە ميانەى مېژۋۋۋىي ۋەھابىيەتدا دەرەكەۋى كە شەركردنى مۇسلمانانان لەپېشتر داناۋە، چۈنكە پېيان وابوۋە كافر و بى باۋەرترن لە بى باۋەرە پەسەنەكان و نىزىكرىش، بەلگەيان بەم فەرمايشەى خۋاى مەزن ھىناۋەتەۋە: ﴿قَتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ﴾ التوبة: ۱۲۳. واتە : (بىجەنگن دژى ئەۋ بى باۋەرەنەى كە لېتان نىزىك دەبنەۋە بە دەۋرۋبەرەتاندان). لەگەل ئەۋەى گىشت ئايەتەكانى تېكۋشان و شەپ لەبارەى دەستدرىزىكەرەنەۋە ھاتوۋە. بەھەمان شېۋە كۆكۈرەنەۋەى ئايەتەكانىش بەيەكەۋە ئەمە دەخۋاى: ﴿وَقَتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَتِّلُونَكُمْ وَلَا تَعْدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْصِينَ﴾ البقرة: ۱۹۰. واتە : (بىجەنگن لە پېناۋى پېبازى خۋادا دژى ئەۋانەى كە دژتان دەجەنگن ، نەكەن دەستدرىزى بىكەن " دژى ژن و مندال و ھتد " چۈنكە بەراستى خوا ئەۋ دەستدرىزىكەرەنەى خۇشناۋىت) ، ﴿وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا.....﴾ الأنفال: ۶۱. واتە : (جا ئەگەر " دۆژمنان " بەلای ئاشتیدا دايان شكاندو ھەزىان پىكرەد تۈش " ئەى مەھمەد (د. خ) ، ئەى پېشەۋا " ئامادىي خۋت دەزبەرە) تاد.

۱۱- مۇلەتى بە مىر سولتان ئەدا، سەبارەت بە فىلمى فىركارى بۇ قوتابىيانى پۇستە : (۲۵۶ / ۱۰)، ئەمەش لەبەر ئەۋەى سەخت بوو مامۇستا لە دەرەۋە بەئىندرى، بۇيە مىر سولتان وىستى سوود بېينى لە كاسىيتى فىركارى، كە (چۈنىەتى رېكخستنى

پۇستە و دابەشكردن و گەيانى بە خاۋەنەكانى) ھىرى قوتابيان دەكات. لەلايەن
خودى شاي سەۋدىيەۋە داۋاي ئەم فەتۋا و پروونكردەۋەيە كرابوۋ! پىرسىيارىكر
دوور و درىژ بوو و ھاۋكات بە تكا و پارانەۋە داۋاي لىكرابوۋ. ۋەك ئەۋەى مىر
سولتان دەستەۋەسان بوۋىيى لە دەركردى فەتۋايەك لە لايەن موفتەۋە يان
ترسى ھەبوۋىيى لەۋەى مۇلەت نەدات. بەلام شىخ سوور بوو لەسەر پىگىرتن
لەمە. لەمەشدا ۋانەيەك، برىتییە لەۋەى كاربەدەست ھەر چەند بدات بە
زىادەپۇچۋوان، ئەۋا ھىچ شىكىيان لى بەدەست ناخات، بەلگو تەنھا داۋاي
پروونكردەۋە كىردن لە نموۋنەى ئەم شتانەدا چەسپاندنى زىادەپۇچۋون و
ئاگاداردنەۋەى ھەموۋانە بەۋەى خودى پادشا ناتۋان فەتۋا لە موفتى ۋەربگرى.
سەرم لە پىرسىيارەكە سورما، بەۋەى چۇن بابەتەكەى خستۇتە بەردەد
شىخ و داۋاي لىكردوۋە لىژنەيەك پىكېھىنى، كە متمانەى پىيان ھەبى، تا لەد
فيلمانە بكوئىتەۋە و بزائى خراپە و گۇرانى و رابواردنىيان تىدا نىيە، تەنە
فيلمى فيركارىن. بەلام شىخ بە متمانە بەخۇيوۋنەۋە ۋەلامى داۋەتەۋە: ((پىمان
ۋايىە جگە لە قەدەغەبوۋن ھىچ شىكى تىرى بۇ نىيە))!!!، چۈنكە ۋىنەى
تىدايە، لاسايىكردەۋەى بيانەكانە!!، پىرسەكەش ئەۋەندە پىۋىست نىيە تا پىگە
پىدراۋ بى ۋەك چۇن خواردنى مردارىۋو پىگەى پىدەدرى!!.

دەلىم: پاك و بىگەردى بۇ خوا! ئەمە ج بالادەستىيەكە!!!. ئەمە ئەۋ

نىۋەندگىرەيە كە ئەم دامەزراۋەيە لە دەۋلەتدا ھىناۋىيەتە بوون!

۱۲- ئايا شىخ لە ھزرى ئىخوان؟ ئىبن بازىش لە كۆمەلەى جوھەيمانەۋە نىزىكر بوۋە!

مەبەستم لە ئىخوان (ھاۋەلانى فەيسەلى دۈەيش)ە، ئەۋانەى راپەرپىن دژى شا
عەبدولعەزىز لە سالى ۱۴۵۲ك. ئىمە دەزانىن شىخ نكوئى لەم دەرچوۋنەى ئىخوان
كىرد و لە پال شا عەبدولعەزىزەۋە ۋەستا، بەھەمان شىۋە ئىبن بازىش لە پال
دەۋلەتەۋە ۋەستا دژى كۆمەلەى جوھەيمان، ئەمە شىكى زانراۋە، بەلام مىن

لېرەدا پىرسىيەر لە نىزىكى ھىزرى دەكەم، لە ميانەي فەتۋاكانى ئىبن بازدا ئەۋە دەخىرئەپۋو، پىش پاپەپىنى كۆمەئەي جۈھەيمان لە ھەمۇو خەلگ زىاتەر بەرگىر لە ۋ كۆمەئەيە كىرەۋە.

ھەر لەسەر باسى شىخ مەمەدى كۆپى ئىبراھىم دەمىنەنەۋە، لە كاتى خۇيىندەنەۋەم بۇ فەتۋاكانى، پىرسىيەر كىرە: جىياۋزى جىيە لە نىۋان ئەم ھىزەر ۋ ھىزرى ئىخواندا، لەگەل ئەۋەي ھىزرى ئىخوان بىرۋايان بە پاپەپىن ۋ شۇرش ھەيە ۋ شىخىش بىرۋاي پى نىيە؟! شىخ بە نەرمى ۋ تارى پىشكەشى ئەۋان كىرەۋە، پىشگىرى زۆربەي فەتۋاكانى ئەۋانى كىرەۋە، بەلەم شۇرشكەي ئەۋانى بە نا دروست دانائە، بەلگە بىنەيمان فەتۋاى داۋە بە: ((خۇگرتەنەۋە لە ۋ كىشانەي لە نىۋان شا عەبدولعەزىز ۋ ئىخوان پىۋىداۋە)) (۱۲/ ۱۷۰) ... ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەۋەي شىخ تەنھا لە شۇرش ۋ پاپەپىندا بۇچۈۋى لەگەلئان جىياۋزە.

تەۋابۋىۋىن لە خىستەنەپۋۋى ۋ ئىنەيەكى كۆرتەر لە ھەندىك شۇيىن ۋ نىمچە تىرۋتەسەلىش لە چەند شۇيىنىكى تىرە لەبارەي موفتى پىشۋوتەر (مەمەدى كۆپى ئىبراھىم ئالى شىخ) پەمەتى خۋاى لىيى، كە نەۋەيەكى تەۋاۋى لە دۋاى خۋى جىيەشت لە زانايان ۋ دادۋەران ۋ بانگخۋازان ۋ ئامۇزگارىكار ۋ بانگخۋازان لەسەر پىباز ۋ تۈۋەندىگىرى ۋ سىياسەتى خۋى، چەند خالىكى ئەرىنى كەمى ھەبۋو باسماۋ كىرە. چەندىن خالى زۆرى نەرىنىشى ھەبۋو باسى چەند نەۋەيەكىمان لىكەرە، ھەمۇو ئەم كارەشم ۋەك دىسۋىزى كىرەۋە بۇ خۋا ۋ پىغەمبەر ۋ پىشەۋايانى مۇسلمانان، گومانەم ۋايە خۋاى مەزنىش خۋى لىپرسىنەۋە لە نەيىنەكان دەكات، لە خۋاى گەۋرە داۋكارىيان راست پىكانمان لە ھەلەكىرەنمان زىاتەر بى.

فەتۋا و ۋا و بۆچۈنەكانى موفتى دووم شىخ ئىبن باز

گومان لەۋەدا نىيە شىخ ئىبن باز بەناۋبانگىر موفتتەيە لە نىو سىر موفتتەيەكاندا، لە ھەموۋان كارىگەرى زىاترە لە ھزرى ناوخۆى و زۆرتىر نىۋابانگىر ھەيە لە جىھانى ئىسلامىدا، ھەر بۆيە دەبى ھەئۆستەيەكى زۆر بىكەين لەسەر فەتۋا و ۋا و بۆچۈنەكانى شىخ ئىبن باز (پەخمەتى خۋاى لىبى)، لەبەر دوو ھۆكار ھۆكارى يەكەم / ھەستى گشتى :

لېرەدا ھەستىكى گشتى ھەيە — گومان زىاتر بەو لايەدا دەكەۋى كە راستە - سەبارەت بەۋەى شىخ ئىبن باز (پەخمەتى خۋاى لىبى) لە ھەموۋان زىاتر ھاۋسەنگى زانائىر و مەمانە پىكارا و سەنگىنترە لە ناو خەلگدا.

راستە ئەم ھەستە پالېشتى نەكراۋە بە لىكۆلىنەۋە و تۆيۈنەۋەكان، بەئام لە راستەۋە نىزىكترە، ناۋبانگى شىخ و باسكردنى بە باشە، گەۋاھىدەرن لەسەر ئەمە^(۱). كەۋاتە با يەكەم جار لەگەل ئەم ھەستە بېرۆين.

ھۆكارى دووم / مەمانەدارى :

لەبەر ئەۋەى ئەگەر بىننيمان شىخ ئىبن باز ھاۋسەنگىر بوو، ئەۋا دەبىتە بەلگەيەكى بەھىز لەسەر ھاۋرې و ھاۋوئە و شىخەكانى، بەئام ئەگەر لە پىرسىك يان زىاتردا زىادەپۇچۈۋو، ئەۋا دەبىتە بەلگەيەك بۇ زىادەپۇچۈۋان، تەنانەت لەگەل ھاۋسەنگىۋونى يەكەك لە ھاۋرې يان شىخەكانى لەم پىرسەدا، سەربارى ئەۋەى موفتتەيەكە، زۆرتىر جەماۋەرى ھەيە، نە موفتى ئىستا پىي دەگات و نە موفتى پىشۋوش پىشى كەۋتوۋە، كارى ئەۋ (موفتى گشتى) سەنگى خۆى ھەيە لاي گشت خەلگ، كەۋاتە لە زىاتر لەۋو دوو دۇخەى باسكەرن بەلگەى پى دەھىنرەتەۋە.

(۱) من لەگەل ئەۋ ھەستەدام، دۋاى لىكۆلىنەۋە لە كىتەبى ھەر سىكەن، ئەگەرچى ھاۋسەنگىيەكە پىزەبىنر بى، چۈنكە دەرئى ئىبن عوسەيمىن لە ھەندىك پىرسدا ھاۋسەنگىر بى، شىخ ئىبن بازىش لە ھەندىكى تىرە ھاۋسەنگىر بى، بىراۋەردىنەش پىۋىستى بە تۆيۈنەۋەيە.

پینگه‌ی هیللی راست کورت ده‌که‌مه‌وه

هه‌ر یه‌کێك دوودل بێ له وه‌رگرتنى فه‌توا و پا و بۆچوونه‌کانى محهممه‌دى كورێ نېپراهیم یان محهممه‌دى كورێ عه‌بدوڵووه‌هاب، ئه‌وا دوول نابێ له وه‌رگرتنى فه‌توا و پا و بۆچوونه‌کانى ئیبن باز، هۆكاری گریبه‌ست و خاڵی یه‌كه‌هنگی یان نیمچه یه‌كه‌هنگیه له نێو ئه‌هلی سوننه‌دا، له شانشینه‌كه‌دا و ته‌نانه‌ت له نێو زۆربه‌ی ئه‌هلی سوننه و له ده‌روه‌شدا، راسته دوو تاقم پێی رازی نه‌بوونه: ئه‌و زیاده‌پۆچوونه‌ی ئیبن باز له ریزی ((زانایانى ده‌سه‌لات)) ده‌ژمێرن، ئه‌وه ده‌زانن كه ئایا ئه‌وان پاساویانه‌یه له متمانه پێنه‌کردنى یان نا؟... یان مه‌زه‌به ئیسلامیه‌كان جگه له حه‌نبه‌لییه‌كان، كه زانا و مه‌رجه‌عی خۆیان هه‌یه، ئه‌كه‌رچى ده‌زانن ئیبن باز چ پینگه‌یه‌كى هه‌یه له ناو پێكهاته‌ی سه‌له‌فیه‌دا و شوینه مه‌زنه‌كه‌ی له‌لای ده‌ولت و زۆربه‌ی هاوڵاتیان. شتیكى سروشتیه ئه‌وانه پاساویان هه‌بێ، چونكه له مه‌زه‌به ئیسلامیه‌كانى ترن، زانای خۆیان یان هه‌یه.

كه‌واته ئه‌كه‌ر له پا و بۆچوونه‌كانیدا زیاده‌پۆچوونه‌مان بینه‌وه، ئه‌وا پێویست نییه لێكۆڵینه‌وه له فه‌توا و پا و بۆچوونه‌كانى تردا بكه‌ین، زیاده‌پۆچووه هاوچه‌رخه‌كان به‌لگه‌یه‌كى بالایان له‌به‌رده‌ست ده‌بێ له‌سه‌ر ده‌ولت و كۆمه‌لگه، مه‌كه‌ر ده‌ولت و كۆمه‌لگه به‌رووی قۆناغیكى تری نوێسازی هه‌زى راسته‌قینه‌دا بكرێته‌وه.

ئه‌كه‌ر پێچه‌وانه‌ش بوو، به‌وه‌ی كتێب و فه‌تواكانى ئیبن بازمان بینه‌ی به‌لایه‌نى هاوسه‌نگیدا ده‌شكانه‌وه، ئه‌وا ئه‌و كاته به‌لگه به‌ده‌ستی ده‌ولت و كۆمه‌لگه‌وه ده‌بێ، ئه‌وه یه‌كلا ده‌كرێته‌وه كه زیاده‌پۆچوونه‌مان له‌سه‌ر بناغه‌یه‌كى ناوخۆیى تۆكمه ناوه‌ستن.

ئىبن باز ۋ ھاۋسەنگى!

ھاۋسەنگى نىرخىكى گەۋرەى دەبى، ئەگەر لەسەر ھاۋسەنگى شىخ ئىبن باز بىئاتنرابوو، ئەمە كاتىك دەۋلەت تەنھا ھىزى ناۋخۇبى ۋەربىگىرى ۋ نويسازى گىشتىگىرى ھىزى پەسەند نەكات، لەگەل ئەۋەى نويسازى گىشتىگىرى ھىزى پىۋىستە. چۈنكە كىتەبە كۆنە زىادەپۇچۋەكان دەستىان بەبلاۋ كىرەنەۋە كىرەلە نىۋ قوتابىياندى. پىگەيەكى ۋاينىگىر كە پىشىنەى بۇ نەۋۋى، بەتەبەت كە شىخ ئىبن باز زۆر بە توۋندى نامۆزگارى كىرە بۇ دەستىگىر تەم كىتەبە زىادەپۇچۋەكانە، لە توۋزىنەۋەكانى رابىرەۋۋشدا رەخنە لەم كارەى گىراۋە^(۱).

ئەۋ بارودۇخەى دەۋرى ئىبن بازى دابوۋ فەرامۇش دەكەين

كاتىك خۇيىندەنەۋە دەكەين بۇ را ۋ فەتۋاكانى شىخ ئىبن باز، ئەۋا دەۋر لە: بارودۇخەى دەۋرى ئىبن بازى دابوۋئەم كارە دەكەين، — لە كارىگەرى قوتابىيانى : سىياسەت — ھەر چەندە ئەم بارودۇخەنە زۆر گىرەنگ بوۋن.

بەبى

بەلام لەبەر ئەۋەى زىادەپۇچۋەكان ۋ مىانپەۋان بە يەكەۋە سەبىرى ئەۋا كەسانە ناكەن كە لە دەۋرى ئىبن باز دادەنىشتىن ۋ ئەۋا بارودۇخەنەى را ۋ بۇچۋون :

(۱) ۋەك زىادە ۋتەيە — بەبى دەۋرەۋى ۋ زىمانلوسى — مەن ۋەك خۇدى خۇم ئەۋەپىرى پىزى ۋ خورمەت ھەيە بۇ ئەم شىخە رىزدارە، پىشتىر شەپەق ئەۋەم پىدراۋە بەۋەى يەكەك بوۋە لەۋ زانايانەى زانىستەم : ۋەربىگىرەۋون، بايەخم بە كىتەب ۋ فەتۋاكانىيان داۋە پىش بىست سال بەر لە ئىستە. مەن پىم ۋايە ئەگەر قوتابىيانى مىانپەۋ ۋ ھاۋسەنگ دەۋرى ئەۋەپان دابوۋا، ئەۋا را ۋ بۇچۋون ۋ فەتۋاكانى زۆر زىاتىر لەۋە: ھەيە ھاۋسەنگىيان تىدا رەنگ دەدايەۋە، بەلام بەداخەۋە مىانپەۋەكان كەمتەرخەمىيان لەم بارەۋە ئۈندە : زۆربەى ئەۋەنەى دەۋرى ئەۋەپاندا بوۋ زىادەپۇچۋەكان بوۋن، ئەمە لە كاتىكدايە ھەمەۋان بە دەۋر زىادەپۇچۋەكان ۋ توۋندىگىرىدا دەگەپان بۇيە دەۋەيە ئەمە كارىگەرى ھەبەۋە لەسەر شىخ، مەۋفە : سەۋىتى خۇى كارىگەر دەبى بەۋەنەى دەۋرەۋەرى ۋ ئەۋەنەش كە لەگەل دانىشتوۋن.

فەتۋاكانى تېدا دراۋن، بەلكو تەنھا سەيرى خودى ((بەرھەكان))ى دەكەن و لىيى ورد دەبنەۋە و گەۋاھى پى دېننەۋە يان بەرھەلىستى پى دەكەن، لەبەر ئەم ھۆكارەى خرايەپروو سەرنجى بارودۇخى دەۋرى ئىيىن باز نادەين، ھەروەھا لەبەر سەختى چەسپاندنى ئەم بارودۇخانە – چونكە زۆربەيان گويزراۋەى زارەكىن – و لەبەر ئەۋەى ھەموۋان پىشبينى ئەۋە دەكەن زانا يان شەپعەس فەتۋا و بۇچوونەكانى دەرەكات لە پىناۋى خوا و بى ئەۋەى لە لۆمەى لۆمەكاران بترسى و چاۋەروانى ستايشىكى دوور يان نزيك ناكات، زمانلوسى لەگەل ھىچ كەسكى ناو مەجلىس ناكات و دەمارگىرى بەرامبەر ھىچ كەسكى دوور نانويى، يان بەلايەنى كەمەۋە: ئەمە تېروانىنى جەماۋەرى و گشتىيە بۇ زانا و شىخەكان.

بهره‌می شیخ فین باز

شیخ ئیبن باز (رحمتهی خوی لیئی). دمیان کتیب و سهدان وتار و وته و همزاران فهتوای ههیه؛ بهخوشبهختیه وه هه موویان له چاپدراون له (٢٦) بهشدا له ژیر ناویشانی (مجموع فتاوی ابن باز)^(١)، بهرگی مام ناوهند که قهبارهی ههر یه کیکیان (٤٥٠ لاپهریه).

محەممەدى گۆرى سەعدى شوەيعرى ئەم فەتوايانەى كۆكردۆتەو، لە خانەى
(ئەصداء) لە چاپدراو. ئێردا جەخت دەگەينەو لەسەر ئەو بەشەنەى كە زياتر ئەو
فەتوا و ڤا و بۆچوونانەى تەيدايە كە پەيوەستن بە تەكفير و بەبەيدەدانان و
گومراکردن و پاشكۆكانى ئەمانە، دەبينين كە ئايا ئەم (بى بەشكردنە) لە شوينى
شەرىعى خۆيدايە، يان لە پيگە و شوينى مەزھەبى خۆيدايە، جا ئەگەر لە شوينى
شەرىعى خۆيدايى ئەوا قسەى تەيدا نىيە. ئەگەر لە شوين و پيگەى مەزھەبىيەو بى.
ئەوا ستەمكارى مەزھەب نابى دادگەرى و ھاوسەنگى و ئىبوردەى و ئاسانكارىيەگەى
ئىسلام بيشىل بكات.

مەزھەب لە خوار ئىسلامەۋىيە، نەۋەك لەسەرۋوى ئىسلامەۋە بى، ھەر تۆۋەنرەك تەنھا لە ناو مەزھەبدا بە دۋاي ھاۋسەنگى و ميانپەرۋى بگەرپى، ئەۋا بى چەند و چوون زىادەپەرۋى دەمات، چونكە مەزھەبەكان لە زۆربەى بۆچۈنەكانياندا. بەرھەمى مېژۋويىن نەۋەك راستى شەرىعى؛ ئەمە يەكەم شتە دەبى بوترى، كە سەرھەتاي پىگەيە بۇ ھەر ھاۋسەنگىيەك، ھىچ كەسكى ھاۋسەنگ و ميانپەرۋى ناتوانى ھاۋسەنگى بنوئىنى، لەكاتىكدا پىيى ۋابى مەزھەبى ئەۋ رىنۋىنى و رىگەى راستە.

(۱) لەگەڵ ئەوەی زۆریک لە ناوەڕۆکی ئەم بەشەمان هەتوانین لە راستیدا، بەلگە و تار و کتێب و سەرنج و بۆجووون، پێناسەی فێقەتی هەتوادانی لەسەری جێبەجێ نابێ، لەوانەیە ئەم ناوێشانەیی بۆیە بۆ دانرابێ، بەهۆی بڵاوبوونەوەی ئەم ناوێشانە دواي کۆکردنەوە (هەتواکانی ئێین تەیمیمیە)، کە هەمان شت لەسەر ئوێش جێبەجێ دەبێ، ئەوێش بەهەمان شوێ زۆربەي کتێب و را و بۆجووون ئەوەک هەتوا.

مهزهبهكانى تىرش گومران، كهواته — بهلايهنى كهمهوه — دهبى دان بهوهدا بنى كه نهوهى موسلمانان تييدا راجيان، نهوا ههر كۆمهليكيان بهلگه و بۆچوونى خويان ههيه، نهگهر ههلهش بكهن، دان بهوهشدا بنى كه بوارى فراوانى زانست ههيه، دهورى نهو بوارانهى نهداوه، نهمهش پالنه دهبى بۆ خاكى بوون و خۆبهكه مزانى و زياتر كردنى بابته گوماندارهكان و كهه كردنهوهى شته سهلمينراو و بپراوهكان بهگوپرهى توانا.

بيروباوهپ له نيو مه جموع فهتاواى شيخ نيين بازدا

بيروباوهپ شوينى يهكه مى گرتووه له ناو بهرگهكانى فهتاواكانى شيخ نيين بازدا، تهنها بيروباوهپ ۹ بهرگى گرتووه به ناوينشانى (يهكخواناسى و باشكوكانى). شيخ نيين باز پهحمهتى خواى ليبي — وهك تيكراى زانايانى بانگهوازى — نهوپهپرى بايهخ بهم بابته دهم (بابهتى يهكخواناسى و هاوبهشدانان)، نهمه شتيكى باشه، تهگهر سهرنهكيشى بۆ خزاندى چهند شتيك بۆ ناو بازنهى يهكخواناسيهوه كه بهشيك نيهه يان تيخستنى ههنديك شت بۆ ناو بازنهى هاوبهشدانان كه بهشيك نيهه ليى. كيشه له بابتهكه و زور بايهخدان پيى نيهه... بهلكو كيشه له ناوهپوكدا، بهوهى نايا زيادهپوچوونى بهسهردا زاله يان هاوسهنگى، ليبوردهى يان تووندرهپوى... تاد.

بابهتهكانى يهكخواناسى لاي شيخ نيين بازدا

به خستنهپرووى پيرستى ههر نو بهرگهكهى تايبهت به يهكخواناسى، نهوا سهرسورمانى داماندهگرى لهوهى نهه بابته مهترسيداره (كه يهكخواناسيه) و دزهكهى (هاوبهشدانان) ه، كۆمهليكي بابتهتى تييدا كوكراونتهوه، كه هيچ پهپوهنديهكيان پيوه نيهه.

يەكخۇناسى برىتپىيە لە زانينى ئەۋەدى خۇا يەكە و تاك و تەنھايە (وشەى
يەكخۇناسى لە يەك وشەۋە داتاشراۋە)، ھەر ئەۋ شايستەى پەرستە، بىنچىنەكانى
ئىسلام ناچىنە ناۋ يەكخۇناسىيەۋە، چ جاي باسەكانى تىرى ئايىن، ئەگەرچى
پرسەكانى تىرى ئايىن ھەموۋيان پەيۋەندىيان بەيەكتەرەۋە ھەيە ئەگەر لە دوۋرىشەۋە
بى.

لە ناۋ بەرگەكانى يەكخۇناسىدا دەبىنىن ھەندىك شتى تىدايە، كە فىقھىيە و
ھەندىكى تىرىش راجىيايىيان تىدايە، سىيەمىيان شتى ھاۋچەرخ و چۈرەمىيان شتى
پەيۋەست بە بانگەۋاز و پىنچەمىيان شتى پەيۋەندىدار بە كۆمەلگە و شەشەمىيان شتى
ئابوۋرى تىدايە... تاد.

ئەم بابەتە لە يەكەم ساتەۋە ئاسان دىتەبەر چاۋ، تەنھا كەسەك ھەست بە
مەترسى ئەم شىۋە دابەشكردنە دەكات، كە تۈۋندىگىرى قۇتابخانەى سەلەفىيەتى
نەجدى بناسى لە بابەتەكان يەكخۇناسى و بەكارھىننى حۈكمى ھاۋبەشدانان بىز
ئەۋانەى لە يەك مەسەلەدا لەگەل ئەۋان راجىيان، بەلگۈ بەھۋى زىادەپۇچۈۋى ئەد
قۇتابخانەيە لە يەكخۇناسىدا، ئەۋا ئەگەر لەگەل بەرامبەردا لە پرسىكى فىقھىدا راي
جىاۋاز بوۋ، ئەۋا ئەم پرسە راستەۋخۇ دەخاتە ناۋ بازنەى يەكخۇناسى و بىروباۋىر.
بۇ ئەۋەى دژەراى ئەۋان يان ھاۋبەشدانەر يان بىدەجەچى بى، نەۋەك ھەلەكار.
ئەمە بەسەرھاتىكى دوۋر و درىژە، كەسەك دەيزانى كە كىتەبە كۆن و نوپىيەكانى
بىروباۋەرى خۇيىندىتەۋە.

بە ھەر حال، دەجەپەسىيىن كاتىك دەبىنىن؛ زۆربەى ناۋەرۇكى نۇ بەرگەكە.
پەيۋەندىيان بە يەكخۇناسىيەۋە نىيە، بەلگۈ كۆمەلەك فەتۋاى فىقھى و نامۇزگارى و
وتە و وتار و راسپاردەى گشتى و تايىبەتىن، بەتايىبەت بەرگەكانى كۆتايى.
بەشۋەمەك تايىبەتەر دەبىنىن (بەرگە كىتەبەكانى يەكخۇناسى) لاي شىخ ئىبىز
باز، چەند بابەتەكەن زۆر دوۋبارە بوۋنەتەۋە، جەختيان لەسەر كراۋەتەۋە، ئەمەش

بەلگە لەسەر ئەۋەدى لاي شىخ بابەخى زۆرى پىدراۋە، ئەم بابەتەنە ھىچ پەيۋەندىيەكىن بە يەكخوئاسى و بىرۋاپاۋەپەرۋە نىيە، مەگەر بە زۆرەملى بىيانخەيە ناو ئەم بازەنەۋە.

ئەو بابەتەنەى دووبارە دەبنەۋە و جەختيان لەسەر دەكرىتەۋە، لە بەرگە كىتەبەكانى يەكخوئاسىدا بەسەر سۈرۈپمانىيەۋە دەبىنن ئەمانە: وئىنەگرتن، گۇرانى، رىش تاشىن، ئاھەنگىران بە بۇنەى يادى لەدايكبوونى پىغەمبەر.

بۇ نەۋنە وئىنەگرتن: بە پىژەيەكى زۆر لە بەشى يەكخوئاسىدا! كە پىچەۋانە و دژى ھاۋبەشەدانانە! ھاتوۋە: ھەتۋايەك سەبارت بە ھەرامبوونى وئىنەگرتن (۱/ ۴۲۸)، دواتر وتارىك سەبارت بە ھوكمى وئىنەگرتن (۴/ ۲۱۰)، ئىنجا ھوكمى ھەلۋاسىنى وئىنە (۴/ ۲۲۳)، دواتر ھوكمى وئىنە و پەيكەر (۴/ ۲۲۴)، پاشان ھوكمى كۆكردنەۋەى وئىنە بۇ يادەۋەرى (۴/ ۲۲۵)، دەستكەۋتى وئىنەگر و ھوكمەكەى (۴/ ۲۰۶)، دواتر ھوكمى وئىنەى بى گيان (۴/ ۳۰۶)؛ بەم شىۋەيە.

سەبارت بە رىش: ھەتۋاكانى لەم بارەۋە لە بەشى يەكخوئاسىدا ھاتوون! كە دژەكەى ھاۋبەشەدانانە! بىنيمان بە ھەرامى دانائە رىش بتاشرى يان كورت بىكرى ياخودبە بۇياخى رەش رەنگ بىكرى يان رىكبىخىرى و راست بىكرىتەۋە، دەبىنن ئەم بابەتە گۆرەپانىكى فراۋانى گرتوۋە لە بەشى يەكخوئاسىدا، لەگەل ئەۋەى ھىچ پەيۋەندىيەكى نىيە بە يەكخوئاسىيەۋە، خزاندىنى ئەم بابەتە بۇ ناو بازەنى يەكخوئاسىيەۋە ھەلەيەكى ديارە، بىروانە: ھەرامكردنى رىش تاشىن يان كورت كردنى (۳/ ۳۶۲، ۳۷۲)، ھەتۋايەكى تر سەبارت بە بەردانى رىش (۳/ ۳۶۴)، ھەتۋايەكى تر سەبارت بە ھوكمى رىش تاشىن و ئەۋەى ئايا كىردەۋەكانى پى پوچەل دەبىتەۋە (۳/ ۳۶۶)؛ چوارەمىيان ھەتۋايەك سەبارت بە رىش تاشىن بۇ سەرباز (۳/ ۳۶۸)؛

پېنجەمىيان فەتۋايەك سەبارەت بە ناچار كۈندى سەربازى قوتابى لەسەر پېش تاشىن (۴/ ۴۴۱)،

فەتۋاى شەشەم سەبارەت بە حوكمى ئەۋەدى پېشەكەى پېك دەكات (۴/ ۴۴۳):
فەتۋاى ھەۋتەم لەبارەى ھەپام بوونى پېش تاشىن (۲/ ۳۷۱)؛ فەتۋاى ھەشتەد
بەھەمان شېۋە لەبارەى حوكمى پېش (۳/ ۳۷۵)؛ نۆيەمىيان لەبارەى بۇياخ كۈندى
پېشە بە پەنگى پەش (۴/ ۵۸)؛ دەيەمىيان لەبارەى پېش (۸/ ۳۶۸)؛ ھەپام بوونى
تاشىن يان كۈرتكۈندى پېش، ئەمەشيان يازدەمىنە (۳۷۰)، و دواز دەمىيان (۳۷۴):
سېزدەمىيان (۳۷۵)؛

چۈرەدەمىيان لەبارەى پېش تاشىنى كەسى ناچار لە ناۋ لەشكر (۳۷۱)؛ پاز دەمىيان
لەبارەى گۈپراپەلى كۈندى باۋك لە پېش تاشىندا (۳۷۷)؛ شاز دەمىيان لەبارەى ۋەرگرتن
كۈندى پېش تاشىن (۳۷۲)؛ ھەفەدەمىيان لەبارەى حوكمى تاشىنى پۈۋمەتەكان و
چەناگە (۵/ ۲۹۰)؛ ھەز دەمىيان: نامۇزگار يەك بۇ ئەۋەدى بانگەۋازى دەكات بۇ چەناگە
تاشىن (۶/ ۴۷۲)؛ نۆزدەمىيان: لەبارەى پېشەۋە (۶/ ۴۷۴) و ھەپامبوونى تاشىنى و....
بەم شېۋە.

ئەۋەدى پەيۋستە بە گۈرانيەۋە: ئەمە بابەتېكى فېقەھىيە، پاجايى تېدايە، كەچى
لە بەشى يەكخوئاسىدا كۆكراۋەتەۋە و باسكراۋە! كە پېچەۋانەكەى ھاۋبەشدا نانە! لەد
بارەۋە ئەمانە دەبىنن: فەتۋايەك سەبارەت بە ھەپام بوونى گۈراني (۱/ ۴۳۸):
ۋەتەيەكى درېژ لەبارەى ھۆشدارىدان و ھەپامبوونى گۈراني (۳/ ۳۹۱)؛ جارىكى تر
ھەپام بوونى گۈراني (۳/ ۴۲۳)؛ حوكمى گۈراني لە ئىسلامدا (۳/ ۴۲۷)؛ ۋەئامدانەۋدى
پرسىارىك دەربارەى گۈراني (۳/ ۴۳۳)؛ حوكمى گۈيگرتن بۇ گۈراني (۳/ ۴۳۴)؛ حوكمى
گۈيگرتن لە مۇسىقا (۳/ ۴۳۶)؛ دواتر شتەكە درېژەى كېشا تا سرودد

ئىسلامىيەكانىشى گىرتەۋە (۳ / ۴۳۷)؛ حوكمى گويگىرتن لە گۇرانيە سۆزدارىيەكان (۴ / ۱۴۷).

بەھەمان شىۋە ئاهەنگىپران بە بۇنە ئىسلامىيەكان ۋەك: يادى لەدايكبوونى پىڭەمبەر و يادى كۆچ و ئىسرا و ميعراج : ئەمەش رۇوبەرىكى گەۋرەى گىرتەۋە لە بەشى يەكخوئاسى - كە پىچەۋانەكەى ھاۋبەشەدانانە! - لە فەتۋاكانى شىخدا، ئەم بابەتەنە بەشى خۇيان ۋەگىرتەۋە لە بەبىدە دانان و ھۆشدارى لەبارەۋە دان و يەكك بوون لە گەۋرە گوناھەكان و پىرسەكانى ھاۋبەشەدانان؛ لەگەل ئەۋەى بابەتتىكى سادەىيە و راجىيائى تىدائىيە، بىروانە: حوكمى ئاهەنگىپران بە يادى لەدايكبوونى پىڭەمبەر (۱ / ۱۷۸)؛ دوۋەمىيان لە (۶ / ۴۰۴) ھاتوۋە؛ سىيەمىيان: لەبارەى حوكمى ئاهەنگىپران بە بۇنەى يادى لەدايكبوونەۋە (۴ / ۲۸۰)؛ چۈارەمىيان: لەبارەى حوكمى ئاهەنگىپران بەبۇنەى تىپەربوونى سائىك يان زىاتىر لەسەر لەدايكبوونى كەسەكە (۴ / ۲۸۳)؛ پىنچەمىيان لەبارەى حوكمى بەرپاكىردنى يادەكانى لەدايك بوون (۴ / ۲۸۲)؛ فەتۋايەكى تر دوۋبارە دەبىتەۋە لەبارەى حوكمى ئاهەنگىپران بە لەدايكبوون (۴ / ۲۸۱)؛ پىرسىيارەكە لە جارى ھەۋتەمدا بەشىۋەيەكى تر دەخىرتەپروو: ئايا بۇ مۇسلمانان دروستە ئاهەنگ بگىپن بە يادى لەدايكبوونى پىڭەمبەرەۋە (۴ / ۲۸۹)؛ دواتىر ھەشتەمىيان لەبارەى حوكمى ئاهەنگىپرانە بە بۇنەى يادى ئىسرا و ميعراج (۱ / ۱۸۳)؛ دواتىر حوكمى زىندوۋ رايگىرتنى شەۋى نىۋەى شەعبان (۱ / ۱۸۶)؛ دەربارەى زىادەپۇچوون لە پىڭەمبەر و دوۋ ھەپەمەكەدا (۲ / ۴۰۵)؛ ۋەلئامى جامەيەك بە ناۋنىشانى: زىارەت و سەردان (۲ / ۴۱۰)؛ بىدەبەۋونى ئاهەنگىپران بە بۇنە ئىسلامىيەكان (۸ / ۳۲۸).

يەكك لە جىاۋازىيەكانى شىخ - رەھمەتى خۋاى لىيى - ئەۋەيە قەسەى كىردوۋە لەبارەى بىدە و مەترسىدارى ئاهەنگىپران بە زىاننامەى پىڭەمبەر (دروود و سلاۋى خۋاى لىيى)، بەبۇنەى يادى لە لەدايكبوونى پىڭەمبەر (دروود و سلاۋى خۋاى لىيى) (۵ / ۵).

۵۶)؛ لەگەل ئۆي ئۆي شېخ ھەفتانە وتەيەكى ھەيە لەبارە شېخ مەممەدى كۆرى عەبدولەھاب (۱/ ۳۷۴)؛ ئەمەشيان ۋەك ئۆي پېشوو ھەر بۇنەيە، لەگەل بوونى جىۋاۋىيەكى زۇر مەزن لە نىۋان مەممەدى كۆرى عەبدولە (دروود و سلاۋى خۋاى لېيى) و مەممەدى كۆرى عەبدولەھاب (پەخمەتى خۋاى لېيى).

ئىنجىا رۇئى شۆينەۋارەكان ھات : لە بازەنى يەكخۋاناسىدا ھىناۋىيەتى، دەبىنىن بەرپەرچ و وتار دراۋن لەبارەى ھەپام بوونى زىندوۋىگەنەۋى شۆينەۋارەكان و ھۆشدارىدان لەم بارەۋە، بەۋەى يەككە لە ھۆكارەكانى ھاۋبەشدا نان! بېروانە: ۋەلەم و بەرپەرچەكەى بۇ سالىج جەمال (۱/ ۴۰۱)؛ دواتر وتارەكەى شۆينەۋارەكانى مەدىنە (پەتەنەۋەكەى بۇ مۇستەفا ئەمىن) (۱/ ۳۹۱)؛ دواتر شتەكە گەشەى كىرد بۇ ناۋنىشانىكى مەترسىدار ئەۋىش بىرىتى بوو لە: ھۆكىمى ئىسلام لەبارەى زىندوۋىگەنەۋى شۆينەۋارەكان! (۳/ ۳۳۴)، بەھەمان شۆۋە ھۆكىمى ئىسلام لە بارەى بەدۋاداجوون بۇ شۆينەۋارى پېغەمبەرەن (۸/ ۳۲۳).

ئىنجىا باسى ئافرەت ھات : باسەكانى ئافرەت لە بەشى يەكخۋاناسىدا كۆكرانەتەۋە، كە پېچەۋانەكەى ھاۋبەشدا نان! سەبارەت بەۋەى پەيۋەستە بە مەترسى بەشدارى ئافرەت لە پال پىۋا لە كاردە (۱/ ۴۱۸)؛ پېگەى ئافرەت لە ژياندا (۲/ ۳۴۸)؛ ھۆكىمى ئوتومبىل لېخۇرپىن بۇ ئافرەت (۳/ ۳۵۱)؛ بايەخى پوۋپۇشى بۇ ئافرەت (۳/ ۳۵۴)؛ ئافرەت و بانگەۋاز (۴/ ۳۴۰)؛ دواتر وتەيەك سەبارەت بە ھەپامى پوۋت و قوتى (۴/ ۲۴۲)؛ بابەتتىكى تر بەناۋىشانى: نا بۇ تىكەلۋى (۴/ ۲۴۲)؛ سەبارەت بە ھۆكىمى تىكەلۋى لە خۇيىندە (۴/ ۲۴۸)؛ ھۆشدارىدان لەبارەى تىكەلۋى و پوۋت و قوتى (۴/ ۲۵۴)، ھۆكىمى تۆقە كىردى قوتابى كۆر لەگەل ھاۋپىكەى (۴/ ۲۴۷)؛ ھۆكىمى كار كىردى ئافرەت (۴/ ۳۰۸)؛ دواتر دۋاۋە لەسەر پەۋاىى بالاپۇشى (۵/ ۲۲۴)؛ دۋوبارە ھۆشدارىدان لە تىكەلۋى لە قوتابخانەدا (۵/ ۲۳۴، ۲۳۶)؛ ھۆكىمى دانانى ئافرەتان ۋەك

فەرمانبەرى حوكمى لە فەرمانگەكاندا (۶/ ۳۵۵)؛ حوكمى تۆقە كىرنى ئافرىتان بەبەۋونى بەربەستىكەۋە (۶/ ۳۵۹)؛ ئافرىت و پىزىشك (۵/ ۳۹۲)؛ جگەلەمانەش چەندانى تر، ئەمانە بابەتى فىقھى كۆمەلئەتى پەرۋەردەيىن، ھىچ پەيۋەندىيەكان بە يەكخوئاسىيەۋە نىيە!

دواتر پرسە سىياسىيەكان : كە ھىچ پەيۋەندىيەكانىان بە يەكخوئاسىيەۋە نىيە، مەگەر بە زۆرەملى يان توۋىندىگىرى بى، با ئەۋە بخەينەۋە ياد كە پىچەۋانەكەى ھاۋبەشدا نە! وتارىكى نوۋسىيەۋە لەبارەى پرسى فەلەستىن (۱/ ۲۲۷)؛ رەخنەگرتن لە نەتەۋە پەرۋەرى عەرەبى (۱/ ۲۸۰)؛ بە فراۋانى باسى كىردوۋە، تىايا نەتەۋە پەرۋەرىكانى كافر كىردوۋە؛ وتەيەكى لە كۆنگرەى لوتكەى ئىسلامىدا (۳/ ۳۴۱)؛ وتەيەكى دىكەى لەبارەى رۋوداۋى مەگەۋتى حەپام و مەھدى چاۋەروانكراۋ (۴/ ۸۹)؛ ئەمە بابەتلىكە لە فىقھدا تاۋتوۋى دەكرى؛ دوۋبارە لەبارەى مەھدى چاۋەروانكراۋەۋە (۴/ ۹۸)؛ رۋونكرەنەۋەيەك لەبارەى دەستىرىژى كىرنەسەر مەگەۋتى حەپام (۴/ ۹۲)؛ حوكمى شىنگىرپان لەسەر پادشا و سەركرەكان (۱/ ۴۱۱)؛ ھارىكارى ئىسلامى (۲/ ۱۹۰)؛ يەككىتى ئىسلامى و رەتدەنەۋەى سۆفىيەكان! (۳/ ۱۲۶)؛ جۆرىتى تىكۋشانى فەلەستىن (۴/ ۲۹۵)؛ ناموزگار يىكە بۇ سەرانى دەۋلەتە عەرەبىيەكان (۶/ ۸۲)؛ ناموزگار يىكە بۇ شا فەيسەل (۶/ ۹۳)؛

ئىنچا لە چەندىن بۇنەدا قەسەى كىردوۋە لەبارەى ھەلۋىستى شەرىعەتى ئىسلام سەبارەت بە ھىرشى عىپراق بۇ سەر كوئىت (۶/ ۹۶)؛ ھەر لە ھەمان بەرگدا لەبارەى ھەمان پرسەۋە كۆمەللىك بابەت پىشكەشكراۋن بىرۋانە: (لەپەرەكانى: ۱۰۳، ۱۱۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۶۶، ۱۷۶، ۱۸۸، ۱۹۱، ۱۹۹، ۲۰۶، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۴، ۲۱۷، ۲۳۶).

حوكمى گومان كىرن سەبارەت بە يارمەتى و پىشت بەستىن بە ناموسلمانان لە شەركىرنى لەگەل سەتمەكارى عىپراق (۶/ ۱۴۷)؛ ئايا دەكرى شەركىرن لەگەل ناموسلمان بۇ ئەۋەبى رى لە تىكۋشانى دۆژمن بىگىرى (۶/ ۱۴۹)؛ ئايا حوكمپانى عىپراق

کافر و دهکړی نه‌فرینی لى بکړئ؟ (۱۵۵)، نایا نه‌و که‌سه شه‌هیده که به‌هوى
موشه‌که‌کانه‌وه ده‌کوژئ؟ (۱۵۷)، نایا سه‌نگر گرتنى خوبه‌خشه‌گان له شه‌ړى دژى
سه‌روکى عیږا‌فدا ده‌چټه ناو سه‌نگه‌ربه‌ستن له پیناوى خوا‌دا؟ (۱۵۶).

حوكمى پشت بهستن به بى باوه پان له شه پکردن له گهڻ کافر و بى بر وایاندا (٢٣٦). به هه مان شیوه چهند باب ته ټیكى په یوه دست به مه وه هاتوون له بهرگرى حوته مدا، له م لاپه پانه دا: (٣٦٦، ٣٨٠، ٣٨٩، ٣٩٨)، هر كه سیك كه سیكى كافر؛ كافر نه كات، ئه وا خویشی وه كه ئه وه (٧ / ٤١٧)، له باره ی كافر كردنى سه دام و دروستی ناشته وایی له گهڻ جوله كه (٨ / ٢١٢). نه مانه چهند باب ته ټیكى سیاسین یان زیاتر له سیاسه ته وه نزیك، هیچ په یوه نندیه كى راسته و خو یان به په كخواناسیه وه نییه، مه گهر زوره ملی بییه وه بلكى ندرى.

بانگه‌واز و بانگخوازن: ئەو بابەتەنەى پەيوەستن بە فىرکردن و فەرمانکردن بە چاکە و پىگىرى کردن لە خراپە کە لەم بەشەدا کۆکراونەتەو، بریتىن لە چەند بابەتێک هىچ کەس نەکۆلى لە شەپى بوونىيان ناکات، بەلام کۆکردنەو ميان لە بەشى يەکخوێناسى و بىروباوەردا، بە زۆرەملى بوو، شىخ و تەيەكى پىشکەش کردوود لەبارەى بانگه‌واز و بانگخوازن (٢ / ٣٢٥)؛ بانگه‌وازی کردن بۆ لاى خوا (٢ / ٣٣٢).

وتهیه‌کی تر له‌باری بانگه‌واز (۲/ ۲۴۱)؛ وتهیه‌کی دیکه له‌باری بانگه‌واز (۲/ ۲۴۴)؛ چوارهم وتهیه‌ک دمرباری بانگه‌واز (په‌تدانه‌وهیه) (۲/ ۳۴۷)؛ پینجه‌میان: له‌باری بانگه‌وازوه (په‌تدانه‌وهیه) (۲/ ۳۵۲)؛ شه‌شمیان له‌باری بانگه‌وازوه (۳/ ۱۰۴)؛ چه‌وتم له‌باری بانگه‌وازوه (۴/ ۲۲۸)؛ هه‌شته‌میان: له‌باری نه‌و زانسته‌ی بانگخواز پتویستی پتیه‌تی (۴/ ۲۳۲)؛ نوویه‌میان: له‌باری نه‌وی که‌شتی رزگاربوون فهرمانکردن به چاکه و رپگری کردنه له خرابه (۲/ ۳۶۴)؛ دهیه‌م: دمرباری نه‌رکی ماموستا (۱/ ۳۴۹)؛ یازدهم: له‌باری بایه‌خی زانسته‌وه (۴/ ۵۹)؛ دوازدهم: له‌باری ره‌وشتی زانایان (۴/ ۷۹)؛ سیزدهم: له‌باری زانست و ره‌وشتی زانایان (۲/ ۳۰۱)؛

نامۇزگارى بۆكەنجانى مۇسلمان لە پۈن كۈرۈنۈۋەتۈپ بىرى تۈنۈپ رەۋانەى زاناياتى ھاۋچەرخى سەۋدى

چۈرۈدەم بە ناۋنىشانى؛ لەسەر رېگەى زانست (۲ / ۳۱۶)؛ پازدەم؛ سەبارەت بە ئەرگى زانايان بەرامبەر ئوممەت (۴ / ۱۳۴)؛ رۆشنىرى بانگخواز (۴ / ۲۳۵)؛ كىتەبە بەسۈۋدەكان بۇ بانگەۋاز (۴ / ۲۳۸).

چەندە حۈكۈمىكى فېقىھى و نامۇزگارى : ئەمانەش لە بەشى يەكخۈناسىدا كۆكرۈنەتەۋە، كە پېچەۋانەكەى ھاۋبەشەدانانە! ۋەك حۈكۈمى چەپلە لىدان لە ئاھەنگەكاندا (۴ / ۱۵۱)؛ حۈكۈمى بازىنەى مىسى (۱ / ۲۰۶)؛ حەرپامبۈۋنى دىيارىكردى رەچەلەك (۳ / ۲۳۶)؛ ھۆشدارىدان لەبارەى بەرتىل (۳ / ۲۵۷)؛ ھۆشدارىدان لەبارەى قومار و فېلگارى و خۈاردنەۋەى ماددەى بېھۆشكەر (۴ / ۲۰۰)؛ حۈكۈمى قاپ و كەل و پەلى زېر (۴ / ۱۲۳)؛ حۈكۈمى زەكاتى خىش (۴ / ۱۲۴)؛ بېۋىستىۋونى شوكرانە بىزىرى لەسەر بەھرە و نىعمەتەكان (۴ / ۳۷)؛ سەررەنشتكردى زىادەپەۋى (إسراف) (۴ / ۱۱۲)؛ ھۆشدارىدان لەبارەى پۇژنامە پرووت و قوتەكان (۴ / ۲۰۶)؛ بەھەمان شىۋە لەبارەى گۇفارە پرووت و قوتەكان (۴ / ۲۰۸)؛ بانگەۋازىكى گشتى بۇ مۇسلمانان (۲ / ۴۱۳)؛ تەنھا مىزگەۋتەكان و مۇسلمانان لە دوۋرگەى عەرەبدا دەمىننەۋە (۳ / ۲۸۲)؛ ھاۋسەرگىرى بە نىازى تەلەقدان (۴ / ۲۹)؛ رەۋشتى ئافرەتان و پىۋاۋنى باۋەردار (۴ / ۳۹)؛ بېرەينانەۋەى خوا و براپەتەى لە پىۋاۋى خۈادا (۴ / ۱۰۵)؛ حۈكۈمى نەھىشتى نەخۈندەۋارى (۴ / ۱۴۲)؛ حۈكۈمى گىران بەھۋى نەخۈشەۋە (۴ / ۱۴۴)؛ حۈكۈمى ئەۋەى سۈيۈد لەسەر تۈبە بىخۈات (۴ / ۱۴۵)؛ پاداشتى نۆيژكردىن لە مەككە (۴ / ۱۳۰)؛ گۆرپىنى ناۋ دۋاى ھاتنە ناۋ ئىسلام (۴ / ۱۵۳)؛ حۈكۈمى ھەلەسان لەبەر كەسى ھاتۋو (۴ / ۳۹۴).

حۈكۈمى يارىەكانى بۆكسېن و مەملانىيى ئازاد و زۇرانبازىيى گا (۴ / ۴۱۱)؛ حۈكۈمى ئەۋەى حۈكۈم دەكات بە جگە لەۋ بەرنامەيەى خوا دايىبەزانەۋە (۴ / ۴۱۶)؛ حۈكۈمى خەتەنەكردىن (۴ / ۴۲۳)؛ بېۋىستى بەزەيى ھاتنەۋە بە گيانلەبەردا (۴ / ۲۹۷)؛ بەجېھىشتىنى كار و پروو لە قوتابخانە كرىن (۴ / ۳۰۷)؛ حۈكۈمى كاركردىن لە بانگەكاندا

(۴ / ۳۱۰)؛ دروست نىيە ۋەسفى مردوو بىكرى بە ((خوالىخۇشبوو)) و ((پرەحە پىكرى)) (۴ / ۳۳۵).

ھوكمى نووسىن لەسەر گۆرەكان (۴ / ۳۲۹)؛ ھوكمى خويىندى قورئان بۇ مردوو (۴ / ۳۳۹)؛ بەۋەفابوون بەرامبەر نەزر (۴ / ۳۵۰)؛ ھوكمى يارى پەرەكان (۶ / ۴۸۹)؛ ھوكمى گويگرتن بۇ رادىۋ (۶ / ۴۹۰)؛ ھوكمى بەرنامە بەسوودەكان، كە مۇسىقايان لەگەل تىكەل دەرئى (۶ / ۴۹۰)؛ ھوكمى تەماشاكردنى تەلەفزيۇن (۶ / ۴۹۱)؛ ھوكمى نوكتە لە ئىسلامدا (۶ / ۴۹۲)؛ ھوكمى دانان و لىدانى كرىم لە پروخسار (۶ / ۴۹۶)؛ ھوكمى بەكارھىنانى گولۋى كۆلۈنيا (۶ / ۴۹۷)؛ ھوكمى لەپىكردى پىلاۋى بن بەرز (۶ / ۴۹۹).

ھوكمى رېۋرەسمەكانى پرسە و سەرەخۇشى (۵ / ۳۴۵)؛ ھوكمى فرۇشتىنى گياندارە مۇمىياكراۋەكان (۵ / ۳۷۷)؛ ھوكمى درېژ بەردانى پۇشاك بەبى فيز لىدان (۵ / ۳۸۰)؛ چەند پرسىيارىك لەبارەى بۇن و گولۋەكان (۵ / ۳۸۲)؛ ھوكمى سەيركردنى تەلەفزيۇن (۹ / ۳۸۴)؛ ھوكمى خۇداپۇشىن لە خزمەتكارى مەسىحى (۶ / ۴۵۴)؛ ھوكمى جگەرەكىشان (۶ / ۱۶۲)؛ ھوكمى جگەرە و بازىرگانى پىكردى (۶ / ۴۵۵)؛ ئەمە دووبارد بوۋەتەۋە لە (۸ / ۹۸)؛ ھوكمى لەبەر كىردنى پالتۇيە پىستىيەكان (۶ / ۴۴۶)؛ ھوكمى سلاۋكردن لەۋەى بە موبايىل قسە دەكات، سەبارەت بەۋەى ئەگەر نەيزانى ئەۋ كەسە مۇسلىمانە يان نامۇسلىمانە (۶ / ۳۶۶)؛ ھوكمى كار كىردن بە داب و نەرىتە تىرەپىيەكان (۵ / ۱۴۲)؛ تىرەگەرايى و خوزەپىرى (۵ / ۱۴۶)؛ ھوكمى دەستلىيدان لە قورئان بەبى دەستنوئىژ (۴ / ۳۸۳)؛ كار كىردن لە كارگەكانى مەيى دروستكردن (۴ / ۴۳۳)؛ خواردىن ئازەلە سەربىراۋەكانى مۇسلىمانان (۴ / ۴۳۵)؛ ھوكمى شەرم كىردن لە نكۆلى كىردن لەۋانەى كارىيان پاشملە باسكردنى خەلكە (۴ / ۴۴۰)؛ خولايى وپنەكىشانى شتەكان (۵ / ۳۹۴)؛ لىرسىنەۋە لە رۇژى دوايى دەربارەى لەبەر كىردنى پۇشاك (۵ / ۳۹۶)؛ ھوكمى ئازەلە سەربىراۋەكانى نەسپانىيەكان (۵ / ۳۹۶)؛ درود و سلاۋدان لەسەر پىغەمبەر لە

دوای بانگدان، ئايا بىدەئەيە؟ (۵/ ۴۳۹)؛ ھۆكىمى دەست بەرزكردنەۋە لە كاتى نزا و پارانەۋەدا (۶/ ۱۵۸)؛ ھۆكىمى كۈشتى جانەۋەران لە مائەكاندا (۷/ ۱۴۸)؛ ھۆكىمى تەۋەسول كىردن لە پلەۋپايەى پىغەمبەر (۷/ ۱۳۳).

نامۇزگارىيەكان: گەئىك زۆرن؛ نامۇزگارى گشتىن لەبارەى چەندىن بابەتى
جىاۋازبەلام لە بەشى يەكخوئاسىدا دانراون، كە پىچەۋانەكەى ھاۋبەشدا نانە! بۇ
نەۋنە ئەمانە: نامۇزگارىيەكى گشتى (۳/ ۹۳)؛ نامۇزگارىيەكى تىرى گشتى (۲/ ۲۵۳)؛
نامۇزگارى سىيەم (۴/ ۱۸۰)؛ نامۇزگارىيەكى گشتى بۇ كاربەدەستان و گەل (۳/ ۲۴۲)؛
نامۇزگارىيەك دەبارەى چەند گەۋرە تاۋانكەۋە (۳/ ۲۳۶)؛ نامۇزگارىيەك بۇ
نەخۇشەكانى نەخۇشخانەى بلىبان (۲/ ۲۶۰)؛ پىۋىستى راستگۆيى و دىسۆزى لە
مامەلەدا (۴/ ۱۰۳)؛ ۋەيەك بە بۇنەى مۇئەتى بەھارەۋە (۴/ ۱۸۷)؛ گەنجان و مۇئەت
(۴/ ۱۹۰)؛ پىرسە و سەرەخۇشى كىردن لە گوناھكاران (۴/ ۲۲۷)؛ پەرۋەردەكردنى سى
كچ (۴/ ۳۷۵)؛ پىۋىستى فەرمانكردن بە چاكە (۵/ ۷۴)؛ پىۋىستى يارمەتىدان لەسەر
چاكە (۴/ ۸۶)؛ نەركى گەنجان (۵/ ۱۱۷)؛ ھۆكارەكانى بەختەۋەرى ئوممەت (۵/ ۹۴)؛
ھۆشدارىدان لەبارەى قۇمارەۋە (۵/ ۲۴۱)؛ ۋەسىيەتەك بۇ ھەندىك كاربەدەستان و
مىرەكان بە بۇنەى دامەزىرانيان ۋەك مىرى چەند ناۋچەيەك (۶/ ۲۹۵)؛ ۋەيەك بە
بۇنەى بابوباران و لافاۋەكانى بەنگلادش (۶/ ۲۴۶)؛ ھۆكارەكانى لاۋازى مۇسلمانان (۵/ ۱۰۱).

ۋەلام و بەرپەرچەكان و چاۋپىكەۋتەكان: ئەمانەش لە بەشى يەكخوئاسىدا
كۆكرۈنەتەۋە، لەگەل ئەۋەى پەيۋەندىيان بە يەكخوئاسىيەۋە نىيە، مەگەر كەمىكىيان
نەبى، لەۋانە: بەرپەرچەدانەۋەى دەستەى رادىۋى بەرپىتانى (بەدرۇخستەۋەى
ھەۋالىك) (۲/ ۳۸۰)؛ ۋەلامدانەۋەى بابەتەكى بىلاۋكراۋە لە گۇفارى مەسەۋىر (۳/ ۱۵۶)؛

ۋەلئامىك بۇ بابەتتىكى بىلاۋكراۋە لە گۇڧارى ئىقىرمە (۳ / ۱۷۰)؛ ۋەلئامى بابەتتىك كە لە گۇڧارى يەمامە بىلاۋكراۋەتەۋە (۴ / ۲۰۴)؛ چاۋپىكەۋتتىك لە گۇڧارى رايەي سودانى (۴ / ۱۶۶)؛ چاۋپىكەۋتتىك لە گۇڧارى تەكبىرى پاكىستانى (۲ / ۴۴۸)؛ ۋەلئامىك بۇ سابونى لەبارەي ئەۋەي نوۋوسىۋىيەتى لەسەر سىفەتەكان (۳ / ۵۱)؛ چاۋپىكەۋتتىك لەگەل تىكۆشەرەكە (۵ / ۱۵۱)؛ چاۋپىكەۋتتىك لە رۇژنامەي عوكاز (۵ / ۲۵۵).

پەيۋەندى لەگەل ئەۋاننى تر: لەۋانە: ھۆشدارىدان لە گەشت كردن بۇ دەرەۋە (۴ / ۱۲۹)؛ گۈايە گەشتكردن ھەپامە، مەگەر بۇ پىۋىستى نەبى، دووبارە جەختى كردۇتەۋە لەسەر ھۆشدارىدان لە گەشتكردن بۇ ۋىلتانى كوفر (۴ / ۱۹۲)، دواتر باسى ھوكمى گەشتكردنى كردۇتەۋە بۇ دەرەۋە ۋىلتانى ئىسلامى (۴ / ۱۹۵)؛ سىيەميان: بە ناۋنىشانى: نا بۇ ئەم گەشتانە (۴ / ۱۹۷)؛ ھوكمى گەشتكردن بۇ ۋىلتانى ھاۋبەشەدانەران (۹ / ۲۹۹)؛ مانەۋە لە ناۋياندا (۹ / ۴۰۱، ۴۰۲). قسەي كردوۋە لەبارەي ئەركى مۇسلمان بەرامبەر كەسى بى باۋەر (۴ / ۲۶۶)؛ دواتر ئەم خۇپارپىزىيە بەسەر مۇسلمانانىشدا داداۋە، قسەي كردوۋە دەربارەي ھوكمى نوپۇزكردن لەگەل ئەۋانەي دەست بە بىدعەۋە دەگرن (۴ / ۳۰۳).

دواتر ھوكمى نوپۇز كردن لە دۋاي ئەۋ كەسەي ناسراۋە بە زىادەپۇچۋون لە پىڭخەمبەران و پىاۋچاكانەۋە (۴ / ۳۱۲)؛ ئىنجا ھوكمى ئەۋ كەسەي نوپۇز دەكات لە دۋاي ئەۋ كەسەي ھاۋارى جگە لە خوا دەكات (۴ / ۳۱۴)؛ دروست نىيە پىشتەر مۇسلمان سلاۋ لە بى باۋەر بكات (۵ / ۳۴۲)؛ ھوكمى گەشتكردن بۇ ۋىلتانى كوفر (۵ / ۳۹۰)؛ سەرەدانى نىۋان ئافەرتانى مۇسلمان و نامۇسلمان (۴ / ۳۷۸)؛ ھوكمى مانەۋە لەگەل خىزاندا لە دەرەۋە (۴ / ۲۸۱)؛ ھوكمى شەپى لەبارەي كچىكى شىعە، سەرپەرشتىار پىڭكەي لىدەگىرى گىرپەستى قىران ئەنجام بدات (۴ / ۴۳۷)؛ رۋونكردنەۋەيەك لەبارەي تاقمى شىعە (۴ / ۴۳۹).

حوكمى حوسەينىەكانى پافىزەكان (۸ / ۲۳۰)؛ ھاندان لەسەر بوارەكانى
پاگەياندىن و دەبى بەجى نەھىلدىرى بۇ نەزان و لادەرەكان (۵ / ۳۶۹)؛ تەنگەھەنچىنى
بانگخوازانى گومپايى بە چاگەخوازن و زاناياى (۵ / ۲۹۲)؛ حوكمى پېشنوئىزى كردنى
كەسى دژەرا ۋەك كەسى ئەشەرى (۵ / ۴۲۶)؛ ھەر كەسىك سوربى لەسەر تاۋانكارى
نابى مۇسلمان لەگەل دابنىشى (۵ / ۴۲۵)؛ دووركەۋتەنەۋە لە ئەنجامدەرانى گوناھە
مەزنەكان (۵ / ۳۹۸)؛ دووركەۋتەنەۋە لەۋەي بە پاشەملە ياسى خەلك دەكات (۵ / ۴۰۱)؛
كۆمەلەي پاگەياندىنى پەيامى خوا (۸ / ۳۳۱).

حوكمى دەرچوون لەگەل كۆمەلەي ناۋبراۋ (۹ / ۳۰۷)؛ ھۆشدارىدان لە
حەبەشىيەكان و گومپايىكارىيەكەيان (۹ / ۳۱۵)؛ ھۆشدارىدان لە بىلاۋكراۋەكانى
مەسەرى (۸ / ۴۱۲)؛ نامۇزگارىيەك سەبارت بە نەخوئىندەۋەي بىلاۋكراۋەي (ليژنەي
بەرگى لە مافە رەۋاكان) (۸ / ۴۱۸)؛ كافر كردنى پچائى جارودى (۹ / ۱۹۳)؛
ھۆشدارىيەك لە بارەي كۆنگرەي پەكىن لەبارەي ئافرىت (۹ / ۲۰۳)؛ بىروباۋەرى
سۆفىيەكان پوچەلە (۹ / ۴۵۷).

چەند بابەتتىكى كەلتورى و پۇشنىر و پىكخراۋەيى: لە بەشى يەكخوئاسىدا
باسكراۋن، ۋەك: ۋتەيەك دەربارەي ھىرشى ھىزرى (۳ / ۴۲۸)؛ ئەركى زاناياى
لەبەرامبەر زۆرى پىكخراۋ و كۆمەلەكان (۴ / ۱۳۶)؛ بزوتنەۋە ئىسلامىيەكان (۲ / ۳۶۰)؛
كەمىنە ئىسلامىيەكان (۲ / ۳۷۰)؛ مەترسى خويىندەۋە كىتەبە ھىزرى و پۇشنىرىيەكان
(۹ / ۲۳۵)، ئەدەبى ئىسلامى (۷ / ۲۰۱)؛ بايەخدان بە كەلەپورى ئىسلامى و
مەترسىدارى بەشىكى (۶ / ۲۶۵)؛ ئايا ئىسلام بە زەبرى شمشىر بىلاۋبوۋەتەۋە؟ (۶ /
۲۸۷).

نامۇزگارى بۇگە نىجانى مۇسلمان لە رۇن كىرگەنەۋە يېرى تۇند رەۋانەى زانىيانى ھاۋخەرجى سەۋدى

چەند بابە تىكى زانستى: ئەمانەش لە بەشى يەكخوئاسىدا دانراون، كە دژەكەى ھاۋبەشدا نەنە! گونجان و تواناى رۇيشتە سەر ھەسارەكان و بەلگە لەسەر چەسپاۋى زەۋى و خولانەۋە و سورانەۋەى خۇر... (۱/ ۲۵۴).

ھەئەئەست لەبارەى شتە تازەكان : پىۋىستى ھەبۋونى دادگاى شەرىعى (۴/ ۵۷). بەراۋرد لە نىۋان شەرىعەت و ياسادا (۴/ ۵۷)؛ رەخنەگرتن لە ياساى بارى كەسىتى لە ھەندىك ولتاتانى ئىسلامىدا (۴/ ۱۲۶)؛ ھوكمى ئەۋانەى ياسا دەستكردەكان دەخوئىن يان بەۋانە دەئىنەۋە (۲/ ۳۲۵)؛ دياردەى شوفىران و خزمەتكاران (۴/ ۳۹۲)؛ ھوكمى ھىنانەۋە و ئامادەكردنى گيانەكان (۳/ ۳۰۹)؛ بەكارھىنانى ئاۋ پىرژىن تاۋان و خراپەيەكى مەزنە (۷/ ۳۹۹)؛ ھوكمى ئىسلام لەبارەى جەژنى دايك (۵/ ۱۸۹).

لەبارەى تىكۇشان و تىكۇشەرانەۋە: پلەۋپايەى تىكۇشان و تىكۇشەران (۲/ ۴۳۰). تىكۇشان تەنھا بۇ بەرگى كىردن نىيە (۳/ ۱۷۱)؛ نامەيەك بۇ تىكۇشەرە ئەفغانىيەكان (۵/ ۱۴۸)؛ لەگەل چەندىن ھەتۋاى زۇر لەسەر پىۋىستى پالپشتى كىردنى تىكۇشەران ئە ئەفغانىستان و بۇسنە و جىچان.... تاد.

سۆز و خۇشەۋىستى بۇ نىشتەمان دروست نىيە، مەگەر ئىسلامى بى و شەرىعەت جىيەجى
بكات

كاتىك يەكك زىادەرپۇچۋونى زىادەرپەۋانى لە تەكفىر كىردنى ئەۋانەى داندىنن بە (خۇشەۋىستى بۇ نىشتەمان) لەلاى تىكەل و ئالۇز بوو، شىخ ئىبن باز بەرگى لەد زىادەرپۇچۋونە گىرت، بەۋەى وتى: ((لەۋانەيە نىشتەمانەكەى ئىسلامى نەبى! جا چۇن نىشتەمانەكەى خۇشەۋى؟!)) (مجموع فتاوى ابن باز ۹/ ۳۱۷).

دەلىم: ئەمەش دەچىتە سەر لىكۆلئىنەۋەگەى ئىبن باز، ئەمە فەتۋاىيەكى مەترسىدارە، چۈنكە بۇ ھەر كەسىك ھەيە نىشتمانەگەى لە ئىسلامى بوون دەرېكات. دواتر فەتۋاكانى زاناكانيان كە پىيان وايە - بەپىي تىروانىنى ۋەھابىيەت - ھەر دەۋلەتلىك شەرع جىبەجى نەكات ئەۋا نا ئىسلامىيە. ئەم فەتۋاىيە كراۋىيە بۇ گەلانى جىھانى ئىسلامى، بەۋەى خۇشويستىن بۇ نىشتمان بىتپەرسىتىيە! ھەر بەم ھۆيە زۆربوونى رېژەى توۋندىرەۋى لە جىھانى ئىسلامىدا ۋ شانشىنەكە نابىتە سەرسامكەر بۇمان، چۈنكە ئەم فەتۋاىيە لە لايەن گەرە زاناكانى سەۋدىيەۋە دەرگراۋە. چەپلە لىدان: خۇچوۋاندەنە بە بى باۋەر ۋ كافران، سىمايەكە لە سىماكانى نەقامى! ھەرپامە (الفتاۋى الشرعية، كۆكردنەۋەى: الجرىسى، لا ۱۵۷۴ لە فەتۋاكانى ئىبن باز).

وتنى: ((صدق الله العظيم)): دەبى مۇسلمان خۇى لى دوۋربگرى، خوۋى پىۋە نەگىرى، چۈنكە بىدەيە (الفتاۋى الشرعية، كۆكردنەۋەى: الجرىسى، لا ۱۴ لە فەتۋاكانى ئىبن باز).

تۆقەكردن لە دۋاى نوپۇز: بەھەمان شىۋە بىدەيە (الفتاۋى الشرعية، كۆكردنەۋەى: الجرىسى، ۱۵۷۴ لە فەتۋاكانى ئىبن باز).
شىخ ئىبن باز فەتۋاى داۋە بە ھەرپام بوونى ھىنانى خىزمەتكارى نا مۇسلمان چ پىاۋ يان ئافرىت بى بۇ دوۋرگەى عەرەبى^(۱).
تەلەفزيۇن ۋ ھۆشدارىدان لەبارەيەۋە^(۲).

(۱)الفتاۋى الشرعية، جمع الجرىسى، ۳۱۰.

(۲)الفتاۋى الشرعية ۴۲۷.

نەكەتەۋە ژۇرەۋوژوور نەبىن ، ھەرۈدەھا چەم و رووبارو رۈگەو بانى تىادا بەدىھىناۋە ،
بۇ ئەۋەى رى دەرگەن و بەمەرامى خۇتان بگەن) . ﴿ وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ ﴾ (۳۱)

﴿الأنبياء﴾ . واتە: (لە زەۋىشدا كەژو كىۋەكانمان چەسپاندوۋە). واتە چىياكان زەۋىيان
پاگرتوۋە و چەسپاندوۋە و گرانيان كىردوۋە، بۇ ئەۋەى لار نەبىتەۋە و ھەئىيان
نەگىرپىتەۋە، ئەگەر جولا و شەزا ئەۋا چەسپاۋى روونادا.

زەۋى بەلگە و ئامازىيە بۇ گەۋرەۋىي بەدىھىنەرى پاك و بىگەرد، نىشانەيەكە لە
نىشانەكانى، ۋەك گىشت نىشانەكانى تىرى مەزنى ئەۋ، خۋاى مەزن باسى ئەۋەى
كىردوۋە خۇر و مانگ دەرۋن و مەلە دەكەن لەسەر خولگەى خۇيان، ئەمەشى لە دوو
ئايەتدا ئامازە پىداۋە، ئەۋانىش ئەم ئايەتانەن: ﴿ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ

وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴾ (۲۲) . واتە: (ھەر ئەۋ زاتەيە كە شەۋو روۋى بەدىھىناۋە ،
خۇرو مانگىشى دروستكىردوۋە ، ھەريەكەيان لە خولگەيەكدا دەسورپىنەۋە) ، ھەرۈدەھا
ئەم ھەرمائىشە: ﴿ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ

يَسْبَحُونَ ﴾ (۱۰) . يس . واتە : (نەخۇر بۇى ھەيە بەمانگ بگات "لە ھىل" و پىرەۋى
خۇى دەرېچىت " ، نە شەۋىش پىش روۋ دەكەۋىت ، بەلكو ھەريەكەيان لە خولگەى
تايبەتى خۇياندا مەلە دەكەن و بەئاسانى دەسورپىنەۋە). باسى ئەۋەى نەكىردوۋە زەۋى
دەسورپىتەۋە، ۋەك چۇن وا گومان دەبرى.

ئەگەر زەۋى سورابايەۋە ئەۋا خۋاى پاك و بىگەرد يان پىنخەمبەرەكەى (دروود و
سلاۋى خۋاى لىيى) بەئىمەى پادەگەياندا، كە ئىمەى لەسەر بەلگە و رۈگەيەكى رۇشن
ھىشتۆتەۋە، شەۋەكەى ۋەك رۇژمەكەيەتى، تەنھا كەسىك لىي لادەدات كە تياچوۋە.
سوپاس و ستايش بۇ خۋاى جىھانەكان)).

فەتوا و ۋا بۆچۈنەكانى زانائىيى تر

نەمۇنەنى تر بۆ ئەم تۆيزىنەۋدە (لە زانا و بانگخوزان)؛ لە زانا ناوخوايىيە
كارىگەرەكان لە دواى دوو شىخە موفتىيەكە ئىبن ئىبراھىم و ئىبن باز، ئەۋانەن:
ئىبن عوسەيمىن (دىارترىن زانا، لە دواى شىخ ئىبن باز، بەئام نەندامى لىژنەنى
فەتوا نىيە).

عەبدولعەزىزى ئالى شىخ (نەندامى پىشۋوى لىژنەنى فەتوا و ئىستاش موفتى گشتىيە).
سالىجى كۆرى غەصون (نەندامى لىژنەنى فەتوا، ۱۴۱۹ك كۆچى دوايى كردوۋە).
عەبدولرەزاق عەفىفى (نەندامى لىژنەنى فەتوا، نىزىكە ۱۴۱۹ك كۆچى دوايى
كردوۋە).

سالىح فەوزان (نەندامى لىژنەنى فەتوا).
عەبدولئەلى كۆرى جەرىن (نەندامى لىژنەنى فەتوا).
عەبدولئەلى كۆرى قعود (نەندامى لىژنەنى فەتوا).
عەبدولئەلى كۆرى غەدىان (نەندامى لىژنەنى فەتوا).
بەكرى باۋكى زەيد (نەندامى لىژنەنى فەتوا).
حەمود تەۋەيجرى (۱۴۱۳ كارىگەر و نەندامى لىژنەنى فەتوا نىيە).
عەبدولئەلى كۆرى حەمىد (۱۴۰۲ك كۆچى دوايى كردوۋە، نەندامى پىشۋوى لىژنەنى فەتوا بوۋە)

لە بانگخوزە ناۋدارەكان

سەفەرى جەۋالى (بانگخوزىكى كارىگەرە، نەندامى لىژنەنى فەتوا نىيە).
سەلمان عۆدە (بانگخوزىكى كارىگەرە، نەندامى لىژنەنى فەتوا نىيە).
عائىز قەرەنى (بانگخوزىكى كارىگەرە، نەندامى لىژنەنى فەتوا نىيە).
ناصر عەمر (بانگخوزىكى كارىگەرە، نەندامى لىژنەنى فەتوا نىيە).

جگە لەمانەش شۇيىنەۋارىيان ھەيە، بەلام ناۋبراۋان ديارترين و زمقترين لەسەر گۆرەپان، ھىچيان لە زىادەمۇچوونىكى پېشوتر و ھەلخەلەتانىكى دواتر سەلامەت نەبوونە، جا چ لە گۆرەپانى فەتۋادا يان بانگەۋاز ياخود بزوتنەۋەدا بى، ئىمە ھەزەمان لە دوۋانە كە ئەۋىش بىرىتىن لە شىخ سەلمان عۆدە (بەۋەى لە پەرسىتى جەماۋەرەۋە دەربىچى و بىتە ناۋ خۇدى خۇابەرسىتىۋە، ھاۋسەنگىكەى كورت نەكاتەۋە لەسەر كۆمەللىكى بەرتەسكى ھاۋەلانى)، شىخ عايىز قەپەنى (با وىژدانى خۇى بىكاتە دادۋەر و تەنھا خۇيىندەۋە زىاد نەكات و لە مەزھەب نەترسىت)، سەبارەت بە شىخ سەفەر و شىخ ناصر مەمەر، ئەۋا — لەۋەى دەردەكەۋى — ھىچ ھىۋايەك نىيە بەۋەى بگەپنەۋە بۇ سەر راستى، چۈنكە يەكەمىيان ئالۋدەيە بە ئىبن تەيمىيە، تەننەت بە فىل و بادانەۋە و ھەلبەستىن و نەصب و سىياسەتەكانى، ھەر كەسىكىش ئىبن تەيمىيە تىدا تۈبىتەۋە بەم ھەمۋە دەردانەۋە، ئەۋا ديارە سزاكەى لاي خۇا بى بەشۋوون دەبى لە رېنۋىنى كران، دوۋەمىيان شايستەى لىكۆلپنەۋە نىيە، لەۋانەيە لاي خۇا پاساۋدار بى.

ئەۋە نمۇۋنەيەى تۈيۋىنەۋەى لەسەر دەكرى (لە كىتەب و دانراۋەكان)

كىتەب و دانراۋەكان زۆرن (زىاترن لە ۳۰۰ دانراۋ)، فەتۋا و پا و بۇچوونەكان لە كىتەبەكاندا پەرش و بلاۋن و جگە لەمانەش گەللىك زۆرن، ھەر ئەمانەش بىنچىنەن، چۈنكە پىشت بەستىن بە فەتۋا گۈيىزراۋە زارەككىيەكان زۆربەى جاران گومان ھەلدەگرى، ئەگەر نا زۆر فەتۋا و پا و بۇچوونى نامۇى ئەۋانە دەبىنىن كە كەملىك پىش ئىستا ناۋمان ھىنان.

پىش خىستەنەۋەى چەند نمۇۋنەيەك لە ناۋەپۇكى ئەۋە كىتەبانە لە فەتۋا و پاۋ بۇچوونەكان، ئەۋا باشتە ئامازە بىكەين بە ئەندازەى ئەم دانراۋانە.

رېژەى ئەۋ كىتېبانەى ۋەك نەۋنەى لېكۆلېنەۋە ۋەرگىراۋن

مەجموع فەتاۋاى لېژنەى ھەمىشەىى، كە گەىشتۈۋەتە ۲۴ بەرگ.
ھەرۋەھا فەتاۋاكەى ئىبن عوسەىمىن كە نىكەى ۲۵ بەرگە، لەگەل كىتېبەكانى كە
زىاترن لە ۱۰۰ كىتېب.

كىتېبەكانى ھەمودى تۈەىجىرى گەىشتۈۋەتە ۴۰ دانراۋ.
دانراۋەكانى سالىھ فەۋزان نىكەى ۲۰ دانراۋ.
شىخ بەگرى باۋكى زەىد زىاتر لە ۶۰ كىتېب.
بانگخۋازانىش ھەزاران كاسىىتى تۆماركراۋ ۋەدىان كىتېبان ھەىە.
نەمە جگە لە كىتېبەكان شىخ ئىبن باز ۋ شىخ ئىبن ئىبراھىم، كە پېشتىر
تۈىژىنەۋەدىان لەسەرركرا.

ھەرۋەھا جگە لە كۆمەلە دانراۋەكانى شىخ مەھمەدى كورى عەبدولۋەھاب ۋ
قوتابىيەكان ۋ قوتابخانەكەى تا سەرەتەى سەددى رابردۈۋ، نەۋنە ۋەك: كىتېبى (الدرر
السنىة)، (ئەمەىان پېشتىر تۈىژىنەۋەى لەسەر كراۋە ۋ نەۋنەى لەسەر نەمەىش كراۋە).
ئەم ۳۰۰ كىتېبە كۆى كەرسىتەى لېكۆلېنەۋەى ئەم تۈىژىنەۋەىيە، تەنھا (۲۰۰
كىتېب)! چۈنكە ھەندىك كىتېب جەند بەرگىكن، بەمەش لەۋانەىيە كۆى بەرگ ۋ
بەشەكان بگاتە نىكەى ۵۰۰ بەرگ لە نىۋان بەرگى مەزن ۋ بەرگى بچوك لەم
تۈىژىنەۋەىيەدا.

جۈرى ھزرو را ۋ بۇچۈۋن نىۋ ئەم كىتېبانە

بەلام بەخۇشبەختىيەۋە زۆربەى فەتاۋا ۋ را ۋ بۇچۈۋنەكان دووبارەن...
خەرىكە كىتېبەكان بىنە يەك كىتېب...

بەلكۈ ئەگەر شتە دووبارە بوۋەدەمەكەن بىرىنچە، لە ھەر كىتەپكە لەم كىتابى،
ئەوا دەرەكەت كە ئەم (۵۰۰ بەرگە) تايىبەت بە يەك بابەت كە بىرۋاۋەر، لە يەك
بەشى بچۈكى زىاتىر لى دەرناچى، پۈختەكەشى ئەمەى خوارەۋەيە

پۈختەى بىرۋاۋەر لەم كىتابى

زمان حالى بىرۋاۋەر لەم كىتابى دەئىت:

مۇسۇلمانان — جگە لە خۇمان -، دابەشبوۋە ئەنىۋان بى باۋەر و بىدەجى، ھەر
دوۋ بەشە ناۋىراۋەكەش دەبى تۆبەيان لىۋەربىگىرى يان بىكوزرىن.
بەئام دوۋ كۆسپەمان لەبەردەمە، يەكەمىيان: دەسەلات رەزامەندى نادات لەسەر
ئەمە.

دوۋەمىيان زۆربەى خەلك حەقىقەت و راستىنەى ئايىن نازانن و شارەزا نىن لىي.
بۆيە دەبى لىرەدا كار لەسەر دوۋ بەرە بىرى:

يەكەم: بەرەى دەسەلات

دەبى زمانخۇشى بۇ دەسەلات بىرى و نەرمى لەگەل بىۋىرى و بەلاى خۇماندا
لارى بىكەينەۋە، بۇ ئەۋەى بىرۋاۋەرەكەى بىتە ھەمان بىرۋاۋەرەى خۇمان، ئەۋ
ھەستەى لا دروست بىكەين كە ئىمە پىشتىنى پارىزەرى ئەۋىن، چاكە و بەرژەۋەندى
ئەۋ لەگەل ئىمەدايە؛ و خراپە و زىانىشى لەگەل جگە لە خۇماندايە، بەئىنى
پاداشتى زۆرى پىدەرى، ھەر كاتىك بەخشى پىشكەش ناۋەندىك كىر يان كىتەپكى
بۇمان لە چاپدا ياخود مزگەۋتىكى دروستكىرد، ھەرۋەھا بۇ ئەۋەى پۈۋمەلى سىياسىمان
بۇ دابىن بىكات كە لە ميانەيدا دەگەين بە دەرەۋە.

دوۋەمىيان: بەرەى خەلكى سادە و تازە پىگەشتوۋ

ئەۋانە دەگۆرىن لە ميانەى شارەزاكىردىيان لە بىرۋاۋەرەماندا، ھۆشدارىدانى
دوۋبارە لەبارەى مەزھەبەكانىيان، لە پىگەى فىركىردن و وتار و فەتۋا و كىتەپ، بۇ
ئەۋەى بىنە ئۈمەتى ئايندە، لە سەرۋىەندى بەردەۋامبۈۋنى فشار لە پىي لايەنە

حكومييه كان لە ميانەى ھىركردن و دادگا و ناسايش و كتيپ...تاد، ئەوا ئەد مەزھەبانە دەتويئەۋە.

جا ئەگەر دەسەلاتدار و خەلك باش بوو، ئەوا گۆرەپانى ناوخۇ دەسازىت و پاك دەيتتەۋە، تەنھا بۇ خۇمان دەيت.

ئەو كاتە پروو دەكەينە گۆرەپان و مەيدانى ئىسلامى، ئىنجا جىھانى. ئەمە نىزىكەى ستراتىژىيەتى ئەم كتيپانەىيە كە بە پەرش و بىلاۋى لە لاپەرەكانياندا ھاتوون.

لەۋانەىيە ھەندىك پىيان ۋابى ئەم ۋىنەىيە لەسەر ۋاقىع جىبەجى نابل. بەلام ئەۋەى ئەم كتيپانەىيە بخوئىنئىتەۋە، ھىمايە نەئىيەكانيان بزانى، دەزانى ئەو جىاۋازە لەۋەى گومانى باشى بە ۋەىيەك بردوۋە كە شىخ فلان ۋتويەتى يان پروونكرىنەۋەىيەك كە لە ژىر فشارى بارودۇخى سىياسى دەرچوۋە.

ئىمە دەمانەۋى راستى (رەگ و پىشەكانى زىادەرۋچوون) بزانىن، بۇيە دەيت لىرەدا تەۋاۋ پۇشن و پروونبىژ بىن، يان بەلايەنى كەمەۋە دەيت فرە خوئىندىنەۋە لە نىۋان گەشبين و رەشبيندا قبول بىكەين، دواتر لە پاش توئىزىنەۋە بىرپار لەسەر بەلگەى فلان يان فىسار تاقمە بدەين.

سەرنج لەسەر ئەم ستراتىژىيەتە

بۇ سەرنجىدان لەسەر ئەم پوختەى پابردوۋ دەئىم:

بەلام كىشەكە ئەۋەىيە سەرەتاكە ھەئەىيە، مەبەستم ئەۋەىيە دەستىپكى زىادەرۋچوون بە تۆمەتباركىردنى مۇسلمانان بەم تۆمەتە ھەئەىيە.

ئەو سەرەتايەى بە تەكفىر كىردنى مۇسلمانان دەستىپىدەكات، ئەوا خۋاي گەۋرە سەرگەۋتن و فەپ و بەرەكەتى تى ناخات.

مەگەر سەرگەۋتنى كاتى و قۇناغى، كە زۆرى پىناچى مامۇستايانى دويىنى شىكىست دەخۇن و بۇ سەردەمى پىشوو دەگەرپىنەۋە.

ئەمەش بەیەكدانانەكە بە بەردەوامى دەهێلێتەوه.

پێگەى ھەرە كورت لەم خولانەوھى، ئەوھىە زیادەرۆچووانپازى بن بە كۆمەلگەيەك وەك كۆمەلگەكەى پێغەمبەر (درود و سلاوى خواى لێبى)، دەبى پازى بن بەوھى كۆمەلگەكەمان باشتر نابى لە كۆمەلگەى پێغەمبەر، خواى گەورە وىستى وابوو تێكەلێك لە كۆمەلگەى پێغەمبەردا بى، ھەر لە كەسى بەدرى تا عەرەبى دەشتەكى و تا دەگاتە كەسى دووروو، تەنانەت تا جولەكە و نەسرانى (بەروانە: پەیماننامەى مەدینە).

خواى بالادەست بە پێغەمبەرى فەرموو: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ﴾ البقرة. واتە: (ئەى پێغەمبەر "درود و سلاوى خواى لێبى" ھىدايەت و ڕێنمووى و موسولمانکردنى ئەو خەلكە لەسەر تۆ نییە).

ئایا زیادەرۆچووان دەیانەوێ خەلك بە زۆرەملێ بكەنە باوەردار؟! لە كۆمەلگە سعودیەكەماندا، دەبى زیادەرۆچووان ناخى خۆیان رابێنن لەسەر ھەرمان و ھەربوونى فرە قەدەرى و چارەنووسى، مافەكانیش دەبى بەیەكسانى بۆ ھەمووان — ھەموو موسلمانان — ھەبن.

لە مال و سامان و ھاوسەرگى و بە موسلمانان دانانى ھەمووان. مەگەر كەسێك پازى بى بەوھى بە نا موسلمان ناوبىرێ، لێرەدا چەند ھوكم و یاسایەكى تاییبەت ھەن خوین و مالى دەپاریزن، لەگەڵ كورت ھەلھێنان لە ڕوونکردنەوهى بەلگە و بیستنى بەلگەدا.

سەرھەتای زیادەرۆچووان مەترسیدارە، ھىچ پەيوەندیەكى بە ئاینەوہ نییە.

ھەلەى سەرھەتا

ئەو سەرھەتایە بە تەكفیر كردنى موسلمانانەوہ دەست پێدەكرێ، بە موسلمانبوونى بى باوەر و كافرەكان كۆتایی نایەت، جیاوازیش لە نیوان دەستپێكى

پېغه مېهر و د دستبېکي زياره پوځووان، نه و ديه پېغه مېهر د هستي گرد به دانانې نه و دې بنچينه له هاو د لاندېا ئيسلام و موسلمانيتيه.

هەر بۆيە سوربوونی پىغەمبەر لەسەر چەسپاندى ئىسلامىتى مۇسلمانان.
 رەتدانهوى ئەوى دەلىل فلان دوو پروو و فيسارە بۆ خۇپاراستن شايەتمانى هێناود.
 ئەم سوربوونە هاوتا بوو لەگەڵ سوربوونی زىادەرچووان لەسەر چەسپاندى
 هاوبەشدانان و بىدعەچىتى مۇسلمانان و رەتدانهوى ئەو كەسانەى دەيانوت: ئەوان
 نوێژ دەكەن و شايەتمان دەهێتن و رۆژو دەگرن... تاد.

بېغه مېهر (درد و سلاوى خواى ليښى) به خوى بهرپه رچى تۆمه تى تۆمه تبار
گراومگانى دمه دايه وه.

زیادہ پڑھو اور بہ خویان نہ رکی پڑھنا وہی مسلمانیت مسلمانان لہ نہ ستو
دہگرن.

ليڙهه ناگري زياده پڙچو و اتان سهرگه وتوو بن، تا رازي نه بن به پايه نديون به په پره و رڼبازي پڼغه مبه روه، له حوكم و برياردان له سهر خه لك و كرده و بوروبو اوريان.

زۆرى كتيبه كان ماناي فره هزرى ناگه يه نى

بیروباوهری (۵۰ بەرگه‌گه) هه‌مووی ده‌خولیته‌وه به‌دهوری چه‌سپاندنی
هاوبه‌شدانانی موسلمانان یان گوم‌پابوونیان یاخود پیویستی رق لی‌بوونه‌ویان و کۆچ
کردن و دوورکه‌وتنه‌وه لییان و تۆبه لی‌وه‌رگرتنیان و کوشتنیان نه‌گهر کرا.

نزیكهی نیوهی فیهی (۵۰۰ بهرگهه) بهدهوری چهپامی ئهو شتانهدا دهخولیتهوه، كه راجیاییان لهسهره، ههر له وینهگرتن و گووانی و مؤسیقا و پهیکه و بازرگانی بانکهكان و سیستهه و یاساكان (كه زۆربهیان دهچنه ناو بازنهی بهرژهوهندییه رههاكانهوه) ... تاد.

نامۇزگارى بۇگە نىجانى مۇسلىمان ... لە پون كىرىنەۋى بىرى تونىد ۋەۋانەى زانايانى ھاۋچەرخى سعودى

نىۋەكەى تر فىقھى (۵۰۰ بەرگەكە) لە كىتەبەكانى ترىدا ھەن، لەۋانەيە پىشتەر لە كىتەبەكانى مۇسلىماناندا نووسرايى، لە شىۋازى نوپۇز و ھەج و مەرجەكانى پۇزۇو و زەكات و ياسا و ھۆكەمەكانى ھاۋسەرگىرى و تەلىق. ئەمەيان ھەمۇوى چىرۆكىكە.

زىادەپۇچوون چىيە؟

لەبەر ئەۋەى زىادەپۇچوون دووبارە دەپىتەۋە، ئەۋا ۋاباشە لىردە پىناسە بىرى، ئەگەر بەگىتىش بى. پىناسەى لىزىنەى ھەمىشەىى ھەتۋادان ۋەردەگرىن، كە لە ۋەلىمى ئەم پىرسىارەدا ھاتوۋە: ئەۋ ئەندازەيە چىيە كە ئەگەر مۇقۇ تىپەپىرپىنى لە ئايندا، بە زىادەپۇچوون دادەنرى؟ پىناسەى زىادەپۇچوون چىيە؟ ۋەلىم:

((ئەۋ ئەندازەيەى ئەگەر مۇقۇ تىپى بىپەپىرپىنى لە ئايندا بە زىادەپۇچوون دادەنرى، ئەۋ بىرىتەيە لە زىاد قۇلبوۋنەۋە لەۋەى شەرىع دايىناۋە، زىادەپۇچوون: قۇلبوۋنەۋەيە لە شىكىدا و بە زۇر گونجاندىيەتى، پىغەمبەر "درود و سىلاۋى خۋاى لىبى" رىگىرى كىردوۋە لە زىادەپۇچوون لە ئايندا، ئەۋەى گەلانى پىش ئىۋەى تىابىردوۋە، زىادەپۇچوونىان بوۋە لە ئايندا...))^(۱)، ئەۋەندە مەبەستە. دەلىم:

ئەگەر مۇسلىمانىت بىنى ۋتى مۇسلىمانم، پىۋىست ناكات بە زۇرەملى پىشكىن بىرى بۇ دل و نىيازەكەى و ھۆكىمى ئىسلام لەبارەيەۋە، ئەگەر سەرىپچىيەكت لى بىنى، ئەۋا بە ھەلە دايىبى ئەۋەك كۇفر و ھاۋبەشەدانان.

(۱) فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث والإفتاء (۱/ ۲۸۲)، جمع احمد بن عبدالرزاق الدويش، طبع دار المؤيد.

نامۆڭگارى بۆگە نىجائى مۇسلمان ... لە رۆن كىرگەن دەۋى بىرى توند رەۋانەى زانا يانى ھاۋچەرخى سەۋدى

دان بەمەدا دەننن لە پروۋى تىۋرىيەۋە، سەبارەت بە جىبە جىڭرىدىن ئەۋا رۆچۈۋى
ۋ بە زۆر گونجان ھەموۋى لای ئەۋانە.
خوای مەزن ھەموۋان سەركەۋتوۋ بىكات بەرەۋ ميانرەۋى ۋ ھاۋسەنگى.
دوۋرکەۋتەۋە ۋ فەرامۆشكىردنى زىادەپرەۋى ۋ رۆچۈۋى.

به شی سیاه م

چەند نەمۇنە و وردەكارىيەكى تۇيۇنەنەۋەكە لە فەتۋا ورا و بۇچوونەكان

سەرەتا

تەكفىر كىردى زۆرىيە مۇسلمانان بە دىيارترىن و مەترسىدارترىن تىيىنى دەمىننەۋە لەسەر ھىزرى ناۋخۇيى، ماددە و كەرەستە تەكفىر يەك شتە، ئەۋە مۇسلماننىكى بى تاۋان كافىر بىكات - لەۋانەيە مۇسلمان لە بۇچوونىك يان كىردەۋەكەدا ھەلە بىكات - ئەۋا بۇ ئاسانە تەكفىرى ئەۋ كەسەش بىكات كە ستەمى كىردەۋە يان پىروپاگەندە ستەم و گەندەلە لەبارەۋە كىراۋە، بەتايىبەت كە پەۋشتى فەتۋا ئەۋەيە جىۋاۋى ناكات لە نىۋان كەسىك و كەسىكى تىرەۋە لەسەر بىنچىنە شۇيىن و پىنگە يان دەسلەت ياخۇد پەۋە پاىيە. ھەلەى ھۆكەمە عەربى و ئىسلامىيەكان - بە دىنلىيەۋە بە دەۋلەتى خۇشمانەۋە - لەۋەدا خۇي دەمىننەۋە كە ئاگادارى تەكفىر و كەرەستە و پەگ و پىشە و سەرجاۋەكەى نىن، گومانىيان ۋايە مادەم ئەم فەتۋايانە مۇسلمانان بە مەزھەبى خۇيان دادەنن ئەۋا ھىچ زىيانىكى نىيە.

نا ۋانىيە... ئەمە ئەۋ شتەيە زىادەپۇچۋان دەيانەۋى بىگەيەنن بە دەسلەتدار و ھۆكەمەتەكان.

بەلام راستىيەكان - لە ھىزىر و ۋاقىئەدا - ئەم پىروپاگەندەيە بەدۇرۇ دەخەنەۋە، گىشتىگىرى ھىزرى تەكفىر بۇ ھەمۇۋان لە كەسى سادە و زانا و دەسلەتداران ۋا دەكات سەنگى ھەبى و جۇش و خىرۇش بە تۇيۇر دەدات بۇ تاۋتۇي كىردى، چۈنكە ئەگەر تەكفىر كورت ھەلەت لە كەسى سادە و لاۋازدا و كەسى پەۋە پاىيەدارى فەرامۇشكىرد، ئەمە ماناى ۋايە دابەزىۋەتە پەۋە ھەرە ژىرەۋە، شاينەنى تۇيۇنەنەۋە نىيە.

كارىگه رى ته كفىر له سهر ناويانگى شانشينه كه

ئەمە شتىكى راستە، بادانەوہ نىيە بۆ پشتگرتن لە بىرۆكهى نويسازى، بەلام ئەمە واقىعه كەيه، راويژكارىش باوەر پيكر اوە.

ئەم پرسە (تەكفىر) بە كورتى و پوختى و رەگو ريشەكانى لەلای ئىمە هەلقولان، پەيوەندى بە هەموو موسلمانەوہ هەيه، دەيانوروژىنى، وا دەكات بە چاويكى سوک سەيرى شانشينەكە و رۆلەكهى لە جيهانى ئىسلامدا بکەن، ئەمە ئەو تەكفىرەيه كە گشتينراوە بەسەر زۆربەى موسلماناندا: شيعە و سۇفى و جەهەمىيەكان (ئەم نازناوہ بۆ ئەهلى سوننە بەكار دەهينن لە شوينكەوتووانى مەزەهەبى ئەشعەرى) جگە لەوانيش. دەبى حكومەت رۆلى يەكلا كەرەوہ لەم بابەتەدا بگيرى، يان دەبى بلێ ئەو لەگەل ئەم فەتوا و كتيبەنەدايە، ياخود نابى مۆلەت بەوانە بدات، دەولەت بەكاربەهينن بۆ خزمەتى مەزەهەب و ئەو هەلانى تىيەدايە لەبارەى ئىسلام و موسلمانان.

بەئى – لە پرووى رەوشتى و زانستىەوہ – دەبى ئەم تىيىنيە بە زىندوووى بيمىنيەوہ، چونكە ئەوہى ئەم رۆژانە دەيبينن لە حەلال كردنى خوينى موسلمانان لە عىراق و پاكستان و جەزائىر و جگە لەو وڵاتانەش، چەندىن ھۆكارى ھەيه، فەتوايە تەكفىريەكان كە لە كۆمەلگەكەماندا دەر دەچن لە بەرپرسيارىتيما ناختەن، ئەگەر بلێن رەنگدانەوہى ديدى كۆمەلگە و دەولەتەكەمان نىيە بۆ ئەوانى تر، ئەگەر ھەندىك فەتوا لە ئەزھەرەوہ دەر بچن سەبارەت بە تەكفىر كردنى ئىمەى سعودى، ئەوا حوكمەتى ميسر بەشيك لە بەرپرسيارىتى ھەندەگرى.

لەبەر ئەوہى لەسەر كۆمەلگە و دەولەت پيوستە؛ چاودىرى ئەم زىادەرپۆچوونە ھەريە بکات و گفتوگو لەگەل ئەم موفتى و زانستخوازانە بکات، كە خاوەنى ئەم ھەزمەن، لىرەدا ناليم ئەو موفتيانە ناچار بکړن بە دانى فەتوايەك، كە بپروايان پيى نىيە؛ بەلام ئەم فەتوايە تووند و تيزانە لە دژى موسلمانان، يان ئەوھتا لە نەزانى و

نەشارەزايى بەۋانى تر سەرچاۋى گرتوۋە، ياخود لە بى ئاگابوون لەو بەلگەنى
مۇسلماننى ئەو دەجەسپىنى ھاتوۋە.

ئەگەر ھۆكەرگە، نەشارەزايى بى بەۋانى تر؛ ئەۋا پىۋىستە لەسەرمان، وپنەى
تەۋاۋ بۇ موفتى و زانايان بگوازينەۋە، تەننەت ئەگەر ئەم كارە، وابخوۋى
موفتىيەكان بىرئە گەشتى دۆزىنەۋە و گەتوگۇ نامىز لەگەل مۇسلمانانى تر، لە
مىسەر و شام و عىراق و مەغرىب و عومان و يەمەن و ئىران و پاكىستان و توركىيا...
تاد.

ئەگەر ھۆكەرگە، لاۋازى بەلگە ھىنانەۋە و دابەزاندى بەلگەى تايبەت بە
ھاۋبەشدانەران بى لەسەر مۇسلمانان، ئەۋا كاتە پىۋىستە جىۋاۋازىيەكانى نىۋان
مۇسلمانان و بى باۋەپان پوون بىرئەۋە، جەخت لەسەر ئەمە بىرئەۋە بۇيان،
ئەگەر ئەم كارە پىۋىستى بە پىشت بەستى بى بە چەند زانايەك لە جىھانى ئىسلامى
و ھىنانيان بۇ گەتوگۇ لەگەل زانايانمان، ھاۋشېۋەى ئەۋەى لە (پەيماننامەى مەككەى
پىرۇزدا) پوۋىدا، كە تىايدا داننرا بە مۇسلماننىتى و شەرىعبوونى ھەشت مەزھەبە
ئىسلامىيەكە، تىايدا پولىك لە زانايانى پىزى دوۋەمى شانشىنەكە تىايدا
بەشداربوون.

كەۋاتە دەۋلەت و كۆمەلگە، دەتۋان شتى زۆر و كاريگەر بىكەن، بەلام بى دەنگ
بوون لە ئاست ئەم ھەبارە و جۆرە لە تەكفىر كىردنى مۇسلمانان و بەسوك
سەيركىردىيان – سەربارى دەرگەۋتن و پۇشنى و بلاۋبوونەۋەى – شتىكى دوۋد
كەرە، تەنھا گەتوگۇى نىشتىمانى بەس نىيە بۇ ئەمە، كە پۇز دۋاى پۇز لاۋاز دەبى،
فەتۋايەكىش بەس نىيە كە بە فشارى بارودۇخ دەرگراۋە، بەلكو پىۋىستى بەكارى
بەردەۋام و سەخت و دوور و درىز و كاريگەر ھەيە، ئەمە سەرەتا ھەموۋى بۇ
بەرزەۋەندى كۆمەلگەكەمانە، ئىنجا بۇ كۆمەلگە مۇسلمانەكان.

ئامانچ خستنه پرووى ئهه شتانه نيبه، بهوهى حوكم لهسهر ههنديك له موسلمانان بدرئ، بهوهى راستيان پيكاوه، ههنديكى تريش ههلهيان پيكاوه، بهلكو ئامانجى چهسپاندنى موسلمانيتى ههمووانه، ههروهها سهلماندنى ئهوهى خوئين و ماليان پاريزراوه، يهكسانن له ماف و نهركهكاندا.

كيشهى زانا و موفتى و زانستخوازه شهريعيه كانمان، ئهوهيه پييان وايه ئهوهى لهگهليان راجياوازه مافى موسلمانيتى و هاوлаты بوون و خوئين و مال پاريزراوى نيبه، ئههه كرپوكى كيشهكهيه، پيشهكهيه بۆ پرسى بهبيدعهجى دانان و تهكفير كردن.

بهو مانايه: ئهگهر (سهلهفويهكى زيادهرپوچوو) باوهري هيئا بهوهى خوئين و مالى من پاريزراوه، ئهوا تۆمهتباركردنى ئهه بۆ من به كوفر يان بى دىنى ياخود بيدعهچيتى يان عهلمانيهت ياخود نهتهوه پهستى، دواى ئهوهى باوهري به پاريزراوى خوئينى من ههبووه، ئهوا ئههه سوكتره، ئهه دۆخه باشتريشه لهوهى باوهري به موسلمانيتى من ههبي و خوئين رشتنى منيشى پى دروست بى!

پرسى خوئين بابتهتى سهههكويه! دواتر تهكفير دى، چونكه هوگارى خوئين رشتنه.

ئينجا به بيدعهجى و به گومرا و به تاوانبار دانان دى... چونكه زۆربهى

زيادهرپوچووان هاودهنگن لهسهر سزادانى كهسى بى باوهر و گومرا...

دهبى كهسى تووندرهه - له ههر مهزههبيك بى - تيبگهيه ندرئ، كه خوئينى

هاوлаты نا جهنگاوهر چهپامه، تهنانهت ئهگهر بى پرواش بى... ئهوهش كه پيشينانى

مهزههب - جا ههر مهزههبيك بى - نووسيويانه، ماناي ئهوه ناگهيه نى شهري

دابهنيندراوه، بهلكو بريتين له وتهى مروف، كه نه بهههشت و نه دۆزهخيان

بهدهسته.

لهگهه گرنگى لهبهرچاوگرتنى ژياننامهى پيغمبهر و ههلسوكهوتى لهگهه

دووهرپواندا، كه چۆن مافهكانيان پاريزراو بوونه، وهك: هاوهلانى تريان.

ئەم كارە پىۋىستى بە پۇشنىرى تازە ھەيە لەبارەى مەزھەبەۋە، ئەگەر شتىكى
نوئىشەبى بۇ پىشنىزى گشتى ئىسلام، بەلام شاراۋە و كپ كراۋە، كە خۇ ھەلگىشانى
مەزھەبى شاردۋىەتەۋە.

ئەم بىرۋكانە لە كۆن و نويدا، بوونيان ھەبوۋە لە پىشنىزى بەشىك لە
مۇسلماناندا.

دەبى دەۋلەت و كۆمەلگەكان، قولى قەيرانە ھزرىيە كەلەكە بوۋەكە بزانن
بەدرىزايى سالانى رابردوۋ، لە دەرەنجامى زالبوونى ھوكمپرانان و بەكارھىنانى زاناپان
ۋەك ئامرازىك بۇ پاكتاۋكردنى دژەپراكان، كە چەندىن بنەما و بنچىنە دانراۋن بۇ
رېشەكىشكردنى دۈزمنانى دەۋلەت، بە تىپەپىنى كات ئەم بنەمايانە بوۋنەتە شەرىع و
ياسا، نەۋەك كۆشش و بۇچونىكى مەۋى.

پرسەكە تەنھا پەستبۈۋىكى سىياسى نىيە، بەلكو ھەلەيەكە بەرامبەر بە شەرىع

ئاتوانىن قەناعەت بەۋانى تر بىكەين، بەۋەى دەۋلەت ھىچ كارىگەرىيەكى نىيە
لەسەر زانا و دامەزراۋە ئاينىەكانى لاي خۇمان، ھەروەك ئاتوانىن بلىين فەتۋاكانى
دەستەى گەۋرە زاناپان دژى تەكفىر و تەقاندنەۋە – ئەگەر واشبى لە چەند
فەتۋايەكى ھەلاۋىردراۋى خاۋەن دۇخى تايىبەتدا – تىكگىراۋن، تيايدا پاشىنان راپان
لەگەل پىشنىنان جىاۋازە، ھەر چەندە ستايشى كتىپ و فەتۋاكانى پىشنىنان دەكرى و
ۋەسىەت دەكرى بەۋەى بخۈندىرئەۋە.

مردنى بزافى پەخنىيى لە ناو سەلەفىيەتدا، يەككىكە لە گەۋرەترىن ھۆكارەكانى
ئەم مەگەرسات و نەھامەتىيە، سەربارى دژايەتى كردنى پەخنى ناوخۈي.

ھەممۇ ئەو ھۆكارانەى دەوترىن، ۋەك: يارمەتىدانى ئىخۋان و بىرۆكە و ھىزىرەكانى ئەفغانىستان، ئەمانە ۋىردەكارى و پەراۋىزن لەسەر دەقى كىشەكە، ئەۋىش ئەۋەپە ھىزىر ناۋخۇبى لە پەسەناپەتى و كورت و پوختىەكەيدا: ھىزىكى تۈۋىندىرەۋى زىادەپۇچۈۋە، ئەگەر دەتەۋى بلى: تەكفىرىيە.

ئەمە كىشەى سەرەككىيە، دايكى كىشەكانە، كە بەدەۋىرىدا دەسۈرپىنەۋە، باسى ھۆكارە يارمەتىدەمەكان دەكەين، بىئامازە كىردن بە كىشە سەرەككىيەكە، ھەر كاتىك پەيىمان بە كىرۈكى كىشەكە بىرد، دانماننا بە بىنچىنەى كىشەكە، ئەۋا ئەمە ۋىردەكارىيەكان دەھەژىنى و لاۋازىان دەكات.

دەمەخت؛ ھەر چەندە لق و پۇپەكانى بىرى، ئەۋا ھەر بەزىندۈۋى دەمىنپىتەۋە، ئەۋەى لىى بىراۋە دەگىرپىتەۋە، ھەر لقىك لە جىاتى لقىك، ھەر گەلپەكىش لە جىاتى گەلپەك دىنپىتەۋە.

ئەگەر پەگ و پىشەى لق و پۇپەكانت بىرى، ئەۋا ئەگەر كەمىكىش پىۋە بچى، ئەۋا بەخۇيان دەمەرن.

لىرەدا پىۋىستە، ھىچ كەسىك ۋا لىم تىنەكات مەن داۋاى بىرىن و پىشەكىش كىردنى ۋەھابىيەت دەكەم، نا ئەم داۋايە ناكەم.

كه له كه بوونى په راويزه كان هه ره شه له سه ر بنچينه ره سه نه كه

خودى وههابيهت ده ئيت: گوزارشت ده كه م له ئيسلامى راسته قينه و پاك و پوخت.

باشه، ئايا ئيسلامى پاك و پوخت پيش وههابيهت بوونى هه بووه يان نا؟
ئه گهر پيش وههابيهت هه بووبى؟ ئه وا كيشه نيه ئيمه ئه م فه توا و را و
بو چو و نانه ته كفيريانه فه راموش بكه ين، ده ست به خودى ئيسلامه وه بگيرين؟ ئه مه
ئه گهر راستگۆ بين له وهى نامانجمان بانگه وازه بو ئيسلام، نه وهك بۆ كه سه كان.
ئه گهر نه شبووبى؟ ئه وا خه سه له ته سه له فييه ته كهى نامينى، خه سه له ته
مه زه ه بيه كهى ده جه سپى (ئه مه ئه و شته يه كه شوينكه وتووانى ئه م سه له فييه ته
رمتى ده كه نه وه). شتيكى تيبينى كراوه هه ر كاتي ك مه زه ه بي ك له سه ر يه كي كى تر
كه له كه بوو، ئه وا زياده ر پو چو و ن زياد ده بى و لي بورد ه بى و هاوسه نگى كه م ده بيته وه.
ئيسلامى لاى ئيبين ته يميه، ئاسان و ميهره بانتره له ئيسلامى لاى وههابيهت.
ئيسلامى لاى چوار پيشه واكه، فراوانتر و ميهره بانتره له ئيسلامى لاى ئيبين
ته يميه.

ئيسلامى لاى هاوه له مه زنه كان ميهره بانتر و فراوانتره له ئيسلامى لاى چوار
پيشه واكه.

ئيسلامى ده ق فراوانتر و ميهره بانتر و مرو ف دوستانه تره له ئيسلامى ميژوو و
ئيسلامى په راويزه كان.

كه واته ئيمه ده نالئينين؟ به ده ست كيشه كى كه له كه بوونى په راويزه شرو ف ه بيه كان،
كه وه لامگوى بارودوخه سياسى و مه زه بى و كو مه لايه تيه كانه، گيرمان نه خوار دووه
و نا نالئينين به ده ست ئيسلام وهك په يام و ده ق.

كه سى خو رئاوايى و خو ره له اتى ده بى له مه تيبگه يه ندرى، ئه مه به هيز ترين و
كاريگه ر ترين بانگه وازه بو ئيسلام.

كەسى خۇرئاۋايى پاساۋى ھەيە، له تىكەنگەردنى ئىسلام (ئىسلامى دەق) و
(پەراۋىزە شىۋقەيى و رافەيەكان).

لەبەر ئەۋەى خودى مۇسلمانان ئىسلام و پەراۋىزەكان تىكەل دەكەن.
بەلكو لەۋانەيە له لايەنى كىردارىدا، زىاتىر شوپىن پەراۋىز و كەلەكەبوۋەكان
بىكەون.

كار لەسەر پەراۋىزەكانە.. ئەم ھەموو كىتەب و كاسىيەت و وتار و بانگەۋازە پان و
پۇرئانە ھەر لەم بېناۋەن.

نەۋونەيەك ۋەربىگەر، ئەم نەۋونەيەش له ئىسلامى دەق:

خوای پایەبەرز قەرموۋىيەتى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى
وَالصَّابِئِينَ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ البقرة: ۶۲. واتە : (بىگومان ئەۋانەى باۋەرىيان
ھىناۋە "لەئوممەتى مەھمەد (درود و سلاۋى خوای لىبى)" ، ئەۋانەش بوۋنەتە
جوۋلەكە، گاۋرەكانىش ، سابئەش ، ئەۋانە ھەردەستەيەكيان باۋەرى دامەزراۋى
ھىنابىت بەخواۋ پۇژى دۋايى و كارۋ كىردەۋى چاكەى ئەنجامدايىت ، جا ئەۋانە
پاداشتىيان لای پەرۋەردگاربانە ، نەترس و بىميان دەيىت ، نە غەم و پەژارەش پرويان
تى دەكات).

جاريكى تر دەقەكە بخوینەۋە و لىي ورد بېۋە!

ئايا ئەم دەقە رۋونە؟ يان مەبەستى رۋون نىيە؟ ئايا ئەمە له كويى ياد و ھۋشى
مەزھەبى و بەرتەنگى تاقمىگەرىي جىي دەيىتەۋە؟!

ئەم دەقە بەئىنى بەھەشت بە ھەر كەسك دەدات، باۋەرى بەخوا و بە پۇژى
دۋايى ھەيىت، بە مەرجى ئەنجامدانى كار و كىردەۋى چاك، جا مۇسلمان بى يان له
ئايەنەكانى تر بى.

من دىزانم ھەندىك كەس دەترسىن لەۋەى دان بەم پافەيەدا بىنن، بەھۆى زۆر و
بۆرى فشارى فەتۋا و پا و بۇچۈنەكانى دژى (واتاى ئەم ئايەتە).

مۇسلىمانى پەراۋىزگەرا دەئىت: لىرەدا چەند دەقئىكى تر دژى ئەم دەقە؟
دەئىن: باشە، ئايا دەتەۋى بېيارى تىككىران لەسەر دەقەكانى قورئان بدەيت، يان
دەتەۋى بىلئى ھەندىك لە خاۋەن ئايىنەكان لەۋانەيە كوفىر بىكەن؟
ئەگەر وتى: مەبەست تىككىرانى ئايەتەكانى قورئان نىيە، بەلكو مەبەستم
ئەۋەيە بېۋىستە كۆى ئايەتەكانى قورئانى بەيەكەۋە و مەبىگىرى.

دەئىن: ھەر چەندە دەقە قورئانىيەكان بەيەكەۋە كۆبىكەيتەۋە، ئەۋا ئەم دەقە بە
پاشكاۋى بەلايەنى كەم گىمانەيەك بەدەستەۋە دەدات سەبارەت بە رىزگار بوۋنى ئەۋ
كەسەى كارى چاك دەكات لە ھەلگىرانى ئايىنەكانى تر. وتم (گىمانە)، ئەمەش ۋەك
دابەزىن لە بۇچۈۋنى خود، ئەگەرنا دەقەكە پاشكاۋە؛ لەكاتىكدا ئىۋە گىمانەى
رىزگار بوۋنى ئەۋ مۇسلىمانانە ناكەن، كە سوژدە و پىكۈع دەبەن. (سەرقالبوۋنى كەسى
زىادەپۇچۈۋ، بەم گۆرەپانە فراۋانە لە ئىسلامى دەقدا، بى ئاگى دەكات لە سەرقال
بوۋن بە بەرتەنگى مەزھەبگەرايى).

گىرنگىر لەۋەش ئەۋەى دەقەكە بىخوئىتەۋە، ۋا ھەست دەكات يەكەم چارە
دەيخوئىتەۋە...!! ئەمەش ئامازە و بەلگەيە لەسەر ۋاز ھىنانمان لە دەق و
سەرقالبوۋنمان بە پەراۋىزى كەلەكەبوۋى پافەيى، كە مەۋف دايىناۋە، ۋەك ۋەلامگۆى
دۇخ و كارىگەربوۋن بە دەۋرۋەرى سىياسى و مەزھەبى و ئاينى.

ئەمە تەنھا يەك نەۋونە بوۋ، لىرەدا خىستەمەروۋ، بۇ ئەۋەى نەۋترى ئەم وتەيەم
تەنھا تىۋرى و بىر دۆزدانانە و چىتر.

توانا و گونجاۋى ھەيە بۇ راستگۆ بوۋن لە نويسازىدا، بە گەپانەۋە بۇ ئىسلامى
پاك و ساف، كە مەزھەبە مەملانىكەرەكان خۆى پى ھەلدەكىشن، توانا ھەيە بە
مەرجى فەرامۇشكردنى كىتەبە مەزھەبىيەكان، ئەگەر بۇ يەك كاتر مېرىش بى، لە

كەس و ھىچ ھىزىكى تىرى دەستىناكەۋىت ، جگە لە خوا پىشتىگىرى بىكات و يارمەتى
بدات) .

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ (۷) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿۸﴾ الزلزلة . واتە : (جا ئۆيى بەقەدەر سەنگى گەردىلەيەك خىرو چاگەى
نەنجامدايىت دەيىيىتەو . ئۆيى كە بەقەدەر سەنگى گەردىلەيەك شەرو خراپەى
ھەيىت ، دەيىيىتەو) .

جگە لەمانەش زۆر ئايەتى نىگابەخىشى تر بە ناخ و دەروون و فەلسەفە و رامان
و وردبۈۋنەو و ئاسۇ فراۋانى و رىكخەرى شەۋان و رەھمەت و مەۋقايەتى... تاد .
بەئام ھاۋەئانى پەراۋىز و دژەپاكان ، ھىچ ھەل و فرسەتلىكان بەجىنەھىشتۈۋە
بۇ رامان لە كىيى خۇادا بۇ ئۆيى لە دۋاى خۇيان دىن ، بەئكو خىرا پەلەيان
كردۈۋە لە ھۆشداريدان لە بارەى رافەكردن بە را و بۇچۈۋن ، لەگەل ئۆيى رۇۋانى
ھەندىك ئايەت پىۋىستىيان بە را و بۇچۈۋن و شۈيىنەوار نىيە .
دۋاتىر سۈننەت و شۈيىنەۋارە تىكەئبۈۋەكان بە ھەلبەستىن و باروردۇخىيان مەزىن
كردۈۋە .

لە ناۋىشياندا ئەم شتانەيان گەۋرە كردۈۋە ، كە پىچەۋانەى دەقەكانى قورئانە ،
بەمەش ئەم شۈيىنەۋارە رۇيشتۈۋنەتە ناۋ رافەكانى قورئان و تىكىاندان ،
ۋايلىھاتۈۋە قورئان شۈيىنى شۈيىنەۋارەكان گەۋتۈۋە ، نەۋەك بە پىچەۋانەۋە .
تەننەت ۋايلىھاتۈۋە ؛ درۈستە ئايەتلىكى پىرۇز بە فەرمۈۋەدەيەكى لاۋاز يان
ۋتەيەكى قەتادە ياخۇد رافەيەكى مۇجاھىد ھەئبۈۋەشيتەۋە .

ئا بەم شۈۋەيە ئىسلام ۋەك چىشت لىئانلىكى بەپەلە لىھاتۈۋە ، ھەر بە نەكۈلاۋى
پىشكەشى خاۋەن مال و ميوانەكان كراۋە ، خاۋەن مالەكە بە ناخۇشەۋە دەيخۇارد ،

مىۋانەكانىش شەرمىان كىرد بگەپنەۋە، بۇيە دۋاى كەمىك خۋاردن بانگەشەى
ئەۋەيان كىرد تىربوۋنە.

بىگەيشتن و كۆلانى ئىسلام بە پامان دەبى لە دەقى يەكەم (كتىبى خوا و ئەۋەى
لە پىغەمبەرى خواۋە ھاتوۋە بە راست و دروستى و بەپىۋەرى توۋند)، لەگەل
سەرنجدانى ھىلە گشتىيەكانى ئىسلام و بالادەست نەبوۋنى وردەكارىيە بچۈكەكان
لەسەر بنچىنە گشتى و ھىلە سەرەكىيەكان.

ئا ئەمرو ئىمە باجى ئەم كەلەكەبوۋنەى پەراۋىزەكان دەدەين، كە ھاندەرە و
دوژمنكارى دروست دەكات، پىگرە لە پىنوۋنى قورئان و بانگەواز و مېھربانى و مروڤ
دۆستىيەكەى.

سەبارەت بە دەقى سۈننەتى پىغەمبەر، ئەۋا جىاۋاز نىيە لەگەل دەقى قورئانى،
لە مېھربانى و پىنوۋنى و مروڤ دۆستى و پاراستنى مافەكاندا، بەلام ئەۋەندە ھەيە
دەقى سۈننەت خۋاى مەزن ئەركى پاراستنى ھەلنەگرتوۋە، بۇيە بواريكە بۇ تىخست
و خەيال و ھەلبەستىن لەلايەن ئەۋانەى پۇشاكى پىاۋچاكانيان پۇشيوە، درۋزنى
پوچەلكەرەۋەن. دەبى ھەر فەرموۋدەيەك بخىتە بەردەم پىنوۋنى قورئانى پىروڤ و
لەگەلدا بەراۋرد بىرى، ھەر فەرموۋدەيەكىش دوۋربخىتەۋە، كە كۆك نەبى لەگەل
گىانى گشتى پىنوۋنى قورئان، تەنانەت ئەگەر زنجىرەى ھاتنەكەشى راست بى.
زنجىرەى فەرموۋدە ماناى راست و دروستىيەكەى ناگەيەن، بەلكو بەشىكە لە راست و
دروستىيەكەى، تەنانەت دەقى فەرموۋدە ئەگەر زنجىرەكەى راست و دروستىش بى،
ئەۋا پىۋەر و مەرجى خۋى ھەن بەھەمان شىۋە. ھەندىك لە فەرموۋدەناسان
تىۋرىكى باشيان لەم بارەۋە نوۋوسىۋە، ۋەك: خەتىبى بەغدادى لە كىتەبى (الكفاية) و
نىبن جەۋزى لە پىشەكى كىتەبى (الموضوعات)، بەلام تىۋرەكە ھەر بە تىۋر
دەمىنئىتەۋە، دانا بەزىنرىنە سەر زەمىنەى ۋاقىع.

بەھەمان شىۋە زىيانى ناوخۇيىش

زىادەپۇچۈۋى ناوخۇيى (گىرگى نىيە ج ناۋىكى لى دەنىيى ۋەھابى يان سەلەفى)، زىانەكەى تەنھا لەسەر دەرەۋە كورت نابىتەۋە، يان تەنھا لەسەر ناۋبانگى شانشىنەكە، بەلكو بەسەر ناوخۇشدا دەشكىتەۋە، ئەۋ ھاۋنىشتەمانىانە كافر دەكات، كە خۇيىندەۋەى جىۋاۋازىان ھەيە بۇ ئىسلام، لە شىيە ۋ سۇفى ۋ لىپرالئىيەكان، ھەموو ئەۋانەى ناۋيان ھىنرا مۇسلمانن، خاۋەنى خۇيىندەۋەى ترن بۇ ئايىن، تەۋاۋ ۋەك چۆن ۋەھابىيەكان خۇيىندەۋەى تايىبەتى خۇيان ھەيە. ترسەكە لەۋەدايە لەگەل دۋاكەۋەتنى چارەسەر ۋ تىپەپىنى كات، ئەۋا ئەۋانە (كە راجىيان لەگەل ۋەھابىيەت) دەبنە ئامانچ بۇ كۈشتن، مادەم تەكفىر كوردىيان بەلگەدارە لە كىتەبە كۆنەكاندا، بى ئەۋەى رەخنە يان نۇيسازى ياخۇد گىفتوگۇ يان راستكردنەۋە لە رېگەى پەپىرەۋ يان ۋتار يان ئامۇزگار يىەكان ... ھتە، بۇ ئەم كىتەبانە ئەنجام درابى.

ھىمايە نەيىيەكان

ئەۋە مەترىسيە لە فەتۋا تەكفىرىيەكاندا ھەيە، ئەۋەيە لە زۆربەياندا (ھىماي نەيىنى) ھەيە، كە تەنھا پەپىرەۋانى مەزھەبەكە لىي تىدەگەن، بەرپىرسان ۋ نوۋسەرەن لەگەل فەتۋاى ھاۋسەنگ ۋ لاسىكى ژىان دەگوزەرىنن، ۋا گومان دەبن رەۋتى ناوخۇيى رۇلى خۇى بەتەۋاۋى گىپراۋە ۋ نكۇلى كىرەۋە لە تەكفىر كوردنى مۇسلمانان ۋ تەقاندەۋەيان بە پىشتىنى تەقىنەر ۋ بەرپىرسيارىتەكەى تەۋاۋ بۈۋە. بەئام درك بەۋە ناگەن، ئەۋ موفتىانەى فەتۋايان داۋە بە ھەپرامى رىشتىنى خۇيىنى مۇسلمان، كەسى دژەپراى خۇيان بە مۇسلمان دانانىن!! ئەگەر بە مۇسلمانىشى دابىنن، ئەۋا چەندىن فەتۋايان ھەيە دەرپارى كۈشتىنى ئەۋ مۇسلمانانە ۋەك تەمبىكردن، ئەم فەتۋايانە لە باۋەپىكراۋەترىن سەرچاۋەكانى ھىزرى ناخۇيدا ھاتۋە، لە فەتۋاكانى زانائاندا، لەۋانەيە ھەندىك لەۋ زانائانە لە ناۋ ئەۋ كۆمەلەيە زانائانە دابن، كە

بەرپەرچى تەكفىركاران دەدەنەۋە، ئەۋ بەرپەرس و بىرمەندانەى كە پەيۋەندىيان بە
ھزرەكەۋە نىيە، ئاگادازى ئەۋە نىن، كە يەك كۆت و بەند لەۋانە ۋا لەم زانايانە بىكات
دەستيان كراۋە بى لەم كارەدا، بەمەش پىي ۋايە فەتۋاى ئەم زانايانە تىك نەگىراۋن،
ئەۋ كاتە ھەموۋ فەتۋاكانيان دەرژىنە خىزمەتى تەكفىرەۋە، ئەگەر ھاتۋوۋ ھەلاۋاردن
بىكەين بۇ پاساۋ ھىنانەۋە بۇيان بە ھۆى فشارى سىياسى و كۆمەلەيەتى و ھىرشى
تەكفىركاران بۇ سەر زانايان، بەۋەى ئەۋان ئاينى خۇيان فروشتۇتە دەسەلات، لىرەۋە
تەكفىر زياتر بەھىز و چەسپاۋتر دەبى لە زەۋىدا.

تىگىرانى قوتابخانەكە

قوتابخانەى ۋەھابىيەت؛ زۆر ھىرشى كىردۆتە سەر دوو كۆمەلە، ئەۋانېش سۆفى و
شىعەكانن، بە پاساۋى زىادەرۇچوون لە پىشەۋاكان و زاناکانىندا، ئەم كەسە شىعەيە
زۆر شت لەبارەى پلەۋپايەى پىشەۋاكەى دەگىرېتەۋە، فلان سۆفېيەش دەلى شىخەكەى
لەسەر ئاۋ دەرۋات، لە ھەۋاشدا دەفرى ... تاد.

لەۋانەيە ۋەھابىيەتېش لە پەخنەگرتن لەم شتانەدا بىگەيەنېتە تەكفىر،
لەۋانەيە راستى لەگەل ۋەھابىيەتدا بى لە پەخنەگرتن لەم شتانە، بەلام نەك لە
تەكفىر كىردندا.

بەلام كېشە لىرەدا نىيە، بەلكو كېشە لەۋەدايە، قوتابخانەى ۋەھابىيەت راست
ناكات لە پەخنەگرتن لەمانە.

چۇن؟

لەبەر ئەۋەى كاتىك قوتابخانەى ۋەھابىيەت، زىادەرۇچوونى سەلەفېيەت لە
زاناكانىدا دەبىنى، پاساۋى بۇ دىنېتەۋە، ھەرۋەك چۇن شىعە و سۆفېيەكان پاساۋ بۇ
كارەكانيان دىننەۋە.

ئايا نەۋىيەكتەن دەۋى؟! زۆر نەۋىيە دەپىنن بە تىرۋەتەسەلى لە ژياننامەى زانائاندا، كە ئەم قوتابخانەى پىيان ھەلدا دەدات. بۇ نەۋىيە ئەگەر ژياننامەى ئىبن تەيمىيە بىيىن لە كىتەبى (الجامع في سيرة ابن تيمية)^(۱)، زۆرەى ئەو شتەنە لەم كىتەبەدا دەپىنن، كە زىادەرۋچوۋە سۆفىيەكان لەبارەى پىشەۋاكانيان دەپىلن بى نكۆلى لىكرەن...!، ئەگەر ژياننامەى پىشەۋا ئەھمەد ۋەربىگىن لە كىتەبى ئىبن جەۋزىدا (مناقب الإمام أحمد)، ئەۋا شتى ۋاى تىدا دەپىنن كە لەلەى كەسى سۆقى يان شىعە بوۋنى نىيە؛ كىتەبەكە لە بازارەكاندا لەبەردەستە، ھەموۋانىش ستايشى دەكەن. بگەرپنەۋە بۇ ژياننامەكانى شىخ مەھمەدى كورپى عەبدولۋەھاب ۋ ئەۋەى تىيدا ۋتراۋە، زۆر شتى ۋاى تىدا دەپىنن كە پىشەۋاكانى قوتابخانەى ۋەھابىيەت لەسەر ھەمان شت نكۆلى لەۋانى تر دەكەن، لە بابەتى (زىادەرۋچوۋە لە پىاۋچاكاندا)، ئەم كارە پىۋىستى بە بەخۇداچوۋنەۋە ۋ خۇپاراستن لە تەكفىر ھەيە.

لەۋانەيە بوترى: ژياننامە ھەردەم ئەم ئاراستەيە ۋەردەگرى، جا دەللىن:
فەتۋايەكى بەكۆمەلەتەن پىدەدەين، لەلەين لىزەنى ھەمىشەيى فەتۋادان بە سەرۋاگايەتى شىخ ئىبن باز، بە ئەندامىتى ھەر يەك لە عەبدولرەزاق عەفىفى ۋ عەبدوللەى كورپى قعود ۋ عەبدوللەى كورپى غەيدان! رەھمەتى خوا لە ھەموۋيان بى.

پرسىارەكە ئەۋەيە:

ئەم پرسىارە ئاراستەى لىزەكە كراۋە، تىايدا خويىنەر ئەۋ شتەى بەلەيەۋە نامۆيە كە لە پىشەكەيەكەى (الغنى) ئىبن قودامەى ھەنبەلىدا خويىندويەتەۋە (ۋاتە لە خودى ژياننامەى ئىبن قودامەدا)، چونكە لە ژياننامەى ناۋبراۋا ھاتوۋە، كە خاۋەنى كەرامەت بوۋە، يەككىش لە كەرامەتەكانىشى بىرىتى بوۋە لەۋەى: ((شتىكى

(۱) ھەلى عىمىران كۆى كىرەتەۋە، بەكرى باۋكى زەيد ستايشى كىرەۋە، لە بەرگىكى مەزنى (۷۰۰ لاپەرە) پىكھاتوۋە.

كىرگۈزۈش، كە ھاۋەلە مەزىنەكان نەيانكىرگۈزۈش، ئەۋىش ئەۋىيە كە لەسەر ئاۋ
پۇشتۇۋە)).

دواتر پىرسىيىرگەرگە پىرسىيىرى كىرگۈزۈش: چۇن مۇلەت بە بىلەۋبۇۋىيە ۋە كىتەپكە
دەۋرى ئە ۋىر سەرپەرشتى سەرۋىكەيتى لىۋىنەنى فەتۋا، لە كاتىكىدا نىۋىيەنى ئەم
ئەفسانەنى تەپەيىلە، كە سەردەكىشى بۇ ھاۋىيەشەدانان بۇ خۇا؟!

ئەمەش ۋە ئەمەكەي:

لىۋىنەنى ھەمىشەيى ۋە ئەمەكەي داۋەتەۋە، تەپەيىلە ھاۋەۋە:

((ھەلە مەگرە لەۋى كىتەپكە بىلەۋ كىرگۈزۈش، دواتر ئەمە شىۋىكى نىۋىيە
لىۋىرە نىيە! لە ئەفسانەكانىش نىيە!، ئەم جۇرە شەنە پىۋىيەندەۋە بۇ ھەندىك لە
ھاۋەلەن "پەزەي خۇيەن لىۋىيە"، ۋەك پىزە ۋە كەپەمەتەك بۇيەن))، ئەۋى مەبەستەمان
بۇ ۋە ئەۋەندەيە!.

دەلەيم: ئا نىۋە دەبىنە!، شىخ لەسەر ئاۋ دەۋەتە، كارىكى نىۋىيە
تەنەنەت لە ئەفسانەكانىش نىيە، بەلكى كەپەمەتە.

پىگىرەن لە پىرسىيىرگەرگە كىرگۈزۈش، كىرە ۋە كالى ۋە ھەلە بىگىرە لەۋەنى
كىتەپكە بىلەۋ كىرگۈزۈش (لە كاتىكىدا خۇيەن كىتەپكە بىلەۋ كىرگۈزۈش).

بۇ زانىيە ۋە لىۋىنەكە، كە ئەم كەرە بۇ ھەندىك لە ھاۋەلەنىش ئەنجامدەۋە،
ۋەتەيەكى پەست نىيە، مەبەستەن لەۋىيە كە لەپەرە ۋە ئەلەنى جەزپەمى ۋە سەۋدى
كۆپى ئەبى ۋە مەقسەۋە گىرەدەۋەتەۋە. پەستەكە ئەۋىيە كە سەۋدى كۆپى ئەبى ۋە مەقسە
ئەسپەسۋەرەكانى مۇسلىمانانى لە بەشىكى پىۋىيەكى عىپاق پەندەۋەتەۋە كە قۇل
نەبۇۋە، ئەمەش كارىكە دەكرە بىكرە.

سەبەرەت بەۋ گىرەنەۋەنى كە دەلەين بە لەشكرەۋە لە دەريادا پەيۋەنەتەۋە ۋە
دەرياش ئەۋەنى ھەلگىرەۋە، لە ۋىر ھەر ئەسپەك چىيەكە مەزەن دروست بۇۋە، تا

ئەسپەكە لەسەرى بىجەسىتەۋە، ئەمانە گىرپانەۋەى درۆن، لەلايەن سەيفى كورپى
غەمىرى تەمىمىيەۋە ھەلبەستراۋن، ناوبراۋ ھەلبەستىكى درۆزىنە و بە بەلگە
ناھىنرېتەۋە، ئەمانە ئەو شتانەن كە لىژنەكە دەلى ئەم كارانە بۇ ھەندىك لە
ھاۋەلانىش پروۋىداۋە.

پوختەكەى لىرەدا ئەۋەيە : ئىمە ۋەك چۆن لە لىژنەكە دەبورىن لە
بەراستدانانى ھاۋوئىنەى ئەم ئەفسانە، ئەۋا با پاساۋىش بەيىنەۋە بۇ شىعە و
سۆفىيەكان. با ھەموۋان ۋەك بىراى مۇسلمان بىمىنەۋە، لەگەل ھاندانى پەخنى
ناۋخۇيى لە ھەر مەزھەبىكدا، ئەمە باشترە لە پەخنى دەركى، كاتىك ھەر
مەزھەبىك ھەلدەستىت بە تىرگرتنە ئەۋ شتەى ناۋ مەزھەبەكانى تر، كە شتەكە لە
ناۋ خۇشىدا ھەيە يان لىي نىزىكە.

ئىستاش لە دۋاى ئەم رېخۇشكرىنە پىۋىستە، ئەۋا دىيىنە سەر نمۇنە
سەلىنەرەكان.

يەكەم: فەتۋايە بەكۆمەلەكان

(فەتۋاكانى لىژنەى ھەمىشەيى)

لىژنەى ھەمىشەيى لە پال موفتى، چەندىن ئەندامى فەتۋا لەخۇدەگرى، كە
ژمارەيان لە سى موفتى كەمتر نابى، لەۋانەيە ژمارەيان بگاتە پىنج يان زياتر،
لەۋانەى ناۋمان بىردن.

نمۇنەى (۱) لە فەتۋا جفرەدارەكان لە تەكفىردا!

بۇ نمۇنە فەتۋايەكى لىژنەى ھەمىشەيى ھاتوۋە، لەبارەى سنوۋرى
جىياكەرەۋەى نىۋان كوفىر و ئىسلام، ئەمەش دەقى ۋەلامەكەيانە:

((سنوۋرى جىياۋازى نىۋان ئىسلام و كوفىر، بىرىتييە لە: شاھىتمان دەربرىن،
لەگەل راستگۇبۋون و دىسۆزى و كاركرىن بەپىي داخۋازىيەكانى، ھەر كەسك ئەمانەى

تىدا بېنەجى ئەۋا ئەۋ كەسە مۇسلماننىكى باۋەردارە، بەلام ئەۋ كەسەى دوۋروۋىى بنوئىنى و راستگۇ نەبى و دىسۇن نەبى، ئەۋا باۋەردار نىبە، ھەروھە ئەۋ كەسەش كە شايمەتمان دىنى، بەلام ھاۋبەشدانان ئەنجام بدات، كە ھەئەشېنەرەۋەى شايمەتمانە! ۋەك ئەۋەى تەكا بە مردوان بىكات لە خۇشى و ناخۇشيدا، ئەۋەش كە ھوكم كۈرەن بە ياسا دەستكۈرەكان بە باشتر دابىنى لە ھوكم كۈرەن بەۋ بەرنامەيەى خوا دايبەزانددوۋە، ياخۇد ئەۋەى سوكايەتى بىكات بە قورئان ياخۇد بەۋەى لە سوننەتى پېغەمبەرەۋە (دروود و سلاۋى خۋاى لىبى) چەسپاۋە، ئەۋ كەسە بى باۋەردە ئەگەر نوپۇز بىكات و پۇزۋوش بىگىت))^(۱).

نەۋۋەيەك لە پەخنەگرتن لەم فەتۋايە

ھەر كەسەك شايمەتمان بھىنى، ئەۋا لەروۋى ھوكمەۋە مۇسلمانە، ئەگەر راستگۇ و دىسۇزىش نەبى، پېغەمبەر (دروود و سلاۋى خۋاى لىبى) لەسەر ئەمە ھەئەسوكەۋتى لەگەل دوۋروۋاندا دەكۈر، لە روۋى پۈۋوكەشەۋە ۋا پەفتارى لەگەلئاندا دەكۈر كە مۇسلمانن، لايەنى دەروۋنى ئەۋانىشى بۇ خۋاى پاك و بەرز بەجىھىشتبوۋ، لە كاتىكدا دەبىنن لىژنەكە سورە لەسەر باسكۈرەنى ئىمان، لەگەل ئەۋەى پىرسىارەكە لەبارەى سنوۋرى جياگەرەۋەى نىۋان ئىسلام و كوفەرە. سەبارەت بە ئىمان؛ ئەۋا راستە دوۋروۋان بىروادار نىن، ھەروھە لە ناخىشدا مۇسلمان نىن، بەلام لە پۈۋوكەشدا مۇسلمانن، ئىمەش ھوكم بە پۈۋوكەش دەدەين، خۋاى گەۋرەش لىپىرسىنەۋە لەلايەنى دەروۋنى دەكات. ئەۋ دەركايە بچوكەى لىژنەكە كۈرەۋىيەتەۋە، لەۋانەيە ملكەچى ھەندىك پافە و لىكەنەۋە و ھۆستەۋەى زىادەپۇچۋوان بىنى، بەمەش ھەندىك مەرج بە مەرج بگىرن، لەسەر ئەم مەرجانە ھەندىك ھوكم بىنات بىن... تاد، ئەۋەى كىتەبەكانى زىادەپۇچۋوان بىخوئىتەۋە، دەبىنى لەلاى ئەۋان ھاۋۋىنەى ئەم مەرج و

ھەلاۋاردنانە لەلەى ئەوان ھەيە، كە دەقە شەرىئەيەكان باسيان نەكردوۋە، بەلكو له فەتوا مەزھەبىيەكاندا ھاتوون.

ئەۋەى ھەرە گىرنگە؛ رافەى لىژنەكەيە بۆ ئەم وتەيەى؛ ((كاركردن بەپيى داخوازىيەكانى)). ئەم كاركردنە بەپيى شايەتمان، لەلەى لىژنە برىتى نىيە ھەلگەرانەۋە يان سوكاپەتى كۆرەن بە قورئان يان تانەدان له پيغەمبەر (دروود و سلاۋى خواى لىيى)، شتى تىرىش جگە لەو داخوازىيەكانى مۇسلمانان لەسەرى كۆكن، كە ئىسلام پوچەل دەكەنەۋە، بەلكو مەبەستيان ئەۋەيە بەپيى داخوازىيەكانى تايبەتمەندىيە ۋەھابىيەكان، كە تىيادا جىياۋازن لەگەل ئەوانەى پيش خويان، له حەنبەلىيەكان و جگە له خوشيان، ھەر بۆيە بەم وتەيە شىرۆفەيان كۆرەۋە: ((وہك ئەۋەى تكا بە مردوان بكات له خوشى و ناخوشيدا، ئەۋەش كە حوكم كۆرەن بە ياسا دەستكۆرەكان بە باشتىر دابىنى له حوكم كۆرەن بە ۋە بەرنامەيەى خوا دايبەزانەۋە)).

له چەند تۆيژىنەۋەيەكى رابردوۋدا، ئەۋەمان رافە كۆرەۋە كە ئەم شتە راجىيائى تىيادىيە، له نىۋان مۇسلماناندا؛ سەبارەت بەۋەى ئايا دروستە يان ناپەسەندە ياخود قەدەمغەيە يان بىدعەيە. ئەۋەپەرى ئەۋەى كەسى نا ۋەھابى لەبارەى ئەم شتانەۋە دەلى ئەۋەيە كە ھاۋەشەدانانى بچوكە، ھەلگەرانەۋە نىيە، تەنانەت لە ھەلۋەشەنەرەۋەكانى ئىسلاميش نىيە.

سەبارەت بەۋەى دوۋەم؛ ئەۋە لىژنەكە له فەتۋاكانى تردا شتەكەى بۆ ئىمە يەكلا كۆرۋەتەۋە، كاتىك حوكم كۆرەن بە ياسا دەستكۆرەكان، بە كوفرىكى بچوكتر دانائە له كوفرى رەسەن، كە نابىتە ھۆى دەرچوۋنى ئەنجامدەرەكەى له ئىسلام، بەم پيە ئەمە يەكك نىيە له ھەلۋەشەنەرەۋەكانى ئىسلام، ئەم ھاۋەشەنگىيەى دوايى بەھۆى فشارى سىياسىيەۋە بوو، له كاتىكدا زىادەپۆچۋوانى تر بەردەۋام بوون لەسەر تەكفىر كۆرەن دەۋلەت و زانايان، ھەر لەبەر ئەم ھۆكارە، لەگەل ئەۋەى ئەم بابەتە له كۆنەۋە بابەتلىكى راجىيائى بوۋە، بابەتى - حوكم كۆرەن بە جگە لەو بەرنامەيەى خوا

دایبه‌زاندووه – رۆشنتره له ئاماژه‌کردن به کوفر، له پیاویک که تکا به پیغه‌مبه‌ر ده‌کات و هاواری لى ده‌کات یان هاواری هه‌ندیك له پیاوچاگان ده‌کات، چونکه ئهم ئایه‌ته پیرۆزه: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ المائدة: ٤٤.

واته: (بى گومان نه‌وهی حوکم و داوهرى نه‌کات به‌و به‌رنامه‌یه‌ی که خوا دایبه‌زاندووه، نا نه‌وانه بى باوه‌پن). راشکاوه له‌باره‌ی کوفر و بى باوه‌پى نه‌وهی حوکم به‌وه نه‌کات که خوا دایبه‌زاندووه، به‌لام نایا نه‌مه کوفرى بچوکه، یان کوفر مه‌زنى دهر‌خه‌ره له ئیسلام؟ نه‌مه خالى راجیاییه هه‌ر له سه‌رده‌مى ئیبن عه‌بباسه‌وه.

به‌لام نه‌وهی ده‌لێت: نه‌ی پیغه‌مبه‌ر خوا، به‌ هانای ئوممه‌ته‌که‌ت وهره؛ به‌لگه‌ی قورئانی له‌ گوێیه، سه‌بارمت به‌وهی ئهم که‌سه دزى ئیسلام هه‌لسوکه‌وتى کردووه و له ئایین دهر‌چوووه؟ له‌وانه‌یه دهر‌برینه‌که‌ی خراب دهر‌برپى یان بى نه‌ده‌بى کردبى یاخود گومانی بردبى به‌وهی پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوى خواى لیبى) گوێبیستی وته‌که‌ی ده‌بى له هه‌ر گوێیه‌ک بى، چونکه هه‌موو دوو شه‌مه‌مه و پێنج شه‌مه‌مه‌یه‌ک کرده‌وه‌کان بۆ پیغه‌مبه‌ر نمایش ده‌کرین، هاوار‌که‌ره‌که پێى خوشبووه، پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوى خواى لیبى) گوێبیستی ئهم وته‌یه‌ی بى، به‌مه‌ش تکاى بۆ بکات له‌لای خوا، چونکه پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوى خواى لیبى) له‌ گۆره‌که‌یدا زیندوووه... ئاد. نه‌مه به‌لگه هینانه‌وه‌ی هه‌ندیك له‌ سوڤیه‌کان و هه‌ندیك له‌ نه‌ه‌لى سوننه‌یه. دهر‌باره‌ی ئهم جوژه کرده‌وانه، ئه‌وا هیچ ئایه‌تیکی راشکاوى له‌باره‌وه نییه.

به‌م بێیه؛ واباشتر بوو زانا وه‌هابیه‌کان له‌م بابه‌ته‌دا راجیایان په‌سه‌ند کردبا. بابه‌تى یه‌که‌میان یه‌کلا کردباوه.

به‌لام ئیبه پیچه‌وانه‌مان به‌دى کرد، ئه‌وا به‌ یه‌کلا‌کراوه‌یى حوکمى کوفر ده‌ده‌ن له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی هاوار و تکا له‌ پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوى خواى لیبى) ده‌کات – له‌گه‌ل نه‌وه‌ی هیچ به‌لگه‌یه‌کی راشکاو نییه له‌سه‌ر کوفر کردنى –، له‌گه‌ل نه‌وه‌ی

نامۆزگارى بۇگە نىجائى مۇسلمان لە رۇن كىرگەنمۇ بىرى تۇندۇر زانايانى ھاۋچەرخى سەۋدى

پاجىيان لە بارەى كوفرى ئەۋەى حوكم دەكات بە جگە لەۋەى خوا دايبە زانددوۋە، ھەر چەندە دىقى پاشكاۋ ھەيە لەسەر كوفىر كىرگەنكە (جا چ كوفرى مەزن يان بچوك بى).

ئا لىرەۋە متمانە بە زانايان لاواز دەبى، لىرەشەۋە زىادەپۇچوۋان زىادەپۇچوۋەكانى تر كافر دەكەن.

بەلام خودى زانايان، لە ھەندىك شتى كەم و بچوكدا زىادەپۇچوۋان، لە ھەندىك شتى تىرىشدا ئاسانكارىيان گىرتتەبەر، بەھۇى فشارى سىياسىيەۋە.

كەۋاتە تەكفىر كىردى ئەۋ كەسەى ھاۋارى مردوۋان دەكات، لىرەدا مەبەست ئەۋ كەسەيە ھاۋارى پىغەمبەر (دروود و سلاۋى خواى لىبى) يان پىۋاچاكان دەكات.

ئەمە تەكفىر كىردى زۆربەى ئەھلى سۈننە دەگەيەن، چ جاى شىيەكان. لەبەر ئەۋەى زۆربەى ئەھلى سۈننە پىيان ۋايە تەۋەسول كىردن بە پىغەمبەرەۋە بە زىندوۋىي و بە مردوۋىي دروستە.

داۋا لىكىردى بە زىندوۋىي و بە مردوۋىي دروستە.

تكا لىكىردى بە زىندوۋىي و بە مردوۋىي دروستە.

ھاۋار كىرگەن ئەۋ بە زىندوۋىي و بە مردوۋىي دروستە.

پىشيان ۋا نىيە لە ئايىن ھەلگەپراۋنەتەۋە و بى باۋەپن.

بەلگو بەم ئايەتە پىرۋزە كار دەكەن: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ

فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿٦٤﴾ النساء: ٦٤.

ۋاتە: (خۇ ئەگەر ئەۋ خەلگە بەراستى كاتىك ستەميان لەخۇيان كىرد " بە لادان لە شەرىعت " بەاتنايە بۇلاى تۇ، داۋا لىخۇشبوۋنيان لەخۋاى گەۋرە بىكردايە، پىغەمبەرىش داۋا لىخۇشبوۋنى بۇ بىكردايە، ئەۋە بىگومان ئەۋكاتە دەيانزانى كە خوا تۇبەۋ بەشىمانى ۋەرگەرەۋ مېھرىبان و دۇفانە).

ئەوان وشەى (جاۋوك) دەگىشتىن بۇ پىغەمبەر (درو و سلاۋى خۋاى لىيى) بە زىندۋى و بە مردۋى.

ئەۋ قەرمۇداندەش دىننەۋە، كە ھەۋال دەدەن سەبارەت بەۋەى ھەر درود و سلاۋىك لەسەر پىغەمبەر بدرى، ئەۋا پىي دەگات، كۆرەۋەكان بۇي نەمايش دەكرىن، چەندىن بەلگە ھىنانەۋەى دوور و درىزى قەناعەت پىنەكەريان ھەيە، بەلام ئەۋەيان لەسەر لادەدات كە كوفريان كۆرۈپ، بەھۋى لىكەندەۋە (تأۋىل)دەۋ.

ئەۋان لىكەندەۋە و بەلگە ھىنانەۋەى خۋان ھەيە، ئەگەر قەناعەت پىنەكەرىش بن، بەلام بەلگە ھىنانەۋەى ۋەھابىيەكان لەسەر لە ئايىن دەرچۈۋى ئەۋانە و ھەلەكەردى خۋىنيان زۆر دوورترە لە قەناعەت دروست كۆرۈپ، بەھۋى راشكاۋى ئايەتەكان لە ھۆشدارىدان لە تەكفىر كۆرۈپ مۇسلمان و ھەلەكەردى خۋىنەكەى، لە بەسەرھاتى ئوسامەى كۆرۈپ زەيددا پەند و نامۇزگاريمان بۇ ھەيە^(۱).

بە ھەر ھال: لەم بۇچۈۋەندە پاست يان ھەلەيان پىكەبى، ئەۋا ھىچ مۇسلماننىك لە سەر زەۋى نىيە پىي ۋابى پەرسىنى جگە لە خوا دروستە، ناۋى لىنانىن پەرسىش، ھەروەك چۆن ۋەھابىيەت بەلگەى ھەيە، پىيان ۋايە بۇچۈۋەنەكەيان پاستە، بەم بەلگەنەشيان خۋىنى مۇسلمانان ھەلەكەن. لە ديارترىن ئەۋ زانا مۇسلمانانەى دەپنە ئامانچى تەكفىرەكە، بىرىتىن لە زانايان ئوممەت كە ۋەھابى نىن، ۋەك: زانايانى ئەزھەر و جگە لەۋانىش، ھەروەھا زانا گەۋرەكانى پىشۋى ئەھلى سۈننە، ۋەك: نىيىن ھەجەر، زەھەبى، ئىپراھىمى ھەپى، زۆرەبى زانا پىشۋەۋەكانى ھەنەبەلىيەكان، چ جاي ئەۋانى تر؛ لە تۈيۈنەۋەكانى رابردوۋدا ئەۋەمان شۇۋە كۆرۈۋە.

(۱) لە بەشى پىشۋىرى ئەم كىتەبەمان باسى ئەم بەسەرھاتە كرا و خرايەپروو.

ھەرۈەك حوكم كىردن بە ياسا دەستىكرەكان، وردەكارى تىدايە، جا چ لە پوۋى كوفر بەسەردادان بى، لەۋەى ئايا كوفرى بچوكە يان گەۋرەيە؟ يان لە پوۋى دۇخى ئەۋ ياسايانەۋە، لەۋەى دژى دەقە راشكاۋەكانن يان نا؟... ھەندىك لە زىادەپۇچۋوان بېيان وايە سىستەمەكانى ھاتوچۇ و تۇپى پى بەشېكنلە ياسا دەستىكرەكان، كە ئەۋ كەسە پى كافر دەبى كە بە سىستەم دايدەنى. بابەتەكە لەمەدا زۇر درىژرە دەكىشى، دواتر لەم بارەۋە چەند نەۋونەيەك دەخىتەپوۋ.

پوختە: فەتۋايە جىفردارەكان، كە زانايان خۇيان پى دەپارىزن لە دەۋلەت، بىنچىنەن لە فەتۋايە بىروباۋەرىيە تايىبەتەكان، زانستخۋازان چاك لى تىدەگەن؛ ھەر بۇيە ھىچ كەسەك سەرسام نابى بە زۇرى زىادەپۇچۋوانەۋە.

بەلى لەۋانەيە بەرپرسەكان (جىفرە نەيىنەكان) لە فەتۋاكاندا نەزانن، بەھۋى چەند شىكەۋە، لەۋانە: ئەمە بەرسىيارىتى ئەۋان نىيە، دوۋەميان: دەۋرەدراۋن بەۋ كەسانەى كە ئەم فەتۋايانە لەۋان دەشارنەۋە، يان لىكەدانەۋەى دوۋرى بۇ دەكەن. بەلام ئەمە نابىتە ھۋى لابرەندى بەرپرسىيارىتى تايىبەتى، دۋاى ناۋدەرەكرەنى زىادەپۇچۋونمان لە تىكرەى جىھانى ئىسلامىدا، ۋايلەھاتۋەۋە كەسى سەۋدى كاتىك دەپۋاتە ۋىلاتىكى عەرەبى يان خۇرئىۋاۋى، ئەۋا دەبىتە ئامانجى گومان لىكرەن و چاۋدېرى و پىرسىيارەكرەن دەربارەى ھۆكارى گەشت كىرنەكەى و ئايا لە كوئ دەمىنىتەۋە، جگە لەمانەش لەۋ پىرسىيارەنى لەۋ گەشتىيارەنە ناكى كە ھەلگىرى رەگەز نامەيەكى ترەن. ئايا ئەمە كەمىك ھانمان نادات بۇ پىداچۋونەۋە بەۋ ناۋبراۋانەى خۇيان شاردۇتەۋە يان بى ئاگان لە ھىزرى ناۋخۇيى؟!

بە ھەر حال؛ زىادەپۇچۋوان پىۋىستىيان بە راقەكار نىيە، ئەۋان كەسانى ۋايران تىدايە شاردەزان لە مەزھەبەكان، ئەم فىل و تەلەكانەيان لەلا شارۋە نىيە كە ھەندىك كەسى دەۋرۋەبەرى دەسەلات پى ھەلدەستن، بەلكو دەبىنى زىادەپۇچۋوان باۋەرىكى تەۋاۋيان بەم فەتۋايانە ھەيە، چۈنكە جگە لەم فەتۋايانە فىرى فەتۋا و شتى تر

نەبوو، چ لە خويىندى زانكۆچ لە خويىندى گشتىدا، فەتۋاكانى تىرشىيان نەخويىندۋتەۋە تەنھا لە دۋاى رۋوداۋە سىياسىيە گەرمەكانەۋە نەبى، واىكىرد زىادەپۇچۋوان گومانىيان ھەبى لەۋەى ئەم زانايانە ((ئايىنى خۇيان بە كاربەدەستان فرۇشتۋە))! لەۋانەيە بەشېك راستيان لەگەلدا بى لە تۆمەتباركىردى زانايان، بەئام ئەۋانىش لە نەزانى رىزگاربان نەبوۋە بەھەمان شىۋە، بەۋەى ئەم فەتۋايانەيان بە نموونەيەك بۇ راستى ۋەرگرتۋە، سوكايەتيان بە فەتۋاكانى تىرى زانايانى مۇسلمانان كىردۋە، لە زانايانى ئەزھەر و جگە لەۋانىش.

سەبارەتەۋەى وتەم: بەشېك لە راستى لەگەل زىادەپۇچۋوانە، لە پشتكىردىيان لە زانايان و گومان لىكىردىيان، چۈنكە فەتۋاكانيان (لە دۋاى قەيرانى يەكەمى كەندۋا ۱۴۱۰ك) زۇر گۇرانيان بەسەردا ھات بە بەراۋرد لەگەل فەتۋاكانيان لە پىش ئەم قەيرانە!، ئەمەش گوزارشت دىكات لە كارىگەرى مەزنى سىياسى لەسەر زانايان، ھەئەى سىياسىيەكان دەستى پىكىرد، كاتىك لە رۋوى سىياسىيەۋە ئاسودە دەبوون بە فەتۋايەكى زىادەپۇچۋو، چۈنكە بە سوك و كەم مۇسلمانەكانى ھەزمار دىكىرد و شانشىنى سەۋدىيەى ۋەك تاكە دەۋلەتى ئىسلامى دەناساند.

بەئام ئەم بەخۇدا ھەلدانە، بە سوك رۋانىنە بەرامبەر، بوۋە ھۋى بەدۋا داھىنانى ئەۋەى ئەۋ فەتۋايانەى گەلان و حكومەتەكانى مۇسلمانانى پى كافر دىكىرا. دىكىرئ بەكاربەپىرئ لە ناۋخۇدا بۇ دەستخستنى دەستكەۋتەكان، يان بەلەيەنى كەمەۋە نىزىك كىردەۋەيان.

ئا لىرەۋە گىرئ كۆپرەكە دەھات و دەپۇشت... جەختى لەۋە دىكىردەۋد سەرجاۋەى نەخۇشى و دەردەكە بىرىتيە لە نەبوۋنى نوڭگەرى ھىزرى گشتگىرى ئىسلامى، پىۋىستى گرانەۋە بە رۋوى گشت مۇسلماناندا، فەرامۇش كىردى گومان و پاشماۋە مەزھەبىيەكان، كە لەلەى زۇر خەلك چەسپاون، بەھۋى ئەۋ فەتۋا و

ئامۇركارى بۇگە نىجائى مۇسلمان لە پۇن كىرىنەۋەى بىرى تونىد رەۋانەى زانايانى ھاۋچەرخى سەۋدى

بۇچوۋنانەى بە بەردەۋامى دەپزىنرانە گويچكەكان لە ھەر مزگەوتىك و لە دوو توۋى ھەر كىتەپكدا.

ئەم كارە زۆر سەختە لەسەر دەۋلەت، چۈنكە بى ئاگابوۋە لە زىادەپۇچوۋنى ناوخۇيى و فەتۋايە جىفرەدارەكان، پالېستى ئەۋ زانا و بانگخاۋزە زىادەپۇچوۋانەى كرد كە مۇسلمانان بە مۇسلمان نازانن؛ جا شتىكى سىروشتىيە لق و پۇپى ناوخۇيى لە زىادەپۇچوۋن و تەكفىر بېشكۆينەۋە.

نەۋونەى ھاۋشېۋەى فەتۋاى پېشۋو، يەگىكە لەۋ فەتۋايانەى كەمترىن جىفرەى تېدايە... لەبەر ئەۋەى ھەندىك فەتۋا زۆر راشكاۋن، دواتر دەخىنەپۋو. ئەم فەتۋايانە (بە جىفرەدار و راشكاۋەكان) زۆر دوۋبارە بوۋنەتەۋە لە ناۋ فەتۋاكانى گشت زانايە ناۋدارەكانى شانشىنەكە بەبى ھەلاۋاردن، ھەر لە سەردەمى شېخ مەھمەدى كورپى عەبدولۋەھابەۋە تا ئەمرو.

نەۋونەى (۲): تەكفىر كىرىنى سىيەكى مۇسلمانان!

يەگىك لە فەتۋاكانى لىژنەى ھەمىشەى ئەمەيە: ((ھاۋارگىردنى پېغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاى لېيى) ھاۋبەشدانانى مەزنە))! ئەمەش تەكفىر كىرىنى زۆربەى مۇسلمانانە لە سوننە و شىعە، چۈنكە لەمەدا زۆربەيان پېيان وايە سوننەتە ھاۋارى پېغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاى لېيى) بىرى، كىتەپشيان لەسەر دروستى ئەم كارە نوۋسىۋە^(۱).

بەلگە ئەۋانەش لەسەر ئەم بۇچوۋنەن، كە زانايانى شانشىنەكە ستايشيان دەكەن، ۋەك غەمارىيە مەغارىبەكان.

(۱) فتاۋى اللجنة الدائمة: ۷۷/۱.

هه ندىك له زانايانى پيشووش له سهه ئه مهه، كه زانايانى شانسيه كه پياندا هه لدهه، له ديار ترينيان ئيبين چه جهه پى عه سقه لاني، خاوهن فهتجولبارى. زانايان لي ره دا راشكاوانه يان ده بى بلين: ئهوانه ي بۆچوونى ئيبين چه جهه پ و هاوشيوه يان هه يه بى باوه رن، به هوى كوفرى مه زنه وه. يان ده بى ده ست هه لگرن له شوين پى هه لگرنى ئيبين چه جهه پ و زانايانى تريش.

ئه و موسلمانانه ي شوين پى ئيبين چه جهه پ هه لده گرن يان نه زهه ر، زۆر له وانه زياترن، كه شوين پى نه ندامانى ليژنه ي هه ميشه ي له سعوديه هه لده گرن. هاوار كرده پيغه مبه ر (دروود و سلاوى خواى ليلى) يان ته وه سول كردن پى له دواى كۆچى دوايى كردنى، زۆربه ي زانايانى ئه هلى سوننه پييان وايه دروسته، يان به لايه نى كه مه وه ئه و كه سه ته كفير ناكه ن كه ده يكات، هه روهك پيشوتر شروقه ي ئه وه مان كرد.

به ئى؛ له وانه يه راحييايان هه بى سه بارهت به وهى ئه مه سوننهت يان پيپيدراو ياخود ناپه سه نه ده، به ئام نه به كوفرى بچوك و نه به هى گه وره شى دانانين.

نموونه ي (٣) : ته كفير كردنى نيوهى موسلمانان!

ليژنه ي هه ميشه ي فهتوايدا: ((هاوار كرده وه ليه كاني خوا هاوبه شدانانى مه زنه له لاي ليژنه ي ناوبراو))^(١).

به ئى؛ له وانه يه ئه مه بيدعه يان هاوبه شدانان ياخود كاريكى چه رام بى، به ئام هاوبه شدانانى مه زن له سهه زۆربه ي موسلمانان جيبه جى نابى، كه ئه م كاره ده كه ن به هوى نه زانيه وه يان لاسايى كردنه وهى زانايانى تر، دروست نيه ته كفير كه سيكى

(١) فتاوى اللجنة الدائمة: ٨٧ / ١.

مۇسلمان بىكرى كە ھاۋارى ۋەلىيەك دەكات، ئەگەر مەبەستى پى پەرسىش نەبى، جا بۇ نەۋونە دەلى: ھۇ فلان يارمەتى تۇ، تاكاكەت، ھاۋىنەي ئەم كەسانە دەبى فېر بىكرىن نەۋەك تەكفىر بىكرىن.

نەۋونەي (۴): مىنداللىنى بى بىروايان لەۋانەيە بىچنە دۆزەخەۋە!

ھۆكىمى مىندال ۋ زارۇكەكانى ھاۋبەشەدانەران لاي لىژنەي ناۋبراۋ ئەۋەيە: ئەۋان لە پۇژى دۋايىدا تاقى دەكرىنەۋە، ھەر يەككە سەركەۋتوۋ بوۋ ئەۋا دەچىتە بەھەشتەۋە، ئەۋەش كە شىكست دىنى دەچىتە دۆزەخەۋە^(۱).

دەلىم: ئەمە بىروباۋەرىكى گىشتىيە لاي زۇرىك لەۋ مۇسلمانانەي سەرقان بە ھەرمۇودە گىرپەرداۋە تىگىراۋەكان، كە دروست نىيە بىرئىنە پال پىغەمبەر (دروود ۋ سلاۋى خۋاي لىيى)، ئەۋ ئايەتە پىرۋانەيان لەبىر كىردوۋە كە جەخت لەسەر رىزگار بوۋىيان دەكەنەۋە:

﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ (۱۵) الإسراء

ۋاتە: (ئىمەش سزاي كەسمان نەداۋە تا پىغەمبەرىكى بۇ دەنپىرىن) .

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ...﴾ (۱۰) النساء

ۋاتە: (بەپاستى خوا بەقەدەر تۇزقائىك ستم ناكات) .

ھەندىك ھەرمۇودەي تىرىش ھەرامۇش دەكەن، كە بەخۇشيان بە بەلگەي دىننەۋە

لە دۇي ئەۋانى تر، ۋەك ئەم ھەرمۇودەيە:

((ھەر مىنداللىكى تازە لە دايك بوۋ، لەسەر سىروشتىكى پاك لەدايك دەبى)).

جا ئەۋەى لەسەر سىروشتىكى پاك بىرى چۇن تاقى دەكرىتەۋە.
دواتر تەنھا دۇنيا خانەى تاقىكرىدەۋەى، نەۋەك دۋاپۇز، چۈنكە دۋاپۇز تەنھا
خانەى پاداشت و سزايە. جا چۇن لىپرسىنەۋە لەگەل يەككىدا دەكرى كە ھەرگىز
گۇناھى نەكرىدەۋە؟

نەۋەى (۵): لىژنەكە ھۇشدارى دەدات لە دژايەتى كىرگىز

ئەۋەى نامۇيە ئەۋەى مەن نەمبىنى لىژنەى قەتۋادان بەرپەرجى كىتەبە
تەكفىرىيەكان بداتەۋە، ۋەك: ئەۋەى عىسامى مەقدىسى، ئەۋەى قەتادە، ئەۋەى بەسىر و
جگە لەۋانىش.

لە كاتىكدا لىژنەكە چالاك بوو لە ھۇشدارىدان لە بارەى ئەۋەى كىتەبانەى
ھەۋلىاندەۋە چارەى تەكفىر بىكەن و ھۇشدارى لەبارەى بىدەن و پىكخەرمەكانى پوون
بىكەنەۋە، بەلكو خاۋەنى ئەۋەى كىتەبانەيان بە (مورجىنە) بوون تۆمەتبار كىرگەۋە؟
ئايا نەپنى ئەۋەى چالاك بوونە لەم لايەنە، بى دەنگ بوون لە لايەنەكەى تر جىيە؟
لەگەل ئەۋەى ئەۋانەى ھۇشدارى دەدەن، لەبارەى تەكفىرەۋە و ھەۋلى بچوك
كىرگەنەۋەى بازەنكەى دەدەن ھەندىك سەلەفى و ۋەھابى زىادەپۇچوون، بەلام ئاستى
زىادەپۇچوون لاي ئەۋەى كەمترە، چەند كىتەبىكىيان تايبەت نووسىۋە بۇ
بەرپەرجەدەۋەى فراۋانكارى لە تەكفىردا، ئەۋەى چالاكبوونە سەرسۈپھىنەى لىژنەكە
لە بارەى بەرپەرجەدەۋەى كىتەبە ھاۋسەنگەكان بەشىۋەىكى پىژمى و بى دەنگ
بوون لەبارەى ئەۋەى كىتەبانەى تەكفىرى مۇسلمانانان تىدايە، ئامازىيە بۇ ئەۋەى
زانايان كۆمەلگە دەبەن بەرەۋە دەستگرتەن بە زىادەپۇچوونەۋە، ۋەك ئەۋەى ئەۋەى
قەتۋايە بشارنەۋە كە لە ژىر فشارى سىياسى دەردەچى.

بۇ نەمۇنە بىرۋانە:

ھۆشدارىدانى لىژنەي ھەمىشەيى لەبارەي مورجىنايەتى^(۱).

لىژنەكە بەرپەرچى چەند كىتەبىكى داۋەتەۋە، كە ھۆشداريان داۋە لە بارەي ئاشوب و فەتنەي تەكفىر!، كە ئەمانە (التحذير من فتنة التكفير) و (صيحة النذير)، ھەر دوو كىتەبەكە دانراۋى عەلى ھەسەن ھەلبىيە، يەككە لە زىادەپۇچۈۋە ھاۋسەنگەكان بەشىۋەيەكى رېژەيى^(۲)!

لىژنەكە بەرپەرچى كىتەبى (أحكام التقرير في أحكام التكفير) ي داۋەتەۋە، كە دانراۋى مۇراد شوكرىيە^(۳).

لىژنەكە بەرپەرچى كىتەبى (حقيقة الإيمان) ي عەدنان عەبدولقادرى داۋەتەۋە^(۴).

لىژنەكە بەرپەرچى كىتەبى (ضبط الضوابط) ي ئەھمەد زەھرانى داۋەتەۋە^(۵).

لىژنەكە ھۆشدارىداۋە لە بارەي كىتەبى: (الحكم بما أنزل الله و أوصول التكفير)، دانراۋى خالىد عەنبەرى^(۶).

لىژنەكە بەرگىرى كىرۋەۋە لە فەتۋاى مەھمەدى كورپى ئىبراھىم، تىيادا ئەۋ وئاتە مۇسلمانانەي تەكفىر كىرۋەۋە، كە ياسا دەستۇردەكانيان تىيادە^(۷).

لىژنەكە لەم بۈۋاردا چالاکە، بەلگۈ ھەردەم دەمانبىنى لىژنەكە نامۇزگارى دەكات سەبارەت بە خۇيىندەۋەي چەند كىتەبىك كە تەكفىرى مۇسلمانانى تىيادە^(۸).

(۱) الفتاوى الشرعية في المسائل العصرية، جمع خالد الجريسي، ۱۶۶.

(۲) ھەمان سەرچاۋە: ۱۲۴.

(۳) ھەمان سەرچاۋە: ۱۲۶.

(۴) ھەمان سەرچاۋە: ۱۲۲.

(۵) الفتاوى الشرعية في المسائل العصرية، جمع خالد الجريسي، ۱۲۲.

(۶) ھەمان سەرچاۋە: ۲۱ - ۲۲.

(۷) فتاوى اللجنة الدائمة: ۱ / ۵۴۴.

نەوونەى (٦) : تەكفىر كوردنى ولتاتانى مۇسلمانان، بەووى ولتاتى كوفرن!

ليژنەى ھەمىشەىي فەتواى داوہ بەووى ھەر دەولەتتەك يان ولتاتتەك
ھۆكۈمرانەكانى شەرىعت بەرپا نەكەن، ئەوا نەم ولتاتانە ولتاتى كوفرن، لەسەر
خەلكەكەى پيۇستە كۆچى لى بکەن! (واتە بېنە شانشينەكە)؛، نەمەش لە فەتوايەكى
دوور و دريژدا ھاتووە^(١).

ئىمە دەزانين — ھەروەك دەخريتەروو — زانايانى شانشينەكە گشت دەولەتتەكى
ئىسلامى و عەرەبى بە دەولەت و ھۆكۈمەتى كافىر ھەژمار دەكات، بەم پېيە ھەر
كەسەك فەناعەتى ھەبى بەم فەتوايانە لە ھاولتايانى ئەم ولتاتانە، ئەوا يان كار دەكەن
بۆ كۆچكردن بۆ شانشينەكە، ياخود مانەوہ لە دواى ھەج يان عومەرە كوردن ياخود
بەرەنگاربوونەوى ولتات و ھۆكۈمەتەكان لە ناو ولتەكانيان لە پيى تووند و تيزى و
خۆتەقاندنەوہ.

بەمەش بەرپرسىيارىتى ناوخۆيى دەردەكەوى، لە بەرامبەر تەكفىر و
خۆتەقاندنەوہ و تەكدان لە ولتاتانى مۇسلماندا.

(١) الفتاوى الشرعية في المسائل العصرية، جمع خالد الجريسي: ١٢٩.

(٢) فتاوى اللجنة الدائمة: ٥١ / ١٢.

نموونه ی (۷) : ته کفر کردنی هه ریمه کانی موسلمانان .. به وهی وڵاتی کوفرن

لیژنه ی هه می شه یی فه توای داوه، به وهی ئه وه حکومتانه ی کار به یاسا ده ستر ده کان ده که ن له وڵاتی کدا، که موسلمانان و مه سیحیه کانی تیدا یه، ئه وه حکومتی کافر ه، هه لێ زاردن بۆ کافران له م وڵاتانه دا دروست نییه ^(۱).

به م پێیه گشت حکومت و ده وڵته عهره بی و ئیسلامیه کان له لای لیژنه که کافرن، دروست نییه دۆستایه تی بۆ بنوێنری و دانبنری به شه رعییه ته که یدا. ده نگدان بۆ جگه له موسلمان دروست نییه نه گهر شایسته ش بی.

ئه گهر موسلمان ئه مه ی زانی، ئه وه ته کفری ده که ن، چونکه ئه وهی ته کفر نه کردووه که ئه وان ته کفری ده که ن، ئه م چیرۆکه دوور و درێژه.

نموونه ی (۸) : لیژنه که به ده سته ینانی په گه زنامه ی وڵاتانی عهره بی و جگه له وانیش به چه رام داده نی

لیژنه که فه توا ده دات به چه رام بوونی هه لگرتنی په گه زنامه ی حکومت ته کافر ده کانی ئه وه وڵاتانه ^(۲).

ده ئیم: ئه م فه توایه بۆ ئه وهی رابمینی له وه فراوان تره که هه ندیک ئه ندیشه ی ده که ن، دروست نییه په گه زنامه ی هیج ده وڵه تیکی ئیسلام و نا ئیسلامی هه لێ گیری! چونکه فه تواکه جه ختی کرد دۆته وه له سه ر پرسی (حکومه ت)، ئیمه ش پای زانیانی شانسی نه که له بهاری حکومت ته کان و وڵاتانی موسلمانان ده زانی ن.

(۱) هه مان سه رچاوه: ۲۷۱ / ۱.

(۲) هه مان سه رچاوه: ۶۹ / ۲.

نمونه‌ی (۹): چه‌ام‌کردنی په‌نابردنه بهر دادگاګانی وټاته نیسلا مییه‌ګان و جګه له‌وانیش بویه‌کلا ګردنه‌وه یرسه‌ګان

ليژنه که فەتوايداوه به حەرام بوونی پەنابردنه بەر ياسا دەستکردەکان لەو
ولاتانەى شەرىعەت جێبەجێ ناکەن^(۱). بەم پێیە بۆ موسڵمانان لە جیهانی ئیسلامیدا
دروست نییە پەنا ببەنەبەر دادگاگانیان بۆ یەکلاکردنەوهی پرسەکان! لەبەر ئەمە
هەندێک لە موسڵمانان پەخنە لە شانشینەکە دەگرن، بەهۆی ئەم فەتوایەوه کە بە
دەستووردان دادەنرێ لە دادگا و ولاتانی موسڵماناندا، لەگەڵ ئەوهی موسڵمان ناچارە
لە خۆڕاوادا سەرباری ولاتانی موسڵمانان پەنا بباتەبەر ئەو دادگایانەى لەویدا هەن،
بۆ یەکلاکردنەوهی پرسەکەیان، جا چ کار بکات بە ياسا دەستکردەکان یان
شەرىعیەکان، ئەگەر نا مافەکان بەکەمخرێن.

ئەۋى نامۇيە؛ ئەۋىيە مەن ئەم پۇۋانە، ئەۋەم خۇيىندۇتەۋە كە پارىزەرانى
(دامەزراۋى خۇيخۋازى پارىزەرەن) سىكالىيەكى لە ئەمىرىكا بەرز كىرۇتەۋە، بەھۋى
لەكار ۋەستەندى، ئەم دامەزراۋىيە يەككە لە لىكۋىترىن پىكخىراۋە خۇيخۋازىيەكان
بە قۇتايخانى ئاۋخۇيى شەنشىنەكەۋە، ھەروەك چۇن ئەم پىكخىراۋە ئاچاربۈۋ
ۋابىكات، ئەۋا مۇسلىمانانىش بەھەمان شىۋە ئاچارن پەنا بىبەنەبەر داداگاكىنى ۋىلتانى
خۇيان يان ۋىلتە خۇرئاۋىيەكان، كە كار دىكەن بە ياسا دىستىكرەكان.

(۱) هه مان سه رچاوه: ۱ / ۵۴۴.

نەۋىيە (۱۰): جەرام كىردنى پارىزەرايەتى مەگەر بە چەند مەرجىك نەبى!

لىزىنەكە خويندىنى پارىزەرايەتى بە دروست نازانى، مەگەر تويۇر و خوينەرى ئەم بۈارە خاۋەنى رۇشنىبىرەكى شەرىى فراۋان بى، كە بىيىتە قەلەيك بۇى تا لاندەدات^(۱).

نەۋىيە (۱۱): دۇستايەتى و دوژمنايەتى

سەبارەت بە دۇستايەتى و دوژمنايەتى، ئەۋا بەشەيكى مەزنى داپۇشيوە لە فەتۋاكانى زانائانى شانشىنەكە؛ لەۋانەش ئەندامانى لىزىنەى ھەمىشەى، زانائانى دەرەۋەى لىزىنەكە، بانگخۋازان، لەگەل فراۋانكارىيەكەى گەۋرە لەم بابەتەدا و بە مەرج گىرتنى شتائىكى نا پىۋىست. دەكرى لەم بارەۋە بگەرپىتەۋە بۇ:

فەتۋاكانى ھەمىشەى لىزىنەكە: ۴۷ / ۲.

كۆى وانەكانى جەرمەى مەككە، ھى ئىبن عوسەيمىن: ۳ / ۲۵۷.

فەتۋايە شەرىعيەكان، كۆكرىدەۋەى جىرىسى: ۲۹۶.

زۆربەى كىتەبەكانى شىخ فەۋزان.

زۆربەى كىتەبەكانى جەمۇدى تۈەيجىرى... جگە لەۋانەش.

تەننەت ھىچكىتەبىك لە بىروباۋەردا، لەلەى ۋەھابىيەت بەتال نىيە لە بىروباۋەرى (دۇستايەتى و دوژمنايەتى)، لەگەل ئەۋەى زۆر بەدەگمەنى لە كىتەبەكانى پىشىناندا ھاتۋە، يان ھەر نەھاتۋە.

(۱) ھەمان سەرچاۋە: ۱ / ۵۴۸.

نەۋونەى (۱۲): مەترسىدارتەرىن بىنەما: ((ھەر كەسىك كافر تەكفىر نەكات ئەۋا بەخۇشى كافر))

لەئەنەكە ((ھەر كەسىك كافر تەكفىر نەكات ئەۋا بەخۇشى كافر)) بە بىنەمايەكى شەرىى ناۋدەبات! ^(۱).

لەگەل ئەۋەى ئەم ياسايە مەترسىدارتەرىن بىنەمايە، مەستومرېكى زۇرى لەسەر ھەيە، بەم بىنەمايە تەكفىرى زانائان كراۋە، لەلەين دژمرا زىادەمۇچوۋەكانىانەۋە. ئەم بىنەمايە شەرىى نىيە يان گەستگىر نەبى. لەبەر ئەۋەى كافر لاي ئىۋە لەۋانەيە لاي جگە لە ئىۋە كافر نەبى.

بەئى: ئەۋەى كافرې رەسەن، ۋەك: كەسى بىتەرەست، كافر نەكات، ئەۋا ھىچ كەسىك رېگىرى ناكات لە كافر كىردى ئەم جۇرە كەسە.

بەئام كېشە ئەۋەيە، ئەم بىنەمايە بەكارھاتوۋە لە ناۋ بېكھاتەى ۋەھابىيەتدا بۇ تەكفىر كىردى ئەۋ كەسانەى، تەكفىرى ئەۋانە ناكەن، كە ۋەھابىيەت ئەۋانى كافر كىردوۋە، ئەمە لە زۇربەى بەكارھىنانەكانى كىتبەكانىدا بەم شىۋەيەيە. ئەمە بىنەمايەكە بەھۋىيەۋە دەتۋانى كۆمەلگەى بى تەكفىر كىرى...

بۇ نەۋونە: ئەگەر كەسىك جۈلەكە ۋ نەسرانىەكان كافر نەكات، تەنھا بە (خاۋەن كىتبەكان) ناۋيان بەئى، ئەۋا لەلەى ۋەھابىيەكان، ئەم كەسە كافر دىكىرى. بەئام لەلەى مۇسلىمانانى تر كافر ناكىرىت، بەم بىيە مۇسلىمانانى تر كافر دەبن، كەسىكىش كافر تەكفىر نەكات، خۇشى كافرە.

ئەگەر كەسانىك لە ۋەھابىيەكان، خۇيان پاراست لە تەكفىر كىردى ئەم مۇسلىمانانە، ئەۋا ئەۋانىش دەبنە كافر.

(۱) الفتاۋى الشرىىة، جەم الجرىسى: ۱۳۶.

نەوۋى ئەوانەش كافر نەكات، خۇيشى كافرە، جا بەم شىۋىيە تا بازىنەكە
بەرەتەسك دەيىتەو، تا دەگاتە يەك دوو كەس.

ئەوئى نامۆيە ئەودىيە، ئەم لىژنىيە ئەم بىنەمايە بە بىنەمايەكى شەرىعى
ئاودەنى!).

نمونه‌ی (۱۳): هەر کەسێک بە تەنھا ناوی (خاوەن کتێبه‌کان) له جوله‌که و نه‌سرانییه‌کان بنی، ئه‌وا کافره‌!

لیژنه‌که فه‌توایدا سه‌بارمت به‌وهی هر که سێك خۆی بگریته‌وه له کافر کردنی
جوله‌که و نه‌سرانییه‌کان، ته‌نها به‌ ناوه‌یانیان به (خاوه‌ن کتیبه‌کان) وازبێنی.⁽¹⁾

لهگه‌ل ئه‌وه‌ی ئه‌م باب‌ه‌ته‌ ورده‌کاری تی‌دایه‌، هه‌ندی‌ك له‌ خاوه‌ن ك‌تیبه‌كان كا‌فرن، هه‌ندی‌كي‌ تریان راجیایان له‌ باره‌وه‌ هه‌یه‌، به‌لگه‌ش به‌ده‌ستی هه‌ر دوو لایه‌كه‌یه‌.

دواتر لیږدا کوفری گهوره و بچوک ههیه.

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ﴾

المائدة: ١٧.

واته : (سویند بیت بیگومان نهوانه بی باومر بوون که وتیان : بهراستی خوا ،
 ههر مهسیحی کوری مهریه مه) . راشکاوتر نییه لهم فهرمایشته : ﴿وَمَنْ لَّا يَحْكَمْ

داوودی نه گات بهو بهرنامه یه ی که خوا دایبه زاندووه، ئا نه وانه بی باوهرن).

ئەي بۆچى سەبارەت بە ئايەتى دووم وردەگارى دېننە ئاراۋە، دەربارەي ئايەتى دوومەيش گشتاندىن دەگرەنەبەر؟ لەگەل ئەۋەي ئايەتى يەكەم لەبارەي كافركردنى بەشىكى خاۋەن كتيبەكانە بەگردارى، لە كاتيكدە ئايەتى دووم گشتيە و بە ناۋى ناسنەر (ل)، كە ئاماژە بە گشتاندىن دەكات.

(١) فتاوى اللجنة الدائمة: ٢ / ١٤٠.

ئهوهى مه بهسته ئه وهیه که ته کفیر کردنى زیاده پوچووان بۆ زانایان، به هۆی ورده کاری کردنه که یانه بۆ ئایهتی، وهك ته کفیری زانایانه بۆ ئه وه که سهی ئایهتی یه کهم نه گشتی نی.

همه مووان له هه ویری ته کفیر ده پیژن و لێی ده خۆن. ئه گهر نوێگه ریه کی گشتگیریش نه کری بۆ هزری ناوخواهی، کرانه وه به پرووی هزری گشتی ئیسلامی و فه لسه فهی ئیسلامی پروونه دات، ئه وا دمرد که ههر دمینی، هه مووانیش به شدارن له هه ویر شیلا و پیژتن و خواردنه که دا.

نموونه ی (١٤): ته کفیر و به بیده چی دانان و هۆشداریدان!

هۆشداریدان له ته ریه قهت و مه زه به به سۆفییه گانی تیجانی و قادری و شیعه و نیبازی و بیرلویه و نه ته وه ییه کان، به ئه ندازه ی ته کفیر کردنیان و دوژمنایه تی کردنیان و بانگه وازی کردن بۆ رق لی بوونه وه یان... تاد، ئه مه گه لێك زۆرن^(١).

نموونه ی (١٥): چه رام کردنی کردنه وه ی قوتا بخانه بیانیه کان! چه رام کردنی شوین به کری گرتن بۆ سه ره پهرشتیاره گانی!

لیژنه که پیی وایه کردنه وه ی قوتا بخانه بیانیه کان له وڵاتانی موسلماندا و به کری گرتن و به کری دانی بیانیه پییان چه رامه... تاد^(٢).

(١) فتاوی الشرعیة، جمع الجریسی، جهند لاپه ره یه کی بۆ ئه م بابته ته تایبته کردووه ١٥٥ - ١٨٢.

(٢) فتاوی اللجنة الدائمة نقلا من کتاب الجریسی: ١٨٩.

نەمۇنەى (۱۶): گومرا كۆرۈشۈش نەشەرىيەكان و بەبىدەچى ھەژمار كۆرۈشۈش

لەئزەنەكە نەشەرىيەكانى لە ئەھلى سۈننە دەھىنەۋ^(۱). لە كاتىكدا
نەشەرىيەكان زۆرىنەى ئەھلى سۈننەت، ھەموو زانائانى شام و مىسەر و عىراق و
مەغرىب نەشەرىن.

لەگەل ئەۋەى لەم بە بىدەچى دانانە گشتىيە چەند شتېك كەلەكە دەبن، لە
فەرمان كۆرۈش بە رىق لېۋوونەۋەيان و بوغزاندىيان و سەرزەنشەكرىيان و
دووركەۋتەۋە لېيان... تاد، ئەمەش سەردەكېشى بۆ كاردانەۋەى پېچەۋانەۋە و
دزايەتى كۆتا نەھاتوو.

نەمۇنەى (۱۷): نوپۇز لە دۋاى كەسى ھاۋبەشەدانەر دروست نىيە!

لەئزەنەكە فەتۋاى داۋە؛ بەۋەى دروست نىيە، نوپۇز لە دۋاى ئەۋ كەسە بىكرى، كە
ھاۋبەشى گەۋرەى بۆ خوا بېرىار داۋە!^(۲)

دەئىم: شتېكى زانراۋە؛ ھىچ كەسك نىيە لە سەر پروۋى زەۋى ھاۋبەشى مەزنى
بۆ خوا بېرىار دابى و پېشنوۋىزىش بىكات بۆ مۇسلمانان، كەۋاتە ئەمە يەككە لە
فەتۋايە جىفرەدارەكان، مەبەست لە ھاۋبەشەدانەر لېردە؛ ئەبۇ جەھل و ھاۋۋىنەكانى
نىيە، بەلكو مۇسلمانى خاۋەن مەزھەبى ترە، ۋەك: سۈفى و شىعە...

(۱) فتاۋى اللجنة الدائمة: ۱۷۴ / ۳.

(۲) فتاۋى اللجنة الدائمة: ۵۲۲ / ۱.

نەۋەى (۱۸): ئەۋەى لە ئايىن بە پېۋىست زانراۋە ۋە ھەقى راست ۋە دوست؟

لېۋنەى ھەمىشەى خۇى لادا لە ۋەئامدانەۋە، كاتىك كەسىك پىرسىارى لە لېۋنەكە كۈرد لەبارەى زانا پېشۋەكان، كە بەپىى دىدى ۋەھابىيەت دەكرى تەكفىر بىكرىن، كاتىك كەسىك پىرسىارىكى جوانى كۈرد، ئەمەش ناۋمۇكەكەيەتى، ئەۋەى ئىۋە ناۋى دەنېن ھاۋبەش دانان لە جىھانى ئىسلامىدا ھاۋبەش دانان نىيە، چۈنكە تەنھا كەسانىك ئەم كارانە دەكەن، كە نەزان بى، نەزانىش يەككە لە پەرجەكانى تەكفىر، ياخۇد زانايەكى تەئولىكارە، تەئۈىل ۋە لىكدانەۋەش رېگىرە لە تەكفىر، دواتر پىرسىاركەرەكە نەۋەىيەكى لەسەر ئەمە ھىناۋەتەۋە.

ئەمەى خوارەۋە ۋەئامى لېۋنەكەيە:

((ئەۋ ھەئەكارە پاساۋى ھەيە، كە ھەئەى كۈردۋە لە پىرسە تىۋرە كۆششكارى "إجتہاد" يەكان، نەۋەى ھەئەى كۈردۋە لە شىكدا، كە بەدەقى راشكاۋ جەسپاۋە ۋە ئەۋەى زانېنى لە ئايندا بە پېۋىست دانراۋە))^(۱).

دەئىم: بەئام بابەتى ((دەقى راشكاۋ)) ۋە ((ئەۋەى لە ئايندا بە پېۋىست دانراۋە))، لەلەى ئىۋە جىاۋازە لەگەل ئەۋەى لای ئەۋانى تر. ئەۋەى ئىۋە بە دەقىكى راشكاۋ دەپپىن، ئەۋا جگە لە ئىۋە بە دەقىكى لاۋاز يان تايبەتكەر يان ھەئەۋەشاۋە دەپپىن. ئەۋەى ئىۋە پېتان ۋايە زانېنى لە ئايندا بە پېۋىست دانراۋە، دۋەراى ئىۋە پىى ۋانېيە زانېنى لە ئايندا بە پېۋىست دانراۋە.

دۋەراى ئىۋە دەتۋانى پېتان بلى: (جەپامى خۋىنى مۇسۇلمان زانېنى لە ئايندا بە پېۋىست زانراۋە، ئىۋەش ھەللى دەكەن، كەۋاتە ئىۋە كافىر ۋە بى باۋەرن، دەقەكان لەم بارمەۋ راشكاۋن، ئىۋەش لىكدانەۋە ۋە تەئۈىلى بۇ دەكەن، كەۋاتە ئىۋە بى باۋەر ۋە

كافىر)؛ ھەر بۇيە نايى پەلە بىرى و زوۋ بىرى بىرى، كە ئەمە لە ئايندا بەپىۋىست زانراۋە يان بەپىۋى بەلگە يەكلا كىرگەن ھە.

بەلگە بەم بىنەمايەى ئىۋە داتانراۋە، زىادەپۇچۇۋان و تۈۋىدەۋان ئىۋەمىان تەكفىر كىرگەن ھە.

دەپى ئەۋە قىۋى بىرى، كە ھەر دەپىك كە لەلەى ئىۋە پاست و دروست بوۋ، ماناى وانىيە لەلەى جگە لە ئىۋەش پاست دروستە.

ئەۋەش كە پىتان واپە لە ئايندا بەپىۋىست زانراۋە، لەۋانەيە جگە لە ئىۋە بە پىچەۋانەى بىنى.

لەۋانەيە ئەۋانەى ئىۋە تەكفىر دىكەن يان دىۋەپاكتان، بەم بىنەمايەتان ئىۋە پاپەند بىكەن و تەكفىرتان بىكەن.

دەپى پاست بۇ نەۋىنە بىرىيە لە دىۋەپاكتان ئەۋەى پاست بوۋە، بەلام ئەۋەى پاست نەبوۋە، ئەۋە پاجىيەى و قوتابخانەى جىۋاۋى لەبارەۋە ھەيە، تەنەت لە ناۋ خۇدى پىكەتەى فەرمۇدەناسانىش... (لەۋانەيە پاشكۆيەك لەم بارەۋە بىۋەسىن).

نامۆزگاريمان بۇ رەۋىتى زىادەپۇچۇۋ، ئەۋەيە فراۋانكارى بىكەن بۇ ئاسۋگانى ژىرى، ئاشنا بىن بەۋەى يەكەنگى لەسەرە لە نىۋان مۇسلمانان، ئەۋە شتەش بىناسن كە پاجىيەى لەسەرە. ئەۋە شتەى زانايانى مەزھەب لەسەر يەكەنگىن، ماناى وانىيە ئوممەت لەسەرى يەكەنگە، دەپى قوتابخانە ھەزرى و كۆشكارىيەكان ھەرس بىكەن. با ۋاگومان نەبەن كە تەنەا خۇيان لەم دۇنيەدان... با بابەتە لىۋەپاۋەكان كەم بىكەنەۋە و بابەتە لىنەپراۋەكان زىاد بىكەن و ھەندىكىان پەسەند بىكەن، بى سۈرۈۋەن لەسەرى، تەنەا لەۋ دەقەنەدا نەپى، كە ئامازەى سەلىۋراۋيان ھەيە، لە پۈۋى جەسپاۋىشەۋە سەلىۋراۋان، يان لەۋەى مۇسلمانان لەسەرى كۆكن لە فەرمان و پىگىرى.

ئا لىرەۋە بەرپىر سيارلىتى ئومەت دىت

نەركى دەۋلەت لىرەدا برىتتىيە لە فراۋانكىردنى ژىرى و عەقلى گەنجان، بە لەخۇگرتنى راقە و مەزھەب و كۆشش و بۇچوونە جىاۋازەكان، دەستەلگرتن لە تووند و تىزى بۇ سەرخستنى بىرۆكە يان رەۋتلىك بەسەر ئەۋەى تردا؛ چونكە ھەموۋان بە دەۋرى يەك ئايندا دەخولئەۋە، بەلام خويئندەۋەكان جىاۋازن، كەۋاتە خويئندەۋە مەكەن بە ئايىن، تىگەشتىنىش مەكەن بە شەرىع.

نەۋۋەى (۱۹):

لىزەنى ھەمىشەى فەتۋايدا بەۋەى ئازەل سەربىرىن بە بۆنەى يادى لەدايكبوۋنى پىغەمبەر، ھاۋبەشەدانانە و دروست نىيە گۆشتى ئەم بۆنەىە بخورى))^(۱).
دەئىم: ھەر چەندە ئازەل سەربىرىن، لەم بۆنەىەدا تەنھا، برىتتىيە لە ئاھەنگىران و خۇشى و شادى دەربىرىن، بە لە دايكبوۋنى پىغەمبەر، جا ھاۋبەشەدانان لە كويئدايە؟! ئەم بۆنەىە ۋەك سەرجەم بۆنەكانى ترە... رۆزى نىشتمانى گەۋرەتر و بەرپىزتر نىيە لەم رۆزە... لەگەل ئەمەشدا شتىكى سىروشتىيە ئاھەنگ و ئازەل سەربىرىن لىرەدا ئەنجام بدرى ئەم بۆنەىە يان بۆنەىە تردا... ئايا لەخوا ناترسن لە بەشىنەۋەى ئەم حوكمە مەزنانە بەسەر مۇسلماناندا؟!

ئەۋەى ئەم ئازەلە سەردەبىرى بە بۆنەى لەدايك بوۋنى پىغەمبەرەۋە، ئەۋا بەم كارەى مەبەستى نىيە پىغەمبەر بكاتە پەرسىراۋ و خوا، بەلكو ئەمە خۇشى و شادى دەربىرىنە ۋەك گشت بۆنەكانى ترە... جا ئەم وشكى و رەقىيە بۇجى.

(۱) فتاۋى اللجئە الدائمة: ۱/ ۱۲۴.

نموونهی (۲۰): چهرامی گهشت کردن بۆ شام و میسر و عیراق!

گهشتکردن بۆ ولاتی هاوبهشدانهران، لهلای لیژنهی ههمیشهیی و ههندیك زانیانهوه چهرامه، تهنه به چهند مهرجیکی سهخت نهبی دروست نییه، تهنه ئهوهنده بهس نییه گهشتیار بتوانی نوێژهکانی بکات و بپرواته مزگهوت، بهلکو دهبی ((گهشتیار بهری بوون و دوژمنایهتی خۆی بۆ ههر کافر و بی باوهپرێکی ئهوی دهرپرێ!))، گهشتکردن بۆ ولاتی بی باوهپر و کافرهکان به مهبهستی گهشت و سهیران دروست نییه، مهگه به پاساوێکی شههری پۆشنهوه نهبی، شیخ فهوزان پپی وایه ئهوهی له گهشت دهگهڕێتهوه باش نییه میوانداری بکری ((بهلکو پپیویسته دووره پهریزی لیبکری بۆ ئهوهی خۆی و هاوشیوهکانی تهمی بکری))^(۱).

بۆ زانیاری ولاتی هاوبهشدانهران - لهلای وههابیه بهراییهکان - لهم سهدهیهدا تا سالی ۱۳۹۰ک، گهشتکردنی بۆ ئهم شوینانهشی دهگرتهوه: میسر و عیراق و شام و کویت و ئیمارات و گشت ولاتانی کهنداو، ههموو ئهو دهولهتانه، دهولهتی هاوبهشدانان و کوفرن. له چهند توێژینهوهیهکی پيشووتردا به فراوانی باسمان لهمانه کردووه. وتهی زانیان لهبارهی ئهو دهولهتانهی حوکم بهشهریعت ناکهن بهوهی دهولهتی کوفرن، ئاماژهیه بۆ ئهوهی ئهم حوکمه هیشتا گشتگیره لهلای ههندیك زانیان، بۆ نموونه فهوزان، ناوبراو له فهتواکانیدا به راشکاوانه وتویهتی: ئهو دهولهتانهی به دهولهته ئیسلامیهکان ناودهبرین، دهولهتی ئیسلامی نین (ئهم فهتوایهی فهوزان، له میانهی فهتوایه تاکه کهسیهکانیدا دهخریتهروو).

(۱) فتاوی اللجنة الدائمة: ۲ / ۹۲.

نمونهى (۲۱): سلاوى ئالما ھاۋبەشدا نانا!

ليژنەكە سلاوى ئالما بە ھەرام داناۋە، پىيى وايە بىدعە يەكى داھىنراۋە، پىيى وايە ۋەستان لەبەردەم ئالما ۋ بە گەۋرەگرتنى دروست نىيە، چونكە خۇچوۋاندنە بە ھاۋبەشدا نەران، يەككە لە پالئەردەكانى ھاۋبەشدا نانا، كە دژ ۋ پىچەۋانەى يەكخوۋاناسىيە))^(۱)!

دەئىم: ئەمۇ فەتۋايانەى سەبارەت بە سلاوى ئالما ۋ سلاوى سەربازى، تەكفىركارەكانى دەۋلەت لەم زانائانەيان ۋ مەرگرتوۋە، لە پىزى ئەمۇ بەلگەنەيان داناۋە كە نامازەن بۆ كوفەر ۋ بى باۋەرى دەۋلەتى سەۋدىيە، ھەروەك پىشتەر لە ليكۆلئىنەۋەكەماندا لەبارەى (كتىبە زىادەپۇچوۋە ھاۋچەرخەكان) خستومانەتەروو.

نمونهى (۲۲): ھەرام كۈردنى ئاھەنگىران بە بۆنە ئىسلامىيەكان!

ھەرام كۈردنى بۆنە ئاينىيەكان، ۋەك: ئىسرا ۋ مىعراج، لەدايكبوۋنى پىغەمبەر، كۆچ، ھىرشكۈردنەسەر خاۋەنەكانى بەۋەى بىدعەچى ۋ گومپان، ھەروەھا بۆنە نىشتەمانىيەكان ۋ جگە لەۋانىش، جەژنە گشتىيەكان، ۋەك: جەژنى دايك ۋ جەژنى خۇشەۋىستى، ئەمۇ فەتۋايانە ئەۋەندە زۆرن لە ژمار نايەن^(۲). لەگەل ئەۋەى لە ھەمان سەرچاۋەدا بە دروستيان زانىۋە ئاھەنگ بگىرپەردى بە ھەفتەى مزگەۋتەكان، ھەفتەى ھاتوچۆ، ھەفتەى شىخ مەمەدى كورپى عەبدولۋەھاب، ھاۋشىۋەكانى... ئەمەش تىككىرانە.

(۱) فتاۋى اللجئە الدائمە: ۱/ ۱۴۹، ۱۵۰.

(۲) بۆ نمونە بېروانە: الفتاۋى الشرعية ۳۶۱ ۋ لاپەردەكانى دواترى.

دواتر لە نامەكانى شىخ ئىبن بازدا ھاتوو، پىرۋىزبايى بە بۆنەى سالى نوڭى
كۆچى ۋەرگرتوو ۋ پىرۋىزبايىشى بەم بۆنەى ۋە ناردوو، ئەمە بەپىي پېۋانەى ئەۋان
بى بىدەى، بەلام ھەندىك جار تىكەدەگىرەن.

نمونهى (۲۲): ھەرام كىردنى فىلىم كارتۇنى ئىسلامى

لە ناۋ فەتۋاكانى لىژنەى ھەمىشەىدا فىلىم كارتۇنى ئىسلامى ھەرام كراۋە^(۱)،
ئەى چى سەبارەت بە نا ئىسلامىيەكان؟

نمونهى (۲۴): ۋىنە لە كىتەبەكانى قوتابخەكاندا ھەرامە، ئەگەر لەبارەى چۈنەتى دەستىۋىزىش بى

ھەمان لىژنە كۆشى كىرد بۇ لادانى گومانى ئەۋەى پىي ۋايە ۋىنەى تىشىكى
دروستە^(۲)، جەختى كىردەۋە لەسەر ئەۋەى دروست نىيە ۋىنەكان بىلەۋ بىرۋىنەۋە،
ئەگەر بۇ بانگەۋازىش بى، نابى ۋىنەى فىركارى بۇ دەستىۋىزىگران ۋ نوڭزخوڭنان بىلەۋ
بىرۋىتەۋە، چۈنكە راستى بە ھەرام بىلەۋ ناكىرۋىتەۋە، نامانچ پاساۋ بە ھۆكار ۋ
ئامرازەكان نادات^(۳)، ۋىنە پۇشنىكەرەۋەكان لە ۋانەى خوڭندكاراندا دروست نىيە،
چۈنكە پىشىنە چاكەكان بەبى ئەم ۋىنانە فىرۋىۋنە^(۴). كاتىك يەكەك لە مامۇستايان
بىرسىيارىكى ئاراستەى لىژنەكە كىرد، بە ۋىنەگرتنى قوتابىيان لە گەشتىكىدا يان

(۱) الفتاۋى الشرعية، جمع الجريسي: ۴۳۸.

(۲) فتاۋى اللجنة الدائمة: ۱/ ۴۶۲ - ۴۶۳.

(۳) ھەمان سەرچاۋە: ۱/ ۴۸۴.

(۴) ھەمان سەرچاۋە: ۱/ ۴۷۱.

ھاۋشېۋەكەى، ئايا دروست يان نا، لىژنەكە ۋەئامى دايەۋە ۋىنەگرتن يەككە لە گوناھە گەۋرەكان و ھۆكارىكە بۇ ھاۋبەشەدانان، گۆپرايەلى كەسك ناكرى لە سەرىپچى خۋاى بەدپەنەردا^(۱). لىژنەكە فەتۋايدا بەۋەى دروست نىيە گياندارەكان ۋىنەيان بگىرى بۇ فېركردنى قوتابيان، جا چ درندەكان يان جانەۋەرەكان بن، دروست نىيە ۋىنەيان بگىرى لە كىتەبەكانى زانست و زىندەۋەرزانى و پزىشكى و كشتوكالى جگە لەۋانىش، مەگەر بۇ پىۋىستى نەبى^(۲). فەتۋايداۋە بە ھەپام بوۋنى كاركردن لە شۈنەكانى ۋىنەگرتن^(۳)، فرۆشتنى ئامپەرەكانى ۋىنەگرتن، مەگەر فرۆشپار بزانى، كپار بەكارى ناھىتى بۇ ۋىنەگرتنى گياندارەكان^(۴)، ھەپامكردن زنجىرە دراما ئاينىيەكان^(۵)، چ جاى ئەۋانى تر.

نمونهى (۲۵) : فەرمانبەرى بانك نەفرىن لىكراۋە، ئەگەر پاسەۋانىش بى

لىژنەى ھەمىشەى فەتۋايداۋە، بەۋەى ھەر كەسك كار لە بانكە سوۋكارەكان بىكات، ئەگەر شوفېر يان پاسەۋان ياخود چايەچىش بى، ئەۋا بەشدارە لە كارەكەياندا، لەژىر ھەرەشەى نەفرىن و دوورخراۋەۋەدايە لە رەھمەتى خوا^(۶).

(۱) فتاوى اللجنة الدائمة: ۱ / ۴۵۴.

(۲) ھەمان سەرچاۋە: ۱ / ۴۷۱ - ۴۷۲.

(۳) ھەمان سەرچاۋە: ۱ / ۴۹۸.

(۴) ھەمان سەرچاۋە: ۱ / ۴۹۰.

(۵) ھەمان سەرچاۋە: ۱ / ۱۹۷.

(۶) ھەمان سەرچاۋە: ۱۵ / ۲۸، الفتاوى الشرعية، جمع الجريسي: ۱۱۹۶.

نمونه (۲۶): چاكردنهوهى بانكهكان چهپامه!

ليژنهكه فهتوايداوه به چهپام بوونى چاكردنهوهى بانكهكان! نهو كريكارانهيان به گوناھبار داناوه، كه ئهم كارە دەكەن! بههه مان شيوه چهپامى كردووہ ئاميرەكانى بانكهكان چاك بكريئنهوه و كەل و پەليان پى بفرۆشړ و جگه لهمانهش^(۱).

نمونهى (۲۷): به كريدانى خانوو به بانك چهپامه!

ليژنهى ههميشهپى فهتوايداوه، بهوهى دروست نيهه خانوو به كريدان به بانك چهپامه... پارهى كړييهكهشى له م دوخه دا چهپامه^(۲).

نمونهى (۲۸): دوكان به كريدان بو سهرتاشين يان وينهگرى چهپامه!

دروست نيهه دوكان به كړى بدرېته سهرتاشهكان - كه پيش دهتاشن - و وينهگران^(۳).

نمونهى (۲۹): به كريدانى دوكان به شته خوراكييهكان چهپامه!

دروست نيهه دوكان به كړى بدرېته جگهره فروشان و گوڤاره پرووت و قوتهكان^(۴).

دهلّيم: ههموو دوكان و بازارهكان جگهره و گوڤار دفرۆشن، كه نيوه پيتان وايه پرووت و قوتن... تاد.

(۱) فتاوى اللجنة الدائمة: ۶۳ / ۱۵.

(۲) ههمان سهرچاوه: ۳۶ / ۱۵.

(۳) ههمان سهرچاوه: ۴۴ / ۱۴.

(۴) ههمان سهرچاوه: ۴۴۷ / ۱۴.

نموونهى (٣٢): چاره سهركردنى ژن له نهستوى پياوذا نيبه!

ليژنه كه فهتوايداوه، به وهى له سهه مئرد پئويست نيبه چاره سهه رى ژنه كهى بكات^(١).

نموونهى (٣٣): بيمه كردن

سه بهارت به فهتواى چه رامكردنى بيمه كردن، ته نها ئه وه نه بى له چه ند سنوورىكى به رته سكدا ريگه يان پئدراوه، له م باره وه بره وانه نه وانهى له فهتوايه شه رعييه كاندا هاتووه^(٢).

نموونهى (٣٤): چه رامكردنى فرافيره!

ته نانه ت يارى (فرافيره) له لاي ليژنه كه چه رامه^(٣).

نموونهى (٣٥): چه رامكردنى يارى په ره كان

ليژنه كه فهتوايدا به چه رام كردنى يارى (په ره كان)، ته نانه ت نه گه ر قومارىشى تيدا نه بى، به لگه ي ليژنه كه ئه وه يه ده بئته هوى كات به سهه ربردن و له وانه يه رق و كينه به به شئته وه^(٤).

ده ئيم: نه مه له سهه ر گشت يارى به كان جئ به جئ ده بى.

نموونهى (٣٦): چه رام كردنى يارى بۆگيمۆن!

له فهتوايه كى دوور و دريژدا ليژنه كه يارى بۆگيمۆنى چه رام كردووه^(٥).

(١) هه مان سهه رچاوه: ١٤ / ٤٤٧.

(٢) الفتاوى الشرعية، جمع الجريسي: ١٣٠١ - ١٣١٥.

(٣) الفتاوى الشرعية: ١٥٧٨.

(٤) فتاوى اللجنة الدائمة: ١٥ / ٣٢٨.

(٥) الفتاوى الشرعية: ١٥٨٢.

نەمۇنەي (۳۷): ھەرام كىرگەن زىنجىرە دراماي تاش ماتاش!

لەيژنەي ھەمىشەيى ھەتوايداۋە بە ھەرام بوۋنى سەيىر كىرگەن زىنجىرە دراماي "تاش ماتاش"، لە ھەتوايەكى دوور و درىژ و نامۇدا ئەمە پوون كراۋەتەۋە! لە ديارترىن ھۆكارەكانى ھەتواكە، ھەروەك لەيژنەكە وتويەتى ئەمانە:

گالئە كىرگەن بە خىرخوازان! دانانى رېشى دەستكرد! لاسايىكرنەۋەي شىۋەزارەكانى وئاتان! لەيژنەكە ۋەسفى زىنجىرە دراماكەي كىر دوو بەۋەي: ((پەستى و نزمى بئو دەكاتەۋە و گالئە بە ھەندىك شتى ئايىن دەكات... تاد))^(۱).

نەمۇنەي (۳۸): ماچكىرگەن قورئان ھەرامە!

ماچكىرگەن قورئان ھەرامە، چۈنكە بىدعەيە^(۲).

نەمۇنەي (۳۹): لەۋەتەي ھەزار سائە ھاۋبەشدانان لە مزگەۋتى پىغەمبەردا بوۋنى ھەيە!

لەيژنەي ھەمىشەيى ھەتوايداۋە، بەۋەي گۈمبەتى سەر گۆرۈ پىغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاي لىيى) ھەرامە، يەككە لە ھۆكار و نامىزەكانى ھاۋبەشدانان^(۳).

دەئىم: ئەمە بوۋرى نواندە بەرامبەر پىگەي پىغەمبەرايەتى، چۈنك دەبى ھاۋبەشدانان لە دوورگەي ەمرەبىدا نەمايى تەنھا لە پال پىغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاي لىيى) نەبى؟ ئەم سەغلەتبوۋنە بە گۈمبەتەكان ھىچ پالېشتىكى نىيە لە دەقى راست و دروست، لە ناۋ ھاۋدەلان و شوپىنكەۋتوۋان ھەبوۋە، لەسەر گۆرۈ خىزمەكانى تەلارىكى بچوك يان نەقىشك ياخود ھاۋشۋەي دروستكردوۋە. ئەمە بەگۈيرەي

(۱) الفتاوى الشرعية، جمع الجريسي، ۱۶۰۰، رقم الفتوى ۲۱۶۸۵، لە ۷ مانگى رەمەزانى سالى ۱۴۲۱ك.

(۲) الفتاوى الشرعية، جمع الجريسي، ۴۸.

(۳) فتاوى اللجنة الدائمة، ۹ / ۸۲.

تیپه‌پینی کات گه‌شه‌ی کردووه، پێویست به‌م هه‌ستیاریه‌ ناکات، ته‌نها له پێناو سه‌رخستنی بۆچوونیکی محهممه‌دی کوری عه‌بدولوه‌هاب.

ئه‌گهر یه‌کێک له نه‌ندامانی لیژنه‌ی هه‌میشه‌یی بێ: له‌وه‌ته‌ی هه‌زار ساڵ یان زیاتره‌ هاوبه‌شدانان له‌ناونه‌چوو له پال پێغه‌مبه‌ردا؟! ئه‌وا به‌م پێیه‌ ئه‌و شوێنه‌ی هاوبه‌شدانانی تێدايه‌ ده‌بێ ببو‌غزێنرێ، له خراپ‌ترین شوێنه‌کانیش ده‌بێ، هه‌روه‌ک ئه‌و شوێنه‌ش که هاوبه‌شدانانی تێدا نییه‌ له خۆشه‌ویسترین شوێنه‌کان ده‌بێ له‌لای خوا و باوه‌رداران.

ئه‌م پێشیلکردنه و بێ پێزییه به‌رامبه‌ر به‌ پێغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوا‌ی لی‌بی) — ئه‌گهر به‌و مه‌به‌سته‌ش نه‌بێ — هه‌موو موسلمانان تو‌ره‌ ده‌کات. خوا‌ی مه‌زن له لیژنه‌که ببورێ، له مردووانی خۆشبی‌ و زیندووانیشی به‌ره‌و هاوسه‌نگی و میان‌په‌وی پێنوێنی بکات.

نموونه‌ی (٤٠): چه‌رام کردنی له‌به‌رکردنی پێناوی پاژنه به‌رز له‌لایه‌ن ئافره‌ته‌وه

(پرسیار: حو‌کمی له‌به‌رکردنی پێناوی پاژنه به‌رز له‌لایه‌ن ئافره‌ته‌وه و بۆیا‌گکردنی نینه‌ۆکه‌کان چییه‌؟

وه‌لامه‌که ئه‌وه‌یه: له‌به‌رکردنی پێناوی پاژنه به‌رز له‌لایه‌ن ئافره‌ته‌وه دروست نییه‌، چونکه له‌وانه‌یه‌ ذوو‌جاری به‌ربوونه‌وه‌ی بکات (!!!!!)، به‌پێی شه‌رع مرو‌ف فه‌رمانی پێکراوه‌ خۆی له مه‌ترسییه‌کان دوورب‌گرێ (!!!!!)، وه‌ک: گشت‌گیری ئه‌م فه‌رمایشته‌ی خوا‌ی مه‌زن: ﴿... تَلْعَوْا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى الْتَلْكَ...﴾ (١١٥) البقرة. واته‌: (...به‌ده‌ستی خۆتان، خۆتان به‌ره‌و تیا‌چوون مه‌به‌ن...).

﴿...وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ...﴾ (٢١) النساء. واته‌: (...خۆتان مه‌کوژن...).

هه‌روه‌ک — پێناوی پاژنه به‌رز — با‌ئاب‌ه‌رزی ئافه‌رت زیاد له سروشتی خۆی دمه‌ده‌خات (!!!!!). له‌مه‌شدا ده‌رخستنی به‌شێک له جوانیه‌، که پێکه‌ لی‌گیراوه له‌وه‌ی

ئافرىقى باۋەردار دەرىبىخات ، بەپىي ئەم فەرمايشتەى خۋاى پاك و بەرز: ﴿...وَلَا يُدِيرُ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِيُعْلَمَنَّهُنَّ أَوْ لِيَأْتِيَهُنَّ...﴾ (النور . واتە: (...جۋانى و زىنەتى خۇيان دەرئەخەن بەتەۋاۋى بۇ ھاۋسەرەكانيان نەبىت ، يان باۋكى خۇيان... (سەبارەت بە بۇياغكردنى نىنۆكەكان، ئەۋا ەروست نىيە بۇى، چۈنكە رېگە دەگرئ لە گەيشتنى ئاۋ بە نىنۆكەكان و شۆردنى ئەنجام نادى^(۱) .

(۱)اللجنة الدائمة للبحوث العلمية، فتوى رقم ۱۶۷۸.

پۇختەى قىسە لە سەر فەتۋاكانى لىژنەى ھەمىشەىيى

ئا بەم شىۋەىيە چەند نەۋونەىيە كەمان ھەلھىنجا، لە فەتۋاكانى لىژنەى ھەمىشەىيى لە بۋارەكانى بىرۋىۋەر و ھۈكەمەكاندا، ۋىستەمان كۈرتىپ بى، نەمانۋىست فەتۋاىيە ھاۋشىۋەكان بىگۈزەۋە - ھەرۈەك پىشتىر خرايەپروو، دووبارە بوۋنەۋە بىنچىنەىيە تىياندە -، نەمانۋىست تۈپتۈرۈنەۋەكە گران بىكەين بە دووبارە كىرنەۋە، سەربارى ئەۋەى خۈپنەنەۋەى ئەم كىتەبەنە كاتى زۆرى ۋىستۋە. ئەگەر ھاۋسەنگىيەكى راست يان گشتى ھەلھەۋەشاۋە بەشتىكى تايەتمەن بىنەبى ئەۋا باسەمان دەگىرد.

بىنەيتان ئەم فەتۋا و پا و بۇچۈۋەنە ھەمۋىۋان زىادەپۇچۈۋەنىكى زۆر و دوۋرۋوۋن لە ۋاقىع و ھاۋچەرخىتى بەدەستەۋە دەدەن. يەكەك لە ھۈكەرەكانى ئەم زىادەپۇچۈۋەن و تۈۋنەپەۋەىيە، بىرەتەىيە لە نامۇبۋۋەنى گەنجان و دابىرانى دەرۋۋەنىان لە كۆمەلگە، بە سۈك و كەم سەيركىردنى كۆمەلگەىيە. نەمانۋىست سەرنەج و رۈۋنكىرنەۋە لەسەر گشت فەتۋاكەن بەدەم، چۈنكە زۆرەيان پىۋىستەيان بە رۈۋنكىرنەۋە نىيە.

ئىستەدەرپۇنە سەر فەتۋاىيە تاكەكەسىيەكان، دۋاى ئەۋەى فەتۋاىيە كۆمەلەكەمان بىنى، كە پىۋىست بوۋ ھاۋسەنگ و ميانرەۋ نارامتر بوۋبان، كەۋاتە ئەۋەمان لا نامۇ نىيە شتەك لە تاكىكى ئەم زانايانەۋە دەرەچى، كە پالپشتى زىادەپۇچۈۋەن بىكات.

دوۋەم: فەتۋايە تاكە كەسىپەكان

فەتۋاكانى شىخ ئىبن جېرىن

ئەندامى لىژنەى فەتۋايە

۱- جەرامى بەدىارى بەخشىنى گۈل

ئىبن جېرىن فەتۋاى داۋە بە جەرام بوۋنى بە دىارى بەخشىنى گۈل،
گۈايە لاسايىكىرەنمەۋى كۆپرانەى كاھىر و بى باۋەرەكانە!

ئەمەش دەقى فەتۋايە: ((پرسىار: پرسىار لە بەپىزتان دەكەم؛ سەبارەت
بە دىاردەيەك، كە پۈۋى لە زىادبوۋن كىرەۋە لە ناۋ نەخۇشخانەكاندا، ئەم
دىاردەيە دزەى كىرەۋەتە ناۋ كۆمەلگەى مۇسلمان، لە كۆمەلگە بى باۋەرەكانى
خۇرئاۋايى بۆمان گۈازراۋەتەۋە، ئەۋىش بىرىتىيە لە بەدىارى بىردىنى گۈل بۆ
نەخۇشەكان، لەۋانەيە بە نىرخى گىرانىش بىكېردىن، جا پاى ئىۋە جىيە
سەبارەت بەم نەرىتە؟

ۋەلام: گومان لەۋەدا نىيە ئەم گۈلنە سوۋد و بايەخىان نىيە، نە شىفا بۆ
نەخۇشەكە دىنى، نە ئىش و نازارەكەى كەم دەكاتەۋە، تەندىروستى باشىشى بۆ
ناھىنى، نەخۇش و دەردىش پا نامالى، تەنھا بىرىتىن لە پۈۋەكى دەستىردى
گۈلدار، بە دەست يان بە ئامپىر دروست كراۋن، بە نىرخىكى بەرز دەفرۆشېرىن،
دروستكەران قازانجى لىدەكەن، كىپارەكان زىانى تىدا دەكەن.

ئەمە تەنھا بىرىتىيە لەۋەدا نىيە ئەم گۈلنە سوۋد و بايەخىان نىيە، نە شىفا بۆ
كەمىرىن بىر كىرەنمەۋە، ئەم گۈلنە بە نىرخىكى زۆر گران دەكېردىن، يەك يان
دوۋ كاتىزىمىر، يان پۇژىك ياخود دوۋ پۇژ لەۋەدا نىيە ئەمىنەۋە، ئىنجا
بەبى سوۋد لەگەل زىل و خاشاك فرى دەدېرىن، ۋا باشترە نىرخەكەى ھەلېگىرى

و له شتى باش خه رج بکړئ که سوودى بؤ دين يان دونيا هه بئ، جا ههر که سيک بېينئ يه کيک گولئ ديارى دمکړئ يان دهفرؤشئ، نه واه دهبئ ناگادارى بکاته وه، به لکو توبه بکات، واز له م کړين و فروشتنه بهيئ، که زيانيکى دياره))^(۱).

۲- سلاوکردنى سهربازى حه رامه

ئېبن جبرين: دروست نيه دهست دابنريته سهر سهر (سلاوى سهربازى بکړئ)^(۲).

۳- سه فهرکردن بؤ سهر گؤړى پيغه مېهر (دروود و سلاوى خواى ليبي)

پي وايه سه فهرکردن بؤ سهر گؤړى پيغه مېهر (دروود و سلاوى خواى ليبي) حه رامه!

به لکو دهبئ گه شتيار مهبه ستي سهره دانکردنى مزگه وتى پيغه مېهر بئ!^(۳).

۴- برينى شريت حه رامه

برينى شريت، که له کاتى کړندنه وې پروژميه ک يان دامه زراوه يان که رتيکى گشتى نه نجام دهدري، له لاي ئېبن جبرين بيدعه يه و لاسايي کړندنه وې بئ باوه رانه!^(۴).

۵- پي وايه دهبئ تووندگيرى له بابته بير و باوه ريه کان نه وهك فيقه ييه کان بگير يته بهر

(۱) اللؤلؤ المكين من فتاوى ابن جبرين: ۵۸.

(۲) الفتاوى الشرعية، جمع الجريسي: ۵۶۱.

(۳) هه مان سهرچاوه ۴۰۱.

(۴) هه مان سهرچاوه ۴۲۰.

نيبن جبرين پټې وايه دمې لټبوردهمې هېې له راجاييه فيقهيه كاندا،
تووندگيرې له راجاييه بيروباوهرپيه كاندا هېې، ورك: وهستان له سهر عه پرش
و سيفه ته كان... تاد^(۱).

دهلټم: له گهل نه وې له پيشتره ناسانكارې و لټبوردهمې لهو مه سه لانه دا
بكرې، كه تووندگيرې تياياندا، ده بټه هؤې بوغز و رق و كينه له نيوان
موسلماناندا، ورك: بابته بيروباوهرپيه كان، نهو راجاييه موسلمانان كه
تيايدا داوا ده كه تونددگيرې بگيرټه بهر نه م بابته تانه، كه چي هه مان بيانوي
راجايي فيقهې ههيه، له پرووي دروستي دهق يان رافه كه يان هاوشيوه كه ي.

۶- زنجيره دراماكان دروستن، به نام حه رامن:

نيبن جبرين؛ مؤلته تي داوه به روانينه زنجيره دراماكان، به جهند
مه رجيك: له وانه وټنه ي نافرته تاني تيدا نه بې، گوراني و موسيقاشي تيدا
نه بې...^(۲).

دهلټم: نه م جوړه زنجيره درامايانه له كويدا بوونيان ههيه؟!

۷- تانه دان له رچه له كي نه وې هاشم

نيبن جبرين؛ تانه له رچه له كي نه وې هاشم ددات به گشتي^(۳).

دهلټم: له گهل نه وې رټكخراوترين رچه له كي عه ربه، ده سه لاتدار و زانا
و رچه له كناس و خه لكي ساده ش به شداريان له رټكخستنيدا كړدوه. نه م

(۱) هه تواكاني: ۲۹۶.

(۲) الفتاوى الشرعية: ۱۵۹۹.

(۳) هه مان سهرچاوه: ۱۶۱۷.

فهتوايه زۆربهی هاشمیهکانى له شانشینهکهدا توره کرد، کهلینى نیوان
هاشمیهکان و وههابیهکان قوڵتر کردهوه.

۸- کهى نا موسلمانان به پاساوداردادهنین؟!

ئىبن جبرین پاسا نادات به کهسیک که ههوالی خراپی لهسهر ئیسلام و
موسلمانان بیستوو، ئەمەش پێگهی لیگرتوو له هاتنه ناو ناين، بهلکو
لهسهری پێویسته به دواى راستیدا بگهڕێ^(۱).

دهلیم: نهگەر یهکیک کۆششی کرد، لیكۆلینهوهی نهجامدا، ههندیك
فهتواى ئىبن جبرینی بهدی کرد، ئەمەش پێگهی لیگرت ببيتە موسلمان، ئایا
پاسا و بیانوی ههیه یان نا؟.

لهلای ئىبن جبرین هیچ پاساوێكى نییه، بۆ نموونه لهلای زانایانی نهزههر
پاساوی ههیه.

چیرۆکهکه بهردهوامه.

فهتوايهکه یهکه، بهلام ههر تاقمێكى موسلمانان پاسا بهکهس نادا، مهگەر
ئهوه نهبی که شوینی دهکهوی.

زیادهرپۆچوونیش ههر زیادهرپۆچوونه. فهناعهتی نایه مهگەر بیرۆکه و
هزرهگهی پهسهند بکهی و شوینی بکهوی، ئەگهڕنا تۆ کافری یان گوناھبارێکی
که متهرخه می.

زیادهرپۆچوون له فهتواکانی ئىبن جبرین پێویستی به قسهی زۆر نییه؛
لهگهڵ ئهوهی ئەگەر هاوسهنگیهکی راشکاومان بینیی ئهوا باسی دهکهین.

(۱) فتاوی واحکام فی نبی الله عیسی، ۷۹، جمع علی العماری.

فەتۋاكانى شەيخ سالىح فەۋزان

چاللىكى ھەيە لە دانان و نووسىن و فەتۋادان و وتارداندا، ھىچ كىتەبىكى بەتال نىيە لە زىادەپۇچۋون، جگە لە كىتەبى (الموارىث) نەيى، كە نموونەيەكى لى دەخىرتەپۇو. پىشتەر ھەندىك لە فەتۋاكانى ناوبراۋ خراپەپۇو، لە زۆربەى فەتۋاكانى پىشۋودا (فەتۋاكانى لىژنەى ھەمىشەيى فەتۋادان)دا بەشدارە، ھەر بۆيە پىۋىست ناكات زۆرىك لە فەتۋاكانى لىرەدا دوۋوبارە بىخەينەپۇو، بەلام پىۋىستە كىتەبەكانى بە خىرايى بىخەينەپۇو و نامازە بە بابەتەكانى بىكۆر.

شەيخ فەۋزان يەككە لە ھەلۋىەكانى ۋەھابىيەت، كە زىاتەر لە ۲۰ كىتەبى ھەن، خەرىكە ھىچيان بەتال نەبن لە زىادەپۇچۋونى ئاشكرا؛ دىارتىن كىتەبەكانى كە زىادەپۇچۋونى تىدايە:

۱. الإرشاد إلى صحيح الاعتقاد والرد على أهل الشرك والإلحاد

دەلىم: لەم كىتەبە ھەموو ئەوانەى ۋەھابى نىن، تەكفىر كراون و بە بىدەچى دانراون، ھاۋبەشدانەران، كە لە ناۋنىشانى كىتەبەكەدا ھاتوۋە، كاتىك كىتەبەكە دەخوئىيەۋە بۆت دەردەكەۋى تەنھا مەبەستى موسلمانانە، (خۋانەناسان) ىش كاتىك خۋىنەر بەرچاۋى دەكەۋى، ۋا ھەست دەكات شەيخ ۋەلامى كارل ماركس يان لىنن دەداتەۋە... نا ۋانىيە، بەلكو مەبەستى لە (خۋانەناسان) ئەشەرى و موعتەزىلە و ماتورىدى و ئىبازى و زەيدىەكانە... تاد. ئەم ناۋنىشانانە (جفرەى نەينىن)، تەنھا ئەوانە لى دىزانن كە لەسەر مەزھەى ۋەھابىيەتن، لەوانەيە لە خۋىنەر تىكچى، نەزانى مەبەستى كامەيە، تەنھا دۋاى ئەۋە دىزانى كە جفرە نەينىەكان دەكاتەۋە.

۲. راقەى كىتئىبى (العقيدة الواسطية) ى ئىبن تەيمىيە (وهك كىتئىبى پېشۋە).
۳. البيان في أخطاء بعض الكتاب
۷. نكۆلى كراۋە لە شتە تازە پەيدابوۋەكان، تەنانەت نكۆلى كىرۋە لە سىرۋى ئىسلامى و شانۆگەرى و كارى نواندن لە قوتابخانەكاندا... تاد.
۴. مجموع محاضرات في الدعوة والعقيدة
۵. الخطب المنبرية
۶. من أعلام المجددين في الإسلام
- (لەم كىتئەدا زىادەپۇچۇن كراۋە لە ئىبن تەيمىيە و مەممەدى كۆرى عەبدولۋەھابدا).
۷. رسائل في مواضع مختلفة
- (ناونىشانەكەى بەم شىۋەيە، ھەمان شتى تىدايە، كە كىتئەكانى راپىردوۋ تىياندە).
۸. نقد كتاب الحلال والحرام
- (ئەمە بەرپەرجى كىتئىبى ھەئال و ھەپامى قەپزاۋى، قەپزاۋى لەم كىتئەدا گۆرانى و مۇسقىا و ۋىنەگرتن و ھاۋشىۋەكانى بە مەرج بە ھەئال دانائە).
۹. راقەى كىتئىبى (التوحيد) ى مەممەدى كۆرى عەبدولۋەھاب
۱۰. راقەى كىتئىبى (كشف الشبهات) ى مەممەدى كۆرى عەبدولۋەھاب

۱۱. التّعقيب على ما ذكره الخطيب في حق الشيخ محمد بن عبد الوهاب...

۱۲. كتاب التوحيد

ئەمە بە پەپەرەۋى خۇيىندىن دانرا له قوتابخانە ناۋەندىيەكان، له نىزىكەى سالى ۱۴۱۳ك! بەلام تەنھا ناۋەكەيان سىپوۋتەۋە! بەمەش قوتابى له قوناغەكانى فېرگەردنى گشتىدا فېرى تەكفىر دەبن بە ئاسانى، ھەر له تەمەنى ۱۵ سالىيەۋە.

۱۳. كتاب التوحيد

(له بنچىنەدا ئەم كىتەپ كۆمەللىك وتار و ھەتوان، كە له گۇڧارى بانگەۋاز بىلاۋكرائونەتەۋە).

دەئىم: ئەمانە نەۋىيە چەند كىتەپكى ئەۋن كە خۇيىندىۋومنەتەۋە — جىگەله كىتەپى "التّعقيب على ما ذكره الخطيب" نەبى كە دەستى نەكەۋت —، له گشت ئەم كىتەپنەدا زىيادەپۇچۋونى رەشكەۋم بىنى، تىيائىندا رەشكەۋانە تەكفىرى ئەۋ مۇسلمان و رەۋت و مەزھەب و ھەمەتەنە كراۋە، كە دروست نىيە تەكفىر بىكرى، تىيائىندا ئەۋ كەسە بە بىدەچى دانراۋە، كە بىدەچى نىيە، ئەۋ كەسە بە گومرا دانراۋە كە گومرا نىيە.

زۇر ئەۋ شتەنەى باسى كىرەۋە، دەچنە ناۋ ھەلە يان شتى ناپەسەند ياخود كۇشش و نىجەتەدەۋە.

لەۋانەى نىكۆلى كىرگەنەكى بىگاتە ئاستى نىكۆلى كىرگەن لە رېپىدراۋ و سۈننەتىش. ئەگەر ۋەلەمى ھەلەيەكى دابايەۋە، راستى بىكرەيەۋە ئەۋا كىشەيەك نەدەبۇۋ، بەلام جارىيە ھىرەسە رېپىدراۋ يان ناپەسەند ياخود ھەلە دەكات و بە ھاۋەشەدانان دايدەنىت، ئەمەش ئەۋپەرى زىيادەپۇچۋونە.

چەند نەمۇنە يەككى ورد لە فەتۋا و پا و بۇچۇنەكانى شىخ سالىخ فەوزان

۱- بەرپەرچى شىخ فەوزان بۇ كىتابى (هزيمة الفكر التكفيري) خالىد عەنبەرى، ۋەسفى نوۋسەرى ناۋبراۋى كىرەۋە، بەۋەى يەككە لە مورجىنەكان، بانگەۋازى كىرەۋە بۇ خۇ بەرىكردن لىي^(۱).

دەلىم: لەگەل ئەۋەى عىنبەرى خۇشى لە زىادەرۇچۇۋانە، ھاۋسەنگى نەۋانەۋە تەنھا لە لايەنى سىياسىدا نەبى، لەگەل بە تىۋرى كىردنى پەرچەكانى تەكفىر.

۲- خۇپىشانەكان حەرمان، بە پاساۋى ئەۋەى لە كارى مۇسلمانان نىيە^(۲).

۳- شىخ فەوزان؛ لە ھەمۇو ئەندامانى لىزىنەى ھەمىشەبى و دەستەى گەۋرە زانائان، زىاتىر راشكاۋانە تەكفىرى حەۋمەت و دەۋلەتە نىسلا مىيەكان كىرەۋە^(۳).

۴- شىخ فەوزان؛ پىي وايە پەنھان كۈشتن و گىرەشۋىنى لە خودى خۇيدا حەرمان نىيە! بەلگو (بۇيە حەرمانە، چۈنكە ئاشوب و خراپە و كۈشتار بەسەر مۇسلماناندا دىنى)^(۴). بۇ زانيارى ئەۋانەى شايستەى كۈززان لەلەى فەوزان، ئەۋ مۇسلمانانەن كە ئەۋ داخۋازيانە جىيەجى ناكەن كە پىشتىر قەسمان لەسەر كىردن!

(۱) الفتاوى الشرعية للجريسي: ۲۸۴.

(۲) الفتاوى الشرعية: ۱۶۲۲.

(۳) بىروانە فەتۋاكانى لەبارەى يەكخۋاناسى و لەبارەى ماناى حۈكم كىردن بە جگە لەۋ بەرنامەبەى خوا دابىەزانەۋە: ۱۱۶.

(۴) كلمات مضیئة لأصحاب الفضيلة العلماء في الإرهاب، جمع عمرو عبد المنعم سليم: ۱۱۳.

بەم پىيە ئەگەر پەنھان كوۋى، ئاشوب و خراپە بەسەر مۇسلماناندا نەيەنى،
وەك ئەۋەدى كوۋراۋ نەناسراۋ بى، ئەۋا ئاسايىيە! ئەمە واتاى فەتۋاكەيە نەۋەك
پوۋكەشى فەتۋاكە...!

ئەمە بەشپىكە لە جىفرەداركىردن، كە زۆر خەلك لىي بى ئاگايە... بۇ زانىارى
پەنھان كوشتنى بى باۋەرى جەنگاۋەر بەشپىكە لە شەر، قسە لەسەر ئەۋە نىيە،
بەلام كاتىك دىخوڭنىيەۋە بە دوستيان زانيۋە كافر پەنھان كوۋ بىكى، ئەمەش
بەپىي تىپروانىنى ئەۋان ھەموو مۇسلمانان دىگىتەۋە، مەگەر ئەۋەدى لەسەر پاي
ئەۋان بىت.

ئەمانە تەنھا چەند نەۋونەيەكن، ھىچ زىادەپۇچوونىك نىيە پىشتەر
پوۋىدابى، مەگەر لەلەي شىخ سالىح فەۋزان باشتىن بەشى ھەيە، بەلام من لەبەر
دووبارە نەۋونەۋە تەنھا ئەۋەم باسكىرد.

لە فەتۋا ورا و بۆچۈنەكانى شېخ ئىبن عوسەيمىن

بەر لە خستەنەروۋى چەند نەۋنەيە لە زىادەپۇچۈۋى شېخ ئىبن عوسەيمىن، لە فەتۋاكانىدا يان لە تۈۋىندىگىرەكەي لەھەمبەر شتە تازەكاندا، دەبى جەخت بىكرىتەۋە لەسەر ئەۋەى ناۋبراۋ يەككىك بوو لە ديارترىن زانايانى شانشىنەكە، ئەگەر ئەندامىش نەبۈۋى لە لىژنەى فەتۋاداندا، بەلام ئەۋ ئەندامىكى ديار بوو لە دەستەى گەۋرە زاناياندا.

ناۋبراۋ لەگەل شېخ ئىبن باز، زۆر قېۋول كراۋ بوۋى، خوا رەحمىيان پى بىكات و لىيان بېۋرى. زۆر فەتۋاى فىقھى داۋە، كارىگەرەكەى ئەرىنى مەزنى ھەبۈۋە، بەلام بەتالىش نىيەلە شوپنەۋار و كارىگەرى نەرىنى، بەھۋى ئەۋ قوتابخانەيەى شوپنى كەۋتۈۋە، كە تايبەتمەندە بە زىادەپۇچۈۋى دژى مۇسلمانى بەرامبەر. خالە ئەرىنىەكانى لە فىقھەكەيدايە، خالە ئەرىنىەكانىشى لە زىادەپۇچۈۋى لە بىرۋاۋەپدايە؛ بە وردى باسكردنى ئەمە، پىۋىستى بە خستەنەروۋى دوۋر و درىژ ھەيە، بەلام بە وردى باسكردنىشى ھىچ شتىكى تازە فەراھەم ناكات.

لە نەۋنەكانىشىدا بە دوۋر و درىژى باسيان ناكەين، چونكە دوۋبارە كۆرۈنەۋە باش نىيە، ئەگەر فەتۋاكانى بگۈۈزەۋە، لەبارەى تەكفىر كۆرۈنى ئەۋانەى ھاۋارى پىغەمبەر (دروود و سلاۋى خۋاى لىبى) دەكەن، ئىنجا رەخنەى لىبىگرم، ئەۋا سوۋدى زۆر نابى، چونكە پىشتەر فەتۋاكانى لىژنەيى ھەمىشەيى فەتۋادانمان لەم بارەۋە گۈۈستەۋە و رەخنەشمان لىگرت، بەھەمان شىۋە لە تۈۋىزىنەۋەى فەتۋاكانى ھەر دوۋ موفتى پىشۋو و پىشۋوتر ئەۋەمان خستەپۈۋ.

چهند نموونه‌یه‌ك له فه‌تواكانى شیخ ئیبن عوسه‌ یمین

١. فه‌تواى ئاوپرژین (په‌شاهه‌) :

نامۆترین و تووندترین فه‌تواى شیخ ئیبن عوسه‌یمین، نه‌وه‌بوو كه له ناو مزگه‌وته‌كاندا بئاوگرایه‌وه‌، له كاتى ده‌ركه‌وتنى ئاوپرژین (په‌شاهه‌)... به‌لام دواى گه‌پانیكى زۆر نه‌متوانى ده‌ستم بكه‌وێت له ناو كتیبه‌كانیدا، له‌وانه‌یه‌ له میانه‌ی ئه‌و كتیبه‌بانه‌یدا چاپ بكرێ كه هیشتا له چاپ نه‌دراون. فه‌تواكه‌ی ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نى: هه‌ر كه‌سێك ئاوپرژین به‌ینیته‌ ماله‌وه‌، ئه‌وا ناپاكی له خێزانه‌كه‌ی كردووه‌، له ناو ئاگردایه‌، له‌بهر ئه‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر ده‌فه‌رمووێت: ((هه‌ر كه‌سێك بمړێ و ناپاكی له خێزان و ژیر ده‌سته‌كانى بكات، ئه‌وا خواى مه‌زن ده‌یخاته ناگره‌وه‌)). ئه‌وه‌نده مه‌به‌ستمان بوو.

ئه‌م فه‌توايه‌ وایكرد زۆرێك له خه‌لك سهریان لێبشیوێت، چونكه هه‌ندێك كه‌س حوكمی ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر هه‌ندێكى تر ده‌دا كه خه‌لكی ئاگره‌، ئه‌گه‌ر تۆبه نه‌كات، چونكه ئاوپرژینی هێناوته‌ ناو خانه‌واده و خێزانه‌كه‌، شیخ ئاوا و ئاوى وتوه‌.

سه‌بارمه‌ت به‌ فه‌تواكه‌؛ ئه‌وا گومان له‌وه‌دا نییه‌ له‌وپه‌رى زیاده‌رۆچووندايه‌، چونكه چۆن بڕیار ده‌ده‌ین فلان پیاوه‌ ناپاكی له خانه‌واده‌كه‌ی كردووه‌؟ چونكه به‌كاره‌ینانى ئاوپرژین له كه‌سێكه‌وه‌ بۆ كه‌سێكى تر ده‌گۆڕیت، سه‌ربارى ئه‌وه‌ی خاوه‌نى مالىكى رێنوینى كراوه‌، زۆر سوهر له‌سه‌ر منداڵ و ئه‌ندامانى خانه‌واده‌كه‌ی زیاتر له خودى خۆی، له‌وانه‌یه‌ چاوپۆشى له هه‌ندێك شت بكات بۆ خۆی به‌لام بۆ ئه‌ندامانى خانه‌واده‌كه‌ی واناكات. سه‌ربارى ئه‌وه‌ی — ئه‌گه‌ر ئه‌مه هه‌له‌ش بێ — ئه‌وا چۆن حوكمی ئه‌وه ده‌دات بكه‌ره‌كه‌ی له ئاگرى

دۆزەخدايە؟! مەرۇف لەسەر گىشت كىرەمەۋەكانى لىپرسىنەۋى لەگەل دەگرى، بە
چاكە و خراپەكانەۋە، نەۋەك تەنھا لەسەر يەك ھەلە يان يەك چاكە: ﴿ فَأَمَّا
مَنْ ثَمَلَتْ مَوَازِينُهُ ۖ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ
مَوَازِينُهُ ۖ ﴿٨﴾ فَأَمَّهُ هَكَوِيَةً ۖ ﴿٩﴾ ﴾ القارعة.

ۋاتە: (جا ئەۋەى تەرازوۋى خىرى سەنگىن بىت . ئەۋە لە بارودۇخىكى
خۇش و ئاسوودەدا ژيان دەباتە سەرو زۆرپى پازىيە . ئەۋەش تەرازوۋى
"خىروچاكەى" سووك بىت "گوناهى زۆر بىت" . ئەۋە دايكى ئەۋ دۆزەخە
"باۋەشى بۇكردۆتەۋە") . شتەكە كىشان و پىۋانى تىدايە، تەنھا خراپە يان
تەنھا چاكە ناپىۋرىن، بەلكو چاكەكان خراپەكان دەسپنەۋە.

ئەم فەتۋايە شاردرايەۋە و بى دەنگى لىكرا، دۋاى ئەۋەى ئاۋپىرژىن گەيشتە
ناۋ مالى خۇدى زىادەمپۇچۋوانەۋە.

ئەم بەلە كىرەنە لە ھەرام كىرەنە ھەر شتىكى تازەدا، شتىكى نوئى نىيە لە ناۋ
قوتابخانەى ناۋخۇيى ۋەھابىيەتدا.

۲. فەتۋا سەبارەت بە نوپۇزەكەر

لەگەل ئەۋەى زۆربەى زانائىانى شانشىنى عەرەبى سەۋدى، پىيان ۋايە
نوپۇزەكەر، كافىرە و كوفىرى مەزنى كىرەۋە، بەمەش لە ئاينى ئىسلام دەرچۋە!
(ئەمە تەنھا خۇيان پىشتىگىرى لەم پايە دەكەن)، بەلام زۆربەيان باسى پاجىيى
دەكەن لەم بابەتەدا، ئىنجا پايەك پەسەند دەكەن بەسەر ئەۋانى تىردا، بەلام
شىخ ئىبىن عوسەيمىن فەتۋايەكى دۋور و درىژى ھەيە لەبارەى نوپۇزەكەر،
تىايدا زۆر ھۈكىمى باسكىرەۋە، لەۋانە: نوپۇزەكەردن لەسەر نوپۇزەكەر، ئەگەر
بەھۋى تەمبەلئەۋە نەيكات، ئەگەر دانىش بىنى بە ۋاجب بوۋنى، مىرات ناگرى،

مىراتىشى لى ناگىرى، لىخۇشبوۋنى بۇ نىيە، سەدەقەى لە جىياتى ناگىرى، حەجى لە جىياتى ناگىرى، ئافرىقەكەى لى حەپام دەبى، گىزىبەستى ھاۋسەرگىرەكەى ھەلدەۋەشەۋە، نابى بىتە ناۋ مەككەۋە، بە ھەلگەپاۋەى دەكۆزى، لە گۆرستانى مۇسلمانان نانېزى، نوېزى لەسەر ناگىرى، تا ھەتايە لە ئاگىرى دۆزەخدا دەمىنېتەۋە، لەگەل فىرەھون و ھامان تا ھەتايە لى نايەتە دەرەۋە...تاد. لەمەدا لە زانايانى تىرى شانشىنەكە تۈۋندگىرتر بوۋ، لەگەل ئەۋەى ئەم بابەتە راجىيى تىدايە، زۆربەى زانايان پىيان وايە نوېزەكەر بە گوناھبار دادەنرى ئەۋەك بە كافىر، يان كوفرىكى بچوك ئەنجام دەدات ئەۋەك كوفرى مەزن، ئەمەش لە ئايىن ناپكاتە دەرەۋە، بى بەشى ناكات لە مافەگانى، ئەم فەتۋايە بە شىۋە دەرېرىنى جىياۋز دووبارە بوۋەتەۋە^(۱).

۳. پىي وايە لە مزگەۋتەكاندا نوېز بە ئەلەۋە بىرى، بە مەبەستى سۈنەت زىندوۋ كۆرۈنەۋە^(۲)

دەلىم: ئەم فەتۋايە پەچاۋى ئەۋ جىياۋزىانەى نەكردوۋە، كە لە نىۋان مزگەۋتەكانى سەردەمى پىغەمبەر و ئەۋانەى ئەم سەردەمەمان ھەنە.

۴. فەتۋايەك سەبارەت بە حەپام كۆرۈنى ناۋاننى نەسپانەكان بە مەسچىيەكان^(۳)

۵. تەكفىر كۆرۈنى ئەۋە دەلىت: يا مەمەد، يا ئەلى^(۴)

دەلىم: ئەۋەى وا دەلىت بە ھەلەكار دادەنرى، ئەۋەك بە كوفىرگەر، پىشتەر ھۆكارەكانى ئەمە پۈۋىكرانەۋە.

(۱) بروانە: فتاوى ابن عثيمين: ۱۲ / ۱۵۰، والفتاوى الشرعية، جمع الجريسي: ۷۴

(۲) فتاوى ابن عثيمين: ۱۲ / ۳۸۷.

(۳) كتاب الدعوة لابن عثيمين: ۲ / ۱۷۷.

(۴) مجموع فتاوى ابن عثيمين: ۲: ۱۶۲.

۶. ئەۋەتەيەى خەلەك دىرۇست نىيە، كە لە كاتى مەردنى يەككىدا دەلئىن: ((ئەى دەروونى ئاسۋودە))^(۱).

بەلگەى شىخ لە خەپام كەردنى ئەمەدا، ئەۋەيە ئەمە گەۋاھىدانە بۇ مەردوۋ بە چوۋنە بەھەشت.

دەلئىم: ئەمە بەۋ شىۋەيە نىيە، نابى بگشتىندى، چۈنكە ئەمە نزا يان نىمچە نزاىە. ئەگەر بەتئىرۈتەسەلەر باسى بىكرادىە باشتر دەبوۋ.

۷. تەكفىر كەردنى ئەۋانەى قوربانى بۇ گۆرۈۋەلىيەكان دەكەن

ئەۋانە تا ھەتايە لە ئاگرى دۆزەخدان^(۲)!!

دەلئىم : لە پاستىدا قوربانى نە بۇ گۆرۈۋەنە بۇ خاۋەن گۆرەكە ناكىر، ئەۋەى باۋە ئەۋەيە ھەندىك خەلەك قوربانى دەكەن بۇ پىزگىرتن لە سەرەدانكەرانى گۆرۈ، چۈنكە لە ۋىلاتانى ئىسلامىدا ھەندىك گۆرۈ ھەن خەزمەتگوزار ۋە شۈينى خەۋانە ۋە گىكۆۋ ۋە جىگىك مانەۋەيان لە دەۋرۈبەرىدا ھەيە (لەگەل ئەۋەى سەرەدانكەردنى گۆرەكان، لە پۈۋى شەرىئەيەۋە فەرمانى پىكرادە، راجىيى ھەيە لەبارەى سەفەر كەردن بۇ سەريان)، ھەندىك خەلەك ھەلدەستىن بە قوربانى كەردن ۋە ئازەل سەربىرىن بۇ پىزگىرتن لىيان بەپىي نىيازى خۋى، يان نىيازى خاۋەن گۆرەكە، لەبەر ئەۋەى قوربانىكەرەكە باۋەرى ۋايە، ئازەل سەربىرىن بۇ ئەۋە سەرەدانكەرانە پاداشتى تىدايە، چۈنكە بە كارىك ھەلدەستىن كە فەرمانبەردارى گۆپرايەلىيە. ئەمە ھەموۋ ئەۋە شتەيە كە دەكرى، - بەپىي ئەۋەى مەن دەيزانم - ھىچ مۇسلماننىك نىيە گومان ببات كە خاۋەن گۆرەكە خۋايە، لە كاتى سەربىرىنى ئازەلەكە ناۋى ئەۋە ناھىيى، بەلگە ناۋى خۋاى مەزن

(۱) فتاۋى ابن عثىمىن ۲/ ۱۴۰.

(۲) فتاۋى العقىدە لابن عثىمىن ۳۰، ۳۱، ۲۲۰.

دېنى، پېنى ۋا نىيە بەھەشت يان دۆزەخ بە دەستى خاۋەن گۆرەگەيە، بە ئام
زىادەپەۋى كىردن لە بە گەۋرەگىرتنى گۆپ ۋ گىگۆكان كارى زىادەن، لە
شەرىعەتەۋە سەرجاۋە نەگرتوۋە، ھەرۈك زىادەپۇچۋونى ئەۋ
زىادەپۇچۋانەش لە شەرىعەتەۋە نىيە.

۸. ئىبن عوسە يىمىن

پېنى ۋايە ئەۋەدى بانگەشەى ئازادى ھىزىر ۋ بىرۋاۋەر بىكات، ئەۋا كافىرە^(۱).

۹. نامە ئاردن بۇ پېغەمبەر لە دۋاى كۆچى دۋاى كىردنى ھاۋبەشدا نانى مەزىنە^(۲)

ئەمەش بە پېنى بۇچۋونى ئىبن عوسە يىمىن.

۱۰. ئىبن عوسە يىمىن

پېنى ۋايە ئەۋەد بىلىت: (بەناۋى گەل، بەناۋى عەرەبىيەتى، بەناۋى ھاۋلات)
ئەۋا كوفرى كىردوۋە، ئەگەر مەبەستى تەبەپۇك ۋ ھاۋار كىردن بىت، بە ئام
دروستە ئەگەر مەبەستى قىسە كىردن بى بەناۋى گەلەۋە^(۳).

۱۱. ئىبن عوسە يىمىن

كاتىك پىرسىيلى لىكرا، لەبارەى ۋىنە فىركارىيەكان، ۋەك ئەۋەدى لەلاى ناۋى
ۋىتر (جەل) پىتى (ج) دابىرى ۋ بەم شىۋەيە... شىخ ۋەئامى دايەۋە ((بەۋ
مەرچەى سەرى ۋىنەگە بېردى، بىكىتە ۋىترىكى بى سەرى))^(۴).

(۱) مجموع فتاوى و رسائل ابن عثيمين: ۹۹ / ۳.

(۲) فتاوى العقديّة: ۳۹۶.

(۳) مجموع فتاوى و رسائل ابن عثيمين: ۸۸ / ۳.

(۴) الفتاوى الشرعية، جمع الجريسي: ۴۴۳.

۱۲. خۇپىشاندىنى جەماۋەرى:

ئەمە لاى ئىبىن عوسەيمىن دەچىتە ناۋ رابۋاردن و گالتە و شتى نا
دروستەۋە، ئەنجام دان و ئامادەبوون تيايدا جەپامە^(۱).

۱۳. ئىبىن عوسەيمىن:

فەتۋايداۋە بە جەپام بوونى وتەى ئەۋەى دەئىت: ((بارودۇخەكان واپان
ويستوۋە، چارەنوۋسەكان وادەخۋان))^(۲).

۱۴. ئىبىن عوسەيمىن:

فەتۋايداۋە بە جەپامى ناۋناى دارى ناسراۋ بە (بەندەكانى خۇر) بەۋ
ناۋە^(۳).

۱۵. ئىبىن عوسەيمىن

دروست نىيە ھىچ كەسك وەسەف بىرى بەۋەى (ھۈجەتولئىسلام)^(۴).
دەئىم: ئەمە باشە، بەئام ناۋىراۋ نىكۆلى ناكات لە ۋەسەفكردى ئىبىن تەيمىيە
بەۋەى (شېخى ئىسلام و بەلگەى ئادەمىزادە... تاد)، بەلگە ئەمە بەۋپەرى سىنە
فراۋانىيەۋە بەكاردىنى.

۱۶. ئىبىن عوسەيمىن

(۱) الفتاوى الشرعية، جمع الجريسي: ۱۵۶۸.

(۲) مجموع فتاوى و رسائل ابن عثيمين: ۱۱۳ / ۲.

(۳) مجموع فتاوى و رسائل ابن عثيمين ۱۱۴ / ۲.

(۴) كتاب الدعوة: ۱۷۷ / ۳.

پېيان وايە ئازەل سەربېرىن بۇ جگە لە خوا (! بەم شېۋەيە) ھاۋبەشەدانانى مەزنە^(۱). لەگەل ئەۋەدى لەسەر زەۋى رۈۋدەدات، قوربانى كۆردن نىيە بۇ ۋەلىيەك يان مەردوۋىك، بەلكو ئازەل سەربېرىنە بۇ رېزگرتن لە سەردەنكەران بەپېتى نىيازەكەى... لەۋانەيە ئەمە بېچتە ناۋ چۈرچىۋەى ناپەسەند يان بېدەى ياخۇد ھەپامەۋە... بەلام بېياردان لەسەرى بە ھاۋبەشەدانانى مەزن شىتېكى ترە...

۱۷. ئىبن عوسە يەمىن ۋە ھەرام كۆردنى خۇيۇندى زامانى ئىنگىلىزى

((بەناۋى خۋاى بەخىشەدى دىۋقان، درود ۋ سلاۋ لەسەر سەروەرى پېغەمبەران ۋ نىردراۋان پېغەمبەرمان مەمەد ۋ خانەۋادە ۋ گىشت ھاۋەلانى، شىخى ئىسلام ئىبن تەيمىيە رەھمەتى خۋاى لىيى لە كىتەبەكەيدا "اقتضاء الصراط المستقيم مخالفة أهل الجحيم" وتويەتى: (زامانى ەەرەبى دروشمى ئىسلام ۋ مۇسلمانانە، بۇ مۇسلمان دروست نىيە قەسە بە جگە لەۋ زامانە بىكات) (لا ۲۰۳). پەرسىيەر لە پېشەۋا ئەھمەدى كۆرى ھەنەبەل (رەھمەتى خۋاى لىيى) كرا لەبارەى نزاكردن لە نوپۇزدا بە زامانى فارسى؟ ئەۋىش پېتى ناپەسەند بوۋ. ھەروەھا شىخ وتويەتى: زامانىكى خراپە ۋ دروست نىيە سۈيىندى پېى بخورى ۋ نوپۇز ۋ گىشت پەرسەشەكانى دىكەى پېى بىكرى)) (لا ۲۰۴). كەسىكى سەلەفى لە فەرمۇدەى سەئىدى كۆرى ەلانى بەرزمەى گېراۋىيەتەۋە، ئىسحاقى كۆرى ئىپراھىمى بەلخى بۇمانى گېراۋەتەۋە، ەمەرى كۆرى ھارۋى بەلخى بۇمانى گېراۋەتەۋە، ئوسامەى كۆرى زەيد بۇمانى گېراۋەتەۋە، لە نافعەۋە، ئەۋىش لە ئىبن ەمەرەۋە پەزەى خۋايان لىيى، وتويەتى: پېغەمبەرى خوا (درود ۋ سلاۋى خۋاى لىيى) فەرمۇيەتى: ھەر كەسىك بزانى بە ەەرەبى بدوئىت، ئەۋا با بە نا ەەرەبى نەدوئىت، چۈنكە دەبىتە مايەى دوۋروۋىي)) (لا ۲۰۵). شىتېكى زانراۋە،

(۱) مجموع الثمين، فتاوى العقيدة، وفتاوى اللجنة الدائمة: ۱/ ۱۳۴.

راھاتىن لەسەر قىسە كىردىن بە نا غەرىبى، ھەردەم دەبىتە كارىكى نا رەۋا، چۈنكى
ۋا دەكات خاۋەن زىمانە كەنت خۇشبوۋى، كە كافر و بى باۋەرن.

ئەمەش پىچەۋانەي بىرۋاۋەرى دۇستايەتى و دوژمنايەتى بى باۋەرانە.
شىخى ئىسلامى ئىبن تەيمىيە رەھمەتى خۋاى لىيى ۋ تۈبەتى: ((بزانە
خۇراھىنان لەسەر زىمان كارىگەرى لەسەر زىرى و غەقلى و رەۋش و ئايىن
جىدەھىلى، بەشىۋەيەكى بەھىز و ديار. بەھەمان شىۋە كارىگەرىش دەكاتە سەر
خۇچۋاندىن بە پىشىنەكانى ئەم ئوممەتە لە ھاۋەلان و شوپىنكە ۋ تۈۋان، لە
كاتىكىدا خۇچۋاندىن بە پىشىنان دەبىتە ھۋى زىادبۈۋى زىرى و ئايىن و
رەۋش)) (لا ۲۰۷).

ئەۋەي دەبىنم لە مىندالىھۋە زىمانى ئىنگىلىزى فىرى مىندالىكەي دەكات، ئەۋا
لە رۇزى دۋايدا لىپرسىنەۋەي لەگەل دەكرىت لەسەرى؛ چۈنكى سەردەكىشى بۇ
ئەۋەي مىندالىكە ئەم زىمانەي خۇشبوۋىت، دۋاتر خۇشۋىستى ئەۋانەي بەم زىمانە
دەۋىن؛ ئەمە ئەگەر كاپرا لە مىندالىھۋە مىندالىكانى خىستە ناۋ كىردارى
فىربۈۋى زىمانى ئىنگىلىزى يان زىمانەكانى تىرەۋ.

با ئەۋ كەسە لە خۋابىرسى، كە دەپەۋى ئەم زىمانە بەيىنىتە ناۋ مۇسلمانان، بە
خۋا ئەۋەي پىشتى پى دەبەستى تىادەچى، با ئەۋ فەرمائىشتەي پىغەمبەرى خۋا
بىرى خۋى بەيىنىتەۋە، كە فەرمۈۋىتەي: ((ھەر بەندەيەك خۋاى مەزن بىكاتە
سەرىپەرىشت و كارىبەدەست، بە ناپاكى كىرگەنەۋە بىرىت، ئەۋا خۋاى مەزن
بەھەشتى لەسەر ھەرام دەكات))، مۇسلىم گىراۋىيەتەۋە، خۋاىيەگىيان پەيامەكەم
گەيان، تۇ شاىەت بە^(۱). تەۋاۋ ۋو.

(۱) گۈبىگرە بۇ: شرح زاد المستنقع، كتاب النكاح، الشريط التسجيلي الثاني، الوجه الثاني.

له فهتوا ورا و بۆچوونهکانی شیخ بهکری باوکی زهید

شیخ بهکری کوری زاید نهندامی دهستهی گهوره زانایان و لیژنه‌ی هه‌میشه‌یی فهتوادانه، له هه‌موو زانایانی شانشینه‌که میان‌په‌و و هاوسه‌نگ و چالاکتر بووه (کاتیک ده‌لیم: هاوسه‌نگتر بووه، ئه‌وه مه‌به‌ستم به به‌راوردکردنیه‌تی به‌و زانایانه‌ی هه‌ن، ئه‌گه‌رنا خوا لیی ببورئ زۆر زیاده‌په‌وی ده‌کات له سه‌رزهنشت کرنی حه‌نه‌فیه‌کاندا). شیخ به‌کر سه‌له‌فیه‌ نه‌وه‌ک و ده‌هابی، به به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ی ناوبراو ستایشی ئه‌و که‌سانه ده‌کات، که هاوپرێانی به هاویه‌شدانانی مه‌زن تۆمه‌تباری ده‌که‌ن، وه‌ک غه‌مما‌ریه‌یه‌کانی مه‌غاربه‌، شیخ به‌کر زانستی لای نه‌وان خویندووه، وته‌ی هاوسه‌نگی له‌باره‌یانه‌وه هه‌یه، شیخ و ده‌هابی نییه، چه‌ند وته‌یه‌کی هه‌ن له‌به‌رکراون له‌باره‌ی سه‌رزهنشت کردنی زیاده‌پۆچوونی و ده‌هابیه‌ته‌وه، به‌لام ناتوانئ بیسه‌لینئ، یان سه‌خته ئه‌وه بکات، به‌لام سه‌له‌فیه‌کی وشکه، له‌سه‌ر رێبازی ئیبن تمیمیه و ئیبن قه‌ییمه.

به هه‌ر حال: شیخ به‌کری باوکی زهید به‌هه‌مان شیوه‌ سه‌له‌تیک‌ی دیکه‌ی هه‌یه، که دووری ده‌خاته‌وه له‌ په‌وتی و ده‌هابی، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه زۆر لیکۆلینه‌وه‌ی فیه‌قی ده‌کات – که خه‌لک پیوستیان پێی هه‌یه – زۆر به‌ که‌می فه‌توا‌ی له‌ بواره‌کانی بیروباوه‌ردا داوه، به‌پێچه‌وانه‌ی و ده‌هابی و سه‌له‌فیه‌کان.

زیاد له ٦٠ کتیی هه‌یه، زۆربه‌یان‌باشن و ته‌نها باب‌ه‌تی فیه‌قی پوختن.. وه‌ک:

١. التقنین والإلزام؛ ٢. أجهزة الإنعاش وعلاوة الوفاة؛ ٣. طفل الأنابيب؛ ٤. خطاب الضمان البنكي؛ ٥. الحساب الفلكي؛ ٦. البوصلة؛ ٧. التأمين؛ ٨. التشريح وزراعة الأعضاء؛ ٩. بطاقة الإئتمان؛ ١٠. بطاقة التخفيض؛ ١١. الثامنة في العقار؛ ١٢. الجناية

على النفس وما دونها؛ ١٣. أدب الهاتف؛ ١٤. تسمية المولود؛ ١٥. تصنيف الناس بين الظن واليقين^(١)، ... بهم شیوهیه.

ئهمانه چهند بابەتییکی هاوچه رخن، سوپاسی ئهم شیخه دهکری له سهر ئهم بابەتانه، تهنانهت نه گهر له هه ندیکياندا پیی خلیسکابی، وهك تووندگیری له به چه رام گرتنی په یکه ر و کاری نواندن، به ئام ئیمه ئاسوده ده بین به ههر هاوسه نگییهك له ناو قوتابخانهی وه هابییه تدا، نه گهر خوار و خپچیش بی، چونکه گشت ئاده میزادیك هه ئه کاره.

به ئام بایه خدانی بهو شتانهی، که سوود و که ئکیان بو خه ئك هیه، په کلا کوردنه وهی کیشهی نه وان له باره ی پێشاته هاوچه رخنه کانه وه، کاریکی ئهرینییه، ده بی به گهرم و گوری ستایشی بکهین له سهر ئهمه.

به ئام شیخ پارێزگاری نه کرد له م خه سه له ته فیهییه جوانه، که حوکمه کان له باره ی پێشاته هاوچه رخنه کان دهرده خات... به ئکو به ههمان شیوه پۆلی هه بوو له بابەتی زیاده رۆچووندا، نه گهر چی که متر بووبی له پۆلی هاوپیانی له مه دا.

(١) ئهمه کتیبییکی فیهی نییه، به ئام باسی بابەتی دابهشکاری و رهخنه لیگرتنی دهکات، ئهم کتیبه وا له گهنج دهکات گومانی باش به مۇسلمانانی دژه رای خۆی بیات... به ئام - له وهی دیاره - مه بهستی ئه وهیه چاکسازی بکات له نیوان سه له فیهییه کان، کاتیک راجیا و دابهش بوون له سه ره تای دهیه ی رابردوو، چونکه خودی شیخ کتیبییکی تری هیه به ناو نیشانی (الرد علی المخالف فی اصول الإسلام!!)، مه بهستی له راجیا لیردها تهنه ئه وه نییه که دژه رای نیسلا مه، چونکه ئهمه په کدهنگی له سهره، به ئکو شیخ تیایدا باسی هه موو نهو مۇسلمانانه ی کردووه که دژه رای سه له فیهییه کان.

لە كىتەبەكانى شەيخ، كە ئەم ھەناسە زىادەپۇچوۋە، خاۋەن دىدى مەزھەبگەرەيى بەرتەسكى تىدا بەدى دەكرى، ئەمانەن:

معجم المناهي اللفظية^(۱)؛ ۲. التحديث بما لا يصح فيه حديث؛ ۳. زيارة النساء للقبور؛ ۴. الرد على المخالف من أصول الإسلام؛ ۵. تحريف النصوص. ۶. براءة أهل السنة من الوقعة في علماء الأمة^(۲)؛ ۷. التحذير من مختصرات الصابوني في التفسير^(۳)؛ ۸. بدعة القراء.. تاد.

بەئام شەيخ ھىشتا لە ھەموو ئەندامانى لىژنەى ھەمىشەيى ھەتۋادان كەمتر زىادەپۇچوۋە، لە ھەموۋان نىزىكتە لە تۈيۈزىنەۋە و لىكۆلىنەۋە، لە ھەموۋانىش فىقھى فراۋانترە، خۋاى گەۋرە سەرگەۋتۈۋى بىكات.

(۱) زۆر زىادەپەۋى كىرۋە، لە بە بىدعەدانانى ھەندىك وشە و دەرپىن، كە لە نىۋان پېپىدراۋ و سۈننەتەن.

(۲) ئەم كىتەبەى لە ھەموو كىتەبەكانى دىكەى زىادەپۇچوۋى زىاتەر... ھىرشى كىرۋتە سەر ھەنەفىيەكان و ھەندىك كەسايەتییە ديارەكانيان، ۋەك عەبدولفەتاح ئەبو غەددە، شتى ۋا داۋەتە پال ئەۋان كە نابى بىرئىتە پالان. ئەم كىتەبەى پېچەۋانەى پەپەۋى كىتەبەكانى تىرەتى، ج لە خۈيىندەن و تانەدان لە ھەندىك لە زانائانى ئوممەت، يان لە پەۋى رەسەنايەتى كىتەبەكانى تر تا ئاستىك.

(۳) لىرەدا ھەۋلىداۋە، بىرۋاۋەپى سەلەفىيەت بەسەر بىخات، بەسەر بىرۋاۋەپى نەشەرىدا، لەگەل زىادەپۇچوۋى و تۈۋىگىرەكى زۆردا.

فەتۋا و پا و بۇچوونەكانى شىخ حەمۇد تەۋەىجىرى

حەمۇد تەۋەىجىرى (۱۴۱۳ك كۆچى دۋائى كىرەۋە) پەھمەتى خۋاى لىيى، يەككىك بوۋە لە تەۋەىجىرەكان لە بابەتەكانى بىرۋاۋەپ و فېقھدا بەيەكسانى... دۇنيانەۋىستېۋو و پىشتى ھەلگىرد لە بەرپىرسىيارىتى و سەرۋىكايەتى پۇستى زانستى يان كىردارى، يەككىكىش بوۋە لەۋانەى زۇر كىتېبى نوۋسىۋە، ژمارەى كىتېبەكانى (۴۰ كىتېبە).

زۆرىبەى دائىراۋەكانى بەرپەرجدانەۋەن، زىادەپۇچوون و جىياكارى زۆرى تىدايە، ھەرۋەك زۇر بە تەۋەىجىرى تايىبەتەندىيەكانى بىرۋاۋەپى سەلەفى ۋەھابى كىرەۋە، ئەۋەش كە دژى ئەم بىرۋاۋەپى بوۋە بە تەۋەىجىرى تەكفىرى كىرەۋە، بە بىدەچىش دايانۋە، ئەۋەندە بەسە سەپىرى ھەندىك ناۋنىشانى كىتېبەكانى بىكەين، كە بى نىيازمان دەكات لە ناۋمۇۋكەكەيان. لە دىيارترىن كىتېبەكانى:

۱- عقيدة اهل الإيمان في خلق آدم على صورة الرحمن

(ئەم كىتېبەى لە ھەمۇو كىتېبى زىاتىر زىادەپۇچوونى تىدايە لە بىرۋاۋەپىدا، ھەۋلىداۋە ئەۋە بچەسپىنى، كە خۋاى گەۋرە ئادەمى لەسەر ۋىنەى خۋى درۋستكىرەۋە، ھەرۋەك لە ناۋنىشانى كىتېبەكەشدا دىيارە، ئەمەش لە ميانەى دەستگىرتن بە فەرمۇدەيەكى لاۋاز، ئەمەش زىادەپۇچوونى كىرەنەۋەتى لە بەرپەرجدانەۋەى موعتەزىلە و ئەشەرىيەكان، ئەمە ئەۋ زىادەپۇچوونى بە كە زۇر جارى سەلەفىيەكان پالدىنى بۇ زىاد وىچۈندىنى خوا بە بەدىھىنراۋان. پەنا دەگىرىن بە خوا لە دۈزمنىيەتى زىاد لە پىۋىست، كە سەردەكىشى بۇ زىادەپۇچوونى پىچەۋانە، ئەۋەى نامۇيە ئەۋەيە، كە شىخ تەۋەىجىرى تەۋەىجىرى ئەۋەى كەسە دەكات كە دان نانى بەۋەى ئادەم لەسەر ۋىنەى خوايە! بەۋەى

جەھەممییە! واتە بۆ باوەرد! لەو دوش نامۆتر ئەودە شیخ ئیبن باز پێشەکی بۆ ئەم کتێبە نووسیوە و ستایشی کردووە، کتێبە لە چاپداوە و ناو داوە، یەکیەکە لە بڵاوکراوەکانی خانی لواء).

٢- الإحتجاج بالأثر على من أنكر المهدي المنتظر

(تيايدا بهريه رجي نيبن مه حمودي داوده ته وه، كه موفتي قه ته ر بوو).

٣- إعلان النكير على المفتونين بالتصوير.

٤- إنكار التكبير الجماعي وغيره.

٥- إيضاح المحجة في الرد على صاحب الطنجة.

٦- الايضاح والتبيين لما وقع فيه الاكثرون من مشابهة المشركين.

٧- **تحريم الصور والرد على من أباحه.**

٨- تحفة الاخوان بما جاء في الموالة والمعادة والحب والبغض والهجران.

٩- تنبيه الإخوان على الأخطاء في مسألة خلق القرآن.

١٠- التنبيهات على رسالة الألباني في الصلاة.

١١- تنبيهات على تصحيح أحمد شاكر لبعض الأحاديث.

١٢- دلالة الأثر على تحريم التمثيل (لعله التمثيل) بالشعر.

١٣- الرد الحميل على أخطاء ابن عقيل.

١٤- الرد على الكاتب المفتون.

١٥- الرد القويم على المحرم الأثيم.

١٦- الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن علوي وسان أخطائهم في المولد النبوي.

١٧- الرسالة المدعوة في الرد على أهل المحلة الخليفة

(به‌رپه‌رچدانده‌وی فه‌توایه‌کی له‌باره‌ی ریپیدانی گۆرانی وتن)

١٨- السراج الوهاج لمحو أبا طيل الشلبي عن الإسراء والمعراج.

- ۱۹- الشهب المرمية لمحق المعازف والمزامير وسائر الملاهي العقلية والعقلية.
- ۲۰- الصارم البتار للإجهاض على من خالف الكتاب والسنة والإجماع والآثار.
- (كتيبكە لە بەرپەرچى ئەو بەشەي سوو نووسراۋە، كە بە پېيىدراۋ دانراۋە).
- ۲۱- الصارم المشهور على أهل التبرج والسفور...
- (بەرپەرچدانەۋى ئەلبانى لە بارەى بائىپۇشى، وايلپھاتوۋە ئەلبانى لەلەي تودەيچى بە يەككە لە بانگخوازانى پرووت و قوتى دانراۋە)!!
- ۲۲- الصواعق الشديدة على أتباع الهيئة الجديدة.
- ۲۳- فتح المعبود في الرد على ابن محمود.
- ۲۴- فصل الخطاب في الرد على أبي تراب... (لەبارەى گۇرانيەۋە).
- ۲۵- القول البليغ في تحذير من جماعة التبليغ
- دەلىم: ناۋنىشانەكانى كىتبەكانى تودەيچى، ئەۋەندە پروون، پېۋىست بە خستەنەروۋى ناۋەرۋىكى كىتبەكانى ناكات، بوختە ئەۋەيە كە يەككە لە زىادەپۇچۋوتىن كەسى ناۋ زىادەپۇچۋان لە بۈرەكانى دۇستايەتى و دۇرەستايەتى : خۇچۋاندىن بە ھاۋبەشدانەران... تاد.
- سەبارەت بە بانگخوازەكان، ۋەك: سەفەر ھەۋالى و جگە لەۋىش، ئەۋا لە زىادەپۇچۋونە دەرەنەچۋونە، بەلكو لە بەرگىكى نويدا نەمايشيان كىرەۋە، لەگەل ئەۋەى بەكارىشى ھىناۋە بۇ زىاتەر ھاندىان لە دۇى دەۋلەت، خۇ ئەگەر بەرھەلىستىكەى ھەۋالى و ھاۋشپەكانى بۇ زىاتەر فەراھەم كىردنى مافەكان بوۋپا، ئەۋا پاساۋمان بۇ دەھىنايەۋە، بەلام بەرھەلىستىكەى بۇ زىاتەر چەسپاندىنى زىادەپۇچۋونە، پېى وايە دەۋلەت كەمتەرخەمە لە لەناۋەردنى مەزھەب و تاقم و كۆمەلە و رەۋتە ناۋخۇبىيەكان، ۋەك: شىعە و سۇفى و نۇيگەرى و لىبرالىيەت... تاد.

كۆتا تىيىنى: ئەمە توۋزىنەۋەىكى نىمچە كۆنە، پىش چەند سالىك نووسىومە، ئەگەر پىداچوونەۋەم بۇ كىردىۋوبا ئەۋا دەرم نەدەگىرد، ھەر پۇزىك نەزانى و شتىكى زياتر دەزانم، ناشزانم ئەم زانستە دەبىتە بەلگە بۆم يان لە دژم، بەلكو ئەمە دەلىم، چۈنكە ھەندىك كىتىم ھاۋكات بوون لەگەل ئەم كىتىبە، ھەر بۆيە پىۋىست بوو ئەم تىيىنىيە بەم. لەۋانەيە راجىيى لىرەدا ھەبى لە زمان يان ھەندىك بىرۆكەى كەمدا.

ئەم كىتەبى بەردەستمان . . .

لە زمانى غەرىبىيە ۋەرمگىپراۋە بۇ
سەر زمانى شىرىنى كوردى، پىم وايە
يارمەتيدەرىكى باشە بۇ ئاشنا بون بەو
سەرچاۋە و راو بۇچوون و فەتۋايانەي
رەگ و ريشە و ژىرخانى رەوتى
تووند رەوين لە سەردەمى ئەمرودا .
هيوای تەمەن درىژى و سەرگەوتن بۇ
نووسەرى بەرىز دىخوارم، ئومىدم وايە
توانىيىتم وانا و مەبەستەكان وەك خويان
بگواز مەو و كەلك بە خوينەرى ئازىز
بگىيەنم .

ۋەرمگىپ

كىتەپخانى

حاجى قادىرى كۆپى

بەزىن - چاپكردن - بلاۋكردنەو

mdmaktaba@gmail.com

عىراق - ئوردستان - سەئۇدى

